

RZĄDOWA RADA LUDNOŚCIOWA

BIULETYN

49

Warszawa 2005

PL ISSN 1642-5979

Opracowuje
Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej

Pod redakcją
Ewy Frątczak
Ewy Orzełek

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
I. 37 SESJA KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ „PRZEGLĄD I OCENA REALIZACJI PROGRAMU DZIAŁANIA MIĘDZY-NARODOWEJ KONFERENCJI NT. LUDNOŚCI, I ROZWOJU (ICPD), KAIR 1994”, NOWY JORK 22–26 MARCA 2004, SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU DELEGACJI POLSKIEJ	7
II. 38 SESJA KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ „LUDNOŚĆ, I ROZWÓJ ORAZ HIV/AIDS ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM UBÓSTWA”, NOWY JORK 4–8 KWIETNIA 2005, SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU DELEGACJI POLSKIEJ, WYSTĄPIENIE PRZEWODNICZĄCEGO DELEGACJI POLSKIEJ	21
III. DZIEWIĄTA ANKIETA ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH NA TEMAT LUDNOŚCI I ROZWOJU SKIEROWANA DO RZĄDÓW PAŃSTW (W JĘZYKU POLSKIM I ANGIELSKIM	41
IV. ZESPÓŁ DO SPRAW GENDER AND GENERATION PROGRAMME (GGP)	81
V. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ W 2003 ROKU	85
IV. SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ W 2004 ROKU	115

WSTĘP

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny, 49. numer „Biuletynu Rządowej Rady Ludnościowej”, dokumentujący fragmenty działalności Rządowej Rady Ludnościowej i jej Sekretariatu za lata 2004–2005.

Na treść biuletynu składają się następujące materiały:

- sprawozdania z 37. Sesji ONZ ds. Ludności i Rozwoju, która odbyła się w Nowym Jorku w dniach 22 marca – 26 marca 2004 r. oraz 38. Sesji ONZ ds. Ludności i Rozwoju, która odbyła się w Nowym Jorku w dniach 4 kwietnia – 8 kwietnia 2005r.,
- IX Ankieta ONZ na temat Ludności i Rozwoju skierowana do rządów państw.
- informacje o projekcie Gender and Generation oraz o zespole roboczym powołanym do jego realizacji,
- sprawozdania z działalności Rządowej Rady Ludnościowej za lata 2003–2004.

Jednocześnie pragniemy poinformować, że na podstawie Zarządzenia nr 82 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 września 2003 r. od 01.11 2003 r. obsługę RRL przejął GUS, w którego gmachu umieszczono Sekretariat RRL. Aktualny kontakt z Sekretariatem RRL: Al. Niepodległości 208, 00-925 Warszawa, numery telefonów (608-3040, 608-3175, fax 608-3887), adres poczty e-mail e.orzelek@stat.gov.pl; e.fratczak@stat.gov.pl). Ważniejsze dokumenty Rady prezentowane są na stronie internetowej www.stat.gov.pl/bip/rrl/

**Sekretarz Generalny
Rządowej Rady Ludnościowej**

I. 37 SESJA KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ „PRZEGLĄD I OCENA REALIZACJI PROGRAMU DZIAŁANIA MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NT. LUDNOŚCI, I ROZWOJU (ICPD), KAIR 1994”, NOWY JORK 22–26 MARCA 2004, SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU DELEGACJI POLSKIEJ

J. Balicki, E. Frątczak

I. CEL WYJAZDU

Celem wyjazdu delegacji RP do Nowego Jorku było wzięcie czynnego udziału w 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, której zadaniem był przegląd i ocena realizacji Programu Działania Międzynarodowej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju (ICPD), która odbyła się w Kairze w 1994 r.

II. SKŁAD DELEGACJI

Przewodniczący	– Pan Janusz Stańczyk, Ambasador Stały Przedstawiciel RP przy ONZ w Nowym Jorku.
Wiceprzewodnicząca	– Pani Ewa Frątczak, Sekretarz Generalny Rządowej Rady Ludnościowej
Członkowie eksperci	1. Pani Sylwia Spurek – Przedstawiciel Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn – ekspert 2. Pan Janusz Balicki – członek Rządowej Rady Ludnościowej – ekspert

III. ZADANIA DELEGACJI

W trakcie 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ wiceprzewodnicząca delegacji polskiej przedstawiła stanowisko rządu RP na temat: Dziesięć lat po Kairze. Raport Narodowy Polska. Stanowisko zawiera informację o sytuacji demograficznej Polski, zagadnienia zdrowia prokreacyjnego, powszechnego dostępu do edukacji (w tym edukacji kobiet), zagadnienia równości płci i statusu kobiet w Polsce oraz zagadnienia polityki ludnościowej kontekście celów przyjętych w Programie Działania ICPD, Kair 1994. Wystąpienie nawiązywało również do Milenijnych Celów Rozwoju.

Delegaci brali udział zarówno w obradach sesji plenarnej jak i spotkaniach roboczych krajów Unii Europejskiej oraz w spotkaniach roboczych organizowanych przez instytucje międzynarodowe, delegacje krajowe i ambasady.

Członkowie delegacji polskiej przekazali Panu J.Chamie, dyrektorowi Departamentu ds. Ekonomicznych i Społecznych Dywizji Ludnościowej ONZ w pierwszym dniu obrad 37. Sesji odpowiedź rządu polskiego na IX Ankiety ONZ (UNITED NATIONS NINTH INQUIRY AMONG GOVERNMENTS ON POPULATION AND DEVELOPMENT – wydruk tekstu IX Ankiety ONZ wraz z wersją elektroniczną i pismem przewodnim) opracowaną przez Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej.

IV. KOMISJA LUDNOŚCI I ROZWOJU

Komisja Ludności i Rozwoju jest jedną z dziewięciu komisji Rady Gospodarczej i Społecznej (ECO-SOC). Została powołana do życia w 1946 r. pod nazwą Komisji ds. Ludności przez Radę Społeczno-Ekonomiczną (ECOSOC). Następnie nazwa Komisji uległa zmianie na Komisję Ludności i Rozwoju (CPD), zgodnie z nazwą konferencji kairskiej w 1994 r. Od 1996 r. Komisja każdego roku zbiera się w celu dokonywania przeglądu wprowadzania w życie Programu Działania konferencji kairskiej. Prace Komisji koncentrują się obecnie na przygotowywaniu opracowań dotyczących kwestii ludnościowych i trendów w tej dziedzinie, głównie dynamiki przyrostu naturalnego, integrowaniu strategii ludnościowych i rozwojowych oraz udzielaniu pomocy i rekomendacji w sprawach ludnościowych ONZ państwom człon-

członkowskim oraz organizacjom wyspecjalizowanym Narodów Zjednoczonych (Fundusz Ludnościowy Organizacji Narodów Zjednoczonych). Komisja, która początkowo liczyła 12 członków, obecnie skupia 47 państw członkowskich, wybieranych przez ECOSOC na 4 lata według następującego klucza geograficznego: Afryka – 12 członków, Azja – 11, Ameryka Łacińska – 9, Europa Wschodnia – 5, Europa Zachodnia i inne kraje – 10 (J. Rydzkowski, Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych, Wiedza Powszechna, Warszawa 2000, s. 76–77).

W roku 2004 w skład Komisji wchodziły następujące państwa: Austria, Bangladesz, Belgia, Boliwia, Botswana, Kamerun, Chiny, Demokratyczna Republika Konga, Egipt, Salwador, Francja, Gambia, Niemcy, Ghana, Gujana, Węgry, Indie, Indonezja, Iran, Irlandia, Jamajka, Japonia, Kenia, Libia, Litwa, Luksemburg, Madagaskar, Malezja, Mauretania, Meksyk, Niderlandy, Nikaragua, Nigeria, Norwegia, Peru, Filipiny, Polska, Rosja, Turcja, Stany Zjednoczone i Zambia.

PAŃSTWA AFRYKAŃSKIE (12 członków)		PAŃSTWA AZJI (11 członków)	
Rok zakoń.		Rok zakoń.	
Botswana	2005	Bangladesz	2004
Kamerun	2004	Chiny	2005
Demokratyczna Republika Konga	2006	Indie	2005
Egipt	2004	Indonezja	2004
Gambia	2005	Iran	2006
Ghana	2004	Japonia	2007
Kenia	2007	Malezja	2004
Libia	2007	Filipiny	2006
Madagaskar	2007		
Mauretania	2006		
Nigeria	2005		
Zambia	2005		
PAŃSTWA EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ (5 członków)		PAŃSTWA AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I WYSPIKARAIBSKICH (9 członków)	
Rok zakoń.		Rok zakoń.	
Węgry	2006	Boliwia	2006
Litwa	2004	Salwador	2006
Polska	2005	Gujana	2004
Rosja	2005	Jamajka	2005
		Meksyk	2005
		Nikaragua	2005
		Peru	2004
PAŃSTWA EUROPY ZACHODNIEJ I INNE (10 Członków)			
Rok zakoń.			
Austria	2004		
Belgia	2004		
Francja	2007		
Niemcy	2004		
Irlandia	2005		
Luksemburg	2006		
Niderlandy	2007		
Norwegia	2005		
Turcja	2004		
Stany Zjednoczone	2005		

Polska kończy swoje członkostwo w Komisji w roku 2005. Z rozmów przeprowadzonych przez członków delegacji z pracownikami Dywizji Ludnościowej w Nowym Jorku wynika, że jest szansa, aby Polska ubiegała się o członkostwo w Komisji w nowej kadencji, która rozpocznie się od roku 2006. Jednak wymaga to zdecydowanie większej aktywności ze strony Stałego Przedstawicielstwa Polski przy ONZ w Nowym Jorku w obszarze zagadnień ludnościowych, jeszcze w ramach prac aktualnego składu Komisji.

V. PRZEBIEG 37. SESJI KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ

22.03.04. Pierwszy dzień obrad

Posiedzenie 37. Sesji Komisji Ludność i Rozwój otworzył José Antonio Ocampo, Podsekretarz Generalny ONZ ds. Ekonomicznych i Społecznych. Wystąpienia wprowadzające mieli także, dyrektor Departamentu ds. Ekonomicznych i Społecznych Dywizji Ludnościowej, Joseph Chamie oraz dyrektor Wykonawczy Funduszu Ludnościowego ONZ (UNFPA), Thoraya Ahmed Obaid.

Na początku sesji dokonano wyboru przewodniczącego Komisji, został nim Alfredo Chuquihara z Peru. Wybrano także czterech wiceprzewodniczących, którymi zostali: Gediminas Serksnys z Litwy, Mohamed El-Fanawany z Egiptu, Kity van der Heijden z Holandii i Khondker Mohammad Talha z Bangladeszu (sprawozdawca).

Wybrany na przewodniczącego Komisji, Alfredo Chuquihara z Peru, powiedział, że Program Działania Konferencji w Kairze stanowi nową podstawę dążenia do równowagi między ludnością a rozwojem, podejmując wszechstronnie problemy ludnościowe, starając się o zapewnienie realizacji praw dla wszystkich oraz uwzględniając wartości kulturowe. Zaprosił wszystkich członków Komisji do współpracy nad wprowadzaniem w życie uzgodnień kairskich.

Otwierając spotkanie Komisji, Podsekretarz Generalny ONZ ds. Economic and Social Affairs – Jose Antonio Ocampo – stwierdził, że Konferencja ICPD w 1994 r. uznała, iż ludzie są w centrum rozwoju społecznego oraz stanowią najbardziej wartościowe zasoby państwa. Podkreślił, że Plan Działania Kairu został przyjęty w duchu optymizmu i włączył szerokie spektrum rekomendacji dotyczących m.in. równości płci, rodziny, życia na terenach wiejskich, tubylców i osób niepełnosprawnych.

W swoim wystąpieniu wskazywał na zasługi Komisji. Odgrywała ona według niego kluczową rolę zarówno w przygotowywaniu, jak i w prowadzeniu konferencji ludnościowych, w tym nadzwyczajnej sesji Zgromadzenia Ogólnego w 1999 r., 5 lat po Kairze. Komisja odgrywała ważną rolę w nadzorowaniu i kierowaniu programem pracy Sekretariatu Organizacji Narodów Zjednoczonych w obszarach ludności. Spełniała ważne zadanie w Radzie Ekonomicznej i Społecznej, zapewniając, że aktualne trendy demograficzne i związane z tym problemy będą przedstawione Radzie.

Zauważył, że w Programie Działania rozważano zagadnienia ludnościowe w kontekście środowiska naturalnego, a to uwydatniło wysiłki, które sprzyjały wyprowadzania ludzi z ubóstwa. Program zawierał zagadnienia, którym poświęca się wiele uwagi na forum międzynarodowym, włączając starzenie się ludności oraz pandemię HIV/AIDS. W Planie Działania zidentyfikowano jakościowe i ilościowe cele w kilku obszarach, włączając uniwersalny dostęp do wiedzy nt. zdrowia prokreacyjnego, praw kobiet, równości płci, śmiertelności i zdrowia, zwalczania epidemii HIV/AIDS. To nie tylko zestaw celów, ale także przewodnik praktycznego działania polityki¹.

Thoraya Ahmed Obaid, Dyrektor Wykonawczy Funduszu Ludnościowego (UNFPA), ostrzegła, że brak funduszy uniemożliwi pełne wprowadzenie w życie przewidzianego na 20 lat Programu Działania konferencji kairskiej. Będzie to prowadzić do znacznej umieralności wokół-porodowej, umieralności niemowląt oraz zgonów związanych z AIDS. Może to także podważyć postępy, jakie uczyniono w kierunku redukcji ubóstwa i rozwojowi w biednych krajach.

W Kairze rozwinięte kraje zgodziły się dostarczyć rocznie 6,1 mld dolarów do 2005 r. dla zdrowia prokreacyjnego, włączając planowanie rodziny. Ale w 2003 r. dostarczali około 3,1 mld, czyli mniej o 3 mld dolarów. Kraje rozwijające się były w stanie dostarczyć 11,7 mld w ubiegłym roku, przy założonych 12,4 mld.. W Kairze suma łączna, co do której zgodziły się zarówno kraje rozwinięte jak i rozwijające się określona zastała na 18,5 mld do roku 2005 r. Zobowiązanie to nie zostało wypełnione.

¹ Press Release, POP/894 22/03/2004

Świat, który wydaje 800 mld do 1 trylionu każdego roku na cele wojskowe nie może dostarczyć ekwiwalentu nieznacznie większego niż wydatki na cele wojskowe jednego dnia (3 mld dolarów) by zrealizować podjęte w Kairze zobowiązania ulepszenia życia milionów kobiet i rodzin w krajach rozwijających się, powiedziała Thoraya Ahmed Obaid. Ludność i zdrowie prokreacyjne, które są centralne dla redukcji ubóstwa i rozwoju, muszą być odpowiednio sfinansowane. Jeżeli nie zostaną uzupełnione braki w funduszach, nie ma szansy na zrealizowanie światowych Celów Rozwoju Milenijnego, a nawet może być zaprzepaszczone już osiągnięty postęp.

Program przyjęty w Kairze przez 179 rządów 13 września 1994 r., odzwierciedla jej zdaniem poglądy państw na temat faktu, że stabilizacja przyrostu ludności w wymiarze globalnym przyczynia się znacząco do rozwoju oraz, że powolniejszy przyrost ludności mógłby dać więcej czasu na zwalczanie ubóstwa i znacząco polepszać stan zdrowia prokreacyjnego kobiet.

Program wzywa wszystkie kraje do czynienia dostępnymi usługi zdrowia prokreacyjnego w ramach podstawowego systemu zdrowia; wyjścia na przeciw potrzebom par i jednostek w zakresie ich potrzeb prokreacyjnych; zapobiegania umieralności wokółpologowej, HIV/AIDS i nieplanowanym ciężom; uczynienia usług planowania rodziny dostępnymi do wszystkiego; podejmowania działania na rzecz zwiększania średniej długości życia; i poprawiania jakości opieki medycznej.

Według Obaid, dekadę po przyjęciu kairskiego Programu Działania cechował duży postęp. Dzisiaj urodzona dziewczyna ma lepszą perspektywę w większości rozwijających się państw świata niż jej 10-letnia siostra. Zwiększa się wskaźnik skolaryzacji, obniża się umieralność, podnosi się średnia długość życia, coraz częściej kobiety czy pary mogą decydować o liczbie dzieci i odstępie między urodzeniami. Duża liczba państw podejmuje walkę z HIV/AIDS. Jest jeszcze bardzo dużo do zrobienia.

Obaid stwierdziła, że jest to czas, by wprowadzić w życie porozumienie z Kairu bardziej żywiołowo, ponieważ działania międzynarodowej społeczności mogłyby ułatwić wolne decyzje jednostek, od których zależy czy mniej kobiet umrze podczas porodu i czy świat będzie miał 8,9 mld czy 10.6 mld mieszkańców w 2050 r.

Po dokonaniu wyborów i wstępnych oświadczeniach rozpoczęły się oficjalne wystąpienia reprezentantów poszczególnych krajów, agent onetowskich i organizacji międzynarodowych. Głos zabierali reprezentanci Irlandii, Unii Europejskiej, Rosji, Madagaskaru, Norwegii, Japonii, Brazylii, Peru, Gujany, Luksemburga, Etiopii, Iranu, Syrii, Szwajcarii i Meksyku.

Podczas sesji Komisja podejmowała próby oszacowania wprowadzania w życie poleceń Konferencji nt. Ludności i Rozwoju, odbywającej się w Kairze we wrześniu 1994, na podstawie prezentowanych narodowych doświadczeń we wprowadzeniu w życie Programu Działania.

Reprezentant Kuby występował w imieniu Ad Hoc Committee on Population and Development of the Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), a reprezentant Szwajcarii zabierał głos w imieniu European Population Forum, organizowanego wspólnie w dniach 12–14 stycznia 2004 przez Economic Commission for Europe (ECE) i UNFPA.

Głos zabierali także reprezentanci FAO (FAO) i Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), jak również obserwator Partnerów Ludności i Rozwoju (Partners in Population in Development).

23.03.04. Drugi dzień obrad

W drugim dniu obrad głos zabierali reprezentanci Bangladeszu, Egiptu, Jamajki, Kuby, Malezji, Chile, Ugandy, Indonezji, Libanu, Filipin, Irlandii, Norwegii, Chin, Botswany, Niderlandów, Indonezji, Republiki Południowej Afryki, Salwadoru, Meksyku, Francji, Polski, Turcji, Algerii, Boliwii, Ekwadoru, Kandy, Chorwacji, Luksemburga i Belgii.

Ich wystąpienia zawierały doświadczenia krajowe dotyczące wprowadzania w życie Programu Działania ICPD. Delegaci opisali postęp dokonany w ich krajach w szerokim zakresie problemów społecznych związanych z zagadnieniami ludnościowymi, począwszy od zdrowia prokreacyjnego, do możliwości ekonomicznych. Znaczenie współpracy różnych podmiotów w tych zagadnieniach podkreślane było przez wszystkich mówców. Celem bliższego zapoznania się z tematyką wystąpień przedstawicieli państw rozwijających się zostanie szerzej omówione przemówienie delegata z Bangladeszu.

Iftekhar Ahmed Chowdhury (Bangladesz) powiedział, z jednej strony, tempo przyrostu ludności w latach 90. znacznie się zwolniło, z prawie powszechnym obniżeniem współczynników płodności przez

rozpowszechnianie antykoncepcji, wzrosła przeciętna średnia długość życia. Z drugiej zaś strony, HIV/AIDS, gruźlica, malaria i cholera ciągle są przyczyną wielu zgonów.

Zwiększyła się liczba krajów zamykających swoje granice przed imigrantami. Nie osiągnięto także założonego poziomu środków służących wprowadzaniu w życie kairskiego Planu Działania. Zagadnienie ograniczenia zasobów dotknęło szczególnie mniej rozwinięte państwa, które posiadają najwyższe tempo przyrostu ludności (2,44 %). Uporczywe kryzysy ekonomiczne i pogłębiające się ubóstwo niszczyło wysiłki na rzecz promowania opieki medycznej matki dziecka i przeżycia w najmniej rozwiniętych krajach.

Bangladesz – wraz z Chinami, Indiami, Pakistanem, Nigerią i Indonezją – stanowi jeden z sześciu krajów przyczyniających się do około połowy rocznego przyrostu ludności świata. Tempo przyrostu ludności zmniejszyło się o 1,5 %. Współczynnik dzietności w ciągu ostatnich dwudziestu lat obniżył się z 6,3 do 3,3 dziecka na kobietę, o połowę obniżyła się także w tym samym okresie umieralność niemowląt.

Pragmatyczne podejście rządu, oparte na trwałych zobowiązaniach wobec celów Międzynarodowej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju (ICPD), przyczyniło się do tych dokonań. Ale inwestycje w edukację też były ważnym aspektem w tym procesie. Bangladesz udowodnił, że potrafił wykorzystać właściwie przyznawaną mu pomoc finansową. Z tego należy jego zdaniem wyciągnąć wniosek o potrzebie położenia większego nacisku na większą mobilizację na rzecz źródeł finansowania celów założonych w ICPD. Musi być większy napływ funduszy dla rozwijającego się świata. Organizacja Narodów Zjednoczonych i międzynarodowe agencje muszą być finansowo wzmocnione.

Poza tym, należy odnotować wystąpienie Brunsona Mckinley'a, Dyrektora Generalnego Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM), zatytułowane "International Migration and Development in the 21st Century". Podkreślił on bardzo zdecydowanie, że ze względu na procesy globalizacji migracje zagraniczne będą przybierać na sile. Nie są już one powodowane chęcią uniknięcia prześladowań, ale pragnieniem polepszenia sytuacji życiowej. Jest to proces nieodwracalny, z którym kraje rozwinięte muszą się pogodzić, niezależnie od tego czy im to odpowiada, czy też nie. Są one z drugiej strony charakterystyczne dla starzejących się społeczeństw krajów rozwiniętych. Jest to zagadnienie, które jego zdaniem wymaga coraz większego zaangażowania się ONZ.

Mirosław Macura szef Population Activities Unit, United Nations Economic Commission for Europe (ECE), wyraził troskę dotyczącą braku na poziomie krajowym zdolności do podjęcia aktywnych działań w obszarze zagadnień ludnościowych, szczególnie w krajach rozwijających się. Dotyczy to zwłaszcza obszaru informacji i analizy dotyczących zagadnień ludnościowych. Jego zdaniem postęp w tych sferach nie tylko został zahamowany, ale nastąpiło nawet znaczne cofnięcie się w stosunku do tego, co można było obserwować 10 lat temu. Zbieranie danych i ich analiza jest warunkiem sine qua non postępu w wysiłkach na rzecz polityki ludnościowej, a to z kolei zależy od funduszy.

Ane Cottingham z Departamentu Badań nad Zdrowiem Prokreacyjnym WHO, Department of Reproductive Health and Research, World Health Organization (WHO), powiedziała, że związane z ciążą wypadki śmierci kobiet szacowane są na 529 tys. kobiet w skali światowej każdego roku. Umieralność wśród noworodków nie zmniejszyła się w ciągu minionych dwóch dekad. Dostęp do nich i użycie środków antykoncepcyjnych był według niej jednym z sukcesów przeszłej dekady. Jednak szacuje się, że około 120 mln par w krajach rozwijających się i w krajach przechodzących transformację ekonomiczną nie ma dostępu do bezpiecznej i efektywnej antykoncepcji, co skutkuje każdego roku 80 mln niezamierzonych poczęć, które kończą się 45 mln aborcji z tego 19 mln z nich dokonywana jest w niebezpiecznych warunkach. Podkreśliła także, że ponad 1 mln kobiet i mężczyzn zmarło w wyniku nowotworów narządów rodnych czy nowotworów piersi.

Vassily Nebenzia (Rosja) stwierdził, że w ciągu 10 lat po Kairze, Rosję cechowała niska płodność i wysoki poziom umieralności. Jednak w 2001 r. rząd przyjął cele strategiczne, włączając w nie zdrowie publiczne co przyczyniło się do powiększenia średniej długości życia, i wzmocnienia rodziny przez polepszanie jakości życia zwracając szczególną uwagę na zdrowie prokreacyjne, dorastającą młodzież, umieralność matek i niemowląt. Podjęte działania przyniosło rezultaty w zakresie: polepszenia jakości usług zdrowia prokreacyjnego, redukcję umieralności wokółporodowej i umieralności niemowląt. Zostały też podjęte działania mające na celu stabilizację i stopniowy wzrost ludności. Jego zdaniem migracje mogą pomóc Rosji w zahamowaniu negatywnych trendów ludnościowych. Rząd został zobowiąza-

ny do zapewniania warunków dla polepszenia zdrowia prokreacyjnego i wspierania tego, co służy długiemu i zdrowemu życiu oraz wzmacnianiu instytucji rodziny.

Delegat Helge Brunborg (Norwegia) powiedział m.in., że Plan Działania ICPD znajduje także ściśle zastosowanie w jego kraju. Pod jego wpływem stworzono prawa dotyczące równości płci. Wprowadzono politykę i ustawodawstwo, które zachęca do brania urlopów w związku z urodzeniem dziecka zarówno przez mężczyzn, jak i kobiety. Zliberalizowano prawo dotyczące imigrantów, wprowadzono zakaz handlu kobietami oraz rytualnym okaleczaniem narządów płciowych dziewczynek. Zaznaczył także, że HIV/AIDS, chociaż nie rozprzestrzenił się tak szybko, jak się tego obawiano, to jednak ciągle jest groźny. Dalszy postęp w realizacji celów konferencji kairskiej wymaga budowania współdziałania na różnych poziomach i włączenie w to społeczeństwo obywatelskie.

W drugim dniu obrad po wystąpieniu delegacji francuskiej miała miejsce prezentacja stanowiska polskiego. Pełny tekst stanowiska wraz z tekstem raportu (40 stron) był udostępniony wszystkim uczestnikom posiedzenia³⁷. Sesji. Ze względu na ograniczony czas wystąpienia do 5 minut nie było możliwości prezentacji całego tekstu stanowiska. Prezentacja ograniczyła się do zaakcentowania zagadnień najważniejszych. Na początku wystąpienia podkreślono, że polska delegacja identyfikuje się ze stanowiskiem prezentowanym w wystąpieniu w imieniu Unii Europejskiej². Polska, jako aktywny uczestnik Światowej Konferencji Ludnościowej Kair 1994 we wszystkich swoich działaniach kieruje się jej doniosłymi ustaleniami. Zgodnie z zaleceniami ONZ i Unii Europejskiej został przeprowadzony w roku 2002 w Polsce Narodowy Spis Powszechny. Wyniki NSP 2002 wraz z bieżącą ewidencją i sprawozdawczością stanowią podstawę od wszechstronnej oceny zmian podstawowych procesów demograficznych w Polsce.

W końcu 2002 r. liczba ludności Polski wynosiła 38,2 mln. Rozwój demograficzny kraju nie uległ istotnym zmianom w stosunku do trendów obserwowanych na przełomie drugiej połowy lat 90. minionego stulecia oraz na początku nowego wieku. Rok 2002 był czwartym z kolei, w którym odnotowano ubytek rzeczywistej ludności, a jednocześnie pierwszym, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny. W latach 1994–2002 – w wyniku niskiego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji zagranicznych – liczba ludności zmniejszyła się o około 76 tys. Bezpośrednią przyczyną zmniejszania się liczby ludności był znaczący spadek liczby urodzeń. Od 1993 r. urodzenia kształtują się na poziomie poniżej 500 tys., a od 1998 r. – poniżej 400 tys. Umieralność nie ulega istotnym zmianom. Saldo długookresowych migracji zagranicznych na pobyt stały – ujemne w całym okresie powojennym – spowodował ubytek liczby ludności.

Ludność Polski jest zdecydowanie mało mobilna. Z danych Spisu Ludności 2002 wynika, że niemal 60% ogółu mieszkańców Polski (22622 tys. osób) mieszka w tej samej miejscowości (gminie) od urodzenia. Większą zasiedlonością charakteryzują się mieszkańcy wsi – 67% spośród nich mieszka na wsi od urodzenia, zaś w miastach tylko 54%.

Pod względem liczby ludności Polska zajmuje trzydziestą pozycję wśród krajów świata i dziewiątą w Europie; ze względu na gęstość zaludnienia należy do grupy średnio zaludnionych państw europejskich.

Niespotykany wcześniej rozwój procesów demograficznych w okresie transformacji, istotnie różny od trendów obserwowanych w latach 80., wpłynął istotnie na zmianę struktury ludności według wieku. Zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się wyżej i niżej demograficznych przez poszczególne grupy wieku, a także spadek umieralności i idące z nim w parze wydłużanie się długości trwania życia, determinują proces starzenia się polskiego społeczeństwa, którego wyrazem jest systematyczny wzrost liczby i odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (osoby starsze) przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzieży).

W Polsce, podobnie jak w każdym z krajów europejskich, notowany jest intensywny proces przemian demograficznych, określanych mianem drugiego przejścia demograficznego. Przemiany te zostały zainicjowane z początkiem transformacji społeczno-ekonomicznej. Do połowy lat 90. minionego stulecia tempo przemian było niewielkie; od 1995 r. notowane jest wyraźne jego przyspieszenie.

Ocena efektów wdrażania postanowień konferencji kairskiej w Polsce wskazuje na osiągnięcie znaczącego postępu w realizacji Programu Działania na rzecz Ludności i Rozwoju. Od 1994 r. zarówno umieralność niemowląt i dzieci jak i śmiertelność okołoporodowa obniżyły się dwukrotnie. Postęp w działaniach na rzecz ochrony zdrowia wyraża się wydłużaniem przeciętnego dalszego trwania życia. Od począt-

² Obszerne fragmenty wystąpienia przedstawiciela UE zamieszczone są w dalszej części sprawozdania, w części: Wystąpienie UE i USA.

³⁷ Tekst wystąpienia w wersji angielskiej znajduje się na str. 148 biuletynu, jako załącznik do sprawozdania z działalności Rządowej Rady Ludnościowej w 2004 roku.

ku lat 90. rośnie systematycznie liczba studentów i osób z wyższym wykształceniem. Wśród absolwentów wyższych uczelni przeważają kobiety.

W wyniku działań rządu i organizacji pozarządowych, a także powołania w listopadzie 2001r. przez Radę Ministrów Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn wzrasta w Polsce akceptacja i zrozumienie dla praw kobiet rozumianych jako immanentna część katalogu powszechnych praw człowieka. Opracowanie i przyjęcie kolejnych Krajowych Programów Działań na rzecz Kobiet na lata 1997– 2000 i 2003 – 2005 stanowi wypełnienie postanowień Platformy Pekieńskiej. Proces akcesji Polski do Unii Europejskiej spowodował zmiany w polskim prawodawstwie. Z dniem 1 stycznia 2004 r. znowelizowano Kodeks pracy, dostosowując dotychczasowe prawo pracy do dyrektyw UE.

Mimo niewątpliwego postępu w likwidowaniu przejawów dyskryminacji kobiet, nadal istnieje wiele przejawów nierówności w traktowaniu kobiet i mężczyzn (np. nierówne szanse kobiet niewątpliwego mężczyzn na rynku pracy). Wychowanie do życia w rodzinie, opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny, stanowiącej podstawową formę współżycia społecznego, owocuje w postaci wzrostu świadomości w podejmowania decyzji o liczbie potomstwa oraz czasie ich pojawiania się. Wyraźnej zmianie ulegają wzorce zachowań w sferze świadomej regulacji poczęć. Wyrazem tego jest m.in. postępujący spadek liczby nastoletnich matek. Reasumując, można stwierdzić, że dostępność kobiet do bezpiecznych i skutecznych środków ułatwiających świadome planowanie rodziny jest w Polsce zagwarantowana.

Mimo wyraźnego postępu w osiąganiu celów sformułowanych na Konferencji w Kairze w rozwoju ludności świata oraz tworzeniu godnych warunków jej życia notowany jest szereg zjawisk negatywnych. Za najważniejsze wśród nich należy uznać:

- 1) systematyczny spadek liczby urodzeń, prowadzący do postępującego starzenia się społeczeństw oraz rosnącego obciążenia mniej licznej generacji osób młodszych rosnącym w liczbach pokoleniem ludzi jesieni życia;
- 2) wzrost zachorowań i śmiertelności na choroby krążenia i nowotwory;
- 3) rosnące zagrożenie chorobami przenoszonymi drogą płciową;
- 4) zbyt wolny postęp w upowszechnianiu się zdrowego stylu życia;
- 5) pogłębiające się zróżnicowanie w poziomie warunków życia ludności, którego przejawem jest rosnące ubóstwo, pojmowane nie tylko w sensie ekonomicznym ale też edukacyjnym, społecznym i etycznym.

Nie jest od nich wolna również Polska. Pozytywnym osiągnięciem transformacji społeczno-ekonomicznej kraju, zapoczątkowanej w 1989 r., towarzyszy szereg negatywnych zjawisk, podobnych do notowanych w zdecydowanej większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Program Działania na rzecz Ludności i Rozwoju stanowi wyzwanie do dalszej, systematycznej aktywności w usuwaniu istniejących barier prawidłowego rozwoju.

To Program działania na rzecz Ludności i Rozwoju przyjęty w Kairze w 1994 r. wraz z milenijnymi celami rozwoju stanowią płaszczyznę do dalszego działania dla Rządu Polskiego. Na zakończenie wystąpienia podkreślono, że pełne teksty raportu polskiego i tekstu stanowiska są dostępne na sali obrad dla uczestników posiedzenia Komisji.

24.03. 04. Trzeci dzień obrad

Barbara Crossette, dziennikarz pracująca z ramienia ONZ w "New York Times", w swojej prelekcji pt. *Has the Cairo Consensus Lost Momentum: A Journalist's View* podkreśliła duże zaangażowanie organizacji pozarządowych w sprawy poruszane na konferencji. Jest to według niej znak, że kobiety i mężczyźni, matki i ojcowie – a nie rządy są osobami najbardziej kompetentnymi do określania ile dzieci ma przynieść na świat, i gdzie oraz kiedy. Ważnym osiągnięciem Kairu, jej zdaniem, było uświadomienie sobie, że w dyskusjach nt. obniżania przyrostu naturalnego, szukania związku między ludnością a rozwojem, ludnością a ochroną środowiska naturalnego, zagadnienia kobiece muszą być w centrum. Obecnie jest oczywiste, że promowanie praw kobiet jest czymś zasadniczym dla zrównoważonego rozwoju. Ekstremiści po obu stronach powinni skończyć swoje debaty. Dyskusja powinna być kontynuowana w duchu praktyczności, a programy powinny być dostosowywane do społecznych warunków i przekonań.

John Casterune z International Union for the Scientific Study of Population (IUSSP) powiedział, że jego organizacja jest jedynym międzynarodowym stowarzyszeniem zawodowym specjalistów w zakresie

ludności, działającym jako katalizator dla rozwoju wiedzy naukowej o szerokim zakresie zagadnień związanych z ludnością. Przedstawiciele IUSSP byli aktywnymi uczestnikami Konferencji Kairskiej. Wiele aspektów działalności IUSSP jest zbieżne z celami ICPD.

Elizabeth S. Maguire, przewodnicząca IPAS – międzynarodowej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną zdrowia kobiet i wcielaniem w życie ich praw prokreacyjnych stwierdziła, że podczas gdy przerwanie ciąży jest prawnie dozwolone pod pewnymi warunkami w większości państw, to zbyt często jest ono niedostępne, co powoduje istnienie zjawiska niebezpiecznej aborcji. Wiedza i technologia umożliwiają eliminację niebezpiecznego przerwania ciąży, ale czasami występuje brak woli politycznej. Dopóki niebezpieczna aborcja powodująca 68 tys. zgonów i miliony komplikacji zdrowotnych rocznie nie zostanie wyeliminowana, nie nastąpi redukcja umieralności matek o 75 % w następnej dekadzie. Mówczyni stwierdziła, że systemy zdrowia muszą zostać objęte przewodnictwem WHO. Wyszkoleni zostaną lekarze wykonujący zabiegi przerywania ciąży, którzy uczynią dostępnymi ulepszone technologie przerwania ciąży dozwolone prawnie. Osiąganie tych celów wymaga zarówno zaangażowania politycznego jak i zasobów finansowych.

Z kolei **Josef Chamie** przedstawił raport Sekretarza Generalnego pt. "Programme Implementation and Progress of Work in the Field of Population in 2003: Population Division, Department of Economic and Social Affairs" (document E/CN.9/2004/5) i wprowadzenie dotyczące Sekretarza Generalnego, "Proposed strategic framework for the period 2006–2007" (E/CN.9/2004/6). Przypomniał, że dane demograficzne to nie tylko liczby, dotyczą one rozwoju społeczności ludzkiej. Zapoznał delegatów też z pracą Dywizji Ludnościowej, prezentując raport nt. światowej polityki ludnościowej, dokument przedstawiający proces urbanizacji, dane nt. aglomeracji miejskich i terenów wiejskich, zestawienia graficzne przedstawiające używanie środków antykoncepcyjnych w świecie oraz dane nt. trendów zawierania małżeństw.

W czasie trzeciego dnia obrad głos zabierali reprezentanci takich krajów jak Filipin, Kenii, Urugwaju, Argentyny, Australii, Peru, Jamajki, Ghany, Szwecji, Tanzanii, Portugalii, Kuby, Indii, Irlandii, Zambii, Litwy, Malezji, Kolumbia i Syrii. Prezentowali oni krajowe doświadczenia wprowadzania w życie Kairskiego Planu Działania. Reprezentant Szwajcarii poruszał zagadnienie pracy Komisji, zabierał także głos reprezentant Programu ONZ dotyczącego HIV/AIDS (UNAIDS).

Trzeciego dnia w przerwie obrad odbyło się spotkanie członków delegacji rządowej z Ambasadorem, Stałym Przedstawicielem RP przy ONZ Januszem Stańczykiem. Przebiegało ono w bardzo przyjaznej atmosferze i nikt z członków delegacji nie wnosił kwestii spornych czy też uwag do prezentowanych dokumentów (tekstu raportu i tekstu stanowiska rządu polskiego 10 lat po Kairze).

25.03.04. Czwarty dzień obrad

Delegaci mieli możliwość wysłuchania wystąpienia Riad Tabbarah, dyrektora Centre for Development Studies and Projects (Beirut), nt. "ICPD+10 or Bucharest+30? The Longer-term View", odnoszącego się do dziesiątej rocznicy kairskiej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju i owoców tej konferencji oraz trzydziestej rocznicy pierwszej Światowej Konferencji nt. Ludności, zorganizowanej przez ONZ w Bukareszcie w 1974 r. Tabbarah wyróżnił trzy fazy w międzynarodowej polityce ludnościowej ONZ. Jego zdaniem pierwsza faza odniosła nadzwyczajny sukces. ONZ stał się głównym motorem rozwoju refleksji nad zmianami demograficznymi, doprowadzając do pierwszej międzynarodowej konferencji ludnościowej w Bukareszcie w 1974 r. Fazę drugą obejmującą czas po konferencji w Kairze w 1994 r., cechują rzucające się w oczy osiągnięcia w ważnych aspektach polityki ludnościowej szczególnie, jeśli idzie o zagadnienia związane ze zdrowiem prokreacyjnym i upodmiotowieniem kobiet. Faza druga spowodowała wzrost zainteresowania polityką ludnościową, wraz ze stopniowym przekazywaniem na ten cel funduszy przez wspólnotę międzynarodową. Jego zdaniem, w fazie trzeciej konieczne jest bardziej zrównoważone podejście do zagadnień ludnościowych, które ostatecznie powinno owocować znacznym wzrostem wkładów donorów na fundusz ludnościowy, większym zaangażowaniem w ponoszeniu kosztów przez kraje dające jak i otrzymujące.

Utrzymywanie dłużej zawężonego podejścia (redukcja płodności) niesie ryzyko wypaczenia krajowych priorytetów i trwale marginalizowanie ważnych zagadnień ludnościowych, takich jak migracja

i struktura ludności, która są ważne nie tylko dla większości krajów rozwijających się, ale też ważna dla zrównoważonego rozwoju i międzynarodowej harmonii.

W czasie trzeciego dnia obrad swoje wystąpienia prezentowali reprezentanci organizacji pozarządowych: Federation for Women and Family Planning; American Life League; Population Action International.

26.03.04 Ostatni, piąty dzień obrad

Komisja przyjęła projekt rezolucji dotyczący programu działania na arenie ludnościowej i metody swojej pracy oraz ustaliła temat swojej 39. Sesji, ale nie była w stanie zakończyć swojej pracy uzyskaniem konsensusu.

Natomiast przyjęto rezolucję zatytułowaną: Program pracy w obszarze ludności (Work programme in the field of population). Komisja podkreśliła potrzebę dalszej pracy Dywizji Ludnościowej nad szacunkami, prognozami i modelami migracji międzynarodowej, starzenia się ludności, zmian w płodności i umiarkłości, wzajemnych relacji między ludnością, środowiskiem i rozwojem, ewolucją polityki ludnościowej oraz zagadnieniami płci.

Komisja zwróciła się także do Dywizji Ludnościowej, aby kontynuowała ocenę postępu we wprowadzaniu w życie Programu Działania konferencji w Kairze i podejmowała dalej pracę nt. wpływu HIV/AIDS na ludność i rozwój, we współpracy z właściwymi instytucjami. Zachęcała Dywizję Ludnościową do wzmocnienia współpracy z Funduszem Ludnościowym (UNFPA), którego rola jest określana jako kluczowa przy realizacji Programu Działania

Komisja zdecydowała, że temat jej 39. Sesji w 2006 r. byłby następujący: „Międzynarodowa migracja i rozwój”. Potwierdzono, że specjalny temat dla 38. Sesji w 2005 r. byłby „Ludność, rozwój i HIV/AIDS”, ze szczególnym naciskiem na ubóstwo (jak to zdecydowano podczas 36. Sesji). Komisja przyjęła przez konsensus decyzję (dokumentu E/CN.9/2004/L.5), że w 2005 r. powinno też rozważyć się wkład we wprowadzanie w życie Programu Działania Międzynarodowej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju (ICPD), aby osiągnąć uzgodnione na płaszczyźnie międzynarodowej cele rozwoju, włączając te zawarte w Deklaracji Milenijnej.

Biorąc pod uwagę metody swej pracy, Komisja uzgodniła wybór Biura Komisji w końcowym dniu każdej sesji, i by założyć system regularnej geograficznej rotacji dla jej przewodnictwa.

Komisja przyjęła też prowizoryczny porządek dzienny dla 37. Sesji, zawarty w dokumencie E/CN.9/2004/L.2/Rev.1, zwracając uwagę na dokumenty przedłożone przy 37. Sesji (E/CN.9/2004/3,4,5 i 6). Na koniec ogłoszono, że wznowienie obrad Komisji zostanie podane do wiadomości³.

Z informacji otrzymanych z Dywizji Ludnościowej ONZ w Nowym Jorku wynika, że zebranie zamykające formalnie obrady 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju odbyło się 6 maja 2004 r.

Wystąpienie przedstawicieli UE i USA

Ze względu na zbliżającą się akcesję dziesięciu krajów do Unii Europejskiej, wystąpienie przedstawiciela Unii Europejskiej obejmowało także te nowe kraje: Cypr, Republikę Czeską, Estonię, Węgry, Łotwę, Litwę, Malte, Polskę, Słowację i Słowenię, które utożsamiły się z treścią wystąpienia..

Ze względu na przystąpienie Polski do UE wydaje się wskazane obszerniejsze omówienie wystąpienia przedstawiciela Unii Europejskiej.

Tom Mooney (Irlandia), który wygłosił tekst wystąpienia w imieniu Unii Europejskiej potwierdził zaangażowanie UE we wprowadzanie w życie Programu Działania ICPD. Powiedział m.in.: Jesteśmy zdecydowani w przestrzeganiu zasad uzgodnionych w ICPD i ICPD + 5. W pełni uznajemy naszą odpowiedzialność za ponoszenie obciążeń finansowych przyjętych w Programie Działania ICPD. Zaznaczył też, że UE chciałaby zaakcentować silne poparcie dla działalności Funduszu Ludnościowego (UNFPA). Podkreślamy znaczenie, jakie przywiązujemy do działalności UNFPA, który, jak wierzymy, jest w ścisłej zgodności z kairskim Programem Działania. Akcentujemy zdecydowanie potrzebę zapewnienia podstaw

³ Press Release, POP/901 26/03/2004

działalności finansowej dla UNFPA i zachęcamy wszystkich dawców by przyczyniali się do zbierania funduszy na ten cel.

(...) Nasze zaangażowanie we wprowadzaniu w życie kairskiego Programu Działania znalazło dalsze odbicie w regulacjach przyjętych przez Radę UE w lipcu 2003r., jako pomoc dla polityk i działań na rzecz zdrowia prokreacyjnego, seksualnego i praw w krajach rozwijających się. Regulacja podpira działania Wspólnoty i jej państw członkowskich na rzecz szczególnego celu zdrowia prokreacyjnego, który był uzgodniony w ICPD, tzn. by uczynić dostępną przez podstawowy system opieki medycznej – opiekę medyczną w zakresie zdrowia prokreacyjnego i usług dla wszystkich jednostek w odpowiednim wieku możliwie najszybciej, ale nie później niż do 2015 r.

Wspólnota międzynarodowa ukierunkowana jest na zrealizowanie Celów Milenijnych. Te cele jednak nie zostaną zrealizowane dopóki nie osiągnie się najpierw celów zakreślonych na konferencjach ICPD i ICPD + 5. Ludność, zdrowie seksualne, prokreacyjne i prawa są krytycznymi determinantami Milenijnych Celów Rozwoju MDGs. Trendy ludnościowe mają wpływ na rozwój społeczny i gospodarczy. Dobrze udokumentowanym jest fakt, że szybki przyrost ludności stanowi znaczącą przeszkodę dla redukcji ubóstwa, hamuje upodmiotowienie kobiet, dzieci i mężczyzn w społeczeństwie. Wynika z tego, że ubóstwo nie może zostać wykorzenione bez osiągnięcia celów ICPD. Zobowiązania ICPD i MDGs wzajemnie się uzupełniają i wzmacniają. To znaczy, że zagadnienia przyrostu ludności, zdrowia seksualnego i prokreacyjnego oraz praw/uprawnień muszą być w pełni włączone do makroekonomicznych polityk, polityki zrównoważonego rozwoju, strategii redukcji ubóstwa i planów wycinkowych.

Wprowadzanie w życie uzgodnionych celów Programu Działania ICPD wymaga działania nie tylko w sektorze zdrowia prokreacyjnego i seksualnego, ale w całym społecznym sektorze, w edukacji, w zagadnieniach związanych z równością płci i ochroną mniejszości i grup najbardziej bezbronnych, w spektrum demokracji i dobrego zarządzania. Tylko przez postęp w tych kluczowych obszarach możemy zbudować odpowiednie środowisko konieczne do pełnej realizacji zdrowia seksualnego i prokreacyjnego oraz praw z nimi związanych.

W wielu krajach umieralność wokółporodowa jest wciąż bardzo wysoka i nie obniża się, co stawia pod znakiem zapytania możliwość jej zmniejszenia o trzy czwarte do roku 2015. Kluczowe przeszkody w wielu krajach rozwijających się we wzmacnianiu systemów opieki medycznej, potrzebnych do redukcji umieralności wokółporodowej obejmują braki wykwalifikowanego personelu medycznego i odpowiedniego wyposażenia, jak również dostępność do usług medycznych po względem finansowym, szczególnie dla kobiet i młodzieży.

Niebezpieczne przerywanie ciąży nadal jest poważnym zagrożeniem dla życia kobiet. Wyjście na przeciw zapotrzebowaniu na antykoncepcję pomogłoby zmniejszyć liczbę przerwanych ciąży. Wiele tysięcy kobiet umiera, poddając się nielegalnej i niebezpiecznej aborcji, jako skutku braku wyboru innych środków mających na celu uniknięcie niechcianej ciąży. W tym kontekście, UE potwierdza swoje silne zaangażowanie co do realizacji postanowień ICPD i ICPD +5 związanych z powyższymi zagadnieniami.

Zdrowie prokreacyjne uchodzi uwadze wielu ludzi na świecie z powodu takich czynników, jak: nieodpowiedni poziom wiedzy o ludzkiej seksualności; występowanie wysokiego ryzyka związanego z zachowaniami seksualnymi; dyskryminacyjne praktyki społeczne; negatywna postawa wobec kobiet i dziewczyn; przemoc przeciwko kobietom; szkodliwe tradycyjne praktyki; ograniczona możliwość decydowania wielu kobiet i dziewczyn w zakresie życia seksualnego i prokreacyjnego. Wiele z najbiedniejszych kobiet nie może uzyskać dostępu do informacji nt. zdrowia seksualnego i prokreacyjnego oraz usług i środków z powodu braku usług odpowiedniej jakości oraz barier społecznych, kulturalnych, geograficznych i ekonomicznych.

W ramach usług zdrowia seksualnego i prokreacyjnego, dokonał się duży postęp w planowaniu rodziny, z ulepszonym dostępem i wzrostem obszaru zaopatrzenia w środki antykoncepcyjne. Jak prezentuje ostatni raport UNFPA („Adding It Up”), usługi z zakresu zdrowia prokreacyjnego są jedynymi z najbardziej kosztowanych, efektywnych interwencji zdrowotnych, które kraje mogą zastosować. Jesteśmy jednak poważnie zatroskani trwającymi niepowodzeniami w wysiłkach wyjścia na przeciw wzrastającemu zapotrzebowaniu na środki planowania rodziny ze względu na brak dostępu do usług dobrej jakości, włączając wybór kondomów męskich i kobiecych, by zapobiec HIV. Środki bakteriobójcze też są bardzo potrzebne, by zapobiegać HIV. Aby zwrócić uwagę na ten problem, musimy nadal ogniskować się na zapewnieniu skoordynowanych usług zdrowia prokreacyjnego i seksualnego, opartych na prawach człowieka, włączonych do podstawowego systemu opieki medycznej.

Zwiększony dostęp do środków planowania rodziny przyczynił się do redukcji w wymiarze globalnym poziomu płodności, czego następstwem jest obniżenie się rocznego tempa przyrostu ludności do 1.3%. To jest rzeczywisty sukces, przynoszący pozytywne korzyści dla zrównoważonemu rozwojowi i redukcji ubóstwa. Zachęcające są zmiany długoterminowych globalnych szacunków ludnościowych. Trzeba jednak pamiętać, że dane dotyczące postępu pojedynczych państw są oparte na danych zbiorczych (zagregowanych) i nie muszą odzwierciedlać doświadczenia całej populacji w tych krajach. Także kraje o niższych dochodach w znacznie mniejszym stopniu zredukowały swój przyrost naturalny. Są one odpowiedzialne za 95% globalnego przyrostu ludności między 1994 r. a 2004 r. (784 mln). Te demograficzne trendy utrudniają wysiłki na rzecz rozwoju w tych krajach.

Nierówność płci jest przeszkodą we wprowadzaniu w życie kairskiego Programu Działania i ważnym czynnikiem wysokiego poziomu umieralności wokółporodowej. Musimy bardziej zainwestować w upodmiotowienie kobiet w społeczeństwie, uznając ich prawa i umożliwianie im dokonywanie wyborów, które wpłyną na ich zdrowie i jakość życia. W tym kontekście większa uwaga powinna być poświęcona promowaniu wzajemnych, pełnych szacunku i sprawiedliwych relacji między płciami oraz wyjściu na przeciw potrzebom edukacyjnym młodzieży, a zwłaszcza dziewczyn i młodych kobiet, by umożliwić im podejście w pozytywny i odpowiedzialny sposób do ich seksualności. Zintegrowane podejście włączające promowanie praw człowieka – ochronę przed nadużyciami, takimi jak przemoc przeciw kobietom, handel kobietami – wprowadzanie uniwersalnego ustawodawstwa zakazującego tradycyjnych praktyk, które są szkodliwe dla zdrowia kobiet, taki jak narzucone i wczesne małżeństwo i okaleczenie narządów rodnych. Popieranie upodmiotowienia kobiet i przyczyniania się do ulepszenia ich jakości życia.

Feminizacja chorób zakaźnych (pandemii), w szczególności HIV/AIDS, jest powodem do poważnego zaniepokojenia. Silniejsze zaangażowanie na rzecz Programu Działania ICPD w kwestii równości kobiet, upodmiotowienie i prawa prokreacyjne są konieczne, jeżeli mamy osiągnąć założone cele milenijne (MDG) dotyczące HIV/AIDS i innych infekcyjnych chorób. Podobnie, zapewnianie wyboru prokreacyjnego musi być czymś zasadniczym w ramach programu zapobiegania przeciwko HIV.

Istnieje pilna potrzeba ulepszenia dostępu do informacji i usług dla młodych ludzi, szczególnie dla młodocianych dziewczyn, które są szczególnie bezbronne, bardziej podatne na zarażenie HIV i STIs i doświadczają większego ryzyka ciąży. Edukacja dziewcząt powinna nadal posiadać wysoki priorytet, aby urzeczywistnić cele Programu Działania ICPD. UE zachęca do tego, aby informacja, edukacja i komunikacja były dostępne na wszystkich poziomach, miejscowym, narodowym i międzynarodowym, aby uwzględnić w takie pierwszorzędne zagadnienia, jak bezpieczne macierzyństwo, zdrowie prokreacyjne i prawa, zdrowie matki i dziecka, odpowiedzialność mężczyzn, równość płci, zakażenia przenoszone drogą płciową, w szczególności HIV/AIDS.

W tym samym czasie więcej uwagi powinno się zwracać na rolę chłopców i mężczyzn. Skupienie się na większej roli mężczyzn i chłopców w ulepszeniu zdrowia seksualnego i prokreacyjnego oraz i prawa, w zwalczaniu HIV/AIDS i w promowaniu równości płci przyniosą korzyść wszystkim jednostkom i społeczeństwu jako całości. Angażując mężczyzn i chłopców jako partnerów, zachęca się ich do brania odpowiedzialności za ich zachowania seksualne i poszanowania praw kobiet i dziewcząt.

Zarówno młodzi mężczyźni jak i kobiety muszą posiadać konieczną wiedzę i środki, by móc ochronić siebie i swoich partnerów. Muszą także mieć możliwości rozwinięcia koniecznych w życiu umiejętności, i aby dokonywać świadomych i odpowiedzialnych wyborów co do ich seksualności.

Zakreślone w Kairze cele pokrywają się z celami MDG, dotyczącymi zmniejszenia o dwie trzecie współczynnika umieralności dzieci do 2015 r. Wskaźnikiem nikłego postępu jest rozczarowująca wysoka liczba krajów (62), które nie realizują celu ICPD obniżenia umieralności niemowląt (IMR) poniżej 50 na 1,000 urodzeń do 2005 r., reprezentujące 35% ludności świata. Przypadki chorób dziecięcych, zranienia i zgony (brak podstawowej higieny, brak bezpiecznej wody, ubogie odżywianie) pokazują ważność intersektorowego podejścia, a nie tylko zapewnienia istnienia służby zdrowia. Liczba zgonów niemowląt może też być zmniejszona przez zwiększenie wysiłków na rzecz zapobiegania transmisji HIV od matki do dziecka.

Walka przeciw HIV/AIDS, które zagrażają osiągnięciom w rozwoju w ciągu minionych 30 lat w szerokim spektrum krajów, jest bezpośrednio związana z celami ICPD. Szybki wzrost HIV/AIDS we Europie Wschodniej i Azji Centralnej podkreśla fakt, że rozprzestrzenienie się choroby jest globalną groźbą dotykającą wszystkie regiony. Ostatnia Konferencja w Dublinie, "Breaking the barriers; the fight against HIV/AIDS in Europe and Central Asia", była ważna jeśli chodzi o podnoszenie świadomości

i budująca polityczne przewodnictwo oraz zaangażowanie, by zwrócić uwagę na ten problem w tych krajach.

Zachęcającym jest fakt, że prawie wszystkie kraje prowadzą teraz politykę narodową dotyczącą prewencji HIV/AIDS, w większości wypadków patrząc na problemy HIV/AIDS jako zagadnienie związane z rozwojem, wymagające obszernej wielosektorowej odpowiedzi. Wzywa to rządy do współpracy ze wszystkimi kluczowymi aktorami życia społecznego, włączając w to sektor prywatny, społeczeństwo obywatelskie i organizacje powstałe na bazie religii i związków wyznaniowych, społeczność lokalną i osoby chore na AIDS (...).

Strategie i programy zwalczania HIV/AIDS pokrywają się znacznie z promowaniem zdrowia seksualnego, prokreacyjnego i praw. Ponadto, walka przeciw HIV/AIDS nie może odnieść sukcesu, jeżeli nie ma tam powszechnego i obszernego dostępu opieki medycznej w zakresie zdrowia prokreacyjnego. Działania te powinny być zintegrowane. Zapobieganie zakażeniu HIV, przez promowanie bezpieczniejszego i odpowiedzialnego zachowania seksualnego i praktyki, włączając w to prezerwatywę, muszą być oparte na lokalnym, narodowym, regionalnym i międzynarodowym zwalczaniu epidemii. Zapobieganie, opieka, udzielanie wsparcia i leczenie zakażonych HIV/AIDS są elementami wzajemnie się wzmacniającymi, i muszą być zintegrowane w szerokim podejściu mającym na celu zwalczanie epidemii.

Nowe możliwości pomocy budżetu mogą przyczynić się pozytywnie do wypełnienia zobowiązań ICPD, ponieważ zachęcają one do posiadania własności narodowej oraz polepszają i harmonizują efektywność. Agencje donorów powinny coraz więcej podkreślać zdrowie seksualne i prokreacyjne i prawa w ich dialogu z władzami państwowymi. Agencje ONZ i międzynarodowe NGOs powinny wspierać wysiłki promujące wysokie pierwszeństwo dla płci, zdrowia seksualnego i prokreacyjnego w ramach narodowych Strategii Redukcji Ubóstwa i planów dotyczących zdrowia i sektora edukacji. W szczególności, UNFPA ma kluczową rolę do odegrania w promowaniu zdrowia prokreacyjnego i prawa w granicach kraju, prowadząc i finansując działalność na rzecz planowania rodziny.

Kairski Program Działania pozostaje nadal niedofinansowany i musi być zaangażowany znaczny wzrost ODA, jeżeli mają być osiągnięte cele ICPD, ICPD+5 i Milenijne Cele Rozwoju (MDGs). UE czyni stały postęp w spełnianiu swego zobowiązania na rzecz ODA, podjętego na Międzynarodowej Konferencji nt. Finansowania Rozwoju, tym bardziej że państwa członkowskie, które jeszcze nie osiągnęły celu wyznaczonego przez ONZ (0,7% ODA/GNI) zobowiązały się do zwiększenia wielkości swojego udziału w następnych czterech latach, co więc przeciętna UE 0,39% ma być osiągnięta do 2006 r. Wszystkie państwa członkowskie UE będą w każdym razie, dążyć do osiągnięcia w ramach ich poszczególnych procesów przydziału budżetu, przynajmniej 0,33% ODA/GNI do 2006 r.

W granicach regionu UNECE, Ministerialna Konferencja w Berlinie nt. Starzenia, we wrześniu 2002 r., zaadoptowała Regionalną Strategię Wprowadzania w życie dla Międzynarodowego Planu Działania Madrytu nt. Starzenia 2002. Europejskie Forum Ludnościowe w styczniu 2004, skupiało się na kluczowych wyzwaniach, takich jak możliwe wybory/alternatywy w kontekście niskiej płodności, podejmując zagadnienie nierówności w opiece zdrowotnej i zagadnienie migracji. Istotne związki między starzeniem się a migracjami były podkreślone przez Sekretarza Generalnego ONZ w jego ważnym wystąpieniu skierowanym do Parlamentu Europejskiego w styczniu 2004 r.. Sekretarz Generalny przypomniał UE, że przy obecnym poziomie urodzeń i zgonów, ludność 25 państwowości członkowskich UE obniży się z 452 mln w 2000 r. do niemal 400 milionów do 2050 r. Udział osób w wieku ponad 65 lat podwoi się i osiągnie prawie jedną trzecią całej ludności. Ten trend płodności poniżej zastępowalności pokoleń występujący w Europie obserwowany jest także w innych krajach rozwiniętych.

Złożone wyzwania, jakimi są: starzenie się ludności, negatywne wpływy demograficzne na system emerytalny, międzynarodowe i wewnętrzne migracje oraz potrzeba integracji różnych grup ludnościowych, są w pełni zauważalne przez Unię Europejską. Roczny Program Operacyjny Rady dla 2004 (Annual Operational Programme of the Council for 2004), przedłożony przez irlandzką a w przyszłości holenderską prezydencję uwzględni program pracy odnoszący się do tych zagadnień dla roku bieżącego. Wieloletni Strategiczny Program Rady 2004–2006 (Multi Annual Strategic Programme of the Council 2004–2006) też bierze te wyzwania w pełni pod uwagę.

UE nadal jest mocnym i konsekwentnym zwolennikiem kairskiego Programu Działania. Usiłowaliśmy odzwierciedlić to zaangażowanie w naszych politykach i finansowaniu. Uznajemy wzajemne powiązanie między celami ICPD a naszym wspólnym wysiłkiem by wyjść na przeciw/osiągnąć cele milenijne (MDGs). W 2005 r, zrobimy pierwszy ważny krok milowy na drodze do 2015. Musimy nadal iść zdecydowanie

dowanie naprzód, z nowym zaangażowaniem by wprowadzić w życie postanowienia Kairu. Powinniśmy, w tym kontekście, zapewnić, że ta i inne komisje ECOSOC przyjmą zintegrowane podejście i wzmocnią nasze wspólne wysiłki, aby podążać drogą wytyczoną przez ważne szczyty i konferencje ONZ w sposób, który ułatwia skuteczne wprowadzanie ich w życie i niesie postęp w kierunku MDGs.

Ze względu na rozbieżności między stanowiskiem Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych w kwestii strategii prewencji dotyczącej HIV/AIDS, warto przytoczyć fragmenty wystąpienia przedstawiciela USA, Sichan Siv, USA. Reprezentant Stanów Zjednoczonych powiedział, że rządy poszczególnych krajów, we współpracy z organizacjami pozarządowymi muszą być przygotowane, że nie będą otrzymywać funduszy na planowanie rodziny. Do tej pory Stany Zjednoczone dostarczały największego wsparcia dla Programu Działania i funduszy na prowadzenie walki przeciw AIDS. Według niego, należy wprowadzić podstawowy program w skład którego wchodziłyby abstynencja, wierność i odpowiednie użycie prezerwatywy. Mocne rodziny i oparte na wierze instytucje byłyby dwoma filarami, na których można by budować w skuteczny sposób tego rodzaju postawy.

Zlikwidowanie przepaści między bogatymi a biednymi krajami w odniesieniu do wskaźników zdrowia wymaga także dostępu opieki medycznej z zakresu zdrowia prokreacyjnego i środków planowania rodziny dla biednych i pozbawionych praw obywatelskich. Dla wielu krajów darmowo dostarczane środki planowania rodziny pomagały szczęśliwie w sposób dobrowolny powiększać rodzinę. Jednak rządy razem z organizacjami pozarządowymi, muszą przygotować się do fazy, w której nie będzie już pomocy z zewnątrz. Stany Zjednoczone nadal są największym dawcą na cele wymienione w Programie Działania Konferencji w Kairze. W czasie obecnych rządów prezydenta Busha wspieranie finansowe planowania rodziny i zdrowia prokreacyjnego miało charakter stały, między 424 a 446 mln dolarów w każdym roku, w porównaniu z 37.2–385 mln dolarów w 4 latach. W 2003 r. budżetowym, the United States Agency for International Development dostarczyła przeszło 8 miliardów dolarów dla programów zdrowia, obejmujących HIV/AIDS, przeżycie dziecka i zdrowie matek, zdrowie prokreacyjne i planowanie rodziny, choroby zakaźne. Stany Zjednoczone finansują też na wielką skalę programy edukacji, co także wchodzi w zakres celów konferencji ICPD.

Wiele krajów podejmuje wyzwanie jakie niesie ludzkości HIV/AIDS. Stany Zjednoczone również w tym uczestniczą. Dodatkowo, prezydent Bush dostarcza dla Emergency Plan for AIDS Relief – 15 mld. dolarów, największe w historii zobowiązanie dla międzynarodowego systemu zdrowia publicznego dla określonej choroby. Pozwala to na zapewnienie leczenia przez Stany Zjednoczone i zwalczania choroby u 2 mln osób, podejmowanie opieki nad 10 mln zakażonych HIV i sierot rodziców zmarłych na AIDS i zapobieganiu 7 mln nowych zakażeń. Stany Zjednoczone oczekują, że inne kraje zwiększą swoje zobowiązania by walczyć z tą epidemią.

Model zapobiegania adoptowany przez Stany Zjednoczone i sprawdzany przez badania epidemiologiczne z Ugandy kładzie też akcent na abstynencję.

Wysiłki prewencyjne skierowane na młodych ludzi muszą zacząć się od przesłania, że abstynencja jest najbardziej zdrowym/ najpewniejszym wyborem dla nieżonatych młodzieńców. Silne i trwałe rodziny i oparte na wierze instytucje są dwoma filarami, na których można budować podejście przynoszące sukces. Coraz więcej badań w USA i poza USA prowadzi do wniosku, że silne rodziny stanowią najlepszą ochronę dla młodych ludzi, przeżywających trudny okres dojrzewania. Dlatego Stany Zjednoczone uważają, że rodzice powinni być włączeni w decyzje dotyczące dzieci i młodzieży, związane ze wszystkimi aspektami ich życia, włączając w to zdrowie prokreacyjne i seksualne. Oparte na religii instytucje pomagają młodym ludziom rozwinąć świadomość swojej wartości i godności, przekazując im równoległe z ich rodzinami wyczerpujące informacje o zdrowiu i seksualności. Oparte na religii instytucje pomagają młodzieży z nadzieją patrzeć w przyszłość. Być może – brany pojedynczo – jest to najbardziej ważny czynnik w zapobieganiu szeroko pojętym zachowaniom ryzykownym i promowaniu bardziej zdrowych wyborów życiowych.

Wnioski E. Frątczak

Z udziału w pracach 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ oraz z doświadczeń zgromadzonych w czasie obrad plenarnych i grup roboczych wynikają następujące wnioski:

Pożądanym jest, aby Polska ubiegała się o członkostwo w Komisji Ludności i Rozwoju w następnej kadencji, ale wymaga to zdecydowanie większej aktywności ze strony Polski, w obszarze zagadnień ludnościowych, w tym ze strony Stałego Przedstawicielstwa Polski przy ONZ w Nowym Jorku (możliwie jeszcze w ramach prac aktualnego składu Komisji). Wniosek ten został przekazany Panu Ambasadorowi Januszowi Stańczykowi, w czasie spotkania z delegacją polską w dniu 24 marca 2004 r.

Celowym wydaje się utworzenie przy Rządowej Radzie Ludnościowej zespołu międzyresortowego, który co roku będzie dokonywał przeglądu i oceny realizacji w Polsce Programu Działania Międzynarodowej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju (ICPD, Kair 1994 r.) oraz Milenijnych Celów Rozwoju zapisanych w Deklaracji Milenijnej Narodów Zjednoczonych (przyjętej na Szczycie Milenijnym w Nowym Jorku w roku 2000). Program Działania na rzecz Ludności i Rozwoju przyjęty w Kairze w 1994 roku wraz z Milenijnymi Celami Rozwoju powinny stanowić płaszczyznę do dalszego działania dla Rządu Polskiego w obszarze ludności i rozwoju.

Liczba doświadczonych ekspertów wchodząca w skład delegacji rządowej na kolejną 38 Sesję powinna być znacznie większa od tej, która uczestniczyła w 37. Sesji CPD w bieżącym roku. Konieczność uczestniczenia w obradach plenarnych Komisji i jednocześnie udział w licznych pracach konsultacyjnych i uzgodnieniowych wymaga co najmniej czterech ekspertów dla zabezpieczenia ciągłości i aktywności prac delegacji.

W pracach delegacji rządowej przez cały czas prac Komisji z ramienia Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ powinien uczestniczyć przynajmniej jeden stały doświadczony pracownik Stałego Przedstawicielstwa RP. W tym roku obsługę prowadzili tylko stażyści, z merytorycznego punktu widzenia dobrze byłoby, aby taka sytuacja nie miała miejsca w przyszłości. Obecność stałego doświadczonego i kompetentnego pracownika Przedstawicielstwa w czasie prac Komisji z pewnością pozwoli w przyszłości jednoznacznie rozstrzygać i podejmować na bieżąco decyzje wspomagające prace delegacji.

Dobór członków delegacji na posiedzenie Komisji powinien opierać się na ściśle określonych kryteriach merytorycznych, aby w pracach Komisji brały udział rzeczywiście doświadczeni eksperci z obszaru demografii i polityki ludnościowej, nie osoby przypadkowe, których zadaniem będzie przedstawiać osiągnięcia i dokonania Polski w obszarze ludności i rozwoju uczciwie i obiektywnie na bazie wiarygodnych danych empirycznych, bez skrajnej ideologii.

Z przykrością należy stwierdzić, że przedstawiciel Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn biorący udział w pracach 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju (ICPD) nie był doświadczonym ekspertem w temacie: ludność i rozwój, co więcej prezentował postawę wysoce ideologiczną i współpracował nie z osobami wchodzącymi w skład delegacji rządowej, ale głównie z przedstawicielem organizacji pozarządowej.

Sprawozdanie zatwierdził dr hab. Zbigniew Strzelecki, prof. SGH Przewodniczący Rządowej Rady Ludnościowej.

II. 38 SESJA KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ „LUDNOŚĆ, I ROZWÓJ ORAZ HIV/AIDS ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM UBÓSTWA”, NOWY JORK 4–8 KWIETNIA 2005, SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU DELEGACJI POLSKIEJ, WYSTĄPIENIE PRZEWODNICZĄCEGO DELEGACJI POLSKIEJ

I. CEL WYJAZDU

Celem wyjazdu delegacji RP do Nowego Jorku było wzięcie czynnego udziału w 38. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, której temat został określony jako: Ludność, rozwój oraz HIV/AIDS, ze szczególnym uwzględnieniem ubóstwa (Population, Development and HIV/AIDS, with particular emphasis on poverty).

II. SKŁAD DELEGACJI

Skład delegacji polskiej był następujący:

Przewodniczący – Zbigniew Podraza – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia
Członkowie, eksperci:

1. Pani Ewa Frątczak, Sekretarz Generalny Rządowej Rady Ludnościowej
2. Pan Janusz Balicki, ekspert, członek Rządowej Rady Ludnościowej
3. Pani Anna Marzec-Bogusławska, Dyrektor Krajowego Centrum ds. AIDS
4. Pan Krzysztof Tomasz Niemiec, ekspert Ministerstwa Zdrowia, Kierownik Kliniki Położnictwa i Ginekologii Instytutu Matki i Dziecka
5. Pan Andrzej Towpik, Ambasador – Stałe Przedstawicielstwo RP przy ONZ
6. Pani Jolanta Rejniak, przedstawiciel Urzędu Pełnomocnika ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

Stałe Przedstawicielstwo RP przy NZ, Nowy Jork:

1. Katarzyna Kukier, Pierwszy Sekretarz
2. Ewa Anzorge, Pierwszy Sekretarz.

III. ZADANIA DELEGACJI

W trakcie 38. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ Pani Anna Marzec-Bogusławska, Dyrektor Krajowego Centrum ds. AIDS przedstawiła stanowisko Polski „Ludność i Rozwój w kontekście epidemii HIV/AIDS w Polsce”⁴. Dla Uczestników 38. Sesji, w trakcie obrad był rozpowszechniany tekst Polskiego Raportu (w wersji powielonej) „Raport na Posiedzenie 38 Sesji Komisji Ludności i Rozwoju. Polska. (Information For the 38th Session of the Commission on Population and Development, New York, 4–8 April 2005. Poland). Zawartość upowszechnianego raportu miała następującą strukturę:

1. Ludność
2. Sytuacja epidemiologiczna HIV/AIDS
3. Polityka Państwa w zakresie HIV/AIDS
4. Leczenie oraz opieka oferowane osobom żyjącym z Hiv/Aids
5. Współpraca z sektorem pozarządowym
6. Inne działania profilaktyczne
7. Współpraca międzynarodowa

⁴ Tekst wystąpienia delegacji polskiej prezentowany na 38 Sesji Komisji ONZ „Ludność i Rozwój zamieszcza załącznik 1.

IV. PROGRAM 38 SESJI

Na Agendę 38 Sesji Komisji ONZ Ludność i Rozwój składały się następujące tematy⁵:

1. Wybór członków Biura 38 Sesji
2. Przyjęcie programu 38 Sesji
3. Dalszy ciąg działań w zakresie rekomendacji Światowej Konferencji Ludnościowej, Kair 1994
4. Wpływ wprowadzenia w życie Programu Działań przyjętego podczas Światowej Konferencji: Ludność i Rozwój, Kair 1994, we wszystkich aspektach, na osiągnięcie uzgodnionych na szczeblu międzynarodowym celów w zakresie rozwoju, w tym celów zawartych w Deklaracji Milenijnej Narodów Zjednoczonych (ONZ)
5. Debata generalna prezentująca doświadczenia krajowe w zakresie procesów ludnościowych HIV/AIDS, ze szczególnym uwzględnieniem ubóstwa
6. Przegląd metod pracy Komisji
7. Realizacja programu i przyszły program pracy Sekretariatu w obszarze zagadnień ludnościowych
8. Program na 39 Sesję Komisji
9. Przyjęcie Raportu Komisji z prac 38 Sesji.
10. Wybór członków

V. KOMISJA LUDNOŚCI I ROZWOJU

Komisja Ludności i Rozwoju jest jedną z dziewięciu komisji Rady Gospodarczej i Społecznej (ECOSOC). Została powołana do życia w 1946 r. pod nazwą Komisji ds. Ludności przez Radę Społeczno-Ekonomiczną (ECOSOC). Następnie nazwa Komisji uległa zmianie na Komisję Ludności i Rozwoju (CPD), zgodnie z nazwą konferencji kairskiej w 1994 r. Od 1996 r. Komisja co roku zbiera się w celu dokonywania przeglądu wprowadzania w życie Programu Działania konferencji kairskiej. Prace Komisji koncentrują się obecnie na przygotowywaniu opracowań dotyczących kwestii ludnościowych i trendów w tej dziedzinie, głównie dynamiki przyrostu naturalnego, integrowaniu strategii ludnościowych i rozwojowych oraz udzielaniu pomocy i rekomendacji w sprawach ludnościowych ONZ państwom członkowskim oraz organizacjom wyspecjalizowanym Narodów Zjednoczonych (Fundusz Ludnościowy Organizacji Narodów Zjednoczonych). Komisja, która początkowo liczyła 12 członków, obecnie skupia 47 państw członkowskich, wybieranych przez ECOSOC na 4 lata według następującego klucza geograficznego: Afryka – 12 członków, Azja – 11, Ameryka Łacińska – 9, Europa Wschodnia – 5, Europa Zachodnia i inne kraje – 10 (J. Rydzkowski, Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych, Wiedza Powszechna, Warszawa 2000, s. 76–77).

W roku 2005 w skład Komisji wchodziły następujące państwa (por zestawienie poniżej):

PAŃSTWA AFRYKAŃSKIE (12 członków) Rok zakoń.	PAŃSTWA AZJI (11 członków) Rok zakoń.
Botswana 2005	Bangladesz 2008
Kamerun 2008	Chiny 2005
Demokratyczna Republika Konga 2006	Indie 2005
Gambia 2005	Indonezja 2008
Kenia 2007	Iran 2006
Libia 2007	Japonia 2007
Madagaskar 2007	Malezja 2008
Mauretania 2006	Filipiny 2006
Nigeria 2005	Pakistan 2007
Zambia 2005	Tajlandia 2005

⁵ Program szczegółowy 38 Sesji na stronie www.un.org/esa/population/cpde/cn.9/2005/1

PAŃSTWA EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIE J (5 członków) Rok zakoń.	PAŃSTWA AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I WYSP KARAIBSKICH (9 członków) Rok zakoń.
Armenia 2007	Brazylia 2008
Bułgaria 2008	Boliwia 2006
Polska 2005	Salwador 2006
Rosja 2005	Gujana 2008
Węgry 2006	Jamajka 2005
	Meksyk 2005
	Nikaragua 2005
	Peru 2008
PAŃSTWA EUROPY ZACHODNIEJ I INNE (10 Członków) Rok zakoń	
Belgia 2008	
Kanada 2008	
Francja 2007	
Niemcy 2008	
Irlandia 2005	
Luksemburg 2006	
Holandia 2007	
Norwegia 2005	
Szwajcaria 2008	
Stany Zjednoczone 2005	

Źródło: <http://www.un.org/esa/population/cpd/members2005.pdf>

Warto podkreślić, że Polska kończy swoją kadencję członka Komisji Ludności i Rozwoju w 2005 roku. Aktualne członkostwo Polski, jest drugim w historii Komisji.

VI. PRZEBIEG 38. SESJI KOMISJI LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ

Pierwszy dzień obrad (sesje: 1, 2) – 4 04.05

Sesja rozpoczęła się wyborem członków Biura 38. Sesji Komisji. Jako przewodniczący Biura 38 Sesji (prowadzący obrady) wybrany został Crispin Grey Johnson, Ambasador Gambii. Na pozostałych członków Biura 38. Sesji wybrani zostali: Ewa Frątczak (Polska), Olivier Chave (Szwajcaria) oraz Majdi Ramadan (Liban). Ewa Frątczak w kolejnym głosowaniu została wybrana na pierwszego zastępcę przewodniczącego Biura 38 Sesji i jednocześnie sprawozdawcę z obrad 38 Sesji⁶.

W krótkim słowie wstępnym przewodniczący poprzedniej, 37 Sesji, Alfredo Chiquihua (Peru) podkreślił, iż na przestrzeni ostatnich lat, wszystkie kraje świata uznały znaczenie Kairskiego Programu Działania. Oznacza to, że wszystkie kraje uznały poszanowanie praw prokreacyjnych, jako kluczowy czynnik w zwalczaniu ubóstwa, wzmocnienia instytucji demokracji. Podkreślił także, iż realizacja Kairskiego Programu Działania uwzględniać powinna walkę z epidemią HIV/AIDS i przemocą wobec kobiet. Następnie uczestnicy Sesji uczcili minutą ciszy pamięć zmarłego papieża Jana Pawła II. Obserwator z ramienia Watykanu podziękował uczestnikom za chwilę uczczenia pamięci papieża.

Przemówienie otwierające Sesję wygłosił Zastępca Sekretarza Generalnego ds. gospodarczych i społecznych, Jose Antonio Ocampo. Podkreślił, między innymi, iż tematem specjalnym Sesji będzie HIV/AIDS, ubóstwo i rozwój. Taki zakres tematyczny wynika m.in. z Milenijnych Celów Rozwoju, których realizacja poddana zostanie ocenie podczas spotkania na szczycie ONZ we wrześniu br. W dalszej części przemówienia podkreślił, iż Kairski Program Działań daje wytyczne do osiągnięcia Celów Milenijnych, jednak

⁶ Do obowiązków sprawozdawcy należało m.in. przygotowanie raportu z obrad 38 Sesji Komisji.

faktyczny stan zaawansowania jego realizacji różni się w wielu krajach i we wszystkich regionach. Wciąż każdego roku na świecie 11 milionów dzieci umiera przed osiągnięciem 5 roku życia, a umieralność okołoporodowa kobiet oraz epidemia HIV/AIDS powodują śmierć ponad 3 milionów osób rocznie. Epidemia HIV/AIDS sieje spustoszenie w krajach najbiedniejszych, obecnie ponad 40 milionów osób zakażonych jest HIV, z czego 25 milionów osób to mieszkańcy Afryki Podzwrotnikowej. AIDS to jeden z głównych czynników, przyczyniających się do ubóstwa na świecie. Z tych właśnie przyczyn zdecydowano, iż w czerwcu br. odbędzie się spotkanie wysokiego szczebla, oceniające postęp w realizacji Deklaracji Zobowiązań w Sprawie HIV/AIDS.

Pan J.A. Ocampo podkreślił, iż jedynie pełna realizacja postanowień Kairskiego Programu Działań umożliwi realizację Celów Milenijnych. Był to jeden z pierwszych dokumentów, przyjętych przez społeczność międzynarodową, uznających HIV/AIDS jako przeszkodę w osiągnięciu rozwoju i poprawie stanu zdrowotnego. Doświadczenia w realizacji tego programu wskazują, iż jedynie uwzględnienie pewnych czynników ryzyka i sytuacji specyficznej dla poszczególnych krajów może przyczynić się do efektywności działań. Dotyczy to zwłaszcza programów profilaktycznych, mających na celu zmniejszenie ryzyka zakażeń wertykalnych, a także zwiększenie dostępności do leczenia antyretrowirusowego dla osób żyjących z wirusem HIV.

Następnie wystąpiła Pani Thoraya Obaid, szefowa Funduszu Ludnościowego ONZ, która przypomniała, że jednym z głównych założeń Konferencji Kairskiej, a tym samym Programu Działań, jest osiągnięcie szerokiego dostępu do zdrowia prokreacyjnego do roku 2015. Był to jeden z głównych celów, jakie przyświecały ekspertom podczas tworzenia Deklaracji Milenijnej, szczególny nacisk kładąc na dostępność usług medycznych w zakresie zdrowia płciowego i prokreacyjnego, włączając metody planowania rodziny, a także dostępność informacji i metod zapobiegania niepożądaney ciąży. Jest to szalenie istotne, także w kontekście zapobiegania rozprzestrzenianiu się zakażeń HIV oraz upowszechniania stosowania prezerwatyw. Pani Obaid poinformowała członków komisji, iż w przyszłym tygodniu rząd Szwecji przy współpracy z UNFPA będą współsponsorować wysokiego szczebla spotkanie Ministrów Finansów, Planowania i Zdrowia w Sztokholmie. Celem spotkania będzie omówienie możliwości finansowania zagadnień zdrowia prokreacyjnego przez różne działy gospodarki, a także praw człowieka w tym zakresie. Pani Dyrektor zwróciła uwagę na progres, jaki się dokonał w zakresie ograniczania zasięgu głębokiego ubóstwa. W krajach Południowej i Wschodniej Azji od początku lat 90-tych udało się ponad 200 mln osób wyprowadzono ze stanu skrajnego ubóstwa. Zagwarantowanie dostępności doświadczeń w zakresie planowania rodziny może zmniejszyć umieralność matek do 25% i umieralność niemowląt o 20%. Natomiast zapewnienie opieki medycznej w okresie okołoporodowym może zmniejszyć wskaźniki umieralności matczynej nawet do 74%.

Doświadczenia Tajlandii i Ugandy dowodzą, iż poza abstynencją i wiernością, stosowanie prezerwatyw jest silnym narzędziem w walce z epidemią HIV/AIDS. Wzywa się Państwa Członkowskie i Rządy do natychmiastowego wdrożenia działań, zmierzających do poprawy sytuacji, prowadzącej do osiągnięcia jak najszybszego postępu w zakresie realizacji Celów Milenijnych. W działaniach tych nie może zabraknąć równości płci, edukacji i zdrowia, włączając zagadnienia zdrowia prokreacyjnego, a także znacznego finansowania. Tematy te powinny stać się częścią priorytetów politycznych. Wzywa się także Rządy Państw do uwzględnienia w planach pomocowych szczególnie trudnej w tym zakresie sytuacji w Afryce. Patrząc w przyszłość, należy podkreślić, iż za kilka miesięcy, we wrześniu, odbędzie się zgromadzenie, które będzie unikalnym forum do podniesienia kwestii takich jak zdrowie prokreacyjne, a także poszanowanie praw człowieka w kontekście poprawy warunków życia. Na spotkaniu tym przedstawione zostaną także wnioski z mającej się odbyć w czerwcu sesji dotyczącej postępu w walce z epidemią HIV/AIDS. Pani Dyrektor Obaid podkreśliła, iż konieczna jest dalsza alokacja środków finansowych na realizację takich aspektów Kairskiego Programu Działań jak: zagadnienia planowania rodziny, zdrowie prokreacyjne, zakażenia przenoszone drogą płciową, profilaktyka HIV/AIDS, podstawowe badania, zbieranie danych oraz analizy strategii państwowych w zakresie rozwoju i ludności.

W kolejnym wystąpieniu Pani Hanna Zlotnik, Dyrektor Dywizji Ludnościowej w Sekretariacie ONZ, podkreśliła, iż obecnie 45 ze 100 młodych ludzi żyje w krajach najpoważniej dotkniętych epidemią AIDS. W krajach o szczególnie wysokiej prevalencji zakażeń HIV, osoba w wieku 15 lat życia ma 40–70% ryzyko zakażenia HIV przed upływem 50 roku życia. Strategia ABC włączająca abstynencję seksualną, wzajemną wierność i powszechne stosowanie prezerwatyw, stała się głównym elementem najbardziej

efektywnych programów edukacyjno-profilaktycznych. Jednak pomimo zaangażowania rządów w przyjęcie kompleksowych strategii i wielosektorowych programów, wciąż bardzo wiele pozostaje w tym zakresie do zrobienia. Wiele społeczeństw wciąż nie ma odpowiedniego zrozumienia i podejścia do zagadnień profilaktyki HIV/AIDS, co skutkuje brakiem ograniczenia poziomu ryzykownych zachowań. Wiele państw wciąż nie opracowało prawodawstwa chroniącego osoby zakażone HIV i chore na AIDS przed praktykami dyskryminacyjnymi. W 2004 roku około 4 na 10 krajów nie mogło wykazać się posiadaniem odpowiedniego prawodawstwa w tym zakresie. Ponadto 1/3 wszystkich krajów dotychczas nie wypracowała strategii zapewniających kobietom równy dostęp do świadczeń w zakresie profilaktyki HIV i leczenia ARV. Pomimo tego, że zakażenia HIV dotyczą zarówno biednych, jak i bogatych, młodych i starszych we wszystkich regionach świata, szczególnie negatywny wpływ epidemia wywiera na społeczeństwa borykające się z licznymi problemami socjalnymi. Dlatego właśnie społeczność międzynarodowa powinna zjednoczyć się w solidarności i pomocy wobec tej tragedii ludzkiej.

W dalszym porządku obrad ustępujący Przewodniczący (37 Sesji Komisji), Alfredo Chiquihuara zdał sprawozdanie z między-sesyjnego spotkania, jakie odbyło się w Peru w październiku ubiegłego roku. Spotkanie miało charakter organizacyjny, jego uczestnicy odnieśli się, m.in. do porządku obrad 38. Sesji, a także zaakceptowali ubóstwo i HIV/AIDS jako tematy wiodące.

W kolejnych przemówieniach przedstawiono raport Sekretarza Generalnego na temat monitoringu procesów ludnościowych, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień HIV/AIDS i ubóstwa. Podkreśla się w nim, m.in. iż AIDS jest przyczyną śmierci ponad 20 milionów osób, a ponad 50% nowych zakażeń HIV ma miejsce w grupie osób poniżej 25 roku życia. Raport ten przygotowany został zgodnie z decyzją 2004/1 Komisji Ludności i Rozwoju ONZ. Raport wskazuje, m.in. na fakt, iż epidemia HIV/AIDS ma istotny negatywny wpływ na dynamikę procesów ludnościowych, włączając skrócenie przewidywanego czasu trwania życia, spowolnienie rozwoju ekonomicznego, a także pogłębianie się skrajnego ubóstwa. W krajach rozwijających się placówki świadczące usługi medyczne w znacznej części zmuszone są do alokacji sił i środków na rzecz osób zakażonych i chorych na AIDS. Raport odnosi się do potrzeby nasilenia kompleksowych działań profilaktycznych, które powinny uwzględniać takie czynniki, jak sytuacja społeczno-ekonomiczna oraz polityczna, panująca w poszczególnych krajach. Biorąc pod uwagę fakt, iż do większości zakażeń HIV dochodzi drogą kontaktów seksualnych, programy i świadczenia w zakresie zdrowia uwzględniać powinny zagadnienia w zakresie zdrowia płciowego i prokreacyjnego. Powinny one być oparte na nienaruszalnych zasadach poszanowania praw człowieka i godności ludzkiej, szczególnie w aspekcie dostępu do rzetelnej informacji o najnowszych zdobyczach w zakresie zdrowia płciowego i prokreacyjnego, metodach planowania rodziny, dobrowolnym testowaniu w kierunku HIV, połączonym z poradnictwem, możliwości redukcji ryzyka zakażeń HIV odmatczyńnych, a także dostępności leczenia ARV oraz leczenia zakażeń przenoszonych drogą płciową. W raporcie odzwierciedlenie znalazły także zakażenia dotyczące równości płci, profilaktyki zakażeń HIV i dostępności usług w zakresie zdrowia prokreacyjnego dla ludzi młodych. Podkreśla się, m.in. konieczność prowadzenia edukacji przy współudziale rodziców i rodzin, na wielu poziomach, w tym placówkach szkolnych i wychowawczych. Zaleca się włączenie w ten sposób prowadzonych działań profilaktycznych do strategii krajowych w poszczególnych państwach. Raport zwraca uwagę, iż mniej niż 1% osób dorosłych w wieku między 15-49 r.ż. korzystać może z dostępu do anonimowego testowania w kierunku HIV w 73 krajach o niskim i średnim statusie ekonomicznym, w najwyższym stopniu dotkniętych pandemią HIV/AIDS. Mniej niż 10% kobiet ciężarnych ma obecnie szansę na otrzymanie leków antyretrowirusowych w celu obniżenia ryzyka wertykalnego zakażenia HIV. Poniżej 3% sierot i dzieci narażonych na ryzyko zakażenia otrzymuje pomoc społeczną. Raport zwraca uwagę na konieczność mobilizacji dodatkowych środków finansowych na walkę z epidemią HIV/AIDS, zarówno na poziomie międzynarodowym, jak i w poszczególnych krajach. Szacuje się, iż w roku 2007 konieczne będzie przeznaczenie na walkę z pandemią w skali globalnej 20 mld USD rocznie. Obecnie niedostatek środków finansowych w tym zakresie szacowany jest na ponad 12 mld USD rocznie. Dodatkowo, strategię walki z pandemią na poziomie poszczególnych krajów w sposób niewystarczający odnoszą się do problemów, takich jak: wielosektorowość, problemy dyskryminacji wobec osób zakażonych i szczególnie zakażonych na ryzyko zakażenia, zagadnienia zdrowia płciowego i prokreacyjnego. Raport zwraca uwagę na znaczenie partnerstwa w zakresie współpracy rządów z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego. W podsumowaniu podkreśla się, iż do problemu AIDS należy podchodzić jako do kwestii stanowiącej pilne zagrożenie oraz zagadnienia wymagającego opracowania długofalowych strategii.

W pierwszym dniu obrad został także przedstawiony raport Sekretarza Generalnego, dotyczący alokacji środków finansowych, pomocnych w realizacji Kairskiego Programu Działania, ze szczególnym uwzględnieniem finansów przeznaczanych na usługi medyczne w zakresie planowania rodziny, podstawowe zagadnienia zdrowia prokreacyjnego, walkę z HIV i innymi zakażeniami przenoszonymi drogą płciową. Z raportu wynika, iż cel globalnej alokacji 17 mld USD do roku 2000 nie został osiągnięty, dlatego kraje rozwijające się nie osiągnęły oczekiwanych rezultatów. W roku 2002 151 krajów korzystało z międzynarodowych środków pomocowych, w roku 2003 było to 158 krajów. Najwięcej środków, tj. 49% przeznaczono na pomoc dla Afryki Subsaharyjskiej. Dla regionu Europy Południowej i Wschodniej przeznaczono 5% z ogólnej puli pomocowej. W roku 2003 50% środków pomocowych pochodziło od organizacji pozarządowych, 28% przekazano poprzez programy bilateralne, a 22% środków wyasygnowały organizacje członkowskie.

Następnie rozpoczęły się przemówienia zgodnie z punktem IV porządku obrad, tj. dot. postępu, jaki dokonał się w poszczególnych krajach w zakresie realizacji Programu Działań Konferencji Kairskiej, a także Milenijnych Celów Rozwoju. Swoje doświadczenia w tym zakresie przedstawiły m.in. państwa takie jak Jamajka w imieniu Grupy 77, Kenia, Federacja Rosyjska, a także Luksemburg, przemawiając w imieniu państw UE. W przemówieniu tym podkreślono znaczenie Milenijnych Celów Rozwoju, a także Kairskiego Programu Działania w walce z pandemią HIV/AIDS. Ponadto Unia Europejska zwróciła uwagę na fakt, iż jedynie pełne uznanie praw w zakresie zdrowia płciowego i prokreacyjnego, przyczyni się do skutecznej walki z pandemią HIV/AIDS, i jako takie musi być włączone do strategii walki z ubóstwem na poziomie krajowym. Prezydencja Luksemburska szczególnie podkreśla promowaną przez Unię Europejską w walce z epidemią HIV/AIDS strategię „Three ones” („3x1”), tj. jedna instytucja koordynująca, jedna strategia narodowa i jeden system monitorowania sytuacji epidemiologicznej. W strategiach tworzenia programów profilaktycznych nie może natomiast zabraknąć dostępności do świadczeń w zakresie zdrowia płciowego i prokreacyjnego.

Drugi dzień obrad (sesja 3, 4) – 5.04.05

Międzynarodową społeczność dotyka problemu epidemii HIV/AIDS z coraz większym zaangażowaniem politycznym oraz finansowym , o czym świadczy suma około 6 bilionów dolarów amerykańskich przeznaczonych na walkę z AIDS do 2004 roku.

W swoim wykładzie wprowadzającym do dyskusji Epidemia HIV/AIDS w Afryce: konsekwencje dla rozwoju (The HIV/AIDS Epidemic In Africa: Implications for Development) Pani Debework Zewie – Dyrektor Programu Global HIV/AIDS z Banku Światowego – uzasadniła potrzebę kapitalizacji globalnych zasobów solidarności w celu zapewnienia leczenia i opieki milionom ludzi zakażonych i dotkniętych przez HIV/AIDS. Stwierdziła, że dotychczasowe zaniechania właściwych działań kosztowały zbyt dużo, i że istnieje potrzeba podjęcia znacznie bardziej skutecznych i szybszych kroków niż w przeszłości. Wszystkie działania są po to, aby powstrzymać epidemię oraz zmniejszyć jej rozmiary i aby innych regionów świata nie spotkał los Afryki. W tym celu istnieje konieczność opracowania i wdrożenia przejrzystych strategii prewencji i walki z AIDS, dopóki nie jest za późno. W celu podkreślenia katastrofalnych rozmiarów epidemii HIV/AIDS Dyrektor Zewie przedstawiła szokującą aktualną statystykę zakażeń HIV/AIDS:

- Do dzisiaj więcej niż 60 milionów osób zostało zakażonych HIV
- 20 milionów zmarło z powodu AIDS
- 40 milionów żyje z HIV
- 15 milionów dzieci zostało osieroconych z powodu AIDS, z tego 12,3 mln tylko w Subsaharyjskiej Afryce.

Epidemia zakażeń HIV/AIDS narasta, co pokazuje dobitnie fakt, że w 2004 roku zakażeniu HIV uległo znacznie więcej osób niż w jakimkolwiek innym roku w przeszłości. AIDS znacznie pogorszył szanse na osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju w większości krajów afrykańskich, pogłębiając ubóstwo, zmniejszając średnią długość życia oraz uderzył ludzi w najbardziej wydajnym wieku, cofając rozwój niektórych krajów o około 40 lat. „O sukcesie można mówić tylko wtedy, gdy uda się zapobiec nowym

zakażeniom” – zakończyła Dyr. Zewie. Aby ten cel osiągnąć należy podjąć długofalowe zobowiązania w zakresie zapobiegania, opieki i leczenia zakażeń HIV/AIDS, należy skupić się na wiodących i połączonych programach, które okazały się skuteczne tam, gdzie były najbardziej potrzebne.

Podczas, gdy w 1996 roku międzynarodowa społeczność przeznaczała na walkę z AIDS tylko 300 mln. \$, w 2004 roku suma ta zwiększyła się do około 6 bilionów.

Chociaż jest to tylko połowa niezbędnych środków do zahamowania epidemii AIDS, racjonalne wykorzystanie dostępnych funduszy ma zasadnicze znaczenie. Głównymi priorytetami powinny być: koordynacja, oparte na dowodach programowanie, podejście do HIV/AIDS jako do problemu ogólnego rozwoju ludności oraz wdrożenie inicjatywy „Trzy w jednym”. Pierwsza z nich to krajowa struktura /zakres/ działań w walce z AIDS. Druga to krajowa koordynacja zarządzania w walce z AIDS. Trzecia to system monitorowania i ewaluacji. Na zakończenie swojego wystąpienia Dyr. Zewie wezwała kraje rozwinięte i bogate, aby zapewniły stałe wsparcie dla krajów biednych, a kraje otrzymujące pomoc wezwała do uporządkowania swojej sytuacji wewnętrznej tak, aby korzystanie tej pomocy było jak najbardziej racjonalne. Stwierdziła również, że „walka ze stygmatyzacją i dyskryminacją nie wymaga dodatkowych funduszy, a walka z ich skutkami pochłania miliony”.

W kolejnych wystąpieniach, które nastąpiły po wykładzie wprowadzającym, mówcy wskazywali na globalny wymiar kryzysu spowodowanego AIDS i potrzebę podjęcia natychmiastowych działań w walce z epidemią. Uczestnicy sesji zwrócili uwagę na postępującą feminizację epidemii AIDS i wynikające z tego zjawiska nowe wyzwania i zadania: integrację opieki i usług medycznych w zakresie zakażeń HIV/AIDS z opieką i świadczeniami w zakresie zdrowia reprodukcyjnego; zapewnienie środków dla krajowych programów walki z AIDS oraz stygmatyzacją osób zakażonych HIV. W wystąpieniach przedstawicieli poszczególnych krajów podkreślano swoje zaangażowanie w walce z AIDS oraz potrzebę nie tylko pozyskiwania nowych funduszy ale też racjonalne nimi gospodarowanie, szczególnie w zakresie edukacji oraz zmiany ryzykownych zachowań.

Wśród głównych tematów poruszanych w tej debacie była potrzeba zmiany istniejących strategii walki z HIV/AIDS oraz programów, które powinny być ukierunkowane na ochronę, promocję oraz respektowanie praw człowieka we wszystkich aspektach zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego. Innym wątkiem, często poruszonym tego dnia, było podkreślenie wagi łączenia działań różnych organizacji (pozarządowych, organizacji cywilnych, organizacji osób żyjących z HIV i innych) we wspólnej walce z AIDS. W czasie sesji wielu mówców nawiązywało także do monitorowania i oceny realizacji celów i zobowiązań podjętych na Konferencji w Kairze w 1994 roku (ICPD).

W sesji porannej i popołudniowej drugiego dnia obrad wystąpili: Minister Planowania i Narodowego Rozwoju Kenii, Dyrektor Krajowego Centrum ds. AIDS w Polsce, Dyrektor Departamentu Ludności i Rozwoju Południowej Afryki i Dyrektor Oddziału Planowania Rodziny w Indonezji. Krótsze wystąpienia tego dnia mieli przedstawiciele: Boliwii, Luksemburga (w imieniu Unii Europejskiej), Kanady, Chin, Australii, Argentyny, Salvadoru, Federacji Rosyjskiej, Algierii, Portugalii, Kanady, Francji, Filipin, Etiopii, Malesji, Brazylii i Meksyku.

W części Sesji poświęconej realizacji Programu Działań Konferencji Kairskiej ICPD (wszystkich jego aspektów) oraz sprawozdaniu z osiągnięcia ustalonych celów, łącznie z zawartymi w Deklaracji Milenijnej Organizacji Narodów Zjednoczonych, wystąpiła Pani Elisabeth Colotte (Luxembourg) wypowiadając się w imieniu Unii Europejskiej i Krajów współpracujących (Associated States). E. Colotte stwierdziła, że dostęp do informacji i usług z zakresu zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego był ustalonym na płaszczyźnie międzynarodowej ostatecznym celem ICPD. Kwestie ludności i rozwoju były z tym celem nierozdzielnie powiązane. Milenijne Cele Rozwoju oraz cel nadrzędny, tzn. walka z ubóstwem, nie mogły zostać osiągnięte bez osiągnięcia także celów ICPD. Stwierdziła, że Unia Europejska przypomina, „że podczas, gdy świat był skoncentrowany na osiągnięciu celów ICPD – trendy rozwoju ludności miały silny wpływ na rozwój społeczny i ekonomiczny”. W dalszej części swojego wystąpienia E. Colotte zwróciła uwagę, że kierowanie wzrostem ludności było podstawowym narzędziem w gospodarce światowymi zasobami żywności oraz niezbędnymi zasobami środowiskowymi takimi, jak woda. Dostęp do usługi praw związanych ze zdrowiem seksualnym i reprodukcyjnym był głównym kluczem do zarządzania demograficznego (managing demographics), zmniejszenia umieralności matek i dzieci, zapobieganiu szerzeniu się HIV/AIDS, zapewnieniu określonych działań na rzecz płci, promowaniu zdrowia i łagodzeniu skutków ubóstwa. Świadczenia z zakresu zdrowia reprodukcyjnego stanowiły istotne narzędzia zmniejszeniu umieralności matek i dzieci oraz zapobieganiu szerzeniu się HIV/AIDS. Ok. 200 milionów kobiet w kra-

jach rozwijających się nie miało dostępu do skutecznych, łatwo osiągalnych i tanich środków antykoncepcyjnych. Zdaniem Unii Europejskiej, zaspokojenie tych potrzeb było całkowicie możliwe poprzez odpowiednie finansowanie i efektywną współpracę, obejmującą zarówno państwowe jak i prywatne sektory społeczeństwa. Odnotowała również, że aby pomniejszyć najbardziej nagłą „dziurę” finansową, Unia w 2004 roku przekazała 80 milionów \$ na Reproductive Commodities (Świadczenia w zakresie RH) Trust Fund UNFPA. Inne ważne problemy, do których trzeba się odnieść to, zdaniem przedstawiciela Unii: zabiegi przerywania ciąży wykonywane w warunkach zagrażających zdrowiu i życiu kobiet oraz powikłania ciąży i porodu jako główne przyczyny śmierci kobiet w wieku prokreacyjnym w krajach rozwijających się. Braki w zakresie tzw. bezpiecznego macierzyństwa (safe motherhood) były nadal jedną z największych trosk świata. Lepsze zaspokajanie potrzeb na polu antykoncepcji mogłoby, zdaniem Unii, wiele poprawić w zdrowiu matek i dałoby kobietom prawo wyboru. W celu zmniejszenia śmiertelności matek, niezbędnym było skoncentrowanie się na zapewnieniu zintegrowanych w systemie podstawowej opieki zdrowotnej usług zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego, zgodnych z prawami człowieka. Niezbędnym było zainwestowanie więcej w umocnienie pozycji kobiet, potwierdzenie ich praw i umożliwienie im dokonywania swobodnych wyborów, a tym samym poprawy jakości zdrowia i życia kobiet i ich rodzin. Zintegrowane podejście do systemu opieki zdrowotnej powinno obejmować takie kwestie jak: promocja praw człowieka, ochrona przed przemocą i nadużyciami, handel kobietami, wczesne małżeństwa i okaleczenie żeńskich narządów płciowych.

Przedstawicielka Unii zgodziła się z innymi przedmówcami, że dostęp do usług w zakresie zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego był „łatwą wygraną” dla globalnego rozwoju świata. Z tego powodu, zdaniem E.Colotte, zdrowie ludności, prawa seksualne i reprodukcyjne powinny być całkowicie zintegrowane z makroekonomiczną i wydołną polityką rozwojową, strategią redukcji ubóstwa oraz planami sektorowymi. Jej zdaniem, postęp na poziomie poszczególnych państw był możliwy do osiągnięcia poprzez włączenie programu ICPD w „Millenium Development Goals-Friendly” Poverty Reduction Strategy Papers oraz innych struktur narodowych planów rozwoju. W konkluzji, E. Colotte podkreśliła, że Program Kairski pozostaje nadal niedofinansowany i, że bez odpowiedniego zwiększenia ODA (Official Development Assistance, Urzędowego Wsparcia Rozwoju) nie uda się osiągnąć celów ICPD, ICPD+5 i Mileńskich Celów Rozwoju oraz, że Unia do tej pory czyniła regularne postępy w spełnianiu swoich powinności względem ODA.

Dyrektor Krajowego Centrum ds. AIDS w Polsce, dr Anna Marzec-Bogusławska, przedstawiła raport przygotowany specjalnie na tę sesję przez grupę ekspertów (tekst wystąpienia, załącznik 1). Komentatorzy zagraniczni zwrócili uwagę na elementy demograficzne w Jej wystąpieniu: obserwowany spadek liczby urodzeń, wydłużanie się czasu trwania życia, niski wskaźnik umieralności niemowląt. W raporcie podkreślono, że niezależnie od ewidentnych oznak postępu społecznego, jaki dokonał się w ostatnich latach w Polsce, nadal zdarzają się przypadki dyskryminacji kobiet na rynku pracy czy przemocy wobec kobiet. Raport stwierdza również, że problemem społecznym, obserwowanym w Polsce od roku 1996, pozostaje stały trend ubożenia pewnych grup społeczeństwa, który może stać się przyczyną wielu problemów zdrowotnych, w tym szybkiego rozprzestrzeniania się zakażeń HIV w niektórych grupach społecznych czy lokalnych populacjach. Według danych na rok 2003 poniżej minimum egzystencji żyło w Polsce 11,7% społeczeństwa zaś poniżej relatywnej granicy ubóstwa – 19,7%.

W raporcie podkreślono, że Polska strategia walki z epidemią HIV/AIDS powstała przy znaczącym udziale osób zakażonych, ma wielosektorowy charakter i wielopoziomą strukturę działań a w jej realizacji uczestniczy wiele resortów oraz władze lokalne i samorządowe różnego szczebla. Raport stwierdza, że w naszym kraju od początku epidemii wykryto ok. 9,5 tys. zakażeń, ale szacuje się, iż rzeczywista liczba osób zakażonych i chorych wynosi w Polsce 20 – 30 tysięcy. W ostatnich latach obserwowany jest wzrost liczby zakażeń drogą kontaktów heteroseksualnych, a także wzrost liczby kobiet wśród ogółu zakażonych.

Komentatorzy zagraniczni zwrócili uwagę, że obecnie około 2300 pacjentów w Polsce – to jest wszyscy spełniający kryteria medyczne - ma dostęp do bezpłatnego leczenia antyretrowirusowego i najnowszych technik diagnostycznych, w tym genotypowania i że żadna z grup społecznych nie jest dyskryminowana w aspekcie dostępności leczenia ARV. Bezpłatną terapią antyretrowirusową i specjalistycznymi badaniami diagnostycznymi, objęte są także osoby przebywające w zakładach penitencjarnych, osoby stosujące dożylnie narkotyki, będące w programach metadonowych, osoby nie posiadające ubezpieczenia społecznego, osoby bezdomne, itp.

Komentatorzy tekstu polskiego wystąpienia zauważyli także, że w roku 2005, na terapię antyretrowirusową i towarzyszące jej procedury diagnostyczne, Minister Zdrowia przeznaczył kwotę w wysokości 80 mln PLN (blisko 27 mln USD). W roku 2004 blisko 40 organizacji pozarządowych, działających na polu walki z epidemią HIV/AIDS, uzyskało pomoc finansową i merytoryczną budżetu państwa. Dyrektor Centrum ds. AIDS, Dr Anna Marzec – Bogusławska w konkluzji podkreśliła, że postęp jaki dokonał się w naszym kraju na polu walki z epidemią HIV/AIDS, a także w zakresie poprawy jakości życia osób zakażonych i dotkniętych problemem, upoważnia nasz kraj do złożenia deklaracji gotowości niesienia pomocy innym państwom, szczególnie tym najbardziej dotkniętym epidemią HIV/AIDS, w zakresie implementacji najlepszych praktyk.

Trzeci dzień obrad (sesja 5 i 6) – 6.04.05

Trzeciego dnia obrady sesji koncentrowały się głównie na: kontynuacji pkt. 5 –tego Agendy, tj. Debaty generalnej nt. doświadczeń krajowych w kwestiach ludnościowych oraz przeciwdziałania i zwalczania HIV/AIDS w kontekście ubóstwa. Wystąpienia prezentowały delegacje krajów: USA, Irlandii, Ghany, Jordanii, Gambii, Chin, Kuby, Ugandy, Zambii, Holandii, Szwecji, Norwegii, Bułgarii, Nikaragui, Jamajki, Surinamu, Armenii i Wenezueli oraz Luksemburga (w imieniu UE). W debacie tej uczestniczyli przedstawiciele innych organizacji międzynarodowych, stowarzyszeń oraz NGOs, w tym: Asian Forum of Parliamentarians on Population and Development, International Planned Parenthood, Franciscans International, International Union for the Scientific study of Population, Family Care International, World Population Foundation, Committee for International Cooperation in National Research in Demography.

Dość ważnym wydarzeniem w tym dniu obrad konferencji był wykład: „Strategie przeciwdziałania zakażeniom HIV oraz zmniejszenie rozprzestrzeniania się epidemii (na przykładzie Brazylii)”; dr. Paulo Roberto Teixeira, konsultat ds. programu prewencji HIV/AIDS Brazylii. Główne tezy wykładu to:

- Apel o przygotowanie globalnej strategii zwalczania epidemii AIDS (tzw. „plan Marshall’a”), gdyż strategię krajowe są niewystarczające dla powstrzymania epidemii w krajach rozwijających się (obecnie 95% nowych zakażeń przypada na te kraje).
- Konieczność opracowania kompleksowej strategii obejmującej zapobieganie, opiekę medyczną oraz zapewnienie właściwego traktowania chorych na AIDS.
- Podkreślenie ogromnej roli dostępności do środków antyretrowirusowych jako jednego z podstawowych elementów zapobiegania epidemii. W tym kontekście zdaniem Teixeira nie ma żadnych dowodów, iż moralne wskazania, tj. abstynencja seksualna oraz wierność mają jakikolwiek wpływ na zapobieganie epidemii.
- Kobiety są najbardziej zagrożoną zakażeniami grupą w krajach rozwijających się w rezultacie nierówności, ubóstwa, przemocy seksualnej oraz braku dostępności do usług medycznych. Dlatego też jedynym sposobem zapobiegania ich zakażeniom jest zagwarantowanie im pełni praw seksualnych i reprodukcyjnych.
- Konieczność zapewnienia dostępu do tanich leków generycznych oraz antryretrowirusowych.
- Wnioski jakie wynikają z przemówień delegacji krajowych można uogólnić następująco: w większości wystąpień zwracano uwagę, iż sukcesy w zwalczaniu AIDS są możliwe do osiągnięcia tylko poprzez zwiększenie dostępu do świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego, opieki zdrowotnej oraz edukacji seksualnej. Wnioski odniesione dla grup państw są następujące:

Grupa państw skandynawskich (Szwecja, Norwegia) oraz Holandia:

1. Zapobieganie HIV/AIDS to przede wszystkim powszechny dostęp do edukacji seksualnej, opieki zdrowotnej i informacji z zakresu zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego człowieka.
2. Powszechna dostępność do podstawowego środka zapobiegawczego, tj. prezerwatywy, a nie programy nt. abstynencji seksualnej, stanowią podstawę strategii zapobiegawczej.
3. Sukces w walce z epidemią możliwy tylko przy zagwarantowaniu pełni praw seksualnych i reprodukcyjnych, dlatego też programy przeciwdziałania AIDS powinny opierać się w działaniach prewencyjnych na zapewnieniu tych praw.

4. Duża rola współpracy z NGOs oraz kampanii świadomościowych i powszechnej dostępności do informacji (Holandia).
5. Poparcie dla Programu Działania z Kairu (ICPD Programme of Action) oraz tzw. „Celów Milenijnych” (Millennium Development Goals z 2000r.) w zakresie zapewnienia powszechnej dostępności do świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego do 2015r.

Grupa państw rozwijających się:

1. Podkreślanie podstawowego związku między nędzą i rozprzestrzenianiem się HIV/AIDS.
2. Apel do społeczności międzynarodowej o pomoc finansową w zwalczaniu epidemii.
3. W większości nikłe sukcesy w zwalczaniu epidemii HIV/AIDS (z wyjątkiem Kuby) rzutują negatywnie na możliwości rozwoju gospodarczego tych krajów, pogłębiając w nich zacofanie i ubóstwo.

Stanowisko Stanów Zjednoczonych:

1. USA przyjmuje tylko te nowe zadania i Cele Milenijne, które są zgodne z wcześniej przyjętym Programem Działania z Kairu, gdyż Cele Milenijne nie zostały przed przyjęciem wynegocjowane przez Komitet Społeczno-Ekonomiczny ONZ, a ponadto przyjmowanie ich w trakcie procesu realizacji Programu Działania z Kairu burzy spójność tego procesu.
2. USA nie zgadza się z tezą raportu Sekretarza Generalnego o zależności między zmniejszeniem przyrostu naturalnego, a wzrostem gospodarczym, gdyż – jak pokazują przykłady wielu państw – zmniejszenie dzietności nie jest decydującym czynnikiem rozwoju. Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego jest bowiem stworzenie korzystnego klimatu gosp. sprzyjającego powstawaniu nowych miejsc pracy i nowych przedsiębiorstw, a nie regulacja przyrostu naturalnego.

Organizacje międzynarodowe (w tym: International Organization for Migration, Asian Forum of Parliamentarians on Population and Development, International Planned Parenthood, Franciscans International, International Union for the Scientific Study of Population, Family Care International, World Population Foundation, Committee for International Cooperation in National Research in Demography):

1. Podkreślanie roli pełnego dostępu do świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego oraz zapewnienia pełni praw reprodukcyjnych jako podstawowe warunki zmniejszenia epidemii AIDS wśród kobiet oraz osiągnięcia równości płci.
2. Konieczność edukacji seksualnej i rozwoju programów z tego zakresu, kierowanych szczególnie do młodzieży i kobiet.
3. Poparcie dla tzw. „Celów Milenijnych” (Millennium Development Goals z 2000r.) w zakresie zapewnienia powszechnej dostępności do świadczeń z zakresu zdrowia reprodukcyjnego i seksualnego do 2015r.

Po wyczerpaniu pkt. 5 Agendy przystąpiono do dyskusji nad pkt. 6 Agendy, to jest nad „Przeglądem metod pracy Komisji Ludności i Rozwoju” (Review of the methods of work of the Commission on Population and Development). W kwestii metod pracy Komisji toczyły się dyskusje dot. zwiększenia zdolności koordynacyjnych Komisji. Ostatecznie prace nad tym tematem nie zostały zakończone i prawdopodobnie będą kontynuowane na kolejnych sesjach Komisji.

Czwarty dzień obrad (sesja 7) – 7.04.05

Kolejny dzień sesji rozpoczął się od obrad związanych z punktem 7 programu 38 Sesji tj. prezentacją i dyskusją w odniesieniu do realizacji aktualnego i przyszłego programu pracy Sekretariatu w obszarze zagadnień ludnościowych.

Jako pierwszy, wystąpił w imieniu Dyrektora Dywizji Ludnościowej Pani Hani Zlotnik, Pan Larry Heligman, zastępca dyrektora Dywizji Ludnościowej, Departamentu ds. Ekonomicznych i Społecznych. przedstawiając program pracy Dywizji Ludnościowej na lata 2006-2007 (dokument E/CN.9/2005/CRP.1)

Następnie głos zabrał Pan Barry Mirkin, kierownik Sekcji Polityki Ludnościowej, Dywizji Ludnościowej, przedstawiając raport Sekretarza Generalnego nt. trendów demograficznych (dokument E/CN.9/2005/8), powiedział m.in., że liczba ludności świata wynosi obecnie 6,5 mld, z przeciętnym rocznym wzrostem 1,2 % (75 mln). Oczekuje się, że ludność świata osiągnie liczbę 7 mld w 2013 r. Wspo-

mniał także starzenie się i urbanizację ludności świata. W minionym roku przybyło na świecie ok. 14 mln osób powyżej 65 lat. Do roku 2007, połowa ludności świata stanowić będą mieszkańcy miast. Oczekuje się, że do roku 2017 liczba mieszkańców miast mniej rozwiniętych regionów dorówna liczbie ludności wsi. Także w krajach rozwijających się obniżył się poziom dzietności i zmniejszyła się wielkość rodziny. Wzrosła znacznie liczba osób stosujących planowanie rodziny. Wzrosło przeciętne dalsze trwanie życia, osiągnęło ono wartość 75 lat w krajach rozwiniętych i 63 lata w krajach rozwijających się. Dzieje się tak mimo rozwoju epidemii HIV/AIDS, która powoduje wzrost umieralności i ubytek ludności w najbardziej dotkniętą nią krajach. Innym czynnikiem, który warto odnotować, to wzrost migracji. Problemy ludnościowe krajów rozwiniętych i rozwijających różnią się znacznie. Wysoka umieralność, szczególnie niemowląt i dzieci oraz zgony związane z HIV/AIDS są największym problemem krajów rozwijających się. Największym zaś problemem dla krajów rozwiniętych, związanych z niską płodnością i jej konsekwencjami, jest starzenie się i zmniejszanie się ludności w wieku produkcyjnym. Rządy są już bardziej skłonne obecnie do akceptacji konieczności formułowania polityk mających na celu wpływ na trendy demograficzne. Obecne trendy przedstawiają unikalne wyzwania dla wszystkich społeczności w XXI w.

Jako trzeci w tej sesji wystąpił Pan Armindo Miranda, pracownik Dywizji Ludnościowej, przedstawiał raport Sekretarza Generalnego nt. programu zastosowania i postępu pracy w zagadnieniach ludnościowych w 2004 roku (dokument E/CN.9/2005/9), podkreślając wybrane działania Dywizji Ludnościowej. Przypomniał, że Dywizja Ludnościowa wydała końcową wersję World Fertility Report 2003, który prezentuje dla każdego kraju dane nt. małżeństw, stosowania antykoncepcji, dzietność i politykę odnoszącą się do formowania rodziny i metod planowania.

Poinformował, że Dywizja Ludnościowa przygotowała raport Sekretarza Generalnego dotyczącego międzynarodowej migracji i rozwoju. Zorganizowano serię spotkań koordynujących nt. międzynarodowych migracji. Na obszarze szacunku i prognoz demograficznych Dywizja odgrywa pierwszorzędą rolę, przygotowując oficjalne zestawy wyczerpujących i spójnych danych demograficznych. Odnośnie do polityki ludnościowej, podkreślił on pracę odnoszącą się do oenztetowskich badań prowadzonych wśród rządów, dotyczących ludności i rozwoju, poglądów/punktu widzenia i polityk rządów dotyczących pełnego spektrum zagadnień ludności i rozwoju. Osiemdziesiąt państw, reprezentujących osiemdziesiąt procent światowej populacji wzięło udział w tych badaniach. Apelował on do pozostałych rządów, aby odpowiadały bezzwłocznie na wysłane ankiety.

Po prezentacjach przedstawionych przez pracowników Dywizji Ludnościowej rozpoczęła się dyskusja związana z przedstawionymi zagadnieniami, włączając temat roli i miejsca Dywizji Ludnościowej. Głos zabrali w kolejności:

Peter O. Way (United States) podkreślił, że Dywizja Ludnościowa kontynuuje opracowania raportów analitycznych, przygotowuje kompendia danych i materiałów informacyjnych, które są szeroko używane przez polityków i ekspertów, wśród nich the World Fertility Report 2003, i CD-Rom z World Fertility and Marriage Indicators. Także wspominał specjalne badania nad niepłodnością. Blisko 20 procent kobiet w wieku 45–49 lat w wielu krajach nigdy nie ma dzieci. Wymienił także raport z warsztatów nt. HIV/AIDS i umieralności dorosłych w krajach rozwijających się.

Podkreślił, że procesem demograficznym, który jest zagadnieniem wspólnym dla wielu krajów, a który jest zbyt często zaniedbywany, jest zagraniczna migracja. Dzięki Dywizji Ludnościowej proces ten zaczął otrzymywać należną uwagę, min. przez trzecie Spotkanie Koordynacyjne nt. Międzynarodowej Migracji w październiku 2004 (Third Coordination Meeting on International Migration) oraz bazie danych zatytułowanej: Trends in Total Migrant Stock: The 2003 Revision. Rok wcześniej (2002 revision) omawiano bezpośrednio wpływ HIV/AIDS na umieralność w 27 krajach. Dywizja Ludnościowa badała szersze wpływy w raporcie „Impact of AIDS”. Podkreślał wzrost dostępności raportów Dywizji Ludnościowej i innych materiałów w internecie i na CD-ROM.

Helge Brunborg (Norway) powiedział w swoim wystąpieniu, że istnieje zasadnicza niepewność w szacowaniu rozwoju zakażeń HIV i mierzenia umieralności w krajach poważnie dotkniętych tą pandemią, ponieważ znacznie różne są używane źródła i metodologie. Było bardzo trudno uzyskać dokładne i wiarygodne dane nt. HIV/AIDS i umieralności w biednych krajach. Najbardziej rozpowszechnione źródło danych nt. umieralności jest vital statistics system, ale w krajach subsaharyjskich nie ma ani jednego kraju, który miałby vital statistics system o dostatecznym zakresie i jakości. Dlatego uważa, że należy wspierać wysiłki WHO na rzecz udoskonalenia tego systemu.

Stwierdził on również przyszły kurs umieralności jest także niepewny dla krajów bez wysokiego poziomu HIV/AIDS, włącznie z krajami rozwiniętymi. Niektórzy eksperci mówią o przyszłym wartości przeciętnego trwania życia między 90 a 100 lat, do czego się przyczyni postęp medycyny, ale z kolei inni twierdzą, że wzrost ten będzie niewielki albo nie będzie go wcale, ze względu na epidemie, niezdrowy styl życia, zanieczyszczenie i zniszczenie środowiska naturalnego. Dlatego mówca zachęcał Dywizję Ludnościową aby uwzględniać niepewności dotyczące śmiertelności związanej z HIV/AIDS i innych przyczyn w prognozowaniu ludnościowym. Nie ma jak dotąd wiele międzynarodowych badań dotyczących innych konsekwencji demokratycznych pandemii HIV/AIDS, jak i wpływu na strukturę wiekową i inne zmiany społeczne.

Bhakta Gubhaju, Officer-in-Charge, Population and Social Integration Section, Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP), podkreślił, że zagadnieniem wielkiej troski jest starzenie się społeczeństw. Do roku 2050, w przybliżeniu jedna na cztery osoby w tym regionie będzie w wieku 60 lat lub starsza. Migracje są jeszcze innym przedmiotem troski w regionie ESCAP. Zapowiedział także organizację regionalnego seminarium nt. międzynarodowej migracji, aby polepszyć zrozumienie powiązania tego rodzaju migracji z zagadnieniem płci, rozwoju i ubóstwa. Seminarium to będzie się koncentrować na trzech obszarach: handlu żywym towarem, danych i implikacjach praw człowieka. Aby lepiej zrozumieć wzajemne powiązania między zróżnicowaniem ludności i ubóstwem, ESCAP także organizuje regionalne warsztaty szkoleniowe, aby pomóc narodowym planistom i tworzącym politykę, zrozumienia kompleksu relacji między ludnością, ubóstwem i płcią. ESCAP otrzymało wiele próśb ze strony członków rządów o techniczną pomoc.

Jaspers-Fajjer, Director of the Latin American and Caribbean Demographics Centre (CELADE), Division of Population of the Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), przedstawił główne działania Komisji na obszarze ludności i rozwoju w 2004 r., koncentrując się na planach 2005 r.. W powiązaniu z dziesiątą rocznicą Światowej Konferencji Ludnościowej, Kair 1994 (International Conference on Population and Development (ICPD)), miały miejsce dwa większe spotkania w Santiago, Chile, i San Juan, Puerto Rico. W pełni reprezentowane przez członków ECLAC, drugie spotkanie przyjęło jednogłośnie rezolucję dotyczącą wyzwań w implementacji Programu Działania ICPD w regionie. Upamiętniając dziesiątą rocznicę konferencji miały miejsce dwa okrągłe stoły, koncentrujące się na ludności i ubóstwie oraz HIV/AIDS. Zgodnie z Planem Działania Second World Conference on Ageing (Madrid, 2002) oraz rezultacie konferencji regionalnej, która miała miejsce w Santiago w 2003, CELADE pomogło różnym krajom regionu w przygotowaniu polityki i programów dotyczących starszej populacji, zapewniając szkolenie zespołów i wnosząc wkład w prowadzenie publicznych debat na związane z tym zagadnienia. Podkreślił także, że Komisja brała udział w analizie i rozpowszechnianiu informacji z danych spisów 2000, z pomocą Inter-American Development Bank i UNFPA. Najważniejszy rezultat tych działań było poszerzenie dostępu do informacji, szczególnie przez internet. Znajdujące się online bazy danych uczyniły także informacje dostępne dla władz. Dostęp do informacji spisów powszechnych pozwolił większości krajów Ameryki Łacińskiej uaktualnić szacunki ludnościowe.

Między innymi wspominał też migracje wewnętrzne w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, twierdząc, że został uczyniony postęp w zakresie uaktualniania bazy danych na temat wzorców migracji wewnętrznych. Pod koniec 2004 r. została zorganizowana spotkanie ekspertów zajmujących się migracjami, integracją regionalną i prawami człowieka. Zapowiedział także następne spotkanie, które odbędzie się w czerwcu, poświęcone społeczno-demograficznym zagadnieniom, a w tym umieralności wśród dzieci. Zapowiedział także ukazanie się wkrótce raportu CELADE nt. międzynarodowej migracji, praw człowieka i rozwoju.

Podkreślił także sfinalizowanie badań pilotażowych nt. Społeczno-demograficznej sytuacji ludności tubylczej Ameryki Łacińskiej oraz potomków osób sprowadzonych z Afryki.

Amson Sibanda z Komisji Ekonomicznej Afryki (ECA), powiedział, że sekretariat ECA pracuje nad sprawami związanymi z ludnością i rozwojem w kontekście Programu Działania Konferencji Kairskiej ICPD, Milenijnych Celów Rozwoju i Nowego Partnerstwa dla Rozwoju Afryki (New Partnership for Africa's Development (NEPAD)). ECA organizowała serie regionalnych spotkań z okazji dziesięciolecia Konferencji Kairskiej (ICPD +10). ECA była szczególnie aktywnie włączona w rozwój plan działania na rzecz walki z HIV/AIDS. We współpracy z African Union, UNAIDS oraz WHO, Komisja nadzorowała

zobowiązania w państwach mających na celu podejmowanie działań hamujących rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, gruźlicy i innych chorób infekcyjnych. African Centre for Gender and Development zwracał szczególną uwagę na epidemię HIV/AIDS w kontekście płci, sytuację sierot i kobiet w miejscu pracy.

Na zakończenie dyskusji głos zabrał pracownik Dywizji Ludnościowej Larry Heligman, odnosząc się do wypowiedzi przedstawiciela Norwegii dotyczącej obniżania się przeciętnego dalszego trwania życia, powiedział, że to co się obserwuje jest „szokujące”. Botswana może być przykładem jak niszczące skutki powoduje HIV/AIDS, gdzie udział osób zakażanych sięga jednej trzeciej populacji. Niemniej jednak Dywizja Ludnościowa w swoich prognozach ludnościowych uwzględnia możliwość pojawienia się szczepionki przeciwko AIDS.

W tym dniu odbyła się tylko jedna sesja plenarna 38 Sesji, czas sesji popołudniowej został przeznaczony na dyskusje grup roboczych nad tekstami decyzji i rezolucji.

Piąty dzień obrad (sesja 8) – 8.04. i 14.04. 05

Zgodnie z programem 38 Sesji ostatni dzień obrad miał być poświęcony pozostałym punktom programu. W godzinach przedpołudniowych trwały dyskusje w grupach roboczych nad tekstami decyzji i rezolucji. W tym czasie odbyło się spotkanie członków Biura 38 Sesji z przedstawicielami Biura ECOSOC. Przedmiotem spotkania była prezentacja i dyskusja nad następującymi zagadnieniami:

- ocena bieżącej pracy 38 Sesji,
- realizacja programu Konferencji Kairskiej i zagadnienia Milenijnych Celów Rozwoju,
- HIV/AIDS, ludność i rozwój: wkład pracy Komisji Ludność i Rozwój w organizację innych ważnych konferencji oraz udział w działalności ECOSOC,
- relacje i współpraca pomiędzy Komisją Ludność i Rozwój i innymi komisjami działającymi w ramach ECOSOC.

Kolejna 8 sesja plenarna 38 Sesji Komisji Ludność i Rozwój odbyła się w godzinach popołudniowych, obrady trwały względnie krótko i zostały zawieszono. Ponowne wznowienie obrad 38 Sesji i jej zakończenie miało miejsce w dniu 14 kwietnia 2005 roku. Przebieg obrad w dniu 14 kwietnia był następujący:

Komisja rozpoczęła dyskusję nad projektem rezolucji i E/CN.9/2005/L.4. Sekretarz Komisji przedstawił ustnie poprawki do projektu rezolucji. Ustne poprawki zostały zgłoszone również przez przedstawiciela Brazylii. Następnie Komisja przyjęła projekt rezolucji poprawiony ustnie. Rezolucja ta to: Contribution of the implementation of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development, in all its aspects, to the achievement of the internationally agreed development goals, including those contained in the United Nations Millennium Declaration.

Następnie Komisja rozpoczęła dyskusję nad tekstem projektu rezolucji E/CN.9/2005/L.5. Sekretarz Komisji przedstawił ustnie poprawki do tekstu i wygłosił ustne oświadczenie odnośnie implikacji założeń budżetowych i ich wpływu na projekt rezolucji. Komisja przyjęła projekt rezolucji poprawiony ustnie.

Kolejnym tematem obrad była dyskusja nad Przeglądem metod pracy Komisji Ludność i Rozwój. Komisja rozpoczęła dyskusję nad projektem decyzji E/CN.9/2005/L.7. W trakcie dyskusji swoje oświadczenia złożyli kolejno: Sekretarz Komisji oraz przedstawiciele państw: Argentyny i Libanu i obserwator Kataru. Komisja przyjęła projekt decyzji poprawiony ustnie. Kolejno na prośbę Przewodniczącego Biura 38 Sesji, Komisja wzięła pod uwagę następujące dokumenty: E/CN.9/2005/4, E/CN.9/2005/5, E/CN.9/2005/7, E/CN.9/2005/8 oraz E/CN.9/2005/9. Oświadczenia wyjaśniające do w/w dokumentów złożone zostały przez przedstawicieli Stanów Zjednoczonych, Nikaragui, Luksemburga (w imieniu Unii Europejskiej), Norwegii, Salwadoru oraz przez obserwatora z Kostaryki.

Kolejno, Komisja rozpoczęła dyskusję nad dokumentem E/CN.9/2005/L.2. Sekretarz Komisji przedstawił poprawki do dokumentu. Komisja przyjęła poprawiony ustnie tymczasowy program trzydziestej dziewiątej sesji zawarty w dokumencie E/CN.9/2005/L.2.

W imieniu sprawozdawcy (pod nieobecność E.Frączak) projekt raportu z obrad 38 Sesji Komisji zawarty w dokumencie E/CN.9/2005/L.3 przedstawił wice-przewodniczący Majdi Ramadan (Liban). Komisja przyjęła projekt raportu i upoważniła sprawozdawcę do przygotowania ostatecznej wersji (sfinalizowania) w porozumieniu z Sekretarzem Komisji.

Na zakończenie obrad 38 Sesji oświadczenia złożyli:

- Asystent Sekretarza Generalnego do spraw Ekonomiczno-Społecznych.
- Zastępca Dyrektora Wykonawczego Funduszu Ludnościowego Narodów Zjednoczonych
- Dyrektor Dywizji Ludnościowej.

Po prezentacji oświadczeń Przewodniczący Komisji wygłosił mowę kończącą i zamknął trzydziestą ósmą Sesję Komisji Ludność i Rozwój.

Po zamknięciu obrad 38 Sesji, Wiceprzewodniczący 38 Sesji, Pan Majdi Ramadan z Libanu otworzył pierwsze posiedzenie 39 Sesji. Na posiedzeniu tym dokonano wyboru członków Biura 39 Sesji. J.E. Pan Crispin Grey-Johnson (Ambasador Gambii przy ONZ) został wybrany Przewodniczącym 39 Sesji Komisji, co spotkało się z ogromnym aplauzem. Następnie do Biura Komisji 39 Sesji zostali wybrani: Pan Majdi Ramadan (Liban), Pani Ewa Frątczak (Polska), Pani Elena Zuniga (Meksyk) i Pan Albert Graf (Niemcy) jako wiceprzewodniczący 39 Sesji Komisji. Na tym zakończono obrady w dniu 14 kwietnia 2005 roku. Obrady trzydziestej dziewiątej Sesji Komisji zostały zawieszono na okres około jednego roku.

VII. WNIOSKI KOŃCOWE

1. Rezolucje i decyzje przyjęte przez 38 Sesję Komisji Ludność i Rozwój

Następujące rezolucje i decyzje zostały przyjęte przez Komisję Ludność i Rozwój na jej 38 Sesji:

Rezolucja 2005/1 (odnosi się do dokumentu źródłowego źródłowego/CN.9/2005/L.4);

Population , development and HIV/AIDS with particular emphasis on poverty.

Rezolucja 2005/2 (odnosi się do dokumentu źródłowego /E/CN.9/2005/L.5);

Contribution of the implementation of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development, in all its aspects, to the achievement of the internationally agreed development goals, including those contained in the United Nations Millennium Declaration.

Decyzja 2005/1: Special themes for the Commission on Population and Development in the years 2007. Komisja podjęła decyzję, że przedmiotem obrad 40-tej Sesji Komisji w roku 2007 będzie temat: „Zmiany struktur wieku ludności i ich implikacje dla rozwoju” (The changing age structures of populations and their implications for development).

Decyzja 2005/2: Methods of Work of the Commission on Population and Development.

W decyzji tej przyjęto 11 uzgodnień co do metod pracy Komisji:

Komisja ponownie potwierdziła, że Zgromadzenie Ogólne – poprzez swą rolę w formułowaniu polityki, Rada Społeczna i Ekonomiczna – poprzez swą rolę w ogólnym doradztwie i koordynacji, zgodnie z Rezolucją Nr 48/162 Zgromadzenia, oraz Komisja Ludności i Rozwoju stanowią trójstopniowy, międzyrządowy mechanizm, który gra zasadniczą rolę we wdrażaniu Programu Działań Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój⁷. Ponadto Komisja:

1. Ustanawia, że regularna rotacja na stanowisku przewodniczącego Komisji ds. Ludności i Rozwoju rozpocznie się wyborami przeprowadzonymi na trzydziestej dziewiątej sesji Komisji oraz że porządek rotacji będzie, jak następuje: (a) państwa afrykańskie; (b) państwa azjatyckie; (c) państwa wschodnioeuropejskie; państwa Ameryki Łacińskiej i rejonu Karaibów; państwa zachodnioeuropejskie oraz inne państwa;
2. Potwierdza rolę centralną Komisji Ludności i Rozwoju w koordynacji przeglądów i ocenie całkowitego wdrożenia Programu Działania Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój oraz wyników dwudziestej trzeciej Sesji Specjalnej Zgromadzenia Ogólnego⁸ na wszystkich szczeblach;
3. Stale podkreśla potrzebę dokonywania okresowych, szeroko zakrojonych przeglądów i ocen wdrażania Programu Działania Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój oraz podejmowania działań kluczowych dla jego dalszej realizacji;

⁷ Report of the International Conference on Population and Development, Kair, 5–13 września 1994 (publikacja ONZ, nr. E.95.XIII.18), rozdz. I, uchwała 1, aneks.

⁸ Uchwała Zgromadzenia Ogólnego S-21/2, aneks.

4. Potwierdza wagę i użyteczność istniejącej wymiany poglądów i informacji pomiędzy Komisją i Radą Ekonomiczną i Społeczną, co obejmuje spotkania Biur Wysokich Komisarzy Komisji i Rady Ekonomicznej i Społecznej;
5. Przypomina o roli, jaką odgrywa Biuro Wysokiego Komisarza w planowaniu dorocznych sesji Komisji oraz przygotowaniu propozycji programu jej pracy;
6. Z radością przyjmuje nową formułę zapraszania wybitnych mówców na posiedzenia Komisji oraz prośby Biura Wysokiego Komisarza o poczynienie przygotowań koniecznych dla zapewnienia ich uczestnictwa oraz stosownego poinformowania Państw Członkowskich;
7. Na swej trzydziestej dziewiątej sesji postanawia stworzyć wieloletni program prac nad zestawem tematów ogólnych, które będą oparte na Programie Działań Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój oraz wdrożyć ten program, jak również określić, na tejże sesji, czas trwania i tematy dla programu prac;
8. Postanawia również, że Komisja, na swej trzydziestej dziewiątej sesji, będzie dalej rozpatrywać swoje metody pracy oraz że rozważania te obejmą charakter wyników prac Komisji, nowe kwestie, lub problemy pojawiające się w porządku obrad, organizację wieloletniego programu pracy i jej ewentualne uszeregowanie w serię dwuletnich cykli, jak również wkład wniesiony przez Komisję w prace Rady Ekonomicznej i Społecznej oraz inne możliwe środki mające na celu ożywienie pracy Komisji. W następnej kolejności Biuro proszone jest o ustalenie, jakie są poglądy państw członkowskich;
9. Dalej postanawia, że w swych badaniach na dane tematy, Komisja powinna propagować wzmoczone dzielenie się na szczeblu narodowym, regionalnym i międzynarodowym najlepszymi doświadczeniami, jak również wspomnieniem otrzymanych doświadczeń, poprzez zorientowane na cel, interaktywne dialogi ekspertów i praktyków z udziałem czołowych mówców i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, włączając w to organizacje pozarządowe, zgodnie z regułami postępowania komisji działających przy Radzie;
10. Podkreśla wagę sporządzania pisemnych raportów ze spotkań odbywanych przez Biuro w czasie między sesjami. Raporty te powinny być dostępne jak najszybciej po posiedzeniu, a w każdym razie w przeciągu czterech tygodni od zakończenia zebrania;
11. Zachęca komisje regionalne do planowania swych działań w taki sposób, aby wносиły wkład w bieżącą pracę Komisji i w ten sposób współpracowały z innymi regionalnymi i sub-regionalnymi organizacjami międzyrządowymi, jak również z biurami, agencjami, funduszami i programami działającymi w ramach Systemu Narodów Zjednoczonych.

Decyzja 2005/3: Documents considered by the Commission on Population and Development at its thirty-eight Session (w decyzji tej zostały wymienione podstawowe dokumenty, które były przedmiotem dyskusji na 38 Sesji).

Do przyjętych przez Komisję na 38 Sesji dokumentów pisemne stanowiska dotyczące rozbieżności zgłosiły następujące państwa: Luksemburg (jako stanowisko UE), Norwegia i USA. Stanowiska tych państw w postaci załączników stanowią integralną część sprawozdania z 38 Sesji Komisji ONZ Ludność i Rozwój⁹.

2. Wnioski wynikające z udziału w pracach Komisji Delegacji Polskiej

Członkowie delegacji polskiej brali aktywny udział w pracach 38 Sesji, zarówno w sesjach plenarnych jak i grupach roboczych. Należy podkreślić bardzo dobrą obsługę i współpracę delegacji polskiej z pracownikami Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ.

Szczególne podziękowania za bardzo zycziwą współpracę, pomoc i opiekę w czasie obrad 38 Sesji Komisji Ludność i Rozwój składamy na ręce J.E. Pana Andrzeja Towpika, Ambasadora – Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ.

Z doświadczeń obrad zarówno 38 Sesji jak i Sesji poprzednich wynika konieczność powołania na szczeblu krajowym specjalnej jednostki, której zadaniem będzie wdrażanie i monitorowanie Programu

⁹ Por. Commission on Population and Development. Report on the thirty-eighth session (4–8 and 14 April 2005), Economic and Social Council, UN, E/CN.9/2005/10.

Działań Konferencji Kairskiej jak i Deklaracji Milenijnej ONZ odniesionych do bardzo szerokiego tematu „ludność i rozwój”.

Z zaistniałej sytuacji, związanej z wyborem przedstawiciela Polski do Biura 39 Sesji Komisji Ludność i Rozwój, którego praca będzie trwała około 1-go roku, należy się liczyć z ponoszeniem dodatkowych kosztów związanych z uczestnictwem w pracach Biura (włącznie z możliwością zorganizowania sesji Biura w Polsce w związku z przygotowaniem 39 Sesji Komisji poświęconej zagadnieniom migracji).

Sprawozdanie opracowała wspólnie z członkami delegacji polskiej Ewa Frątczak
Sprawozdanie zatwierdzili: Pan Zbigniew Podraza, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia – Przewodniczący Delegacji Polskiej oraz dr hab. Zbigniew Strzelecki, prof. SGH Przewodniczący Rządowej Rady Ludnościowej.

Republic of Poland
Permanent Mission to the United Nations
9 East 66th Street, New York, N.Y. 10021

Commission on Population and Development
Thirty-eight Session
Agenda Item 5: General Debate on National Experience in Population
Matters;
Population Development and HiV/AIDS, with Particular Emphasis
on Poverty.

STATEMENT

By

Ms. Anna MARZEC-BOGUSŁAWSKA
Director of the National AIDS Center
Poland

New York, April 5th, 2005

Mr. Chairman, Distinguished Delegates, Ladies and Gentlemen,

On behalf of the Polish Delegation let me congratulate you on the excellent organization of the 38th session of the Commission on Population and Development devoted to such global and present-day problems as the HIV/AIDS epidemic and reproductive health. Our country has made an unquestionable contribution to the progress achieved in that field since the Cairo Conference.

Poland's population is approximately 38.2 million people. The year 2004 was the sixth consecutive year of a real decrease in our population and the third year of a negative natural growth. The number of births and the female fertility rate in Poland have been declining since the 80s. Despite immigration inflow to my country, a low but constant decrease in the population has been noted.

Poland is a country of intensive social and demographical changes which accelerated at the beginning of the socio-economic transformation in the early 90s.

The implementation of the Cairo Declaration, the Programme of Action of the International Conference on Population and Development, the United Nations Millennium Declaration and the commitments of our country undertaken together with the Declaration of Commitment on HIV/AIDS reflect constant progress in the field of health care, improved life expectancy data and a further decrease in infant mortality rate. Since 1992 life expectancy has been rising slowly but systematically in Poland. Today, life expectancy for men is 70.5 years, and for women – 78.9 years.

Women's health in Poland has been constantly improving, what is reflected in a longer estimated life expectancy and reduced mortality of mothers and their children. The infant mortality rate is 6.76 per 1000 live births. Primary prevention and screening tests (secondary prevention) are the key elements of improvement of women's health throughout their lives.

Ladies and Gentlemen,

The Constitution of the Republic of Poland assigns special significance to respect of human rights and human dignity. These constitutional rights were strengthened through the appointment – in November 2001 - of a Governmental Plenipotentiary for the Equal Status of Women and Men.

The adoption of the latest edition of "The National Programme for Women for 2003–2005" marked a continued implementation of the provisions of the Beijing Declaration. Yet, regardless of the evidence of social progress in recent years that I have noted, there are still cases of discrimination of women on the labour market and violence against women.

An impoverishment of certain social groups has been noted in Poland since 1996 and it could lead to various health problems including rapid spreading of HIV/AIDS in certain groups or among local populations. According to 2003 data, 11.7% of the society was living below the minimum level of existence and 19.6% below the relative poverty level.

Mr. Chairman,

The spread of HIV/AIDS in our country, since the mid 80s, mobilized the Government of Poland to undertake urgent countermeasures. The systematic development of a stable national policy on fighting against HIV/AIDS is reflected in the adoption – by the Council of Ministers – of "The National Programme for HIV Prevention and Care for People Living with HIV/AIDS". The third edition of the Programme for the years 2004–2006 is now under way. The National AIDS Centre plays a key role in its implementation which is also enhanced by a partnership with governmental institutions and civil society organizations active in the field of fighting HIV/AIDS and discrimination against infected people and their families.

The Polish policy on fighting against HIV/AIDS has been elaborated with significant involvement of People Living with HIV/AIDS. Moreover, it has a multi-sectoral character and multi-level structure of activities. Various local authorities and self-government bodies at different levels participate in its realization.

Though 9.5 thousands infections have been reported in Poland so far, the estimated number of People Living with HIV/AIDS in Poland is put at 20–30 thousands. In recent years there has been an increase in the number of infections through heterosexual contacts and growth in the number of infected women.

Ladies and Gentleman,

One of the key problems in fighting the HIV/AIDS epidemic is ensuring broad availability of antiretroviral treatment. A significant progress in that field has been made in Poland during the last few years. At present, about 2300 patients – i.e. every person who meets the medical criteria – have access to free antiretroviral treatment and to the advanced diagnostic procedures, among them genotyping. No social group is discriminated as regards the access to ARV treatment. Free of charge antiretroviral therapy and special diagnostic tests are also offered to persons in prisons, injection drug users in methadone programmes, uninsured persons, the homeless and others.

The Minister of Health allocated 80 million PLN (almost 27 million USD) for antiretroviral therapy and diagnostics in 2005. According to the WHO, the indicator of the availability of ARV drugs in our country remains at an average European level and amounts to 77%. The significant decrease in the rate of vertical transmissions among women, who are covered by the prevention programme, from 23% in the 90s to less than 1% at present, is also our success.

The number of people taking voluntary, anonymous and free of charge tests has been significantly rising in recent years. It is the effect of educational media campaigns which enhance public knowledge and awareness in the field of HIV/AIDS. Persons who take the HIV tests are ensured professional pre- and post- counselling. High attention is also paid to educating various social groups and fighting the discrimination of People Living with HIV/AIDS in the workplace.

To support the civil society organizations, each year the Minister of Health allocates specific funds to this end. In 2004 almost 40 NGOs fighting against HIV/AIDS received financial support from the state budget.

Mr. Chairman, Distinguished Delegates, Ladies and Gentlemen,

The progress attained in our country in the fight against HIV/AIDS and in the field of improvement of the quality of life of HIV-infected and HIV-affected people, motivates us to declare our readiness to help other countries, especially those worst-affected by HIV/AIDS, in the field of best practices implementation. Polish NGOs and Polish experts are willing to share their experience with colleagues from those countries. My delegation is convinced that only close and effective international collaboration and partnership at national and international levels guarantee success in the fight against HIV/AIDS and against the violations of the human rights and dignity of People Living with HIV/AIDS.

Thank you, Mr. Chairman.

**DZIEWIĄTA ANKIETA
ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH
NA TEMAT LUDNOŚCI I ROZWOJU
SKIEROWANA DO RZĄDÓW PAŃSTW**

P O L S K A

**Organizacja Narodów Zjednoczonych
Nowy Jork, 2003**

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	43
Część 1. Działania narodowe	44
Część 2. Rozwój ludności, jej stan i struktura	45
Część 3. Zdrowie i umieralność	46
Część 4. Płodność i planowanie rodziny	51
Część 5. Rozmieszczenie ludności, urbanizacja i migracje wewnętrzne	55
Część 6. Migracje międzynarodowe	56

WPROWADZENIE

Program Działania, przyjęty przez Międzynarodową Konferencję Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju (ICPD) w 1994 roku w Kairze zalecał aby „Rządy i parlamentarzyści we współpracy ze społecznością międzynarodową i pozarządowymi organizacjami, przygotowały niezbędne plany... i podjęły stosowne działania w celu dokonania pomiaru, oszacowania, monitorowania i oceny postępu w zakresie realizacji celów niniejszego Programu Działania”¹⁰. Dziewiąta Ankieta Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju skierowana do Rządów Państw przeprowadzana jest jako jeden ze środków realizacji tego zalecenia.

Tak samo, jak w przypadku poprzedniej Ankiety Organizacji Narodów Zjednoczonych celem Dziewiątej Ankiety Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju skierowanej do Rządów Państw, jest pomoc Rządom w kontrolowaniu krajowej polityki ludnościowej oraz wspieranie powtarzanego co pięć lat przeglądu i oceny Programu Działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju, która będzie przeprowadzona w 2004 roku przez Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Terminologia i pojęcia ogólne używane w tej Ankiecie są identyczne z pojęciami używanymi w Programie Działania.

Odpowiedzi na tę Ankietę powinny być przesłane do 31 stycznia 2004 roku do Dyrektora Dywizji Ludnościowej w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych na zamieszczony poniżej adres.

Jeżeli w trakcie udzielania odpowiedzi na tę Ankietę potrzebne będą dodatkowe wyjaśnienia, Rząd w celu ich uzyskania proszony jest o kontakt:

Dyrektor
Organizacja Narodów Zjednoczonych Dział Populacji
2 UN Plaza, Pokój DC2-1950
Nowy Jork, NY 10017
Telefon: (212) 963-3179 Fax: (212) 963-2147

W celu ułatwienia przekazania ewentualnych wyjaśnień będzie pomocne jeśli zostanie dokładnie określona Instytucja odpowiedzialna za przygotowanie i/lub koordynację odpowiedzi na tę Ankietę (proszę podać pełną nazwę i adres tej instytucji):

RZĄDOWA RADA LUDNOŚCIOWA

.....
.....
.....
.....

¹⁰ Raport z Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju, Kair 5-13 Wrzesień 1994 (Publikacja Organizacji Narodów Zjednoczonych Nr. E. 95.XIII.18), rozdział XIII, par. 13.6.

ANKIETA

CZEŚĆ 1. DZIAŁANIE NARODOWE

101. Czy Rząd przyjął oficjalną krajową politykę ludnościową?

1. Tak

2. Nie (Patrz punkt 103)

Proszę wymienić politykę lub polityki i daty ich wprowadzenia.

.....
.....

102. Będziemy wdzięczni jeśli Rząd załączy kopie swoich strategii dotyczących polityki ludnościowej.
103. Czy idąc za przykładem Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju Rząd zastosował lub zmodyfikował swoją oficjalną krajową politykę ludnościową zgodnie z Programem Działania ICPD?

1. Tak

2. Nie

Jeśli tak proszę wymienić politykę lub polityki i daty ich wprowadzenia.

.....
.....

104. Czy istnieje agencja lub agencje rządowe odpowiedzialne za sformułowanie lub koordynację polityki ludnościowej

1. Tak, jedna agencja

3. Nie (Patrz punkt 106)

2. Tak, więcej niż jedna agencja

105. Jeśli tak proszę wymienić nazwę lub nazwy agencji.

Rządowa Rada Ludnościowa

106. Rząd jest proszony o dostarczenie oświadczenia dotyczącego wszelkich aspektów swojej polityki, programów czy priorytetów na temat spraw związanych z ludnością, o ile jest to powiązane z tą kwestią jako całością lub jej częściami. Rząd może sobie zażyczyć skomentować swoją politykę ludnościową, programów lub priorytetów w tej dziedzinie, która nawiązuje do rekomendacji Programu Działań przyjętego przez Międzynarodową Konferencję na temat Ludności i Rozwoju w 1994 r.

Ad. 106. Jednym z podstawowych działań podjętych w Polsce była organizacja I. Kongresu Demograficznego: Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku (15 września 2001 – 26 listopada 2002 r). Organizatorami kongresu byli: Rządowa Rada Ludnościowa, Polskie Towarzystwo Demograficzne, Komitet Nauk demograficznych PAN, Główny Urząd Statystyczny, Unated Nations Development Programme. Głównymi celami Kongresu były:

1. Syntetyczna ocena procesów demograficznych w Polsce – określenie stanu i perspektyw rozwoju demograficznego Polski (na tle krajów europejskich).
2. Ocena społeczno-ekonomicznych, regionalnych i politycznych uwarunkowań rozwoju demograficznego Polski, szczególnie zmian w okresie transformacji ustrojowej.
3. Określenie perspektyw demograficznych kraju, ich uwarunkowań i skutków społeczno-gospodarczych.
4. Określenie charakteru, metod i środków polityki ludnościowej w Polsce u progu nowego wieku i członkostwa w Unii Europejskiej

Posiedzenie Sejmu z 17.07.2002 r. z przedłożoną przez Radę Ministrów informacją Rządu o sytuacji demograficznej. Sejm zobowiązał Rząd do opracowania i przedłożenia „Założeń programu polityki ludnościowej”

Część 2. ROZWÓJ LUDNOŚCI, JEJ STAN I STRUKTURA

201. Jaka jest opinia Rządu na temat obecnej liczby ludności kraju?
1. ☒ Jest zadowolająca	3. ☐ Niezadowolająca, zbyt duża
2. ☐ Niezadowolająca, zbyt mała	4. ☐ Brak oficjalnego stanowiska
202. Jaka jest opinia Rządu na temat obecnej stopy przyrostu ludności kraju?
1. ☐ Jest zadowolająca	3. ☐ Niezadowolająca, zbyt duża
2. ☒ Niezadowolająca, zbyt mała	4. ☐ Brak oficjalnego stanowiska
203. Czy Rząd prowadzi politykę oddziaływania na stopę przyrostu ludności?
1. ☐ Tak	2. ☒ Nie (patrz punkt 205)
204. Czy celem Rządu w tym czasie jest:
1. ☐ Zwiększenie stopy	3. ☐ Zmniejszenie stopy przyrostu ludności
2. ☐ Utrzymanie stopy	4. ☐ Inne (proszę wyszczególnić)
-
205. W jakim stopniu Rząd postrzega liczbę dzieci i młodzieży jako problem?
1. ☐ Poważny problem, zbyt duża	4. ☐ Niewielki problem, zbyt mała
2. ☒ Poważny problem, zbyt mała	5. ☐ Nie stanowi to problemu
3. ☐ Niewielki problem, zbyt duża	6. ☐ Nie ma oficjalnego stanowiska
206. W jakim stopniu Rząd postrzega liczbę ludności w wieku produkcyjnym jako problem?
1. ☒ Poważny problem, zbyt duża	4. ☐ niewielki problem, zbyt mała
2. ☐ Poważny problem, zbyt mała	5. ☐ Nie stanowi to problemu
3. ☐ Niewielki problem, zbyt duża	6. ☐ Nie ma oficjalnego stanowiska
207. W jakim stopniu Rząd postrzega starzenie się ludności jako problem?
1. ☒ Stanowi to poważny problem	3. ☐ Nie stanowi to problemu
2. ☐ Stanowi to niewielki problem	4. ☐ Nie ma oficjalnego stanowiska

Ad.207. W 1999 roku w Polsce miała miejsce reforma systemu emerytalnego. Nowy system emerytalny (Ustawa z 17 grudnia 1998 o emeryturach i rentach z Funduszu Zabezpieczeń Społecznych Dz. U. Nr 162, poz. 1118 z późn. zm., ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych) opiera się na zupełnie nowych zasadach. Z perspektywy finansowania przyszłych emerytur, nowy system składa się z trzech elementów: w systemie obowiązkowym, składka dzielona jest pomiędzy dwa konta – jedno prowadzone w systemie repartycyjnym (przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych) i drugie konto w kapitałowym otwartym funduszu emerytalnym. Ponadto, rozwijany jest system dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnych, obejmujący między innymi takie formy jak pracownicze programy emerytalne, grupowe i indywidualne programy polisy ubezpieczeniowe, fundusze inwestycyjne itp. Z perspektywy funkcjonowania, nowy system opiera się o zasadę zdefiniowanej składki. Oznacza to, że wysokość przyszłych emerytur zależeć będzie od sumy wpłaconych przez okres pracy zawodowej składek oraz długości dalszego trwania życia w wieku emerytalnym. Ze względu na zróżnicowany wiek emerytalny dla kobiet (60) i mężczyzn (65) przewiduje się, iż emerytury będą zawsze niższe dla kobiet niż dla mężczyzn (osoba 65-letnia żyła statystycznie o 3,5 roku krócej niż osoba 60-letnia). W lutym 2004 r. rząd przedstawił do konsultacji społecznych propozycję zmierzającą do wyrównania wieku emerytalnego dla kobiet i mężczyzn w perspektywie do 2023 r. Wiek emerytalny dla obu płci ma wynosić 65 lat z możliwością skorzystania z częściowej emerytury w wieku 62–65 lat.

- Programy onkologiczne, badania przesiewowe w kierunku wykrywania raka piersi, raka szyjki macicy, raka jelita grubego, raka prostaty
- Program opieki nad rodzinami dziedzicznie uwarunkowanego ryzyka zachorowania na nowotwory złośliwe;
- Program utworzenia sieci ośrodków radioterapii.

Ponadto Rząd wpisał do wykazu świadczeń finansowanych z budżetu państwa operacje wrodzonych wad serca u niemowląt oraz zabiegi w zakresie kardiologii inwazyjnej u dzieci.

Badaniami przesiewowymi objęte są noworodki w kierunku chorób metabolicznych, zapobiegawczo przeciw retinopatii stosuje się fototerapię. W odniesieniu do niemowląt i dzieci do 14 roku życia prowadzone są okresowe badania bilansowe.

Trwa stałe usuwanie barier architektonicznych uniemożliwiających osobom niepełnosprawnym normalne funkcjonowanie w społeczeństwie, stwarzanie warunków do ciągłej rehabilitacji, poprawia się dostęp do wyrobów medycznych wszczepianych, celem zmniejszenia stopnia niepełnosprawności.

Osoby zawodowo narażone na działanie szkodliwych czynników środowiska podlegają określonym badaniom lekarskim, wg uregulowań prawnych,; w miejscu pracy stosuje się środki zapobiegawcze ograniczające szkodliwe działanie środowiska pracy.

W rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 10 lipca 2003 r. w sprawie zakresu świadczeń zdrowotnych, w szczególności badań przesiewowych oraz okresów, w których te badania są przeprowadzane (Dz. U. Nr 139, poz. 1337) zawarty jest również zakres i terminy bezpłatnych badań profilaktycznych dzieci; bezpłatne są również obowiązkowe szczepienia dla dzieci i młodzieży do lat 18.

Niepokojącą sprawą jest zagadnienie umieralności z powodu raka płuc oraz utrzymywanie się ciągle wysokiego współczynnika zgonów w wyniku wypadków i doznanych urazów.

Aktualnie Ministerstwo Zdrowia opracowuje koncepcję programu zdrowotnego dotyczącego opieki nad kobietami ciężarnymi i noworodkiem, pozwalającego na zwiększenie dynamiki obniżenia wskaźnika umieralności niemowląt i kobiet w ciąży.

Umieralność okołoporodowa matek została zmniejszona (15.5/1990 do 6.7/2000) głównie na skutek poprawy opieki medycznej, poprawy wiedzy kobiet na temat bezpiecznej ciąży i porodu, wprowadzenia nowoczesnych antybiotyków, opracowania standardu bezpiecznych porodów. Główne osiągnięcia w tym zakresie są propagowane i publikowane przez Instytut Matki i Dziecka.

310. Czy Rząd określił jakieś grupy ludności, których poziom umieralności jest przedmiotem szczególnego niepokoju? (Na przykład: grupy wyróżnione ze względu na wiek, płeć, grupę etniczną, zawód, dochód, region kraju).

1. Tak

2. Nie (Patrz punkt 312)

311. Proszę wymienić grupy ludności, których poziom umieralności jest przedmiotem szczególnego niepokoju.

Grupy szczególnego ryzyka:

- Badania przesiewowe ukierunkowane są na kobiety po 50-tym roku życia – w celu wczesnego wykrywania raka piersi, raka szyjki macicy
- przedmiotem szczególnej troski w Polsce jest zmniejszenie zachorowalności i umieralności na choroby układu sercowo-naczyniowego, nowotwory złośliwe: rak prostaty i jelita grubego oraz zmniejszenie śmiertelności jako skutku wypadków w szczególności urazów wielonarządowych.
- Osoby mające w swoim zyciorysie zawodowym długotrwałe narażenie na działanie czynnika rakotwórczego – azbestu; mają dożywotnio zapewnione bezpłatne badania profilaktyczne, niektóre leki, oraz leczenie sanatoryjne.

312. Jakie jest stanowisko Rządu dotyczące zachorowalności na HIV/AIDS w kraju ?

1. Stanowi to poważny problem

4. Nie stanowi to problemu

2. Stanowi to niewielki problem

5. Nie ma oficjalnego stanowiska

313. Proszę zaznaczyć czy Rząd wprowadził jakieś środki z zamieszczonych poniżej, w stosunku do osób zarażonych wirusem HIV lub chorujących na AIDS, jako środki mające na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu się tej choroby:

351.	Czy aborcja jest dozwolona jeżeli płód jest genetycznie uszkodzony lub występuje duże ryzyko uszkodzenia płodu?	☒	2
352.	Czy aborcja jest dozwolona z powodów ekonomicznych i społecznych ?	☐ 1	☒
353.	Czy aborcja jest dozwolona na życzenie kobiety ciężarnej?	☐ 1	☒
354.	Czy udzielenie zgody na aborcję wymaga konsultacji profesjonalisty lub grupy profesjonalistów	☒	2

355. Jeżeli wykonywanie aborcji jest legalne, ale ograniczone restrykcjami, proszę je wymienić poniżej.

Uwaga: Jeżeli potrzebne jest więcej miejsca, proszę dołączyć dokument zatytułowany Aborcja.

356. Czy aborcja jest dotowana przez Rząd?

1. Tak

2. Nie

Tylko dla pkt 347, 348, 350 i 351

357. Rząd jest poproszony o dostarczenie kopii aktualnie podjętych uregulowań prawnych w zakresie wykonywania aborcji.

Aborcja

Zgodnie z ustawą z 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 1993 r., Nr 17, późn. zm.) aborcji można dokonać w 3 przypadkach:

- w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia matki,
- w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu,
- gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Minister Zdrowia w piśmie z dnia 7 marca 2003 r., zwrócił się z prośbą do wojewodów o przypomnienie publicznym zakładom opieki zdrowotnej, udzielającym świadczeń zdrowotnych z zakresu ginekologii i położnictwa, o bezwzględny obowiązek realizowania postanowień ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Kierownicy zakładów, odpowiedzialni za pełną i prawidłową realizację obowiązujących ustaw, mają stworzyć warunki umożliwiające dokonanie przerwania ciąży w przypadkach określonych w ustawie, jak również mają zapewnić pełną informację dotyczącą planowania rodziny, w tym dostęp do metod i środków służących świadomej prokreacji oraz prawidłowe otrzymywanie przez kobiety skierowań na badania prenatalne. Minister Zdrowia zwrócił również uwagę, że zapisana w ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza tzw. klauzula sumienia znajduje odniesienie wyłącznie do konkretnego lekarza w konkretnym przypadku i w żadnym razie nie może być stosowana przez całą placówkę na zasadzie sumienia zbiorowego, firmowanego generalnymi deklaracjami ze strony kierownictwa zakładu.

Problem właściwej realizacji ustawy znalazł również miejsce w przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 19 sierpnia 2003 r. Krajowym Programie Działań na rzecz Kobiet – II etap wdrożeniowy na lata 2003–2005. Rząd zadeklarował dokonanie analizy obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących zdrowia reprodukcyjnego oraz zbadanie praktyki ich stosowania pod kątem przestrzegania praw człowieka w odniesieniu do kobiet

Dla jak najskuteczniejszej realizacji postanowień ustawy Prezes Rady Ministrów zdecydował o utworzeniu Międzyresortowego Zespołu ds. Oceny Realizacji Ustawy o Planowaniu Rodziny, Ochronie Płodu Ludzkiego i Warunkach Dopuszczalności Przerwania Ciąży. Przygotowywany projekt zarządzenia w tej sprawie przewiduje, iż w skład zespołu wejdą przedstawiciele ministrów właściwych do spraw: zdrowia, oświaty i wychowania, sprawiedliwości, zabezpieczenia społecznego, spraw wewnętrznych oraz Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn. Do zadań zespołu należeć ma między innymi:

- a) monitorowanie realizacji ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, w szczególności poprzez:
- dokonywanie analizy i opiniowanie corocznych sprawozdań rządu z realizacji ustawy pod kątem przestrzegania jej postanowień oraz oceny skutków jej funkcjonowania,
 - sporządzanie raportów na temat nieprawidłowości w realizacji ustawy oraz przedkładanie ich Prezesowi Rady Ministrów,
 - formułowanie zapytań i wniosków do poszczególnych ministrów w zakresie objętym ustawą,
 - formułowanie postulatów i rekomendacji związanych z realizacją ustawy i jej społecznym funkcjonowaniem,
- b) opracowanie projektu strategii Rady Ministrów dotyczącej właściwej realizacji ustawy, w szczególności w zakresie dostępu do środków antykoncepcyjnych i nowoczesnych metod planowania rodziny, dostępu do badań prenatalnych, edukacji seksualnej oraz pomocy materialnej dla kobiet w ciąży.

Część 4. PŁODNOŚĆ I PLANOWANIE RODZINY

401. Jakie jest stanowisko Rządu na temat obecnego poziomu płodności w kraju?
1. ☐ Zadowolający	3. ☐ Niezadowolający, za wysoki
2. ☒ Niezadowolający, za niski	4. ☐ Nie ma oficjalnego stanowiska
402. Jaka jest polityka Rządu odnośnie poziomu płodności
-		
--	--
1. ☐ Zwiększyć poziom płodności	2. ☐ Obniżyć poziom płodności
3. ☐ Utrzymać poziom płodności	4. ☒ Nie ma polityki (punkt 404)
403. Jakie są główne cele zmian poziomu płodności.
1. Przede wszystkim zmiana stopy przyrostu ludności
 2. Przede wszystkim poprawa dobrobytu i zdrowia prokreacyjnego
 3. Zarówno zmiana stopy przyrostu ludności jak i poprawa dobrobytu i zdrowia prokreacyjnego
 4. Inne (proszę wymienić)
-
404. Czy istnieje polityka Rządu wspomagająca pary i poszczególne osoby w decydowaniu o liczbie i czasie posiadania dzieci oraz odstępach pomiędzy kolejnymi urodzeniami?
1. ☐ Tak	2. ☒ Nie

Pomimo braku oficjalnej polityki zwiększania płodności Rząd prowadził i wspomagał program opieki porodowej dla wszystkich kobiet bez względu na ich ubezpieczenie, sytuację finansową czy miejsce zamieszkania. Obecnie kobiety nie potrzebują żadnych skierowań, aby pójść do ginekologa, ma zapewnioną bezpłatną opiekę a fundusz zdrowia płaci za wszystkie porody bez względu na kontrakty zawarte ze szpitalem.

Temat ten jest między innymi zawarty w programie edukacyjnym „Przygotowanie do życia w rodzinie” – Rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002r. „Przygotowanie do życia w rodzinie” jest włączone jako przedmiot fakultatywny w szkołach.

Pełnomocnik Rządu do spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn powołany w październiku 2001 roku przez Radę Ministrów, opracował Krajowy Program Działań na rzecz Kobiet zawierający rozdział „Zdrowie Kobiet”. Dział ten zawiera regulacje, które nakładają odpowiedzialność na Ministra Zdrowia i Ministra Edukacji w zakresie popularyzacji zasad planowania rodziny zgodnie z wymogami nowoczesnej wiedzy medycznej i międzynarodowych zasad i standardów społecznych.

416. Czy Rząd zastosował jakiś program mający na celu rozwiązanie problemu płodności młodzieży?
1. Tak 2. Nie (patrz punkt 418)
417. Jeśli tak proszę opisać zastosowany program.
/patrz załącznik Płodność Młodzieży na następnej stronie/

Uwaga: Jeżeli potrzebne jest więcej miejsca, proszę dołączyć dokument zatytułowany Płodność Młodzieży.

Płodność Młodzieży

W Polsce edukacja seksualna jest realizowana jako profilaktyka społeczna i wychowawcza dzieci i młodzieży oraz jako profilaktyka zdrowotna. Edukacja seksualna obejmująca dzieci i młodzież leży przede wszystkim w kompetencjach Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, natomiast programy polityki zdrowotnej realizuje Minister Zdrowia.

Edukacja seksualna została wprowadzona do programów szkolnych na mocy art.4 ust.1, 3 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 1993 r. Nr 17, poz 78 z późn. zm.). Wprowadzenie edukacji seksualnej do szkół stanowi również realizację prawa do informacji, zawartego w Konwencji o Prawach Dziecka. W szkole edukacja seksualna jest realizowana w ramach zajęć edukacyjnych „wychowanie do życia w rodzinie”, w oparciu o następujące akty prawne:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U z 2002 r. Nr 51, poz. 458);
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. z 1999 r., Nr 67; poz. 756) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lipca 2002 roku, zmieniające to rozporządzenie (Dz.U. z 2002 r., Nr 51; poz. 458).

W podstawie programowej obowiązującej od 1 września 2002 roku uwzględniono treści dotyczące m.in.: wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji oraz treści dotyczące metod antykoncepcji, profilaktyki przemocy seksualnej, poradnictwa młodzieżowego, profilaktyki HIV/AIDS.

Zajęcia edukacyjne „wychowanie do życia w rodzinie” realizowane są w klasach V i VI szkoły podstawowej, w gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych, w tym: zasadniczych szkołach zawodowych, liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach i dotychczasowych szkołach ponadpodstawowych, w tym specjalnych, publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych.

Na realizowanych w szkole zajęciach wychowanie do życia w rodzinie młodzież ma m.in. możliwość zaznajomienia się z podstawowymi zasadami postępowania w sferze ludzkiej płciowości, zdobycia umiejętności w zakresie podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny, przygotowania do poszanowania godności życia ludzkiego i dojrzałego funkcjonowania w rodzinie oraz uzyskuje rzetelną informację odpowiadającą ich potrzebom rozwojowym. Treści programowe zajęć uwzględniają zapisy wynikające ze zobowiązań: Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego, Narodowego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Krajowego Programu Przeciwdziałania Narkomanii, Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Opieki nad Żyjącymi z HIV i Chorymi na AIDS, Konwencji o Prawach Dziecka.

Zajęcia edukacyjne wychowanie do życia w rodzinie realizowane są przy poszanowaniu konstytucyjnego prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie ze swoimi poglądami. Udział uczniów w zajęciach nie jest obowiązkowy, zajęcia nie podlegają ocenie. O udziale w zajęciach uczniów niepełnoletnich decydują rodzice po uprzednim zapoznaniu się z programem; uczniowie pełnoletni decyzje podejmują samo-

dzielnie. Zajęcia stanowią wsparcie dla rodziców w ich trudzie wychowania oraz znaczący element programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki. Jednocześnie kształtują postawy prorodzinne, prozdrowotne i prospołeczne.

Nauczyciele są zobowiązani do przekazywania uczniom rzetelnej wiedzy, zgodnej z najnowszymi osiągnięciami nauki, przekazywanej w sposób wolny od uprzedzeń i stereotypów, mają prawo wyboru programu i podręczników. Wykaz programów i podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego jest ogólnie dostępny na stronie internetowej Ministerstwa.

Zajęcia edukacyjne wychowanie do życia w rodzinie prowadzą nauczyciele posiadający kwalifikacje zgodne z nauczaniem przedmiotem. Wymagania kwalifikacyjne do zajmowania stanowiska nauczyciela określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 10 września 2002 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli nie posiadających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. (Dz.U. z 2002 r., Nr 155, poz.1288). Stan przygotowania nauczycieli i ich kwalifikacje do prowadzenia zajęć wychowanie do życia w rodzinie jest monitorowany w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Nauczyciele mają również możliwość doskonalenia zawodowego, w tym w ramach programów szkoleniowych dotowanych ze środków ministerstwa.

W roku 2002 programy szkoleniowe realizowane dla nauczycieli dotyczyły m. in.: wychowania młodzieży do odpowiedzialnego rodzicielstwa, profilaktyki HIV/AIDS oraz „Profilaktyki AIDS w szkole i w domu”. Ponadto dla kuratorów oświaty, wizytatorów, pedagogów szkolnych i nauczycieli wychowania do życia w rodzinie organizowane są przez resort, ośrodki doskonalenia nauczycieli i organizacje pozarządowe, konferencje, seminaria i warsztaty.

W maju 2003 r. odbyła się Ogólnopolska Konferencja dla kuratorów oświaty i wizytatorów na temat „Prewencja przemocy seksualnej oraz komercji seksualnej z wykorzystaniem dzieci i młodzieży”. Celem konferencji było uwrażliwienie i zwrócenie uwagi na potrzebę ochrony dzieci i młodzieży przed zjawiskiem molestowania, pornografii i przemocy z wykorzystaniem seksualnym dzieci i młodzieży do celów komercyjnych.

Aktualnie Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu koordynuje prace dotyczące tworzenia Narodowego Planu Działań na Rzecz Dzieci, w oparciu o dokument „Świat przyjazny dzieciom”, przyjęty na Sesji Specjalnej Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych. W tworzonym Narodowym Planie Działań Na Rzecz Dzieci są określone cele i kierunki działań w następujących obszarach: promowanie zdrowego trybu życia; zapewnienie edukacji na odpowiednim poziomie; ochrona przed molestowaniem, wykorzystywaniem i przemocą; walka z HIV/AIDS. Działania w zakresie ww. obszarów będą dotyczyły również edukacji seksualnej.

W budowanie Narodowego Planu Działań na Rzecz Dzieci zostały zaangażowane resorty: zdrowia, sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i administracji, gospodarki, pracy i polityki społecznej oraz organizacje pozarządowe.

418. Proszę określić aktualny prawny minimalny wiek potrzebny do zawarcia związku małżeńskiego dla kobiet i mężczyzn.

	<i>Bez zgody rodziców</i>	<i>Ze zgodą rodziców</i>
Dla kobiet	419.....18.....	420.....
Dla mężczyzn	421.....18.....	422.....

(Proszę wskazać jeśli zgoda rodziców nie jest konieczna lub jeśli prawny, minimalny wiek potrzebny do zawarcia związku małżeńskiego jest różny dla władz sądowych).

Zgodnie z art. 10 § 1 zdanie 2 to sąd (nie rodzice) może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła 16 lat. Rząd wystąpił w 2003 r. z projektem zmiany tego przepisu, tak, aby umożliwić sądowi wydawanie zezwolenia na zawarcie małżeństwa osobie (bez względu na płeć), która ukończyła 16 lat. Nad rządowym projektem obraduje obecnie Sejm.

Część 5. ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI, URBANIZACJA I MIGRACJE WEWNĘTRZNE

501. Jakie jest stanowisko Rządu na temat obecnego przestrzennego rozmieszczenia ludności w obrębie granic kraju ?
1. Stanowi to poważny problem 2. Stanowi to niewielki problem
 3. Nie stanowi to problemu 4. Nie ma oficjalnego stanowiska
502. Czy Rząd prowadzi politykę zmierzającą do zmiany obecnego rozmieszczenia ludności?
1. Tak 2. Nie
503. Jakie jest stanowisko Rządu odnośnie obecnej stopy przyrostu ludności w wielkich aglomeracjach miejskich ?
1. Zadowolająca 3. Niezadowolająca, za niska
 2. Niezadowolająca, za wysoka 4. Nie ma oficjalnego stanowiska
504. Jaka jest polityka Rządu odnośnie napływu migracyjnego ludności do wielkich aglomeracji miejskich?
1. Zwiększenie imigracji do wielkich aglomeracji miejskich
 2. Zmniejszenie imigracji do wielkich aglomeracji miejskich
 3. Utrzymanie obecnego poziomu imigracji
 4. Polityka nieinterwencji
 5. Brak sformułowanej polityki
505. Jakie jest stanowisko Rządu odnośnie obecnej stopy przyrostu ludności na obszarach wiejskich?
1. Zadowolająca 3. Niezadowolająca, za niska
 2. Niezadowolająca, za wysoka 4. Nie ma oficjalnego stanowiska
506. Proszę określić politykę Rządu dotyczącą każdego typu wewnętrznych migracji zamieszczonego poniżej.

Rodzaj migracji	Zwiększyć przepływ	Zmniejszyć przepływ	Utrzymać przepływ	Brak interwencji	Brak polityki
507. Wieś-miasto	1	☒	3	4	5
508. Wieś-wieś	1	2	3	4	☒
509. Miasto-wieś	1	2	3	4	☒
510. Miasto-miasto	1	2	3	4	☒
511. Inne (proszę wymienić)	1	2	3	4	☒
.....					

512. Czy Rząd przedsięwziął kroki w celu zmniejszenia odpływu migracyjnego z obszarów wiejskich?
1. Tak 2. Nie (patrz punkt 601)
513. Jeśli tak proszę opisać podjęte kroki.

Jednym z priorytetowych zadań Rządu jest wielofunkcyjny rozwój rolnictwa i rejonów wiejskich, w tym tworzenie pozarolniczych stałych miejsc pracy dla mieszkańców wsi. Główne środki skoncentrowane są na poprawie warunków pracy i życia w rejonach wiejskich oraz zrównania szans rozwoju w mieście i na wsi. Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich jest współfinansowany przez Bank Światowy, a jego główne cele obejmują tworzenie miejsc pracy, rozwój infrastruktury i edukacji. W ramach Przedakcesyjnego Programu Operacyjnego SAPARD współfinansowanego ze środków UE realizowane są działania mające na celu między innymi stymulowanie rozwoju lokalnego obszarów wiejskich poprzez projekty

Ad 603 (604-610)

W pierwszej połowie lat 90-tych problematyka migracji (zwłaszcza migracji nielegalnej) stanowiła zauważalny element politycznej i medialnej agendy, ale rezultatem tego zainteresowania były głównie doraźne rozwiązania prawne i instytucjonalne, zmierzające przede wszystkim do przeciwdziałania nielegalnej imigracji. Druga połowa lat 90-tych – poza instytucjonalizacją problematyki imigracyjnej – przyniosła dodatkowo podniesienie kwestii repatriacji, uwieńczone ostatecznie uchwaleniem ustawy o repatriacji w 2000 r. Koniec lat 90-tych i lata ostatnie to z kolei akcentowana powszechnie konieczność dostosowania rozwiązań polskich do standardów Unii Europejskiej, także w odniesieniu do polityki imigracyjnej.

Institutionalne próby wypracowania zasad takiej polityki związane były przede wszystkim z działalnością jednostek podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych a następnie Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji; inicjatywy Biura do Spraw Migracji i Uchodźstwa MSW (w pierwszej połowie lat 90-tych) oraz Departamentu Migracji i Uchodźstwa MSWiA – w drugiej połowie lat 90-tych, powołanie w 1997 r. Międzyresortowego Zespołu do Spraw Migracji.

W 2001 r. sprawy imigracji przejął odrębny, centralny organ administracji państwowej – Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców. Zgodnie z zakresem kompetencji – określonym w rozdziale 13 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2003 r., Nr 128, poz.1175) – Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach repatriacji, wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu przez to terytorium, pobytu na nim i wyjazdu z niego, nadawania statusu uchodźcy, udzielania cudzoziemcom azylu, wyrażania zgody na pobyt tolerowany oraz udzielania ochrony czasowej, a także w sprawach związanych z obywatelstwem polskim, które wynikają z zakresu zadań administracji rządowej.

Obok prób instytucjonalnych, angażujących przede wszystkim przedstawicieli organów administracji państwowej od kilku lat pojawiają się inicjatywy środowisk pozarządowych, naukowych i opiniotwórczych jak: inicjatywy Instytutu Spraw Publicznych i Centrum Stosunków Międzynarodowych, programy Ośrodka Badań nad Migracjami ISS UW, Forum Polityki Migracyjnej. Jednak żadna z dotychczasowych inicjatyw – tak rządowych czy pozarządowych – nie zaowocowała dotychczas wypracowaniem całościowych założeń polityki migracyjnej państwa.

Dodatkowe konsekwencje dla polityki imigracyjnej państwa – zwłaszcza w odniesieniu do potencjalnych napływów migracyjnych – niosą uregulowania wynikające z umów dwustronnych, traktatów, ratyfikowanych konwencji i innych regulacji prawa międzynarodowego przyjętych przez Polskę. Mieszczą się w tej kategorii zwłaszcza umowy bilateralne z państwami sąsiadującymi z Polską od Wschodu oraz regulacje prawa międzynarodowego, dotyczące pracowników migrujących. W kontekście tych ostatnich należy przede wszystkim wskazać następujące konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy: Konwencja nr 19 o jednakowym traktowaniu pracowników cudzoziemskich w zakresie odszkodowań za nieszczęśliwe wypadki przy pracy oraz konwencje Rady Europy, w tym zwłaszcza zapisy Europejskiej Karty Społecznej.

Rząd sukcesywnie wprowadza rozwiązania Unii Europejskiej, dotyczące jednolitej polityki migracyjnej i azylowej – stosownie do uchwalonych w tym zakresie nowych aktów prawnych przez Radę Unii Europejskiej. W ramach tego procesu dostosowawczego 1 października 2003 r. wprowadzono ruch wizowy w ruchu osobowym z Federacją Rosyjską, Białorusią i Ukrainą. Migracja zarobkowa z Polski do obecnych państw członkowskich UE będzie, w okresie przejściowym, nie przekraczającym 7 lat, podlegać ograniczeniom. Od dnia akcesji Polski do UE inne państwa członkowskie UE będą mogły zliberalizować warunki dostępu do swoich rynków pracy; tego rodzaju rozwiązania zostały już przyjęte przez Irlandię i Wielką Brytanię. Nowa polityka migracyjna państwa jest na etapie dyskusji, ale jeszcze nie jest opracowane jednolite stanowisko Rządu w tej sprawie.

611. W jakim stopniu Rząd uważa liczbę cudzoziemców obecną w kraju za problem?

1. ☐ Stanowi to poważny problem	3. ☐ Nie stanowi to problemu
2. ☒ Stanowi to niewielki problem	4. ☐ Nie ma oficjalnego stanowiska

612. Proszę opisać naturę tych problemów i kroki, które zostały podjęte.

Uwaga: Jeżeli potrzebne jest więcej miejsca, proszę dołączyć dokument zatytułowany Imigracja.

613. Czy Rząd prowadzi politykę lub programy mające na celu integrację lub asymilację cudzoziemców aktualnie przebywających w kraju.

1. Tak

2. Nie

W Polsce sprawami integracji cudzoziemców zajmuje się kilka instytucji.

Rada Ministrów czasowo poszerzyła kompetencje Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn o promowanie, inicjowanie, realizowanie albo koordynowanie realizacji rządowych programów mających na celu przeciwdziałanie dyskryminacji z przyczyn rasy, pochodzenia etnicznego, religii, przekonań, wieku oraz orientacji seksualnej. Pełnomocnik realizuje zadania z zakresu upowszechniania wiedzy na temat dyskryminacji i jej przejawów oraz metod i strategii przeciwdziałania jej występowaniu, a także współpracy z właściwymi organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i instytucjami. Pełnomocnik ponadto inicjuje, opiniuje oraz opracowuje projekty aktów prawnych i innych dokumentów rządowych mających na celu przeciwdziałanie dyskryminacji.

Sekretariat Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn realizuje projekt „Wdrożenie wspólnotowego prawa anty-dyskryminacyjnego w Polsce”, którego głównym celem jest podniesienie świadomości w zakresie istniejących w Polsce standardów anty-dyskryminacyjnych. Udział Polski w ww. programie po przystąpieniu do UE będzie oparty na tych samych zasadach, co innych krajów członkowskich. Jeszcze przed majem 2004 r. Komisja Europejska planuje rozszerzenie na kraje przystępujące akcji świadomościowych, bezpośrednio związanych z implementacją dyrektyw anty-dyskryminacyjnych oraz kształtowaniem postaw pod hasłem „Za różnorodnością. Przeciwno dyskryminacji”.

Ponadto od sierpnia 2003 r. Sekretariat Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn rozpoczął realizację półtorarocznego projektu twinningowego w ramach programu PHARE 2002 „Wzmocnienie polityki anty-dyskryminacyjnej”. Partnerem w tym projekcie jest austriacki Instytut Praw Człowieka im. Ludwika Boltzmanna. Projekt zakłada m. in. analizę polskiego prawa i praktyki jego respektowania w zakresie zwalczania dyskryminacji z przyczyn rasy, pochodzenia etnicznego, religii, wieku oraz orientacji seksualnej. Na podstawie tej analizy mają zostać wypracowane wnioski i zalecenia, które pozwolą dostosować prawo z ww. zakresu do wymogów stawianych przez Dyrektywy 2000/43/WE i 2000/78/WE Rady Unii Europejskiej. Projekt zakłada także przeprowadzenie szkoleń na temat mechanizmów powstawania i zwalczania zjawiska dyskryminacji, mających na celu zwiększenia świadomości i wrażliwości na te procesy u przedstawicieli grup zawodowych, które potencjalnie najczęściej mają do czynienia z dyskryminacją (policjanci, sędziowie, prokuratorzy, adwokaci).

Pełnomocnik koordynuje także prace innych resortów w zakresie opracowywania Krajowego Programu Przeciwdziałania Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii z Związaną z Nimi Nietolerancji, który jest rezultatem międzynarodowych zobowiązań Polski w kwestii realizacji zaleceń zawartych w dokumentach końcowych Światowej Konferencji w Sprawie Zwalczania Rasizmu, Dyskryminacji Rasowej, Ksenofobii i Związaną z Nimi Nietolerancji, zwołanej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (Durban, 31 sierpnia – 7 września 2001 r.). Dokumenty końcowe – Deklaracja i Program Działania – przyjęte zostały przez państwa w niej uczestniczące w drodze consensusu. Na ich podstawie wszystkie państwa zobowiązały się do opracowania i realizacji krajowych programów przeciwdziałających zjawiskom rasizmu, dyskryminacji rasowej, ksenofobii i związanej z nimi nietolerancji. Obecnie opracowany został projekt Programu, który został przekazany do konsultacji społecznych. Zgodnie z harmonogramem prac Rady Ministrów, Pełnomocnik przekaże Radzie Ministrów projekt Programu do kwietnia br.

Rzecznik Praw Obywatelskich, powołany przez Konstytucję RP. Kompetencje szczegółowe i sposób działania uregulowane zostały w ustawie z dnia 15 lipca 1987 r. (Dz. U. z 2001, Nr 14, poz. 147). Rzecznik stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych. W sprawach o ochronę wolności i praw człowieka i obywatela Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych wolności i praw, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej.

nej. W biurze Rzecznika wyodrębniony został Specjalny Wydział Ochrony Praw Cudzoziemców i Mniejszości Narodowych;

Komisja Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, od 1989 r. jest stałą komisją sejmową, która zajmuje się problematyką dotyczącą osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Do zakresu działania Komisji należą sprawy związane m.in. z podtrzymaniem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych, współtworzenie prawa dotyczącego mniejszości, podejmowanie interwencji w sprawach dotyczących mniejszości analizowanie tematów problemowych, a także konsultacje i spotkania ze środowiskami mniejszości;

Zespół do Spraw Mniejszości Narodowych, jest kolegialnym organem opiniodawczo – doradczym Prezesa Rady Ministrów w zakresie wypracowania i koordynacji polityki Rządu wobec mniejszości narodowych i etnicznych. Do zadań Zespołu należy m. in.: opracowywanie projektów działań Rządu zmierzających do tworzenia sprzyjających warunków dla mniejszości narodowych; koordynacja działań administracji rządowej, realizującej zadania na rzecz mniejszości narodowych; dokonywanie ocen i formułowanie propozycji w zakresie realizacji praw i potrzeb mniejszości narodowych; przeciwdziałanie naruszaniu praw mniejszości narodowych; inicjowanie działań na rzecz popularyzacji wiedzy o mniejszościach narodowych oraz ich kulturze a także badań nad sytuacją mniejszości narodowych. Przewodniczącym Zespołu jest podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji decyzją Rady Ministrów z 6 stycznia 2004 r. odpowiada za współpracę z Europejskim Centrum Monitorowania Rasizmu i Ksenofobii;

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Wydział Mniejszości Narodowych w Departamencie Wyznań i Mniejszości Narodowych, został powołany w strukturze MSWiA w styczniu 2000 r. Do zakresu działania Wydziału należy prowadzenie spraw mniejszości narodowych, a w szczególności: opracowywanie – w porozumieniu z przedstawicielami innych ministrów - propozycji do założeń polityki państwa wobec mniejszości narodowych; obsługa merytoryczna i organizacyjno-techniczna Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych; współdziałanie z organami administracji rządowej i samorządowej na rzecz uwzględniania lokalnych potrzeb mniejszości narodowych; utrzymywanie bieżących kontaktów z kierownictwem organizacji społecznych mniejszości; podejmowanie działań na rzecz respektowania praw mniejszości narodowych i rozwiązywania problemów mniejszości narodowych. Ponadto Wydział odpowiedzialny jest za opracowywanie i koordynację programów na rzecz mniejszości narodowych, informacji problemowych dotyczących mniejszości narodowych dla organów administracji rządowej, Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej; opracowywanie materiałów związanych ze współpracą z instytucjami i organizacjami, działającymi na rzecz mniejszości narodowych w ramach Komisji Europejskiej, Rady Europy, oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz organizowanie i prowadzenie szkoleń pracowników urzędów wojewódzkich odpowiedzialnych za problematykę mniejszości narodowych.

Rada do Spraw Uchodźców jest organem administracji publicznej. Do zadań Rady należy m.in.: dokonywanie analiz orzecznictwa w zakresie spraw o nadanie lub pozbawienie statusu uchodźcy; gromadzenie informacji o krajach pochodzenia cudzoziemców; współpraca z organami oraz instytucjami krajowymi i zagranicznymi w zakresie problematyki migracji i uchodźstwa; a także rozpatrywanie odwołań od decyzji i zażalenia na postanowienia wydane przez Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców w sprawach o nadanie lub pozbawienie statusu uchodźcy i prowadzenie rejestru złożonych zażeń i odwołań.

Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej odpowiedzialne jest za koordynację działań podejmowanych na rzecz integracji uchodźców w obszarze pomocy społecznej, na podstawie art. 24a, paragraf 6, Ustawy o pomocy społecznej (Ustawa z 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej – Dz.U. z 1998 r., Nr 64, poz. 414). W ramach Ministerstwa integracją uchodźców zajmuje się Departament Pomocy Społecznej. Prawo do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej na takich samych zasadach, jak każdemu obywatelowi polskiemu przysługuje, oprócz cudzoziemcom posiadającym status uchodźcy, również cudzoziemcom zamieszkującym i przebywającym w Polsce, jeżeli posiadają zezwolenie na osiedlenie się lub zgodę na pobyt tolerowany. Ponadto w kontekście realizowanego projektu twinningowego „Opracowanie i wdrożenie polityki integracji uchodźców w Polsce” do prac z nim związanych włączony został Departament Rynku Pracy, tak by uchodźcy mogli lepiej odnaleźć się wśród ogółu polskich pracowników. Celem realizowanego przez 18 miesięcy projektu jest opracowanie i wdrożenie polityki integracji uchodźców w celu stworzenia struktury wsparcia politycznego oraz ułatwienia opracowywania polityki w wymiarze poziomym.

Cudzoziemiec, który uzyskał zezwolenie na osiedlenie się, status uchodźcy lub zgodę na pobyt tolerowany, albo korzysta z ochrony czasowej na terytorium RP, ma prawo do podejmowania zatrudnienia na terytorium RP bez konieczności uzyskiwania zezwolenia na pracę (ustawa z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz.U. z 2003 r., Nr 58, poz. 514).

Ministerstwo Kultury Działania w zakresie ochrony kultury mniejszości narodowych i etnicznych prowadzone są przez Departament Kultury Mniejszości Narodowych Ministerstwa Kultury. Do zadań Departamentu Kultury Mniejszości Narodowych należy m. in.: udzielanie pomocy organizacjom społecznym w zakresie kultywowania tradycji i kultury mniejszości narodowych, wspieranie realizacji imprez kulturalnych organizowanych przez związki i stowarzyszenia mniejszościowe, wspieranie niskonakładowych publikacji i prasy mniejszości, współdziałanie ze związkami i stowarzyszeniami mniejszościowymi w sprawach edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży, opiniowanie projektów aktów prawnych, konwencji, traktatów i standardów międzynarodowych dotyczących problemów kultury mniejszości, wspieranie przedsięwzięć na rzecz tolerancji oraz działań popularyzujących w społeczeństwie polskim problematykę kultury mniejszości.

W Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu zagadnienia edukacji osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych stanowią integralny składnik oświaty. Zajmują się nimi wyspecjalizowani urzędnicy z Departamentu Kształcenia Ogólnego Specjalnego i Profilaktyki Społecznej. Do zakresu zadań Ministerstwa należy wspieranie szkolnictwa mniejszości w tym także kwestie dotyczące podręczników do nauki języka i w języku ojczystym mniejszości.

EMIGRACJA

614. Jakie jest stanowisko Rządu odnośnie rozmiaru emigracji z kraju ?
1. ☐ Zadawalająca	3. ☐ Niezadawalająca, za niska
2. ☐ Niezadawalająca, za wysoka	4. ☒ Nie ma oficjalnego stanowiska
- Jaką politykę prowadzi Rząd w stosunku do emigracji ?
1. ☐ Zwiększenie rozmiarów emigracji	3. ☐ Utrzymanie obecnego poziomu
2. ☐ Zmniejszenie rozmiarów emigracji	4. ☒ Brak sformułowanej polityki
616. Czy Rząd prowadzi politykę mającą na celu zachęcenie do powrotu do kraju obywateli, którzy wyemigrowali
1. ☐ Tak	2. ☒ Nie
617. Proszę przedstawić cele tej polityki, środki jakie zostały podjęte w celu jej realizacji oraz wszelkie przedsięwzięcia natury jakościowej i ilościowej podjęte w tym zakresie.

Uwaga: Jeżeli potrzebne jest więcej miejsca, proszę dołączyć dokument zatytułowany Emigracja.

**Odpowiedzi na tę Ankietę powinny być przesłane do 31 stycznia 2004 roku do:
Dyrektor**

**Dywizja Ludnościowa Organizacji Narodów Zjednoczonych
2 UN Plaza, Pokój DC2-1950
Nowy Jork, NY 10017
Telefon: (212) 963-3179 Fax: (212) 963-2147**

**UNITED NATIONS NINTH INQUIRY
AMONG GOVERNMENTS ON POPULATION
AND DEVELOPMENT**

P O L A N D

United Nations, New York, 2003.

INTRODUCTION

The Programme of Action, adopted by the United Nations International Conference on Population and Development (ICPD) in 1994 Cairo, recommended that "Governments and parliamentarians, in collaboration with the international community and non-governmental organizations, should make the necessary plans... and take actions required to measure, assess, monitor and evaluate progress towards meeting the goals of the present Programme of Action"¹⁰. This United Nations Ninth Inquiry among Governments on Population and Development is being carried out as a measure toward the achievements of this recommendation.

As in previous United Nations Inquiries, the purpose of the United Nations Ninth Inquiry among Governments on Population and Development is to assist Governments in the monitoring of national population policies and to provide an input to the quinquennial review and appraisal of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development, which will be conducted in 2004 by the United Nations Secretariat.

Terminology and concept used in this Inquiry are identical with those used in the Programme of Action. Replies to this Inquiry should be returned by 31 January 2004, to the Director of the Population Division of the United Nations Secretariat at the address shown below.

If, in the course of responding to this Inquiry, the Government finds that further clarification is needed, the Government is invited to contact:

The Director

**United Nations Population Division
Two UN Plaza, Room DC2-1950
New York, NY 10017
Tel: (212) 963-3179 fax: (212) 963-2147**

For purpose of clarification, it will be most helpful if the Office chiefly responsible for the preparation and/or coordination of responses to this Inquiry is identified (please provide full name and address of office):

**The text was prepared by
The Governmental Population Council
Aleje Niepodległości 208
00-925 Warsaw
Poland**

And authorized by the Council of the Minister of the Republic of Poland on 16 March 2004

¹⁰ *Report of the International Conference on Population and Development*, Cairo 5–13 September 1994, chap. XIII, para. 13.6.

INQUIRY

SECTION 1. NATIONAL ACTION

101. Has the Government adopted an official national population policy?
1. Yes 2. No X
Please list name of the policy or policies and the date of adoption of each.
102. We would be appreciative if the Government attached copies of its population policies.
103. Following the International Conference on Population and Development did the Government adopt or modify its official national population policy in accordance with the ICPD Programme of Action?
1. Yes 2. No X
If yes, please indicate the name of the policy or policies and the date of the adoption of each.
104. Is there a government agency or agencies responsible for the formulation or coordination of population policies?
1. Yes, one agency X 2. Yes, more than one agency
3. No (Go to 106)
105. If yes, please name the agency or agencies responsible.
the Governmental Population Council
106. The Government is invited to provide a statement concerning any aspect of its policies, programmes or priorities on population issues, as it relates to this or subsequent sections. The Government may wish to comment on its population policies, programmes or priorities in population issues that respond to the recommendations of the Programme of Action adopted by the International Conference on Population and Development 1994.

Ad 106)

The organisation of the I Demographic Congress "Poland and Europe. Demographic Processes at the Beginning of the XXI Century" (15 September 2001 – 26 November 2002) was one of the main actions undertaken by Poland. The organisers of the Congress were: the Governmental Population Council, the Polish Demographic Association, the Demographic Committee of the Polish Academy of Sciences, the Central Statistical Office, the United Nations Development Programme. The main goals of the Congress were:

1. Synthetic evaluation of demographic processes in Poland – description of the status and prospects of demographic development of Poland (against the background of the European countries).
2. Evaluation of socio-economic, regional and political conditions of the demographic development of Poland, particularly the changes which occurred during the period of the systemic transformation.
3. Description of the country's demographic prospects, their conditions and socio-economic impacts.
4. Determining the nature, methods and measures of population policy in Poland at the beginning of the new century and membership in the European Union.

The session of the Sejm on 17 July 2002 with the information on the demographic status submitted by the Council of Ministers. The Sejm obliged the Government to prepare and submit the "Guidelines of the Population Policy Programme".

SECTION 2. POPULATION GROWTH, SIZE AND STRUCTURE

201. What is the view of the Government concerning the present size of the country's population?
1. Satisfactory X 2. Not satisfactory, too small
3. Not satisfactory, too large 4. No official position
202. What is the view of the Government concerning the present rate of the country's population growth?
1. Satisfactory 2. Not satisfactory, too low X
3. Not satisfactory, too high 4. No official position

203. Has the Government adopted a policy concerning the rate of population growth?
 1. Yes 1. No (Go to 205) X
204. Is the Government's overall objective at this time to:
 1. Increase the rate of population growth 2. Maintain the rate of population growth
 3. Decrease the rate of population growth 4. Other (please specify)
205. To what extent does the Government view the size of the population of children and youth in the country as an issue of concern?
 1. Major concern, too large 2. Major concern, too small X
 3. Minor concern, too large 4. Minor concern, too small
 4. Of no concern 6. No official position
206. To what extent does the Government view the size of the population in the working-ages in the country as an issue of concern?
 1. Major concern, too large X 2. Major concern, too small
 3. Minor concern, too large 4. Minor concern, too small
 5. Of no concern 6. No official position
207. To what extent does the Government view population ageing as an issue of concern?
 1. Major concern X 2. Minor concern
 3. Of no concern 4. No official position
- Ad.207. A reform of the retirement system was carried out in Poland in 1999. The new retirement system (the Law on Retirement Pay and Disability Pensions from the Social Security Fund dated 17 December 1998, Official Journal of Laws No 162, item 1118 with later amendments, the law on the organisation and functioning of the retirement pay and pension funds) is based on completely new principles. From the point of view of financing the future retirement pay, the new system consists of three new elements: in the obligatory system, the premium is divided into two accounts – one run in the repartition system (by the Social Insurance Institution) and the second one in a capital open pension fund. Furthermore, a system of voluntary retirement insurance is under development and will comprise among others such forms as workers' retirement programmes, group or individual insurance policy programmes, investment funds etc. From the point of view of its functioning, the new system is based on the defined premium principle. It means, that the amount of the future retirement pay will depend on the sum of premiums deposited in the account during the professional career and the life expectancy at the retirement age. Due to the different retirement age for women (60) and men (65), it is expected that retirement pay will be always lower for women than for men (life expectancy of the 65 years old is 3,5 years shorter than of the 60 years old). In February 2004, the government prepared a project for social consultation. The proposal is targeted at equalisation of the retirement age for women and men that is to be achieved by 2023. The retirement age for both sexes is to be fixed at 65 years with the possibility to take the partial retirement at the age of 62–65 years.
 Moreover, taking into account the problem of ageing of the labour force, some proposals have been prepared targeted at increasing the economic activity of the elderly employees. In 2004, a pilot programme "50+" is to be carried out, with the objective to increase employment among persons aged 50 years or more. This Programme is meant to be an alternative for the system of the gradually withdrawn pre-retirement benefits that caused excessive deactivation of the elderly employees (in 2003 more than half a million of people received such benefits).

SECTION 3. HEALTH AND MORTALITY

301. What is the view of the Government concerning the present level of mortality?
 1. Acceptable 2. Not acceptable X
 3. No official position

At present, the Ministry of Health is elaborating a project for the health care programme for pregnant women and infants, enabling a higher dynamics of reduction of infants and maternal mortality. The perinatal mortality was reduced (15.5/1990 to 6.7/2000) mainly as the result of the improvement of medical care, a better awareness of women concerning issues related to safe pregnancy and birth, introduction of modern antibiotics, setting forth a standard for safe births. The main achievements in this field are propagated and published by the Institute of Mother and Child.

310. Has the Government identified any specific population groups whose mortality levels are of particular concern? (for example: groups characterized in terms of age, sex, ethnic group, occupation, income, region)
1. Yes 2. No (Go to 312)
311. Please specify groups whose mortality levels are of particular concern.

Group of special risk:

Screening examinations are directed at women aged over 50 years – in order to early detect breast cancer, cervical cancer.

The reduction of morbidity and mortality caused by cardiovascular system diseases, malignant neoplasms: prostate and large intestine cancers, and reduction of mortality caused by accidents, particularly multi-organic injuries, raise special concern in Poland.

Persons with a long term exposure to the influence of a carcinogenic factor – asbestos – during their professional career, are entitled to lifelong and free of charge preventive examinations, some medicines and sanatorium treatment.

312. What is the view of the Government regarding the incidence of HIV/AIDS in the country?
1. Major concern 2. Minor concern
 3. Not a concern 4. No official position
313. Please indicate whether the Government has implementing any of the following measures in relation to persons infected with HIV or suffering from AIDS as measures to prevent the spread of the disease:
314. Provision of testing and counselling
1. Implemented 2. Not implemented
315. Notification of HIV status and case reporting
1. Implemented 2. Not implemented
316. Blood screening
1. Implemented 2. Not implemented
317. Screening of high risk groups
1. Implemented 2. Not implemented
318. Information and education campaigns
1. Implemented 2. Not implemented
319. Special training for health personnel
1. Implemented 2. Not implemented
320. Needle exchange programmes
1. Implemented 2. Not implemented
321. Promoting condoms use
1. Implemented 2. Not implemented
322. Providing access to antiretroviral therapy
1. Implemented 2. Not implemented

323. Adoption of anti-discrimination policy
 1. Implemented X 2. Not implemented
324. Other (please indicate) ...
 1. Implemented X 2. Not implemented
325. What is the view of the Government regarding its progress in dealing with the incidence of HIV/AIDS?
 1. Significant progress X 2. Some progress
 3. Little progress 4. No progress
 5. Not a concern
326. Please indicate whether the Government has placed restrictions on the entry into the country of persons infected with HIV if they belong to the following categories of international travellers:
327. Immigrants
 1. Yes 2. No X
328. Migrant workers
 1. Yes 2. No X
329. Foreign student
 1. Yes 2. No X
330. Refugees and asylum-seekers
 1. Yes 2. No X
331. Tourists
 1. Yes 2. No X
332. Has the Government established a national body charged with coordinating policies and programmes to deal with the HIV/AIDS epidemic?
 1. Yes X 2. No (Go to 334)
333. Please name the national body.
National Centre for AIDS.
 The Centre has prepared the following yearly preventive campaigns:
 2001 – directed to men: "Lot Depends on Men"
 2002 – directed to women: "You Can be HIV Unaware"
 2003 – directed to heterosexuals couples.
334. Please indicate if the Government has adopted measures to encourage the participation of those in the categories listed below, in the design and implementation of policies and programmes related to HIV/AIDS.
335. Non-governmental organizations
 1. Yes X 2. No
336. Businesses
 1. Yes X 2. No
337. Local communities
 1. Yes X 2. No
338. People living with HIV/AIDS
 1. Yes X 2. No
339. Other groups (please specify)
 1. Yes X 2. No

Informative and preventive actions targeted at groups of high risk have been organised. The biggest success has been achieved in prevention of HIV transmission from mothers to children (a decline from 24% to 1% in a few years).

353. Is abortion permitted on request?
 1. Yes 2. No
354. Does authorization for an induced abortion require consultation of a professional or a panel of professionals?
 1. Yes 2. No
355. If induced abortion is legal, but restrictions apply, please summarize these restrictions here.
356. Does the government subsidize abortion?
 1. Yes 2. No
357. The Government is invited to provide copies of the current provisions governing the legal status of induced abortion.

Abortion

Pursuant to the Law of 1993 on the Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy (Journal of Laws 1993, No 17) with later amendments, the termination of pregnancy is allowed in three cases:

- if pregnancy constitutes a threat to life or health of the mother,
- if the pre-natal examination or other medical reasons indicate high probability of the severe and irreversible damage to the foetus or on an incurable disease, life-threatening of a child,
- if there is a confirmed suspicion, that the pregnancy is a result of a criminal act.

The Ministry of Health in the writ from 7 March 2003, addressed the chiefs of voivodships asking them to remind the public health care facilities, providing health services in the field of gynaecology and obstetrics, of the absolute obligation to execute the resolutions of the Law on the Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy. Directors of the health care facilities responsible for the full and correct execution of the Laws in force, are to create conditions enabling inducing abortion in cases determined by the Law, as well as ensure the provision of full information concerning family planning, including access to methods and means serving family planning and correct receiving by women of referrals for prenatal examinations. The Minister of Health has also paid attention to the fact, that the so-called conscience clause, set out in the Law on the Occupation of Doctor dated 5 December 1996, is relevant exclusively to a particular doctor in a particular case and in no case can be applied by all the health care facility on the basis of a collective conscience, backed up by general declarations from the side of the management of the facility.

The problem of the appropriate execution of the Law has been mentioned as well in the w National Programme of Actions for Women – II implementation stage for the years 2003–2005, adopted by the Council of Ministers on 19 August 2003. The government has declared to carry out an analysis of the binding legal regulations concerning the reproductive health and to examine the practice of its application from the point of view of the observation of human rights in respect of women.

For the most effective execution of the resolutions of the Law, the Prime Minister has decided on the formation of the Interdepartmental Group for the Evaluation of the execution of the Act on Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy. The prepared proposal of the regulation on this matter assumes that members of the group will be the representatives of the relevant ministers: health, education, justice, social security, internal affairs and Government Plenipotentiary for Equal Status of Women and Men. The tasks of the group will be among others:

- a) to monitor the implementation of the Law on the Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy, especially by:
- carrying out analyses and providing opinions on the annual governmental reports on the implementation of the Law from the point of view of the observation of its resolutions and evaluation of its impacts,
 - preparing reports on the irregularities in the implementation of the Law and submitting them to the Prime Minister,

- formulating inquiries and conclusions to particular ministers within the scope covered by the Law,
 - formulating postulates and recommendations related to the implementation of the Act and its social functioning,
- b) to elaborate a proposal for the strategy of the Council of Ministers concerning the appropriate implementation of the Act, in particular in terms of access to contraceptives and modern methods of family planning, access to prenatal examinations, sexual education and material help for pregnant women.

SECTION 4. FERTILITY AND FAMILY PLANNING

401. What is the view of the Government concerning the present level of fertility of the country?
1. Satisfactory ☐	2. Not satisfactory, too low X
3. Not satisfactory, too high ☐	4. Not official position ☐
402. What is the policy of the Government concerning the level of fertility?
1. Raise fertility ☐	2. Lower fertility ☐
3. Maintain fertility ☐	4. No policy (Go to 404) X
403. What are the major objectives in influencing the fertility level?
1. Chiefly to influence the rate of population growth.
 2. Chiefly to improve family well-being and reproductive health.
 3. Both to influence population growth and to improve family well-being and reproductive health
 4. Other (please indicate) ...
404. Does the Government have a policy to assist couples and individuals to decide the number, spacing and timing of their children?
1. Yes ☐	2. No X

Notwithstanding the lack of an official policy of increasing fertility, the Government has been carrying out and assisting the programme of birth care for all women, irrespective of their insurance, financial status or place of residence. At present women do not need any referrals to go to a gynaecologist, they gave a guarantee of free care and the health fund pays for all the births, independently on the contracts concluded with the hospital.

This subject is included - among others - in the educational programme "Preparation to Life in Family" - Regulation of the Ministry of Education and Sport dated 26 February 2002. "Education for Life in Family" is incorporated as an optional subject at schools.

The Government Plenipotentiary for Equal Status of Women and Men, appointed in October 2001 by the Council of Ministers, has designed the National Programme of Actions for Women, comprising a chapter "Women's Health". This part contains regulations that put the Minister of Health and the Minister of Education in charge of the popularisation of family planning principles in accordance with requirements of modern medical knowledge and international rules and social standards.

405. Has the Government specified any quantitative goals for future fertility levels for the country?
1. Yes ☐	2. No (Go to 407) X
406. Please specify any quantitative goals for future fertility levels specified by the Government and indicate the dates for achieving those goals.
407. Please indicate the policy of the Government towards providing access to contraceptive methods:
408. The Government directly provides contraceptives through governmental services.
Yes ☐	No X
409. The Government indirectly supports the provision of contraceptives by non-governmental sources.
Yes X	No ☐
410. The Government permits provision of contraceptives by non-governmental sources but provides no support to such sources.
Yes X	No ☐

411. The Government restricts access to contraceptive methods.

Yes

No

Ad.411. The obligation to guarantee the citizens free access to methods and means serving responsible parenthood, results from the Law on the Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy dated 7 January 1993. Nevertheless, there are only three specimen on the specification on medicines and medical means that are refunded from the state budget. They are made on the basis of the same chemical composition, and therefore can be applied only in case of a narrow group of women, with the exclusion of the young women. The access to modern hormonal contraceptives, corresponding with the needs of different groups of women, is therefore restricted by financial reasons. The National Programme of Actions for Women, adopted by the Council of Ministers on 19 August 2003 – II implementation stage for the year 2003–2005 refers to a declaration to introduce – in the time by the first half of 2004 – modern contraceptives to the specification on medicines and medical means refunded from the state budget, in conformity with the most modern achievements in the field of pharmacy. Therefore, the result of the Programme implementation should facilitate the access to contraceptives to women, particularly to those, who cannot afford to buy them at the full price.

412. If sterilization of men or women is permitted as a method of contraception, please specify any restrictions governing access (for example age, number of living children, marital status, the consent of the spouse). If there are no restrictions, please write "No restrictions". Please indicate separately the restrictions applying the sterilization of men and that of women.

In Poland there is a legal ban on performing sterilisation of women and men.

413. Have there been any substantial changes in the law affecting sterilization for contraceptive purposes in the last five years?

1. Yes

2. No (Go to 415)

414. Please specify the date and the nature of the changes and whether they apply to men or women.

415. What is the view of the Government concerning adolescent fertility (fertility under 20 years of age)?

1. Major concern

2. Minor concern

3. Not a matter of concern

4. No official position

416. Has the Government adopted any programmes addressing the issue of adolescent fertility?

1. Yes

2. No (Go to 418)

417. If yes, please describe the programmes adopted.

/see appendix Fertility of Youth below /

Fertility of Youth

The sexual education in Poland is performed within the framework of social and educational prophylactics targeted at children and youth, and of health prophylactics. Sexual education involving children and youth fall mainly within the competence of the Ministry of National Education and Sport, and the programmes of health policy are carried out by the Minister of Health.

Sexual education has been incorporated to school curricula on the grounds of Art. 4 paragraphs 1,3 of the Law on Family Planning, Protection of Human Foetus and Conditions for Termination of Pregnancy dated 7 January 1993 (Journal of Laws 1993 No 17, item 78) with later amendments. The introduction of sexual education to schools means also the exercise of the right to information, included in the Convention of the Child Rights. At schools, the sexual education is carried out within the classes "Education for Life in Family", on the basis of the following legal acts:

- regulation of the Ministry of National Education and Sport on the Curriculum Base for Kindergarten Education and General Education in Particular Types of Schools dated 26 February 2002 (Journal of Laws 2002 No 51, item. 458);
- regulation of the Ministry of National Education of 12 August 1999 on Methods of School Education and Scope of Contents Related to the Knowledge on Human Sexual Life, on Principles of Cognizant and Responsible Parenthood, on the Value of the Family, Life in the Prenatal Stage and Methods and Means of Family Planning included in the Curriculum Base for General Education (Journal of Laws 1999, No 67; item 756) and the Regulation of the Ministry of National Education and Sport dated 19 July 2002, amending this regulation (Journal of Laws 2002, No 51; item 458).

The curriculum base in force dated 1 September 2002, takes into consideration, inter alia the issues related to: the knowledge on human sexual life, principles of cognizant and responsible parenthood, value of the family, life in the prenatal stage, methods and means of responsible parenthood and issues concerning contraceptive methods, prevention of sexual violence, youth counselling, HIV/AIDS prevention.

''Education for Life in Family'' is carried out in the grades V and VI of primary school, lower secondary schools, upper secondary schools including: basic vocational schools, general secondary schools, secondary schools with learning profiles, vocational secondary schools and former secondary schools, also special schools, state schools and private schools with the competence of the public schools.

During classes on ''Education for Life in Family'', schoolchildren and students have the possibility to learn the basic rules of behaviour in the field of human sexual life, to gain skills for making responsible decisions concerning the choice of the model of life, marriage and family, preparation to respect the dignity of human life and mature functioning in the family. They also obtain reliable information relevant to their development needs. The curriculum takes into account the provisions resulting from the following commitments: Programme of Mental Health Protection, National Programme of Prevention and Solving Alcohol Problems, National Programme for Counteracting Drug Addiction, National Programme of HIV infection Prevention and Care of the Living with HIV and AIDS, Convention on Child's Rights.

Classes on ''Education for Life in Family'' are carried out with respect to the constitutional right of parents to bring up children according to their beliefs. The participation of schoolchildren and students is not compulsory; the lessons are not subject to marking. The decision on the participation in the classes of minor pupils is made by the parents after previously becoming familiar with the programme; pupils of age make their decisions themselves. The classes constitute a support for parents in their hardship of upbringing and a significant element of the educational and preventive programme. Thus, they shape pro-familial, pro-health and pro-social attitudes.

Teachers are obliged to provide pupils with reliable knowledge, consistent with the most recent achievement in science, presented in a way free of prejudice and stereotypes; they have the right to choose the programme and the textbooks. The specification of the programmes and textbooks allowed for school use is generally available on the internet site of the Ministry.

Classes on ''Education for Life in Family'' are taught by teachers with adequate qualifications. The qualification required for the subject, are determined by the Regulation of the Ministry of National Education and Sport dated 10 September 2002 on Detailed qualifications Required from Teachers and specifying schools and cases, where teachers without tertiary education or who did not graduate from the teachers' education institution, can be hired (Journal of Laws 2002, No 155, item 1288). Preparation of teachers and their qualifications to classes on ''Education for Life in Family'' is monitored within the framework of pedagogical supervision.

The teachers have also the possibility to improve their professional skills through training programmes subsidised by funds from the ministry.

In 2002, the training programmes carried out for teachers concerned among others: preparation of youth for responsible parenthood, HIV/AIDS prophylactics at school and at home. Moreover, the Ministry, centres for teachers training and non-governmental organisations organize conferences, seminars and workshops for school superintendents, inspectors, educators and teachers of the ''Education for Life in Family''.

A National Conference for the school superintendents and inspectors on the ''Prevention Against Sexual Violence and Sexual Commercialisation with the Use of Children and Youth'' was held in May 2003. The purpose of the conference was to sensitise and draw attention to the need of protection of chil-

dren and youth from sexual harassment, pornography and violence with sexual abuse of children and youth for commercial purposes.

The Ministry of National Education and Sport currently co-ordinates works concerning the development of the National Plan of Actions for Children, based on the document "Friendly World for Children", adopted at the Special Session of the General Assembly of the United Nations. Being under development, the National Plan of Actions for Children defines objectives and directions for actions in the following areas: promotion of a healthy lifestyle; ensuring education at an appropriate level; protection from sexual harassment, abuse and violence; combating HIV/AIDS. The actions within the framework of the fields mentioned above will also cover sexual education.

The elaboration of the National Plan of Actions for Children has involved the ministries of: health, justice, internal affairs and administration, economy, labour and social policy and non-governmental organisations.

418. Please specify the current legal minimum age at marriage for women and men:
for women:
419. without parental consent (18)
420. with parental consent (...)
for men:
421. without parental consent (18)
422. with parental consent (...)
(Please indicate if parental consent is not required, or if the legal minimum age at marriage varies by jurisdiction or group).
- Ad.418. Pursuant to Art. 10 § 1 sentence 2, it is the court (not the family) that grants a marriage permission to a woman at the age 16 years and more. In 2003, the government presented a proposal to change this provision, in order to vest the court with the right to issue authorisations for contracting a marriage to any person (irrespective of sex) at the age 16 years or more. The governmental draft is currently discussed by the Sejm.

SECTION 5. POPULATION DISTRIBUTION, URBANIZATION AND INTERNAL MIGRATION

501. What is the view of the Government concerning the present spatial distribution of population within the boundaries of the country
1. Mor concern ☐	2. Minor concern ☐
3. No concern ☐	4. No official position X
502. Has the Government adopted a policy to modify population distribution?
1. Yes ☐	2. No X
503. What is the view of the Government concerning the present rate of population growth in metropolitan areas?
-		
--	--
1. Satisfactory ☐	2. Unsatisfactory, too high ☐
3. Unsatisfactory, too low X	4. No official position ☐
504. What is the policy of the Government towards migration into metropolitan areas?
1. Increase in-migration to metropolitan areas ☐	2. Decrease in-migration to metropolitan areas ☐
3. Maintain the current level of immigration ☐	4. Policy of non-intervention ☐
5. No policy formulated X	
505. What is the view of the Government concerning the present rate of population growth in rural areas?
1. Satisfactory ☐	2. Unsatisfactory, too high ☐
3. Unsatisfactory, too low ☐	4. No official position X

506. Please indicate the policy of the Government towards each of the types of internal migration listed below.
507. Type of migration: Rural-urban
1. Increase flow ☐	2. Decrease flow X
3. Maintain flow ☐	4. No intervention ☐
5. No policy ☐	
508. Type of migration: Rural-rural
1. Increase flow ☐	2. Decrease flow ☐
3. Maintain flow ☐	4. No intervention ☐
5. No policy X	
509. Type of migration: Urban-rura
1. Increase flow ☐	2. Decrease flow ☐
3. Maintain flow ☐	4. No intervention ☐
5. No policy X	
510. Type of migration: Urban-urban
1. Increase flow ☐	2. Decrease flow ☐
3. Maintain flow ☐	4. No intervention ☐
5. No policy X	
511. Type of migration: Other (please specify)...
1. Increase flow ☐	2. Decrease flow ☐
3. Maintain flow ☐	4. No intervention ☐
5. No policy X	
512. Has the Government adopted measures to decrease out-migration from rural areas?
1. Yes X	2. No (Go to 601) ☐
513. If yes, please describe the measures adopted.

Ad.513. One of the priority tasks of the Government is the multifunctional development of agriculture and rural areas, comprising the development of permanent off-agriculture jobs for the residents of the rural areas. The main measures focus on the upgrading of the working and living conditions in the rural areas and eq-ualising development opportunities in the urban and rural areas. The Programme of Activation of Rural Areas is co-financed by the World Bank, and its main goals include the creation of jobs, the development of infrastructure for education. Within the framework of the Pre-accession Operational Programme SAPARD, co-financed from the EU funds, some actions are carried out. They target among others at the stimulation of the local development of the rural areas through projects concerning diversification of economic activity of the rural population, the development of infrastructure in the rural areas, professional training for farmers.

The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture has been operating since 1994 and supports the process of agriculture and rural areas restructuring. The Agency supports the creation of new jobs by:

- payments to the interest of investment credits, creating new jobs in the rural areas and city-rural gminas (communes) and towns up to 20 thousand inhabitants,
- interest-free loans for persons undertaking ventures within the framework of "small business activity",
- payments to interest of investment credits creating or developing agrotourism and related services in private farms,
- support of financing of ventures in the area of upgrading and changing professional qualifications of rural area residents.

Agricultural Property Agency undertakes steps stimulating the economic activity of the unem-

ployed and former employees of the state owned farms. After the Polish accession to the European Union, the following programmes will be implemented: the Sectoral Operational Programme – Restructuring and modernisation of the food sector and development of the rural areas and also Plan of Rural Areas Development. The programmes are of a complementary nature and are targeted at the sustained development of the rural areas and the improvement of competitiveness of the agricultural and food production sector.

SECTION 6. INTERNATIONAL MIGRATION

IMMIGRATION

601. What is the view of the Government concerning the level of immigration into the country?
1. Satisfactory ☐	2. Not satisfactory, too high ☐
3. Not satisfactory, too low ☐	4. No official position ☒
602. What is the policy of the Government towards immigration?
1. Increase the level of immigration ☐	2. Reduce the level of immigration ☐
3. Maintain the current level of immigration ☒	4. There is at present no policy ☐
603. For each of the following types of immigration flow, please indicate the current policy of the Government: type of flow
604. Immigration for permanent settlement.
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
605. Entry of persons on non-permanent work permits
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
606. Entry of highly skilled workers
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
607. Entry of persons for family reunification
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
608. Entry of refugees
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
609. Entry of asylum-seekers
1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow ☐	4. Maintain flow ☒
5. Increase flow ☐	
610. Entry of undocumented or illegal migrants

1. No policy ☐	2. Halt the flow ☐
3. Reduce flow X	4. Maintain flow ☐
5. Increase flow ☐	

Ad 603 (604–610)

In the first half of the nineties the problems of migration (especially illegal migration) constituted a visible element of the political agenda and media reports, but this interest resulted mainly in temporary legal and institutional solutions, aimed at the counteracting the illegal migrations. Beside institutionalisation of the immigration issue, the second half of the nineties brought additionally the raising of the problem of repatriation, finalized with the adoption of the Law on repatriation in 2000. The end of the nineties and the recent years are strongly underlining the necessity to adjust the Polish solutions to the European Union standards, also in regard to the immigration policy.

The institutional attempts to work out principles for such a policy were basically related to the activity of the units subsidiary to the Minister of Internal Affairs and later to the Minister of Internal Affairs and Administration; the initiatives of the Office for Migration Affairs and Exile in the Ministry of Internal Affairs (in the first half of the nineties) and Department of Migration and Exile in the Ministry of Internal Affairs and Administration – in the second half of the nineties, the appointment in 1997 of the Interdepartmental Group for Migration Affairs.

In 2001 the immigration affairs have been taken over by a separate, central body of the state administration – President of the Office for Repatriation and Foreigners Aliens. Pursuant to the terms of reference– defined in the chapter 13 of the Law dated 13 June 2003 on Foreigners (Journal of Laws 2003, No 128, item 1175), the President of the Office for Repatriation and Foreigners' Affairs is the central unit of the state government, relevant for dealing with repatriation cases, entry of foreigners to the territory of Poland, transit through the territory, stay on the territory and departure from it, giving a refugee status, giving asylum to foreigners, expressing consent for a tolerated stay and providing temporary protection, and also in matters related to the Polish citizenship, which result from the scope of tasks of the state administration.

Apart from the institutional attempts, involving principally officials of the state administration bodies, initiatives have been coming for a few years from the non-governmental, research and opinion-making circles such as the initiatives of Institute of Public Affairs and Centre of International Relations, programmes of the Centre for Studies on Migrations at the University of Warsaw, the Forum of Migration Policy. However, no one of these initiatives, neither governmental nor non-governmental, have contributed to designing of the overall assumptions of the state migration policy.

Additional consequences for the immigration policy of the state, particularly concerning the potential immigration inflows, are caused by the regulation resulting from the bilateral agreements, treaties, ratified conventions and other regulations of international law adopted by Poland. The category includes, in particular, bilateral agreements with neighbouring countries from the East side and the regulations of the international law, concerning migrating employees. In the context of the latter it is necessary to indicate above all the following conventions of the International Labour Office: Convention No 19 on equal treating of foreign employees in terms of compensations for accidents at work and the conventions of the Council of Europe, including in particular the provisions of the European Social Chart.

The Government has been successively introducing the solutions of the European Union concerning the common immigration and exile policy – pursuant to the adopted new legal act in this scope of matters by the Council of the European Union. On the 1 October 2003 the visa traffic of passengers has been introduced with the Russian Federation, Belarus and Ukraine within the adjustment process. The migration seeking work from Poland to the existing member states of the European Union will be subject to restrictions during the transition period, but not exceeding 7 years,. From the day of the accessions of Poland to the European Union other member states of EU will be able to liberalise the terms of access to their labour markets; such kind of solutions have been already adopted by Ireland and Great Britain. The new state migration policy is currently under discussion, and therefore a uniform position of the Government on this issue has not been worked out yet.

Ministers, the Plenipotentiary will transmit the Programme to the Council of Ministers by April of this year.

The Commissioner for the Civic Rights (Ombudsman), appointed by the Constitution of the Republic of Poland. Detailed scope of competence and ways of performance have been regulated in the Law from 15 July 1987 (Journal of Laws 2001, No 14, item 147). The Ombudsman guards freedom, human and citizen rights defined in the Constitution and in many other legal acts. In cases of freedom and human and citizen rights protection the Ombudsman examines whether due to undertaking or abandonment of some actions by bodies, organisations and institutions, obliged to follow and exercise these freedoms and rights, there was any violation of law and rules of social intercourse and justice. A Special Department for the Protection of Foreigners and National Minorities Rights has been separated in the office of the Ombudsman;

The Commission of National and Ethnic Minorities of the Sejm of the Republic of Poland, has been working since 1989 as a permanent parliamentary commission, dealing with issues concerning persons belonging to national and ethnic minorities. The scope of duties of the Commission comprises problems related among others to the preservation of cultural identity of national and ethnic minorities, co-creation of law on minorities, undertaking interventions in cases concerning the minorities, analysing problematic areas, and also holding consultations and meetings with minority circles;

The Group for National Minorities Affairs, is a collegial body giving opinions and providing advice to the Prime Minister in the area of designing and co-ordination of the policy of the Government towards national and ethnic minorities. The duties of the Group include among others: preparation of proposals of governmental actions aimed at the creation of favourable conditions for national minorities; the co-ordination of actions of the state administration, performing tasks for national minorities; making assessments and formulating proposals in the field of the realisation of rights and needs of national minorities; counteracting the violation of national minorities rights; initiating actions of dissemination of knowledge on national minorities and their culture and studies on the situation of the national minorities. The Chairman of the Group is a junior minister in the Ministry of Internal Affairs and Administration. Pursuant to the decision of the Council of Ministers from 6 January 2004 the Minister of Internal Affairs and Administration is in charge of the co-operation with the European Centre of Racism and Xenophobia Monitoring;

Ministry of Internal Affairs and Administration. The Section of National Minorities in the Department of Religion and National Minorities, has been appointed within the framework of the structure of the Ministry of Internal Affairs and Administration in January 2000. The scope of duties of the Section covers pursuing cases of national minorities, and in particular: designing – in agreement with the representatives of other ministries – proposals for the objectives of the state policy towards national minorities; content-related service and organisational and technical support to the Group of National Minorities Affairs; the co-operation of governmental and local administration bodies aimed at taking into account the local needs of national minorities; to maintain current contacts with the management of social organisations of minorities; undertaking actions for the respect of national minorities rights and solving problems of national minorities. Moreover, the Section is responsible for the development and co-ordination of programmes for national minorities, information on problems concerning national minorities for units of governmental administration, the Sejm and Senate of the Republic of Poland; preparation of materials related to the co-operation with institutions and organisations, acting in favour of national minorities within the European Commission, European Council, and Organisation of Security and Co-operation in Europe and organisation and performing training courses for the employees of voivodship offices responsible for the problems of national minorities.

The Council for Refugees' Affairs is an unit of public administration. The the Council responsibilities involve, inter alia: making analysis of decisions within the scope of granting or denying refugee status; the collection of information on countries of origin of foreigners; the co-operation with national and international organs and institutions in the field of migration and exile problems; and also the considering of appeals against decisions and complaints concerning the decisions made by the President of the Office for Repatriation and Foreigners Affairs and keeping a register of presented appeals and complaints.

The Ministry of Labour and Social Policy is responsible for the co-ordination of actions undertaken for the integration of refugees in the area of social security, on the basis of art 24a, paragraph 6, of the Act on Social assistance (Act from 29 November 1990 on social assistance – Journal of Laws 1998, No 64, item 414). Within

the structure of the Ministry, the Department of Social Assistance deals with the integration of refugees. Apart from foreigners having the refugee status, the right to benefit from the social assistance benefits on the same basis as Polish citizen is also granted to foreigners residing and staying in Poland, if they have a permit for settlement or consent for a tolerated stay. Besides in the context of the on-going twinning project "Elaboration and implementation of the policy of integration of refugees in Poland" the Department of the Labour Market has been also involved in the efforts so as to facilitate refugees in finding their place among the Polish employed. The objective of the project – which has been under carried out for 18 months – is to prepare and implement the policy of refugees integration in order to create a structure of political support and facilitate the design of the policy in a horizontal dimension.

A foreigner, who has been granted the settlement permit, the refugee status or consent for a tolerated stay, or benefits from a temporary protection on the territory of the Republic of Poland, has the right to employment on the territory of the Republic of Poland without the necessity to obtain a work permit (the Act on 14 December 1994 on Employment and Combating Unemployment (Journal of Laws 2003, No 58, item 514).

The Ministry of Culture. Actions in the field of the protection of culture of the national and ethnic minorities are carried out by the Department of Culture of National Minorities in the Ministry of Culture. The range of the responsibilities of the Department of Culture of National Minorities comprises, inter alia: providing assistance to social organisations in the field of cultivation of tradition and culture of national minorities, supporting the realisation of cultural events organised by minority groups and associations, supporting low edition publications and minority press, co-operation with minority groups and associations in the area of cultural education of children and youth, providing opinions on drafts of legal acts, conventions, treaties and international standards concerning problems of the minority culture, supporting ventures for tolerance actions propagating the problems of minority cultures in the Polish society.

The issues of education of persons belonging to national and ethnical minorities constitute an integral component of education in the Ministry of National Education and Sport. They are covered by specialists in the Ministry from the Department of General Education and Social Prophylactics. The Ministry responsibilities comprise supporting the educational system of the minority including also issues concerning textbooks for learning the Polish language and the mother tongue of the minority.

EMIGRATION

614. What is the view of the Government concerning the level of emigration from the country?
1. Satisfactory ☐	2. Not satisfactory, too high ☐
3. Not satisfactory, too low ☐	4. No official position X
615. What is the policy of the Government towards emigration?
-		
--	--
1. Increase the level of emigration ☐	2. Reduce the level of emigration ☐
3. Maintain the current level of emigration ☐	4. There is at present no policy X
616. Does the Government have a policy of encouraging the return of citizens who have emigrated?
1. Yes ☐	2. No X
617. Please describe the objectives of this policy, the measures taken to implement the policy, and any qualitative or quantitative targets adopted.....

IV. ZESPÓŁ DO SPRAW Gender and Generation Programme (GGP)¹¹

Decyzją nr 2 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 19 września 2003 roku został powołany Zespół do spraw Gender and Generation Programme (GGP) jako organ pomocniczy Rządowej Rady Ludnościowej, w skład którego wchodzi: Przewodniczący i Wiceprzewodniczący (przedstawiciele Rządowej Rady Ludnościowej) oraz przedstawiciele pięciu resortów. Jest to zespół międzyresortowy, a jego Przewodniczący na posiedzenia Zespołu, grup specjalistycznych oraz do udziału w pracach może zapraszać przedstawicieli nauki i specjalistów z dziedziny demografii i pokrewnych dyscyplin naukowych.

Do zadań Zespołu należy¹²:

1. Przygotowanie koncepcji projektu finansowania programu GGP w Polsce.
2. Opracowanie organizacji przeprowadzenia programu GGP w Polsce.
3. Sformułowanie merytorycznego zakresu programu, możliwego do zrealizowania w warunkach polskich.
4. Współpraca międzynarodowa z komisjami GGP i zespołami merytorycznymi w ramach programu GGP.
5. Realizacja programu GGP we współpracy z instytucjami polskimi i międzynarodowymi.

W ramach prac Zespołu w okresie listopad 2004 – czerwiec 2005 odbyło się pięć posiedzeń, w których uczestniczyli przedstawiciele resortów oraz zaproszeni goście.

Na posiedzeniu zespołu ds. GGP w dniu 15 listopada 2004 roku przedstawiono informacje o zakresie bieżących prac programu GGP (Programu „Rodziny i Generacje”) w Polsce. Centralnym punktem posiedzenia zespołu było wystąpienie Dr Martina Spielauera z Max-Planck Institute for Demographic Research w Rostoku na temat: The Gender and Generation Contextual Database: Concepts and Content.

Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej we współpracy z Instytutem Statystyki i Demografii SGH pod kierownictwem Ewy Frątczak przygotował wersję polską dokumentacji narzędzi badawczych do badania Rodziny i Generacji. Na całość dokumentacji składa się:

1. Badanie „Rodziny i Generacje” – *Kwestionariusz podstawowy, pierwszy panel.*
2. Badanie „Rodziny i Generacje” – *Kwestionariusz – moduły fakultatywne, pierwszy panel.*
3. Badanie „Rodziny i Generacje” – *Zestaw kart do kwestionariusza podstawowego, pierwszy panel.*
4. Badanie „Rodziny i Generacje” – *Skład osobowy gospodarstwa domowego do kwestionariusza podstawowego, pierwszy panel.*
5. Badanie „Rodziny i Generacje” – *Instrukcja do kwestionariusza podstawowego, pierwszy panel.*

Pierwsze posiedzenie Zespołu ds. GGP, gdzie zostały zaprezentowane narzędzia do badania „Rodziny i Generacje” w wersji polskiej odbyło się w dniu 26 kwietnia 2005 roku. W wyniku dyskusji, jaka odbyła się na tym spotkaniu, podjęto decyzje o konieczności zorganizowania jednodniowych spotkań seminaryjnych poświęconych szczegółowemu omówieniu poszczególnych działów kwestionariusza ankiety, tak aby dostosować je do polskiej rzeczywistości i sprostać oczekiwaniom. W istocie w 2005 r. zostały zorganizowane trzy spotkania seminaryjne, w czasie których poddano dyskusji następujące działy

- w dniu 16 maja 1-5 ankiety (zebranie prowadziła E. Frątczak);
- w dniu 19 maja 6, 7, 11 ankiety (zebranie prowadziła E. Frątczak);
- w dniu 24 maja 8, 9, 10 (zebranie prowadziła L. Nowak).

Po naniesieniu zmian i korekt do wszystkich uczestników poprzednich spotkań dyskusyjnych wysłano drogą elektroniczną nową wersję formularza do oceny. Po otrzymaniu uwag drogą elektroniczną trwały prace i dyskusje z Zespołem pracowników Pani Dyrektor L. Nowak z Departamentu Statystyki Społecznej GUS. Starano się, aby wykorzystane w kwestionariuszu ankiety przekroje, zakresy i klasyfikacje były zsynchronizowane z aktualną metodologią badań z zakresu statystyki społecznej Głównego Urzędu Statystycznego (w tym m.in. badań: Ekonomicznej Aktywności Ludności, SILC, Badania Budżetów Gospodarstw Domowych) oraz z metodologią NSP 2002. W wyniku intensywnych prac w ciągu 6 miesięcy został przygotowany formularz ankiety, który będzie wykorzystany w badaniu pilotażowym.

¹¹ Informacja, o „Gender and Generation Programme (GGP)”, co w tłumaczeniu na język polski przyjęto określać Programem „Rodziny i Generacje” została opublikowana w Biuletynie RRL nr 48 /2003.

¹² Por. Decyzja Nr 2 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 19 września 2003 r., s. 2.

Badanie pilotażowe zostanie zrealizowane w listopadzie br. w trzech województwach na próbie dobranej celowo, obejmującej 100 respondentów (gospodarstw domowych). Podstawowe narzędzia badawcze to kwestionariusz wywiadu i instrukcja. Struktura kwestionariusza obejmuje 13 działów

1. Gospodarstwo domowe – skład

Charakterystyka członków gospodarstwa domowego, w tym:

- Stosunek pokrewieństwa z głową gospodarstwa domowego/respondentem
- Stan cywilno-prawny
- Aktywność ekonomiczna, bieżąca według definicji BAEL
- Status na rynku pracy według subiektywnej oceny respondenta
- Poziom wykształcenia
- Niepełnosprawność

2. Dzieci

- Opieka nad dziećmi respondenta/współmałżonka (partnera) w wieku 14 lat i mniej mieszkającymi w gospodarstwie domowym
- Dzieci nie mieszkające w gospodarstwie domowym
- Wnuki

3. Związki małżeńskie/partnerskie

- Aktualny, wspólnie zamieszkujący współmałżonek/partner
- Aktualny, nie zamieszkujący wspólnie współmałżonek/partner
- Zamiar zawarcia związku
- Historia związków małżeńskich/partnerskich
- Alimenty na dzieci, utrzymanie dzieci
- Alimenty na partnera

4. Gospodarstwo domowe – podział ról i podejmowanie decyzji

- Podział ról
- Podejmowanie decyzji
- Jakość związku

5. Rodzice i dom rodzinny respondenta

- Wspólne zamieszkiwanie (rodzice i dom rodzinny)
- Wspólne zamieszkiwanie z obojgiem rodziców
- Wspólne zamieszkiwanie tylko z matką
- Wspólne zamieszkiwanie tylko z ojcem
- Samodzielne zamieszkiwanie
- Rodzeństwo, dziadkowie
- Dom rodzinny w dzieciństwie
- Zamiar rozpoczęcia samodzielnego zamieszkiwania (bez rodziców)

6. Płodność

- Aktualna ciąża
- Płodność (naturalna)
- Zamiar posiadania dzieci

7. Zdrowie i samopoczucie

- Ogólne informacje o zdrowiu
- Jednostkowe transfery pomocy
- Transfery pomocy emocjonalnej
- Kontrola zachowań, dobrobyt

8. Praca i dochody respondenta

- Wykształcenie
- Aktywność ekonomiczna
- Pytania do osób na urlopie macierzyńskim, wychowawczym

- Pytania do osób bezrobotnych
- Pytania do studentów/uczniów
- Pytania do osób na emeryturze
- Pytania do osób chorych lub trwale niepełnosprawnych
- Pytania do osób zajmujących się domem
- Pytania do osób odbywających zasadniczą służbę wojskową lub zastępczą służbę wojskową
- Poprzednie zatrudnienie
- Pytania do osób aktualnie pracujących
- Praca główna
- Pytania do osób pracujących najemnie
- Pytania do osób pracujących na własny rachunek
- Pytania do wszystkich pracujących
- Praca dodatkowa

9. Praca i dochody współmałżonka/partnera

- Wykształcenie
- Aktywność ekonomiczna
- Pytania do osób na urlopie macierzyńskim, wychowawczym
- Pytania do osób bezrobotnych
- Pytania do studentów/uczniów
- Pytania do osób na emeryturze
- Pytania do osób chorych lub trwale niepełnosprawnych
- Pytania do osób zajmujących się domem
- Pytania do osób odbywających zasadniczą służbę wojskową lub zastępczą służbę wojskową
- Poprzednie zatrudnienie
- Pytania do osób aktualnie pracujących
- Praca główna
- Pytania do osób pracujących najemnie
- Pytania do osób pracujących na własny rachunek
- Pytania do wszystkich pracujących
- Praca dodatkowa

10. Stan posiadania, dochody i transfery gospodarstwa domowego

- Sytuacja ekonomiczna gospodarstwa domowego
- Dochody gospodarstwa domowego z innych źródeł niż z pracy
- Całkowity dochód gospodarstwa domowego
- Transfery pieniężne i spadki

11. Wartości i postawy

12. Obserwacje ankietera

13. Sprawozdanie ankietera

Warto nadmienić, że w odpowiedzi na pismo Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 5 października 2004 Rządowa Rada Ludnościowa zgłosiła do programu badań na rok 2006 realizację badania empirycznego Rodziny i Generacje w ramach międzynarodowego programu porównawczego „Gender and Generation Programme” koordynowanego przez Population Activity Unit (PAU) ECE UN w Genewie (pismo RRL/131/2004). W piśmie poinformowano, że informacja o badaniu była prezentowana na Posiedzeniu Plenarnym Rządowej Rady Ludnościowej w roku 2003 i opublikowana w „Biuletynie RRL” nr 48/2003. Badanie Gender and Generation Survey (w wersji polskiej: „Rodziny i Generacje”) jest badaniem demograficznym nowej jakości, wielodyscyplinarnym, mającym na celu ocenę zmian w podstawowych procesach demograficznych ich uwarunkowań z jednoczesnym przeniesieniem wyników badania na konkretne działania w zakresie szeroko definiowanej polityki ludnościowej. Dodatkowo, wyniki z badania empirycznego zostaną uzupełnione o analizy oparte na danych kontekstowych, gdzie two-

rzenie bazy danych kontekstowych jest integralną częścią programu „Gender and Generation”. Kontekstowa baza danych zawiera informacje pochodzące z bieżącej sprawozdawczości oraz badań pokrewnych badaniami ludnościowym. Realizacja programu GGP zakłada:

- przeprowadzenie badania empirycznego na próbie losowej co najmniej na trzech kolejnych panelach w odstępach co 3 lata,
- utworzenie kontekstowej bazy danych,
- przełożenie wyników badań i studiów na działania z zakresu polityki ludnościowej. Według zaleceń Population Activity Unit (PAU) ECE UN w Genewie w tworzenie kontekstowej bazy danych powinny być włączone instytucje krajowe, a prowadzenie programu GGP wpisuje się w program Milenijnych Celów Rozwoju realizowanych przez poszczególne państwa. Do realizacji programu w regionie działania ECE UN przystąpiły już następujące państwa: Bułgaria, Rosja, Rumunia, Austria, Włochy, Francja, Niemcy, Gruzja, Węgry, Estonia, Czechy. W kolejnych latach liczba krajów uczestniczących w programie GGP systematycznie będzie wzrastać. Badanie GGP w 2004 roku zostało zrealizowane również w Japonii.

W piśmie skierowanym do Prezesa GUS w 2004 roku poinformowano o dotychczasowym stanie prac oraz o planowanych pracach na rok 2005 i 2006.

Prace planowane

Do końca 2005 r. planuje się przeprowadzenie badania pilotażowego na celowo dobranej próbie 100 mieszkań w trzech województwach. Uważa się, że badanie pilotażowe powinno być przeprowadzone przez RRL we współpracy z GUS i SGH.

W 2005 roku planuje się rozpoczęcie prac nad tworzeniem kontekstowej bazy danych, które to prace powinny być zakończone w 2006 roku. W proces tworzenia kontekstowej bazy danych należy zaangażować instytucje centralne, placówki naukowe. Baza będzie tworzona według struktury opracowanej w ramach programu GGP, tak aby zawarte w niej dane stanowiły w przyszłości podstawę do porównań międzynarodowych. Kwestią do uzgodnienia jest miejsce utrzymywania i zarządzania bazą, a także fundusze na jej utworzenie i uaktualnianie. Należy sądzić, że koszty utworzenia takiej bazy nie będą zbyt wysokie.

W 2006 roku przewiduje się realizację badania empirycznego Rodziny i Generacji na losowej próbie 20 tys. respondentów w wieku 18–79 lat. Dokumentacja schematu losowania próby do badania została opracowana w ramach prac jednej z grup roboczych koordynowanych przez PAU ECE UN w Genewie i jest do wykorzystania również w Polsce. Zakładając, że badanie mogłoby być realizowane w drugiej połowie 2006 roku, próba powinna być wylosowana z operatu mieszkań uaktualnionego na 2005 rok. Przygotowanie kompletu dokumentacji do badania po wynikach pilotażu wraz z dokumentacją do szkolenia powinno zakończyć się do końca 2005 roku.

Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej podejmie działania o włączenie do realizacji badania instytucji centralnych, środowisk naukowych zainteresowanych tematyką badania, jak również podejmie działania na rzecz pozyskania dodatkowych funduszy wspierających realizację badania w pierwszym i kolejnych panelach oraz tworzenia i utrzymywania kontekstowej bazy danych. Dokumentacja badania (w wersji polskiej) oraz kontekstowej bazy danych jest do wglądu w Sekretariacie Rządowej Rady Ludnościowej.

Warto nadmienić, że rekomendacje o konieczności realizacji w Polsce programu GGP włączającego wielodyscyplinarne badanie demograficzne były przedstawiane we wnioskach do kolejnych Raportów o Sytuacji demograficznej Polski oraz na posiedzeniach plenarnych Rady Statystyki przez Przewodniczącego RRL.

V. / VI SPRAWOZDANIA Z DZIAŁALNOŚCI RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ W 2003 R. i W 2004 R.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ W 2003 R.

- I. Posiedzenia plenarne RRL:
 - 1) 17 lutego 2003 r.
 - 2) 11 lipca 2003 r.
 - 3) 27 października 2003 r.
- II. Raport Rządowej Rady Ludnościowej pt. „Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2000–2001”
- III. Udział w pracach Komisji ds. Ludności ONZ
- IV. Udział w pracach Europejskiego Komitetu Ludnościowego
- V. Współpraca z UNDP
- VI. Zespół ds. polityki ludnościowej
- VII. Zespół Generation and Gender Programme
- VIII. Posiedzenia Prezydium RRL

Załączniki:

- 1. Publikacje I Kongresu Demograficznego w Polsce 2001–2002 Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Polska a Europa
- 2. Stanowisko Rządowej Rady Ludnościowej i Komitetu Nauk Demograficznych PAN dotyczące „Założeń prognozy ludności Polski na lata 2003–2030”
- 3. Przemówienie wygłoszone przez Przewodniczącą delegacji polskiej na 36 Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ
- 4. Decyzja nr 1 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 4 lutego 2003 r. w sprawie powołania zespołu do przygotowania założeń programu działań w zakresie polityki ludnościowej
- 5. Decyzja nr 2 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 19 września 2003 r. w sprawie powołania zespołu do spraw Gender and Generations Programme (GGP)

W 2003 r. Rada do spraw koordynacji działań międzyresortowych w zakresie polityki ludnościowej, zwana „Rządową Radą Ludnościową” funkcjonowała na mocy Zarządzenia Nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2002 roku (z późniejszymi zmianami), pod przewodnictwem dr hab. *prof. SGH* Zbigniewa Strzeleckiego, Wiceprezesa Rządowego Centrum Studiów Strategicznych.

Od 01.11 2003 r. na podstawie zarządzenia nr 82 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 września 2003 r. obsługę RRL przejął GUS.

I. Posiedzenia plenarne RRL.

W 2003 r. Rządowa Rada Ludnościowa obradowała na trzech posiedzeniach plenarnych w dniach: 17 lutego, 11 lipca i 27 października. 2003 r.

1. W dniu 17 lutego przedmiotem posiedzenia plenarnego były:

- Projekt Raportu 2001 „*Sytuacja demograficzna Polski*”.
- Informacja o I Kongresie Demograficznym w Polsce.
- Informacja o projekcie Generations and Gender Programme.

Sprawy różne obejmujące: sprawozdanie z działalności RRL za rok 2002, program pracy na lata 2003/2004 i Decyzję Nr 1 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 4 lutego 2003 r.

Ad 1. Członkowie RRL chwilą ciszy uczcili śmierć prof. dr hab. Kazimierza Secomskiego wybitnego uczonego, założyciela Rządowej Komisji Ludnościowej i jej Przewodniczącego w latach 1974 – 1998.

Rządowa Rada Ludnościowa zaaprobowała projekt raportu 2001 „*Sytuacja demograficzna Polski*”, który zamyka cykl raportów przygotowywanych na podstawie szacunków ze spisu z 1988 roku. Kolejne raporty będą już uwzględniały wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku. **Rada Ministrów w dniu 19 lipca przyjęła XXVII raport 2001 „Sytuacja demograficzna Polski”.**

Poszczególne rozdziały raportu zawierają analizy i oceny dotyczące: stanu i rozmieszczenia ludności, zmian w strukturze wieku ludności, procesu zastępowalności pokoleń, umieralności i trwania życia, przestrzennego zróżnicowania procesów demograficznych, migracji zagranicznych. Raport zamieszcza w postaci aneksu pierwsze wyniki badania reprezentacyjnego: „*Zmiany w postawach i zachowaniach reprodukcyjnych młodego i średniego pokolenia Polek i Polaków*” przeprowadzonego w 2001 r. przez Instytut Statystyki i Demografii SGH we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym sfinansowanego częściowo przez Komitet Badań Naukowych.

Analiza danych charakteryzujących rozwój demograficzny w 2001 r. pozwalają stwierdzić, że utrwalają się cechy charakteryzujące zmianę wzorców tworzenia rodzin, postaw i zachowań prokreacyjnych obserwowane od początku okresu transformacji. Obserwowany jest znaczny spadek dzietności kobiet, co w konsekwencji przyspiesza proces starzenia się ludności Polski. Wyniki badania na temat zmian w postawach i zachowaniach demograficznych świadczą z kolei o tym, że niekorzystne tendencje w zastępowalności pokoleń nie tylko będą kontynuowane, ale mogą przybrać na sile.

W dalszym ciągu trwa proces zbliżania się wzorców „zachowań” demograficznych mieszkańców miast i wsi oraz utrzymuje się niska mobilność przestrzenna ludności. Nie zmniejszyły się skłonności emigracyjne Polaków, ale zarazem Polskę cechuje coraz większa atrakcyjność osiedleńcza dla cudzoziemców.

Przebieg podstawowych procesów demograficznych oraz rezultaty I Kongresu Demograficznego w Polsce wskazują na konieczność podjęcia prac w zakresie kompleksowej, zintegrowanej polityki ludnościowej uwarunkowanej kształtującą się sytuacją demograficzną. Realizacja takiej polityki wymaga skoordynowanego współdziałania państwa, samorządów i organizacji pozarządowych w dążeniu do harmonijnego rozwoju ludnościowego. Rządowa Rada Ludnościowa przystąpiła do przygotowania jej założeń.

Z uwagi na krótki okres, który upłynął od przyjęcia przez Radę Ministrów Raportu 2000-2001 „*Sytuacja demograficzna Polski*” wraz z „*Wnioskami i Zaleceniami*”, Rządowa Rada Ludnościowa uznaje je za aktualne, a w celu sformułowania nowych, niezwykle ważne jest zapoznanie się z ostatecznymi wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. Powinny one być także podstawą do opracowania przez GUS nowej prognozy demograficznej, gdyż ocena zmian wzorca płodności oraz wyniki badania „*Zmiany w postawach i zachowaniach ...*” sugerują że negatywne tendencje w zakresie dzietności w Polsce mogą jeszcze mieć miejsce w przyszłości a nawet nasilić się.

Przesłanką zwołania I Kongresu Demograficznego w Polsce, który odbywał się od września 2001 r. do listopada 2002 r., była troska o tworzenie takich warunków, które sprzyjałyby zachowaniu ciągłości pokoleń i spójności społeczeństwa. W Polsce dokonują się bowiem bardzo ważne dla przyszłości narodu

i państwa przemiany, w tym przemiany demograficzne. Obserwujemy proces głębokiej, zawężonej zastępowalności pokoleń i związane z nim zjawisko starzenia się ludności, a także zbyt powolne zmniejszanie się umieralności. W porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi mobilność przestrzenna i zawodowa naszego społeczeństwa jest jeszcze dalece niewystarczająca. Utrwalanie się tych tendencji oznacza poważne wyzwania dla Polski.

Programowym celem Kongresu było:

- określenie stanu i perspektyw rozwoju demograficznego Polski,
- ustalenie charakteru, metod i środków polityki ludnościowej w Polsce u progu nowego wieku i członkostwa w Unii Europejskiej,
- ocena dorobku polskiej demografii, sprecyzowanie potrzeb dalszego jej rozwoju, metod badawczych i dydaktyki.

Program Kongresu został zrealizowany w pełni. Pokłosem obrad sesji inauguracyjnej, sesji tematycznych, regionalnych oraz trzydniowej sesji podsumowującej jest bogaty zestaw publikacji książkowych oraz strona internetowa Kongresu.

Podsumowując przedstawione w toku obrad Kongresu wyniki badań należy podkreślić ich dużą przydatność dla różnych obszarów polityki społecznej, w tym dla polityki ludnościowej. Dokonana prezentacja ogólnokrajowych i regionalnych uwarunkowań oraz skutków procesów demograficznych, a także ich implikacji dla rozwoju ekonomicznego i społecznego pozwoli lepiej opracować metody i środki sprzyjające integracji społecznej oraz przeciwdziałać społecznym patologiom i marginalizacji różnych kategorii społecznych. Szczególnie cenne są w tym zakresie wnioski na temat kondycji polskiej rodziny, dzieci i młodzieży oraz osób starszych. Istotne wnioski i rekomendacje zostały zebrane również w odniesieniu do problemów i perspektyw społecznej integracji osób niepełnosprawnych. Kongres stworzył też otwarte forum dla szerokiej wymiany doświadczeń w zakresie realizowanych i pożądaných działań samorządów szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego oraz organizacji pozarządowych.

Komitet I Kongresu Demograficznego wyraził podziękowania wszystkim uczestnikom za zaangażowanie w przygotowaniu poszczególnych sesji oraz publikacji ich wyników.

RRL oceniając I Kongres Demograficzny, uznała, że to wydarzenie było niezwykle ze względu na ideę, organizację, zakres zaangażowania osobistości państwowych, prestiż jaki osiągnął kongres, wpływ na świadomość demograficzną społeczeństwa i poruszenie tematyki w mediach. Ukazało się 20 publikacji (*załącznik nr 1*). Łącznie odbyło się 25 konferencji, sesji i seminariów.

Informacje ogólne o programie GENERATION AND GENDER PROGRAMME.

Zmiany liczby ludności i poziomu płodności, jakie zaszły w ostatnich dziesięcioleciach stawiają nowe wyzwania dla społeczności a zwłaszcza dla państwa i jego władz. Wśród głównych wyzwań należy wymienić trzy podstawowe: 1). proces starzenia się ludności, który przekłada się na wzrost wydatków z dochodu narodowego na rzecz osób starszych, stąd konieczność dostosowania społeczeństwa do oczekiwanych zmian w celu uniknięcia konfliktu pomiędzy generacjami ludzi pracujących i będących już na emeryturze; 2). olbrzymie zmiany zachodzące w rodzinie, które wymagają od państwa monitorowania i wsparcia rodzin w celu umocnienia pozycji rodziny i umożliwienia jej członkom umacniania więzi rodzinnych; 3). faktyczna liczba dzieci posiadanych przez rodziny jest tylko niewielką częścią planowanej (pożądaney) liczby potomstwa, stąd władze państwowe powinny wspomagać jednostki i pary w celu osiągnięcia pożądaney przez nich wielkości rodziny. Aby władze państwowe i partnerzy społeczni mogli osiągnąć wymienione cele, niezbędna jest wiedza na temat szeroko definiowanego systemu świadczeń z zakresu polityki społecznej. Gender and Generation Programme (GGP) pod nadzorem United Nations Economic Commission for Europe (UNECE), finansowany przez United Nations Population Fund, ma na celu naukowe wsparcie w celu pogłębienia tej wiedzy. Głównym celem programu są międzynarodowe porównawcze, wzdłużne, wielodyscyplinarne studia zmian w rodzinie i związkach wewnątrzrodzinnych w Europie i Ameryce Północnej. Przede wszystkim celem jest zrozumienie przyczyn wpływających na zmiany w stosunkach dziecko-rodzice i międzypartnerskich. Program koncentruje się na określeniu: początku, rozwoju i formy zakończenia związku z uwzględnieniem relacji płci we wszystkich grupach wieku od dorosłości do starości. Pozwoli to na określenie relacji dziecko-rodzic w zależności czy dziecko/rodzic jest w wieku młodym, średnim czy też starym. Zależności te będą badane w dwóch typach odniesienia:

- 1) w odniesieniu do gospodarstwa domowego, rodziny i sieci pomocy społecznej;
 - 2) w usytuowaniu jednostki w społeczeństwie. Nazwa programu pochodzi od ukierunkowania badań na związki partnerskie (*gender*) i generacyjne (*generation*) i ich wpływ na stosunki dziecko-rodzic i partner-partner.
2. W dniu 11 lipca przedmiotem posiedzenia plenarnego były:
- Niepełnosprawni w Polsce projekt programu niezbędnych działań (referat - Propozycje niezbędnych działań umożliwiających uczestnictwo niepełnosprawnym w rozwoju społecznym – dr hab. J. Sikorska oraz – Zamierzenia Rządu w zakresie programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych)
 - Projekt założeń programu działań w zakresie polityki ludnościowej
 - Wyniki NSP 2002
 - Projekt raportu 2002 „Sytuacja demograficzna Polski”
 - Sprawy różne obejmujące: informację o przygotowaniach do Europejskiej Konferencji Ludnościowej 2003, Generations and Gender Programme, ankietę Funduszu Ludnościowego Narodów Zjednoczonych (UNFPA) dotyczącą oceny procesu implementacji Programu Działania-uchwalonego po Konferencji na rzecz Ludności i Rozwoju w Kairze w 1994 roku, informacja z 36 sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ „Ludność, edukacja i rozwój” (Nowy Jork, 31 marca – 4 kwietnia 2003 r.), informację z posiedzenia Komitetu Demograficznego Rady Europy, Strasbourg 3–6 06. 2003 r., udział RRL w Ogólnopolskim Szczycie w Sprawach Dzieci, projekt Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Funduszu Ludnościowego (UNFPA) – szkolenia pielęgniarek szkolnych z zakresu zdrowia prokreacyjnego, problemów dojrzewania i profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową.

Ad 2. Ochrona praw osób niepełnosprawnych. W Polsce w okresie transformacji zaszły znaczne zmiany w postawie społeczeństwa i sytuacji osób niepełnosprawnych. Prawa osób niepełnosprawnych są przedmiotem regulacji wielu ustaw, a ochrona ich praw jest obowiązkiem władzy publicznej. Niepełnosprawnym przysługują wszystkie prawa. Dodatkowo art. 69 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. stanowi: *Osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.* Prawa niepełnosprawnych są przedmiotem szczegółowych regulacji w wielu ustawach. Ochrona praw osób niepełnosprawnych w wielu przypadkach staje się aktem dobrej woli administracji, a nie obowiązkiem przedstawicieli władzy publicznej. Dlatego działający w systemie instytucji państwowych: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Ubezpieczonych i inni rzecznicy muszą wykazać większą aktywność i pomoc niepełnosprawnym w egzekwowaniu należnych im praw. Większa aktywność i zaangażowanie w rozwiązywanie problemów osób niepełnosprawnych to zadanie władz państwowych, samorządów, Kościołów, organizacji obywatelskich i wyznaniowych, autorytetów społecznych.

Liczba osób niepełnosprawnych. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. wykazały, że w Polsce jest 5456,7 tys. osób niepełnosprawnych, co stanowi 14,3% ogółu ludności kraju; co siódmy obywatel jest niepełnosprawny (w 1988 r. odsetek osób niepełnosprawnych wynosił 9,9% i zwiększył się o 46,1%). Nastąpił ponad dwukrotny wzrost liczby osób niepełnosprawnych biologicznie (z 477,1 tys. do 1 006,6 tys.) oraz niepełnosprawnych z orzeczoną niepełnosprawnością (o 31,5%, tj. z 3 258,4 tys. do 4 450,1 tys. osób). Najwyższy przyrost nastąpił wśród osób o znacznym stopniu niepełnosprawności (wzrost o 98,6%, tj. o 528,7 tys.). Najwyższy, bo prawie dziesięciokrotny przyrost, nastąpił w grupie dzieci 0–15 lat. Skala tego zjawiska jest jednak niewielka – liczba dzieci z orzeczoną znacznym stopniem niepełnosprawności wynosiła 135 tys. Niepełnosprawność nasila się wraz z wiekiem – blisko 60% niepełnosprawnych stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym. Nasila się zjawisko niepełnosprawności na wsi, a także wśród kobiet.

Populacja osób niepełnosprawnych jest silnie zróżnicowana ze względu na wszystkie podstawowe cechy społeczno-demograficzne. Dlatego podstawową zasadą działania wobec osób niepełnosprawnych jest indywidualizacja działań możliwa tylko w środowiskach lokalnych. Państwo w swoim systemie prawnym może wyznaczać ogólne zasady i podstawowe kierunki działania. Ich realizacja zależy od samorządu gminy, powiatu, od organizacji społecznych i wyznaniowych, od zaangażowania wielu instytucji i organizacji.

Samorzady nie mają bieżącej informacji o liczbie i strukturze osób niepełnosprawnych na terenie gminy i powiatu. Stanowi to istotną przeszkodę w organizacji pomocy osobom niepełnosprawnym. Informacje o niepełnosprawnych gromadzi oddzielnie kilka instytucji (każda dla własnych celów). Nie ma

koordynacji między systemami informacji gromadzonymi przez instytucje ubezpieczeń społecznych, samorządy, placówki ochrony zdrowia, poradnie. Informacje o niepełnosprawnych w ograniczonym zakresie dostępne są samorządom gmin i powiatów odpowiedzialnym za pomoc niepełnosprawnym.

Orzecznictwo. Ukształtowany system orzecznictwa prowadzi do wielu nieuzasadnionych różnicowań w wydawanych orzeczeniach. W Polsce jest obecnie (2003 r.) kilka wyodrębnionych systemów orzekania o niepełnosprawności: w 1/ZUS i 2/KRUS dla celów orzekania o niezdolności do pracy, w MON, MSWiA i MS dla celów orzekania o niezdolności do służby oraz w samorządach powiatowych od (1999 r.) dla celów orzekania o stopniu niepełnosprawności dla celów poza zatrudnieniowych. Każda z wymienionych instytucji stosuje własne kryteria i procedury działania prowadzące do znacznych różnic w rezultatach orzekania. Konieczne jest ujednoczenie kryteriów, zasad i metod orzekania o niepełnosprawności oraz integracja systemu.

Rodzina. Sytuacja rodzin z osobami niepełnosprawnymi jest szczególnie trudna. W najtrudniejszej sytuacji są rodziny z niepełnosprawnymi dziećmi. Poprawa sytuacji rodzin osobami, w tym z dzieckiem niepełnosprawnym wymaga wszechstronnej pomocy ze władz publicznych, głównie samorządów lokalnych i terytorialnych oraz organizacji obywatelskich i wyznaniowych. Pomoc ta powinna obejmować; usługi o charakterze specjalistycznym potrzebne niepełnosprawnym, pomoc materialną w organizacji gospodarstwa domowego i przystosowaniu mieszkania do specyficznych potrzeb oraz pomoc w poprawie warunków życia rodziny z osobą niepełnosprawną. Brak pomocy zmusza rodziny do ubiegania się o umieszczenie osoby niepełnosprawnej w placówce opieki.

Środowisko lokalne. W warunkach decentralizacji systemu władzy publicznej kształtowanie warunków życia w środowisku lokalnym, w tym warunków umożliwiających pełne kontakty i komunikacje osobom niepełnosprawnym zależą do samorządów lokalnych (gminnych, powiatowych). Człowiek niepełnosprawny jest z konieczności przywiązany do środowiska lokalnego. Warunki życia, możliwości korzystania przez osoby niepełnosprawne z usług i urządzeń będących w środowisku lokalnym zależą od przystosowania tego środowiska do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych. Konieczne jest podjęcie wielu działań programowych i edukacyjnych przez ośrodki naukowe i organizacje obywatelskie, które dostarczyłyby samorządom gminnym i powiatowym wiedzy i inspiracji dla podejmowania działań dostosowujących warunki życia w środowisku lokalnym do potrzeb i możliwości ludzi niepełnosprawnych.

Praca. Systemy wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych okazały się nieskuteczne, korupcjogenne, zbiurokratyzowane i marnotrawne, preferujące zatrudnienie osób z lekkim stopniem niepełnosprawności. Tworzenie zakładów pracy chronionej prowadzi do izolacji osób niepełnosprawnych, do nieuzasadnionego tworzenia swoistych skupisk niepełnosprawnych. Konieczne jest poszukiwanie form wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych przede wszystkim na otwartym rynku pracy. W opinii RRL najskuteczniejszym środkiem wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest obniżenie kosztów pracy niepełnosprawnych przez opłacanie części składki na ubezpieczenie społeczne zatrudnionego niepełnosprawnego z budżetu państwa lub przez obniżenie podatku od osób prawnych w przypadku zatrudniania przez przedsiębiorstwo osób niepełnosprawnych – odpowiednio do stopnia ich niepełnosprawności i liczby zatrudnionych. System taki pozwoli na tworzenie miejsc pracy w każdym zakładzie, a więc tam, gdzie mieszkają osoby niepełnosprawne oraz wyeliminuje biurokratyczny, scentralizowany, kosztowny, korupcjogeny i marnotrawny system wspierania zatrudnienia przez PFRON.

Ochrona pracy. Słabość państwowych i społecznych (związkowych) instytucji ochrony pracy w okresie transformacji skutkowało w 2001 r. powstawaniem 115122 wypadków przy pracy oraz 774 wypadków śmiertelnych. Na 1000 osób zatrudnionych 144 osoby w 2001 roku pracowały w warunkach zagrożenia spowodowanego środowiskiem pracy, uciążliwością, oraz stosowaniem niebezpiecznych maszyn i urządzeń. W stosunku do 6007 osób orzeczonego (2001 r.) chorobę zawodową spowodowaną nieodpowiednimi warunkami wykonywania zawodu. Wzmocnienie państwowej i społecznych instytucji ochrony pracy, usprawnienie pracy sądów pracy, konsekwentna egzekucja przepisów bezpieczeństwa i ochrony pracy, pogłębiona edukacja pracowników w zakresie bezpieczeństwa i ochrony pracy może skutecznie ograniczyć wzrost liczby wypadków, zmniejszyć koszty świadczeń i w konsekwencji ograniczyć wzrost populacji niepełnosprawnych z powodu złych warunków i nieodpowiedniej organizacji stanowisk pracy.

Edukacja. Zadanie to obejmuje: edukację niepełnosprawnych dzieci i młodzieży, edukację osób dorosłych, które wskutek nagłego zdarzenia losowego lub postępującej choroby stały się niepełnosprawne oraz edukację społeczną uświadamiającą społeczeństwu i władzom zakres problemów i obowiązków

wobec niepełnosprawnych. Dostępność edukacji dla niepełnosprawnych dzieci i młodzieży zostało ograniczone po przekazaniu w 1999 r. samorządom powiatowym zadań organizacji usług edukacyjnych niepełnosprawnych. Powiaty, szczególnie uboższe o małej liczbie mieszkańców i niskich dochodach nie są w stanie organizować i utrzymywać na odpowiednim poziomie placówek edukacji i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Tym bardziej, że takie usługi na terenie powiatu są potrzebne nielicznej grupie dzieci i młodzieży. Dlatego pilnej i krytycznej oceny wymaga system edukacji i opieki dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, który ukształtował się po 1999 r. w powiatach. Konieczne jest też rozważenie koncepcji utrzymania specjalistycznych placówek opieki i wychowania przez samorząd województwa lub budżet państwa. Pełniłyby one funkcje zarówno edukacyjno-opiekuńcze w stosunku do dzieci, jak i funkcje edukacyjne i badawcze, w tym na potrzeby kształcenia specjalistycznej kadry i organizacji systemu (dotyczy to m.in. takich placówek, jak Zakład dla Niewidomych w Laskach, czy Instytut Głuchoniemych i Ociemniałych w Warszawie i innych). Konieczne jest udostępnienie możliwości edukacyjnych niepełnosprawnych, którzy wskutek zdarzenia losowego utracili zdolność do wykonywania dotychczasowej pracy i uczestnictwa w życiu społecznym. Uświadomienie społeczeństwu i władzom zadań i obowiązków wobec osób niepełnosprawnych staje się pilnym zadaniem programów szkolnych, programów w mediach, szczególnie publicznych, oraz zaangażowanej postawy autorytetów społecznych w tworzeniu klimatu pomocy i akceptacji osób niepełnosprawnych.

Ochrona zdrowia. Usługi ochrony zdrowia dla osób niepełnosprawnych nie mogą koncentrować się głównie na leczeniu. Zgodnie z Narodowym Programem Zdrowia konieczne jest szersze upowszechnienie promocji zdrowia, profilaktyki i rehabilitacji. Szczególną rolę w ograniczaniu skali niepełnosprawności musi odgrywać wychowanie zdrowotne i promocja zdrowia w systemie nauczania i wychowania przedszkolnego, szkolnego oraz pozaszkolnego w stosunku do dzieci, młodzieży i rodziców. Wypadków nie da się wyeliminować, ale można je ograniczyć. Wielu przypadków utraty sprawności można uniknąć przez stałą systematyczną edukację społeczeństwa. Podejmowane przez media akcje (m.in. Polskie Radio) zapobiegające złamaniu kręgosłupa przez młodych, czy przestrzegające przed skutkami brawurowej jazdy samochodem (TVP) należałoby szczególnie wspierać i poszerzyć ich zakres.

Chorzy psychicznie. Szczegółnej troski wymagają osoby chore psychicznie, tym bardziej, że następuje stały, systematyczny wzrost zachorowań na choroby psychiczne (na 100 tys. ludności w poradniach zdrowia psychicznego zarejestrowanych było w 2001 r. 704,0 osób, w liczbach bezwzględnych było to 923489 osób). Choroba psychiczna w większości przypadków prowadzi do niepełnosprawności. Wymaga to podjęcia specjalnego programu edukacji społecznej, profilaktyki, leczenia, opieki i rehabilitacji osób chorych psychicznie, które szczególnie są narażone na marginalizację i wykluczenie społeczne.

Rehabilitacja. Szczególną rolę w systemie polityki społecznej wobec osób niepełnosprawnych odgrywa rehabilitacja: 1) medyczna przywracająca sprawność organizmu, 2) społeczna pozwalająca stworzyć sieć więzi i kontaktów międzyludzkich, pełnić z powodzeniem wiele ról społecznych, 3) zawodowa pozwalająca na przystosowanie człowieka niepełnosprawnego do pracy, szczególnie w przypadku utraty wskutek choroby, wypadku lub zdarzenia losowego – możliwości wykonywania dotychczasowego zawodu. W systemie polityki społecznej zadania rehabilitacji oraz środki na jej finansowanie podzielono między kilka instytucji; NFZ i instytucje ubezpieczeń społecznych (rehabilitacja medyczna), samorządowe instytucje pomocy społecznej (rehabilitacja społeczna w bardzo ograniczonym zakresie), powiatowe urzędy pracy (rehabilitacja zawodowa, ale bez przydzielonych na ten cel środków). Taki podział zadań, środków i kompetencji jest przyczyną niskiej efektywności działań oraz brakiem w systemie wielu istotnych funkcji przypisanych rehabilitacji. Instytucją odpowiedzialną za rehabilitację medyczną musi być system ochrony zdrowia, natomiast zadania rehabilitacji zawodowej powinny przejąć instytucje ubezpieczeń społecznych jako najpełniej zainteresowane w ograniczaniu skutków finansowych pojawiającej się niezdolności do wykonywania dotychczasowego zawodu. Konieczne jest rozszerzenie zakresu rehabilitacji społecznej, która dawałaby niepełnosprawnym możliwości szerokiego uczestnictwa w życiu społecznym.

Komunikacja. Mimo wielu korzystnych w prawie rozwiązań gwarantujących osobom niepełnosprawnym dobre warunki komunikacji z otoczeniem wciąż pozostaje wiele barier utrudniających sprawne komunikowanie się i przemieszczanie. Z satysfakcją należy podkreślić budowanie nowych obiektów bez barier architektonicznych, ułatwienia w komunikacji dzięki nowoczesnym środkom technicznym (internet). Pozostaje jednak wciąż wiele utrudnień uniemożliwiających osobom niepełnosprawnym sprawne komunikowanie się z otoczeniem. Wiele środków i pomocy ułatwiających niepełnosprawnym poruszenie się i komunikowanie jest ciągle dla nich niedostępnych z powodu złej sytuacji materialnej. Konieczne jest

obniżenie kosztów dostępu niepełnosprawnych do środków łączności i komunikacji, tak, aby w maksymalnym stopniu ograniczyć czynniki i warunki powodujące ich izolację.

Ubezpieczenia społeczne. W 2001 r. renty z tytułu niezdolności do pracy pobierało razem 3353 tys. osób (w tym 2565 z ZUS i 788 tys. z KRUS – dane bez rent w systemie zabezpieczenia służb tzw. mundurowych). Od 2000 r. nie rośnie liczba rencistów, ale udział osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy utrzymuje się stale na wysokim poziomie. Główne przyczyny wysokiej liczby i udziału osób niezdolnych do pracy z powodu stanu zdrowia to;

- 1) brak skutecznego systemu ochrony pracy, który przyczyniałby się do eliminowania stanowisk pracy szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia pracujących,
- 2) brak systemu rehabilitacji zawodowej, dzięki której osoby tracące zdolność wykonywania dotychczasowego zawodu uzyskiwałyby nowy zawód i kwalifikacje (w polskim systemie polityki społecznej takie zadania w ogóle nie są realizowane),
- 3) brak powiązania między systemem ubezpieczeń komunikacyjnych, a systemem ubezpieczeń społecznych,
- 4) braki w systemie ochrony zdrowia, która nastawiona jest na leczenie zaawansowanych stanów chorobowych, a nie na promocję, profilaktykę, prewencję i rehabilitację. Zmniejszenia liczby rencistów nie można oczekiwać w wyniku zaostrzenia kryteriów przyznania statusu osoby niezdolnej do pracy. Można to osiągnąć dzięki przyjęciu i realizacji kompleksowego programu ochrony warunków pracy i zdrowia pracujących, pomocy w uzyskaniu nowych kwalifikacji osobom ulegającym chorobom i wypadkom i wskutek tego tracącym zdolność do pracy oraz stworzenie skutecznej ochrony pracy zatrudnionych. Podejmowane próby zmiany systemu orzekania o niezdolności do pracy nie przyniosą oczekiwanych rezultatów bez kompleksowej polityki ochrony zdrowia i ochrony pracy zatrudnionych, edukacji niepełnosprawnych, skutecznego programu rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Pomoc społeczna. Udzielenie pomocy społecznej niepełnosprawnym to obowiązek samorządu gminy (m.in. pomoc finansowa, zasiłek, praca socjalna, pomoc w uzyskaniu dostosowaniu mieszkania, pomoc rzeczowa) oraz samorządu powiatu (pomoc instytucjonalna osobom i rodzinom z osobami niepełnosprawnymi, rehabilitacja, organizacja usług i zatrudnienia). Rozdzielenie zadań wobec niepełnosprawnych między dwa działające autonomicznie samorzady, prowadzi do utrudnień w uzyskaniu pomocy, do braku koordynacji i odpowiedzialności za realizację pomocy. Samorzady, przy ograniczonych środkach na pomoc, zmuszone są do wyboru zadań i ograniczania działania (każdy w swoim zakresie). Skuteczna pomoc niepełnosprawnym wymaga nie tylko większych środków, ale lepszej koordynacji i współdziałania samorządów gmin i powiatów oraz większego udziału organizacji obywatelskich w pomocy niepełnosprawnym..

Ubezpieczenia komunikacyjne. Przy ogromnej liczbie ciężkich wypadków komunikacyjnych nie ma w Polsce podmiotu polityki państwa odpowiedzialnej za ubezpieczenie wszystkich skutków wypadków komunikacyjnych. Szczególnych i nowych regulacji wymaga system pomocy ofiarom wypadków komunikacyjnych. W 2001 r. było w Polsce 53799 wypadków drogowych, które spowodowały 5534 ofiary śmiertelne, 68194 rannych w tym 8073 dzieci do 14 lat. Wiele ofiar wypadków staje się niepełnosprawnymi. Ofiara wypadku drogowego pozostaje bez pomocy, a instytucje ubezpieczeń komunikacyjnych dążą do ograniczenia odpowiedzialności wyłącznie do zadośćuczynienia materialnym skutkom wypadku. Ubezpieczenie komunikacyjne w ramach pobieranej składki na ubezpieczenie OC powinny opłacać wszystkie koszty skutków wypadków, nie tylko materialne, ale także osobowe (koszty leczenia, rehabilitacji medycznej, społecznej i zawodowej, koszty świadczeń socjalnych związanych z utratą dochodu z pracy – renty rodzinne, renty inwalidzkie, odszkodowania). Obciążenie ubezpieczeń komunikacyjnych odpowiedzialnością materialną za skutki wypadku wymusiłoby szersze działania prewencyjne instytucji ubezpieczających.

Informacja o przebiegu prac i wynikach I etapu przygotowań do opracowania „Założeń programu polityki ludnościowej”.

1. Przeprowadzony został sondaż opinii nt. potrzeby prowadzenia polityki ludnościowej. Ankiety zostały skierowane do 54 osób i 56 instytucji, których działania bezpośrednio (instytucje wyspecjalizowane takie jak. np. Instytut Medycyny Pracy, Centrum Zdrowia Dziecka, Państwowy Instytut Żywności i Żywienia) lub pośredni (organy władzy i administracji państwowej i samorządowej) oddziałują na procesy demograficzne.

Wstępne wyniki sondażu:

Polityka ludnościowa została zdefiniowana w różny sposób, można jednak określić zasadnicze elementy wspólne:

- przez politykę ludnościową rozumie się zespół celowych działań, metod i środków podejmowanych przede wszystkim przez państwo, ale również inne, współpracujące podmioty: samorządy, organizacje pozarządowe oraz Kościół
- główny cel polityki ludnościowej określony jest bądź ogólnie jako oddziaływanie na procesy demograficzne lub sformułowany bardziej szczegółowo: jako wywoływanie określonych zmian w stanie, strukturze i ruchu ludności, zapewniających zastępowalność pokoleń i sprzyjających rozwojowi społecznemu.
- umiejscowienie polityki ludnościowej w szerszym kontekście przybiera różne postaci: traktowania polityki ludnościowej jako: „segmentu polityki społecznej,” utożsamiania jej z polityką rodzinną, traktowanie szeroko, jako polityki społeczno-gospodarczej.

2. Potrzeba prowadzenia polityki ludnościowej została potwierdzona przez wszystkich, którzy udzielili odpowiedzi na ankietę. W uzasadnieniu akcentowano: niekorzystne trendy procesów demograficznych oraz rolę polityki ludnościowej (jako podstawy) w podejmowaniu działań mających na celu tworzenie warunków rozwoju społecznego.

3. Cele polityki ludnościowej – stanowiły rozwinięcie definicji. Najogólniej ujmując, za takie uznano:
- zapewnienie zastępowalności pokoleń;
 - wspieranie rodziny (w ujęciu aksjologicznym i pragmatycznym);
 - poprawę jakości życia (rozumianej głównie jako kondycja zdrowotna);
 - zapewnienie prawidłowego rozwoju młodego pokolenia (poprawa „jakości”);
- podnoszenie poziomu życia ludności.

4. Przedmiot polityki ludnościowej określano głównie kierując się „kryterium” jej adresatów, a więc: rodzinę, rodziny o szczególnych potrzebach (np. z osobami niepełnosprawnymi), młodą populację, osoby starsze. Drugie podejście –to określenie obszarów działań w sferze ekonomiczno-społecznej, mających oddziaływać na procesy ludnościowe, poprawę jakości i warunków życia ludności.

5. Podmioty polityki ludnościowej

Za główny podmiot polityki ludnościowej uznano państwo (działające poprzez organy władzy i administracji), ale z udziałem samorządów organizacji pozarządowych, wyznaniowych. Wskazano również na potrzebę współpracy z placówkami naukowo-badawczymi. W szerszym ujęciu uwzględniono również inne podmioty: przedsiębiorców, związki zawodowe, szkołę, instytucje ochrony zdrowia.

6. Metody prowadzenia polityki ludnościowej.

Odpowiedzi w tym punkcie charakteryzowało różne podejście. Przez metody rozumiano:

- zastosowane instrumenty o charakterze bezpośrednim (np. ulgi podatkowe, świadczenia społeczne, usługi społeczne);
- działania adresowane (na rzecz określonych grup osób i rodzin, mających na celu wspieranie realizacji funkcji lub zaspokojenia potrzeb) lub podejmowane w obszarze; zdrowia, edukacji itp.

7. Środki wykorzystane w polityce ludnościowej.

Na pierwszy plan wysuwają się środki finansowe, głównie budżetowe, uzupełnianie środkami pochodzącymi „różnych inicjatyw społecznych”. W szerszym ujęciu proponuje się szeroką gamę środków o charakterze: ekonomicznym, prawnym administracyjnym, wychowawczym i popularyzatorskim.

8. Działania instytucji wyspecjalizowanych.

- stosowane przez badane instytucje metody oddziaływania na rozwój ludnościowy to przede wszystkim opracowywanie i wdrażanie programów rozwoju społecznego, programów w zakresie ochrony zdrowia i edukacji;
- podstawowe środki będące w gestii badanych instytucji to środki prawne, finansowe, organizacyjne, (w formie szkoleniowo-doradczej), promocyjno-popularyzatorskie;
- podstawową barierą dla badanych instytucji w ich oddziaływaniu na procesy demograficzne są niewystarczające – w stosunku do spełnianych lub potrzebnych zadań – środki finansowe.

Definicja „polityki ludnościowej”

W wyniku dyskusji podjętej na posiedzeniu Zespołu do opracowania „Założeń programu polityki ludnościowej”, nadesłanych uwag do przygotowanej propozycji oraz sformułowań wynikających z materiałów nadesłanych przez ankietowanych proponuje się następującą definicję polityki ludnościowej:

Polityka ludnościowa jest to celowe, długofalowe oddziaływanie państwa i podmiotów publicznych na przebieg procesów ruchu naturalnego i wędrownego ludności w celu ukształtowania pożądanego stanu i struktury ludności przez tworzenie warunków społecznych, ekonomicznych i politycznych korzystnych dla przebiegu procesów demograficznych zapewniających biologiczne przetrwanie narodu i pomyślny (zrównoważony) rozwój społeczno-ekonomiczny.

Współczesna polityka ludnościowa wpływa na kształtowanie procesów ludnościowych pośrednio, poprzez stosowanie odpowiednich instrumentów polityki społecznej (w tym polityki rodzinnej, mieszkaniowej, edukacyjnej, ochrony zdrowia, zabezpieczenia społecznego, zatrudnienia) i gospodarczej, odpowiednich dla pożądanego przebiegu tych procesów.

- Prace nad przygotowaniem „Założeń polityki ludnościowej” toczą się w podzespołach tematycznych:
- poprawa warunków powstawania i funkcjonowania rodziny i problemy rozrodczości – koordynator: dr B. Balcerzak-Paradowska
 - poprawa zdrowia i zmniejszenia umieralności – koordynator: prof. Janusz Szymborski
 - procesy migracyjne, szczególnie- migracje zarobkowe - koordynator: prof. Antoni Rajkiewicz

Podstawą przygotowania założeń będą: wyniki analiz i dyskusji zawartych w dokumentach i opracowaniach I Kongresu Demograficznego, Rządowej Rady Ludnościowej (raporty o sytuacji demograficznej Polski) dokumenty rządowe, materiały nadesłane przez resorty i instytucje specjalistyczne, literatura przedmiotu, analiza danych statystycznych, wyniki dotychczasowych badań, ekspertyzy przygotowane dla potrzeb opracowania, wyniki dyskusji prowadzonych podczas prac zespołów, o charakterze seminaryjnym.

RRL przyjęła koncepcję raportu o sytuacji demograficznej Polski w 2002 roku, który będzie składał się z trzech części:

- części tradycyjnej,
- oceny najważniejszych procesów demograficznych na podstawie wyników NSP 2002,
- wybranego badania demograficznego.

Informacje o przygotowaniach do Europejskiej Konferencji Ludnościowej 2003 przedstawiła Sekretarz Generalny RRL dr hab. Ewa Frątczak. W dniach 26–30 sierpnia 2003 r. Rządowa Rada Ludnościowa będzie współorganizatorem Europejskiej Konferencji Ludnościowej 2003 (European Population Conference 2003) o tematyce „European Population: Challenges and Opportunities”. Począwszy od 1987r. Europejska Konferencja Ludnościowa jest organizowana co 4 lata w różnych krajach pod auspicjami European Association for Population Studies (EAPS). Po raz pierwszy konferencja EAPS tej skali odbywa się w tej części Europy Środkowej w Warszawie. Współorganizatorami będą: Komitet Nauk Demograficznych Polskiej Akademii Nauk, Polskie Towarzystwo Demograficzne, Główny Urząd Statystyczny. Komitet Honorowy Konferencji tworzą: Danuta Hübner, Minister Integracji Europejskiej, Lech Kaczyński, Prezydent Warszawy, Michał Kleiber, Minister Nauki, Andrzej B. Legocki, Prezes Polskiej Akademii Nauk, Marek Rocki, Rektor Szkoły Głównej Handlowej, Tadeusz Toczyński, Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

Patronat nad konferencją objął Aleksander Kwaśniewski, Prezydent Rzeczypospolitej.

Program naukowy konferencji tworzyć będą 44 sesje równoległe i 8 plakatowych, na których zaprezentowanych będzie blisko 250 referatów i około 100 plakatów.

Główne bloki tematyczne konferencji to: przemiany demograficzne w Europie, ekonomiczne konsekwencje starzenia się ludności, zmiany struktur rodzin i gospodarstw domowych, związki między procesami demograficznymi a rynkiem pracy i polityką społeczną, migracje.

Program konferencji obejmował będzie także sesje okrągłego stołu, sesje specjalne i posiedzenia grup roboczych EAPS. Sesje okrągłego stołu poświęcone będą następującym zagadnieniom:

- „Ekonomiczny aspekt procesu starzenia się ludności – perspektywa mikro – makro”
- „Badania panelowe ułatwiające zrozumienie cyklu życia – pomiędzy zmianami strukturalnymi a zmianami wartości”
- „Społeczeństwo cywilne a zmiany demograficzne”

Głównym celem sesji okrągłego stołu będzie wymiana poglądów przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych.

Warto podkreślić, że z okazji Europejskiej Konferencji demograficznej będą przygotowane dwie publikacje: Book of Abstracts (282 stron) oraz Conference Book „Population of Central and Eastern Europe: Challenges and Opportunities” (724 stron). Cała dokumentacja konferencyjna jest na stronie internetowej konferencji: www.sgh.waw.pl/epc/

W dniach 23–24 maja 2003 r. odbył się Ogólnopolski Szczyt w Sprawach Dzieci pod honorowym patronatem Prezydenta RP – Aleksandra Kwaśniewskiego zorganizowany przez Rzecznika Praw Dziecka, której współorganizatorem była Rządowa Rada Ludnościowa. Przewodniczący RRL wystąpił w sesji inauguracyjnej oraz wziął udział w sesji tematycznej 2 nt. *Dzieci w okresie transformacji – wyzwania demograficzne i społeczno-ekonomiczne – ocena sytuacji w kontekście realizacji zapisów Konstytucji RP, Konwencji o prawach dziecka oraz zobowiązań Deklaracji Światowego Szczytu w Sprawach Dzieci* i sesji końcowej.

Celem spotkania była ocena głównych problemów w zakresie opieki nad dzieckiem w Polsce w kontekście deklaracji, uzgodnień i zobowiązań Światowego Szczytu w Sprawach Dzieci (Nowy Jork 7–10 maja 2002 r.).

3. W dniu 27 października przedmiotem posiedzenia plenarnego były:

- Informacja o wynikach NSP 2002 i wpływających stąd wnioskach dla przyszłego rozwoju kraju.
- Prezentacja założeń do prognozy ludności na lata 2003–2030.
- Prezentacja ocen założeń prognozy przez przedstawicieli Rządowej Rady Ludnościowej i przez przedstawicieli KND PAN oraz dyskusja.
- Przyjęcie tez do stanowiska RRL i KND PAN oceniającego założenia prognozy.
- Sprawy wniesione obejmujące informację o wydaniu Decyzji Nr 2 Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 19 września 2003 r.

Ad 3. Informację o wynikach NSP 2002 i wpływających stąd wnioskach dla przyszłego rozwoju kraju przedstawiła L. Nowak (GUS) zwracając uwagę, iż w czerwcu 2003 r. wyniki ostateczne spisu zostały podane do publicznej wiadomości w wydanym przez Główny Urząd Statystyczny *Raporcie z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002*. Założenia do prognozy ludności na lata 2003–2030 przedstawił Lech Bolesławski (GUS). W czasie dyskusji członkowie RRL i KND PAN przedstawili uwagi do przyjętych założeń i propozycje zmian. Jednocześnie zaprezentowano sześć eksperckich ocen. Ich autorami byli profesorowie: I. E. Kotowska, A. Rajkiewicz, I. Kuroпка, M. Kupiszewski, J. Kurkiewicz, J. Pocięcha. W wyniku dyskusji i wysłuchanych opinii RRL i KND PAN przyjęły wspólne stanowisko dotyczące założeń prognozy (*załącznik nr 2*).

II. Podstawowym statutowym obowiązkiem Rządowej Rady Ludnościowej jest opracowywanie corocznych raportów o sytuacji demograficznej Polski.

Rada Ministrów w dniu 14 stycznia przyjęła raport Rządowej Rady Ludnościowej pt. „Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2000–2001” oraz „Wnioski i zalecenia”.

Z natury procesów demograficznych wynika konieczność ciągłej obserwacji zdarzeń i faktów demograficznych, ponieważ nawet niewielkie zmiany w ich przebiegu mogą być zapowiedzią trwałych tendencji. Raport 2000 - 2001 zawiera opis podstawowych procesów demograficznych, wybrane zagadnienia dotyczące zdrowia społeczeństwa oraz wyniki dwóch prognoz: gospodarstw domowych i zasobów pracy. Wstępne uwagi, spostrzeżenia i konstatacje przedstawione są poniżej.

Obserwowany poziom dzietności świadczy jednoznacznie o tym, że nadal postępuje proces prowadzący do zmian w relacjach międzypokoleniowych, w wyniku, których kolejne pokolenia dzieci będą mniej liczne niż pokolenia ich rodziców, jeśli utrwałą się dotychczasowe zachowania matrymonialne i prokreacyjne. Proces ten prowadzi do zmniejszenia się tempa wzrostu ludności i w konsekwencji do nasilenia się procesu starzenia się ludności Polski. Konsekwencją tych przemian będzie prawdopodobnie większa liczba zgonów niż urodzeń już w drugiej dekadzie XXI wieku. Obecnie notujemy jeszcze niewielki przyrost naturalny ludności, ale na skutek ujemnego salda migracji zagranicznych liczba ludności Polski zmniejszała się w latach 1999–2001.

Postępuje korzystny proces wydłużania się życia ludzkiego zarówno na skutek obniżania się umieralności niemowląt, jak i osób we wszystkich pozostałych grupach wieku. Zmniejsza się natężenie zgonów z powodu chorób układu krążenia oraz urazów i zatruc, natomiast wzrasta umieralność z powodu nowotworów. Ciągłe jednak poziomy umieralności w Polsce jest o wiele wyższy niż w krajach Unii Europejskiej, a przeciętne dalsze trwanie życia krótsze.

Indywidualne stany i problemy zdrowotne składają się na ogólny obraz stanu zdrowia ludności. Analiza sytuacji w tym zakresie, nawet tylko częściowa ze względu na ograniczenia statystyczne, jest niezmiernie potrzebna. Próba takiej analizy objęła: choroby układu krążenia, choroby psychiczne, choroby zakaźne, uzależnienia, następstwa wypadków drogowych i wypadki przy pracy. Brak kompletnych danych o zacho-

rowalności na nowotwory złośliwe spowodował odłożenie tego zagadnienia na następny rok. Podjęto także próbę ukazania najważniejszych problemów zdrowotnych populacji kobiet, dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych.

Dostępne dane pozwalają stwierdzić, że rośnie liczba osób leczonych ambulatoryjnie i w szpitalach na choroby układu krążenia, a w tym najczęściej na chorobę nadciśnieniową, niedokrwienną chorobę serca i choroby naczyń mózgowych. Obserwuje się przy tym duże różnice między województwami w częstości ambulatoryjnego leczenia choroby nadciśnieniowej i choroby niedokrwiennej serca. Wyraźnie zwiększa się liczba osób leczonych w zakładach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej, zwłaszcza uzależnionych od środków psychoaktywnych, z ograniczonymi zaburzeniami psychicznymi oraz zaburzeniami nastroju. Rośnie także liczba osób leczonych w zakładach psychiatrycznej opieki pełnodobowej. Najczęstszą grupą rozpoznanych chorobowych wśród osób leczonych w szpitalach psychiatrycznych są zaburzenia spowodowane używaniem alkoholu, a następnie schizofrenia. Zapadalność na choroby zakaźne wykazuje generalnie stałą tendencję spadkową, chociaż epidemiczny charakter wielu z tych chorób powoduje okresowe zwiększenie zachorowalności.

W latach dziewięćdziesiątych zwiększyła się liczba osób regularnie i okazjonalnie używających narkotyków, zwłaszcza wśród młodzieży. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii z 1997 roku spowodowała wzrost wykrywalności przestępstw określonych tą ustawą, ale nadal podaż i nielegalne posiadanie narkotyków wykazuje tendencję wzrostową. Narasta zarazem przekonanie, że niektóre narkotyki będą podlegać swoistej „asymilacji” kulturowej. Coraz powszechniej obserwuje się spożywanie alkoholu przez młodzież, a nawet i dzieci. Odnotowano spadek palenia tytoniu, ale obniża się wiek nałogowych palaczy. Świadczy to o szczególnym zagrożeniu młodzieży.

Narasta zagrożenie utraty zdrowia na skutek wypadków drogowych, a sporządzane w tym zakresie diagnozy wskazują na pogarszanie się bezpieczeństwa ruchu drogowego. Zmniejszyła się liczba śmiertelnych ofiar wypadków drogowych, ale utrzymanie tej tendencji nie jest jeszcze pewne. Nadal obniża się liczba wypadków przy pracy. Nie dotyczy to jednak wypadków śmiertelnych i ciężkich. Wypadkom przy pracy ulegają częściej pracownicy o krótkim stażu pracy, a ponad połowa wypadków jest powodowana nieprawidłowym postępowaniem pracownika. Szczególnie wysokie natężenie wypadków przy pracy występuje w rolnictwie indywidualnym.

Tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu kobiet i mężczyzn wymaga uwzględnienia społecznych i psychologicznych aspektów płci w założeniach i zasadach realizacji polityki zdrowotnej. Odrębność płci uwzględnić należy w analizie: ryzykownych zachowań w zakresie stylu życia, skuteczności programów prewencyjnych, przyczyn zachorowań i zgonów, stanu zdrowia prokreacyjnego, dostępności opieki medycznej, jakości życia w różnych jego okresach. Próba takiej analizy, przeprowadzona w Instytucie Matki i Dziecka, pozwoliła sformułować m.in. postulat podjęcia programu mającego na celu poprawę stanu zdrowia kobiet w okresie macierzyństwa. W tej części raportu wskazano również na możliwości rozwiązywania problemów zdrowotnych starszych kobiet oraz uzasadniono potrzebę kontynuowania programów poprawy stanu zdrowia dziewcząt, a w tym edukację w zakresie zdrowia prokreacyjnego.

Wybrane problemy zdrowotne dzieci i młodzieży można scharakteryzować na podstawie dwóch badań (*Badanie stanu zdrowia ludności Polski*, GUS 1996 r., *Badanie HBSC – Health Behaviour in School-Aged Children*, Polska 1998 r.). Dotyczyły one chorób przewlekłych, wad wrodzonych, dolegliwości typowych dla okresu dojrzewania, następstw wypadków oraz samooceny stanu zdrowia. Badania te wskazują, że około jednej czwartej populacji dzieci w wieku 0–14 lat i młodzieży w wieku 15–19 lat cierpiało na chorobę przewlekłą, w tym na uczulenia i alergie, skrzywienia kręgosłupa, nerwice i inne choroby. Korzystne jest zjawisko obniżania się częstości zgonów niemowląt i małych dzieci z powodu wad wrodzonych, chociaż częstość zgonu jest jeszcze wyższa niż w krajach zamożnych. Problemami są dolegliwości psychosomatyczne, niedostatki zachowań prozdrowotnych i ryzykowne dla zdrowia zachowania wśród młodzieży. Stan zdrowia dzieci i młodzieży z rodzin uboższych jest gorszy.

W co drugim gospodarstwie domowym jest osoba niepełnosprawna, a większość z nich to osoby w wieku produkcyjnym i starsze. Z badań Głównego Urzędu Statystycznego w 2000 roku wynika, że ponad dwie trzecie osób niepełnosprawnych w wieku ponad 15 lat posiada orzeczenie o trwałym inwalidztwie. Najczęstszymi grupami schorzeń powodującymi niepełnosprawność to choroby układu krążenia, dysfunkcje narządów ruchu, a następnie schorzenia neurologiczne i psychiczne, uszkodzenia narządu wzroku i słuchu. Osoby niepełnosprawne nadal silnie podkreślają potrzebę poprawy opieki medycznej i dostępności usług rehabilitacyjnych.

Znaczenie migracji w procesach redystrybucji przestrzennej ludności i urbanizacji demograficznej maleje od początku poprzedniej dekady, a ostatnio odnotowano nawet ujemne saldo migracji w miastach, a dodatnie na wsi (2000 rok). Wyróżnia się dwa podukłady migracji międzywojewódzkich: strefę centralną związaną z Warszawą wraz z Łodzią, Lublinem, Olsztynem i Białymstokiem jako uzupełniającymi ośrodkami napływu oraz pas województw południowych i zachodnich, w których migracje koncentrują się na Górnym Śląsku, Krakowie, Rzeszowie, Wrocławiu, Poznaniu, Szczecinie i Gdańsku.

Polska jest ciągle krajem emigracyjnym, ale w ostatnich latach zaobserwowano także zwiększoną liczbę imigrantów. Stopniowo rozwija się proces repatriacji osób pochodzenia polskiego z Armenii, Azerbejdżanu, Gruzji, Kazachstanu, Kirgistanu, Tadżykistanu, Turkmenii, Uzbekistanu i azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej. Kwestię tych migracji reguluje ustawa o cudzoziemcach z 1997 roku i ustawa o repatriacji z 2000 roku. Nasilają się również czasowe migracje zarobkowe do Polski, ale ich skala nie jest w pełni znana.

Projekcja opublikowana przez Główny Urząd Statystyczny w 2000 roku pozwala ukazać podstawowe tendencje zmian liczby i struktury gospodarstw domowych do 2030 roku, chociaż prezentowane dane są obciążone sporym ryzykiem niepewności. Wyniki Mikrospisu '95 wykazały, że w 1995 roku liczba gospodarstw domowych z dziećmi w wieku do 18 lat wynosiła 5,7 mln, a bez dzieci – 6,7 mln. Według omawianej prognozy, w 2030 roku liczba gospodarstw domowych z dziećmi prawdopodobnie zmniejszy się do 4,6 mln, ale liczba gospodarstw domowych bez dzieci zwiększy się do 11,9 mln. Zmienia się więc w sposób zasadniczy proporcje między tymi typami gospodarstw domowych. Jednocześnie przeciętna liczba dzieci w wieku do 18 lat w gospodarstwach domowych z dziećmi prawdopodobnie obniży się z 1,835 w 1995 roku do 1,504 w 2030 roku. Wielkości te świadczą o głębokim regresie liczebności rodzinnych gospodarstw domowych oraz malejącej liczbie dzieci w rodzinie. Weryfikacja omawianej prognozy zostanie dokonana na podstawie planowanego na 2002 rok spisu powszechnego ludności i mieszkań.

Wykonana prognoza ludności aktywnej zawodowo do 2020 roku pozwala prześledzić dokonujące się w tym zakresie zmiany o zasadniczym znaczeniu dla gospodarki. Najważniejsze z nich to: znaczące przyrosty realnych zasobów pracy do 2010 roku (o 1,2 mln osób), a później coraz większe ubytki liczebności tych zasobów, zwłaszcza po 2015 roku (ok. 700 tys. osób w latach 2010–2020). Jednocześnie będzie postępował proces starzenia się zasobów pracy, polegający na zwiększaniu się odsetka osób w wieku niemobilnym, tzn. powyżej 44 lat. Dynamika zmian liczebności i struktury ludności aktywnej zawodowo będzie różna w poszczególnych województwach oraz w mieście i na wsi.

Z dokonanego przeglądu sytuacji demograficznej i rysujących się tendencji wynika, że pozostają w mocy generalne wnioski sformułowane przez Rządową Radę Ludnościową w raporcie opublikowanym w 2000 roku. Dotyczyły one inwestycji w kapitał ludzki, budownictwa mieszkaniowego, pobudzania przedsiębiorczości, redukcji bezrobocia, ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych oraz polityki rodzinnej. Wymagają one jednak konkretyzacji w kontekście istniejących rozwiązań systemowych i możliwych priorytetów w określonej sekwencji czasowej. Prezentowany obecnie raport daje podstawę do takich konkretyzacji.

Współczesny rozwój społeczno-gospodarczy, a szczególnie rozwój zrównoważony wymaga bardzo dobrego rozpoznania procesów demograficznych. Ludność, którą określamy jako kapitał ludzki, stanowi najważniejszy czynnik prorozwojowy. Stąd też niezbędne jest stałe badanie i analiza istniejącej sytuacji demograficznej oraz tworzenie ogólnych warunków sprzyjających prawidłowemu rozwojowi ludności. Ważnym problemem jest również diagnozowanie sytuacji tej części ludności, która dorasta do wieku produkcyjnego a także tej, która już przeszła przez fazę aktywności zawodowej. Dobre rozpoznanie procesów demograficznych jest niezbędne dla analizy możliwości rozwojowych i diagnozy potrzeb społecznych, bez której państwo nie może realizować skutecznej polityki społecznej. Skuteczna polityka społeczna to ważny, obok polityki gospodarczej i ekologicznej, element rozwoju zrównoważonego w ujęciu globalnym, regionalnym i lokalnym.

III. Udział w pracach Komisji ds. Ludności ONZ

W dniach 31 marca – 4 kwietnia 2003r. odbyła się w siedzibie ONZ w Nowym Jorku 36 sesja Komisji Ludności i Rozwoju, której tematem była „Ludność, edukacja i rozwój”.

Udział w 36. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, poświęconej ludności, edukacji i rozwojowi. Wzięła delegacja polska. Przedstawiła raport ludnościowy na temat edukacji i rozwoju w Polsce, który

decyzją Komisji, uznany został za temat wiodący w 2003 roku w toku przeglądu realizacji Programu Działania przyjętego na Konferencji ONZ „Ludność i Rozwój”, odbytej w Kairze w 1994 roku.

Z uwagi na ważność tej sesji, a także udział w niej członków rządów wielu państw, delegacji RP przewodniczyła Pani Wiceminister Ewa Freyberg, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu.

W skład delegacji weszli: *Przewodnicząca* – Pani Ewa Freyberg – Wiceminister Edukacji Narodowej i Sportu, *Wice-Przewodniczący* – Pan Janusz Stańczyk – Ambasador RP, Stała Misja RP przy ONZ w Nowym Jorku oraz *członkowie*: Pani Ewa Anzorge – radca, Stała Misja RP przy ONZ w Nowym Jorku, Pani Alina Potrykowska – gł. specjalista w Rządowym Centrum Studiów Strategicznych, Pani Jolanta Rejniak – Urząd Pełnomocnika d/s Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

W trakcie 36 Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ przemówienie wygłosiła Przewodnicząca delegacji – Pani Minister Ewa Freyberg (*załącznik nr3*).

Pozostali przedstawiciele delegacji wzięli udział w generalnej debacie oraz dyskusji panelowej na temat monitoringu programów edukacyjnych, ludnościowych i rozwoju.

Równoległe z debatą generalną odbywały się nieformalne konsultacje dotyczące projektów rezolucji oraz tematyki i programów przyszłych 37. i 38. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ.

Na zakończenie 36. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, jej uczestnicy przyjęli jednogłośnie dokument końcowy w formie Raportu Komisji na temat monitoringu polityki ludnościowej w zakresie edukacji i rozwoju.

Wynikiem 36. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ było przyjęcie rezolucji, zalecającej dalsze prowadzenie przez sekretariat prac w dziedzinie rozwoju społecznego, demografii i edukacji.

Zaakceptowano przez aklamację program 37 Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, która odbędzie się w 2004 roku. Tematem przyszłej sesji będzie „*Realizacja i wdrażanie Programu Działania Kairskiej Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju*”

Na zakończenie przyjęto program 38. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ pt. „*Ludność, rozwój i HIV/AIDS, ze szczególnym uwzględnieniem ubóstwa*”, która odbędzie się w 2005 roku.

Dla Rządu RP aktywny udział delegacji polskiej w konferencji w Nowym Jorku stanowi okazję dla podkreślenia zaangażowania naszego kraju w realizację naszego członkostwa (od 2001 roku) w Komisji Ludności i Rozwoju ONZ.

Ponadto była to również okazja dla utrwalenia pozytywnego wizerunku Polski i wzmocnienia pozycji naszego kraju w gremiach ONZ.

IV. Udział w pracach Europejskiego Komitetu Ludnościowego

Polska została wybrana do Europejskiego Komitetu Ludnościowego na lata 2001–2004. Przedstawiciele Rządowej Rady Ludnościowej reprezentują Polskę w Europejskim Komitecie Ludnościowym i Europejskiej Sieci Ludnościowej Rady Europy w Strasbourgu.

Zgodnie z przyjętymi przez Radę Europy regulami przedstawiciel Polski bierze udział w pracach Europejskiego Komitetu Ludnościowego w latach 2002–2003 na prawach stałego członka.

W dniach 4–6 czerwca 2003 roku w Strasbourgu odbyło się posiedzenie Europejskiego Komitetu Ludnościowego Rady Europy, w którym udział wzięła dr hab. Ewa Frątczak – Sekretarz Generalny RRL.

Program posiedzenia CAHP obejmował następujące zagadnienia:

- Przyjęcie protokołu z poprzedniego posiedzenia komitetu, które odbyło się w dniach: 27–29 listopada 2002.
- Wybór przewodniczącego i vice-przewodniczącego CAHP
- Wystąpienie Pani Gabrielli Battaini-Dragoni
- Informacja Sekretariatu CAHP o współpracy z agendami i innymi komitetami w ramach Rady Europy.
- Omówienie programu działań w roku 2003, prezentacja pracy konsultantów i praca w grupach roboczych.
- Program publikacji CAHP
- Europejskie konferencje demograficzne 2003–2004(2005)
- Inne aktywności CAHP, program pracy i spotkań do końca roku 2003, plan pracy na rok 2004.

W dniach 1–3 grudnia 2003 r w Strasbourgu odbyło się posiedzenie Europejskiego Komitetu Ludności Rady Europy (CAHP). Rządową Radę Ludnościową reprezentowała dr hab. Ewa Frątczak – Sekretarz

Generalny RRL. Program trzydniowego posiedzenia Komitetu Demograficznego Rady Europy był następujący:

- Przyjęcie sprawozdania z posiedzenia komitetu, które miało miejsce w czerwcu 2003 roku.
- Prezentacja przez konsultantów raportów merytorycznych, które składają się na program działalności komitetu w roku 2003 i dyskusja nad tekstami opracowań.
- Informacja na temat publikacji „The Demographic Yearbook 2003”. Informacja na temat corocznej publikacji została przedstawiona przez prowadzącego obrady Aidan’a Punch’a oraz Jean’a – Paul’a Sardon’a z Europejskiego Laboratorium Demograficznego (ODE). Przedmiotem dyskusji były teksty: wstępu, streszczenia, podstawowych tablic. W trakcie dyskusji wniesiono do przedstawionych tekstów niewielkie poprawki stylistyczne i merytoryczne, które zostaną uwzględnione przed przekazaniem publikacji do druku.
- Europejska Konferencja Ludnościowa 2005 – raport wspólny połączonych komitetów (CAHP – Komitetu Demograficznego Rady Europy i AS/MIG – Komitetu ds. Migracji, Uchodźstwa i Ludności Rady Europy). Posiedzenie połączonych komitetów odbyło się 3 października 2003 w Strasburgu. Sprawozdanie przedkładał prof. M.Raimondo Cagiano de Azevedo.
- Europejskie Forum Demograficzne 12–14 stycznia 2004 , Genewa. Informację o forum przedstawił Mirosław Macura – z Population Activity Unit ECE, UN Z Genewy.
- Plan aktywności komitetu demograficznego Rady Europy na rok 2004 i wstępny na rok 2005.
- Prezentacja raportu (E. Frątczak): *Very low fertility: the patterns and their implications regional and country differentials in low(very low) fertility*.
- Informacja o wynikach spisu powszechnego w „The Former Yugoslav Republic of Macedonia”. W skład grupy eksperckiej zajmującej się realizacją spisu wchodziłi eksperci CAHP. Ocena zespołu ekspertów prezentowana na posiedzeniu CAHP oceniająca realizację spisu i jakość wyników była wysoka.
- Prezentacja prac sekretariatu w temacie „Second level of evaluation of social cohesion: evaluating the ability of society to ensure general well-being and counter the risks and threats to social cohesion.
- Sprawozdanie z Europejskiej Konferencji Demograficznej 2003 (referowała E. Frątczak)
- Informacja o kolejnym posiedzeniu CAHP w roku 2004. Kolejne posiedzenie CAHP planowane jest na 9–11 czerwca 2004. Zgodnie z systemem rotacyjnym przyjętym na początku kadencji CAHP, Polska w latach 2004–2005 nie należy do grupy krajów, dla których koszty uczestnictwa w posiedzeniach CAHP pokrywa Rada Europy. Koszty uczestnictwa w posiedzeniach CAHP w latach 2004–2005 pokrywa strona polska.

V. Współpraca z UNDP

Rządowa Rada Ludnościowa jest partnerem rządowym UNFPA w Polsce, dlatego Przedstawiciel UNFPA w Polsce Pan Colin Glennie zwrócił się z prośbą do RRL o pomoc w uzupełnieniu ankiety UNFPA na temat postępu w wdrażaniu postanowień Konferencji Kairskiej. Przesłana do Funduszu Ludnościowego Narodów Zjednoczonych (UNFPA) ankieta dotyczyła oceny procesu implementacji Programu Działania uchwalonego po Konferencji na rzecz Ludności i Rozwoju w Kairze w 1994 roku. Treść ankiety dotyczyła zagadnień ludnościowych, związanych z problematyką płci, zdrowia prokreacyjnego w tym profilaktyki HIV/AIDS. Przesłana ankieta jest ważnym elementem w ocenie procesu implementacji Programu Działania oraz w związku z pracami przygotowawczymi w sprawie dziesiątej rocznicy Konferencji w Kairze, (Kair +10).

W dniu 28 kwietnia 2003 r. odbyło się spotkanie przedstawicieli RRL z przedstawicielami misji eksperckiej UNFPA (Pan Vernon L. Mack, Chief Resource Mobilization Branch IERD, UNFPA i Pan Asger Ryhl, Chief UNFPA Nordic Office), na którym zaprezentowano cele i przebieg I Kongresu Demograficznego, Projekt Szkolenia Pielęgniarek oraz podejście rządu polskiego do polityki ludnościowej.

RRL wraz z Funduszem Ludnościowym ONZ (UNFPA) jest sygnatariuszem umowy podpisanej w dniu 11.06.2003 r., w ramach której realizowany jest program szkoleniowy dla pielęgniarek pracujących z dziećmi i młodzieżą. Projekt obejmuje szkolenie pielęgniarek szkolnych z zakresu zdrowia prokreacyjnego, problemów dojrzewania i profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową. Ma on na celu dostarczenie młodzieży ze wschodnich regionów Polski wiarygodnej i poufnej informacji z zakresu tej tematyki. Wiele młodych osób w wieku dojrzewania, szczególnie w tym regionie, nie ma możliwości udziału w zajęciach wychowania seksualnego ani zdobycia informacji z zakresu profilaktyki HIV/AIDS i innych

chorób przenoszonych drogą płciową; brakuje im także wiedzy na temat zdrowego stylu życia. Wykwalifikowany, dobrze przygotowany zespół trenerów przeprowadzi serię warsztatów, które odbędą się w czterech etapach w ciągu dwóch lat trwania projektu. Rezultatem projektu będzie zdobycie przez pielęgniarki niezbędnych do kontaktów z młodzieżą umiejętności komunikacyjnych oraz solidnej wiedzy, która pozwoli im skutecznie prowadzić zajęcia w szkołach i podejmować w pracy z młodzieżą tematy związane z problemami dojrzwania. Zostanie stworzony system monitorowania i oceny, który zapewni właściwy postęp w osiąganiu założonych celów. Zostanie utworzona edukacyjna strona internetowa dla pielęgniarek dotycząca zdrowia prokreacyjnego, profilaktyki chorób przenoszonych drogą płciową i HIV/AIDS. Po zakończeniu projektu przeprowadzona zostanie ocena podsumowująca. Obszar ten został wybrany na prośbę Rządowej Rady Ludnościowej, aby przygotować pielęgniarki pracujące z dziećmi i młodzieżą w szkołach do odegrania bardziej znaczącej roli w pomaganiu młodzieży w radzeniu sobie z zagadnieniami z zakresu zdrowia prokreacyjnego oraz profilaktyki HIV i innych chorób przenoszonych drogą płciową, a także w radzeniu sobie z problemami okresu dojrzwania. Dodatkowym czynnikiem był bardzo ograniczony dostęp młodzieży w wieku dojrzwania w tych regionach do takiej wiedzy. Program będzie trwał 2 lata.

VI. Zespół ds. polityki ludnościowej

Prace nad przygotowaniem założeń programu polityki ludnościowej w Polsce podjęte zostały z inicjatywy Rządowej Rady Ludnościowej. Decyzja w tej sprawie była następstwem zapisów Deklaracji I Kongresu Demograficznego w Polsce, w której uczestnicy Kongresu apelowali o podjęcie skoordynowanych działań pozwalających na zahamowanie niekorzystnych trendów demograficznych.

Rządowa Rada Ludnościowa powołała na podstawie Decyzji nr 1 Przewodniczącego RRL (*załącznik nr 4*) Zespół ds. opracowania założeń programu polityki ludnościowej, składający się z pracowników naukowych z różnych ośrodków w kraju oraz przedstawicieli resortów realizujących zadania związane z polityką ludnościową.

Instytucją powołaną do przygotowania projektu Założeń został Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, organizujący tok prac, kierujący ich przebiegiem i zobowiązany do przygotowania programu.

W wyniku dyskusji podjętej na posiedzeniach Zespołu sformułowano definicję polityki ludnościowej. Przeprowadzono sondaż opinii nt. potrzeby prowadzenia polityki ludnościowej, kierując stosowną ankietą pocztową do 56 instytucji i 54 osób związanych z problemami polityki społecznej, a szczególnie jej aspektami ludnościowymi

W ramach Zespołu powołano trzy podzespoły:

1. ds. poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz problemów rozrodczości
2. ds. zmniejszenia umieralności i poprawy stanu zdrowia ludności
3. ds. procesów migracyjnych – w tym migracji zarobkowych.

W pierwszej fazie prace miały charakter dyskusji w cyklach seminaryjnych, w których uczestniczyli członkowie poszczególnych podzespołów, pracownicy naukowcy z różnych ośrodków, zajmujący się szczegółowymi aspektami problematyki ludnościowej oraz przedstawiciele resortów związanych z różnymi płaszczyznami tejże polityki.

Ekspertom zlecono przygotowanie ekspertyz na tematy odpowiadające różnym obszarom przygotowywanego programu.

Zwrócono się także do odpowiednich resortów o udostępnienie informacji o prowadzonych przez nie działaniach związanych z polityką ludnościową.

W efekcie tych prac powstały dwa tomy opracowania:

- I. *Poprawa warunków powstawania i funkcjonowania rodzin, rozrodczości oraz stanu zdrowia* (pod kier. dr Bożeny Balcerzak-Paradowskiej)
- II. *O polską politykę migracyjną* (pod kier. prof. Antoniego Rajkiewicza).

Tom pierwszy, będący efektem pracy podzespołu pierwszego i drugiego, zawiera ogólną charakterystykę procesów demograficznych i na tym tle wskazuje na czynniki poprawy powstawania i funkcjonowania rodzin oraz podnoszenie poziomu urodzeń, głównie poprzez tworzenie warunków do:

- zawierania małżeństw i realizacji planów prokreacyjnych;
- rozwoju młodego pokolenia w rodzinie i środowiskach pozarodzinnych;

– sprawnego funkcjonowania rodzin w trudnych sytuacjach (niepełnych, wielodzietnych, rodzin osób starszych i z osobą starszą, z osobą niepełnosprawną).

Autorzy dokonali też oceny stanu zdrowia ludności Polski i wskazali uwarunkowania jego poprawy i ograniczenia umieralności, głównie poprzez:

- poprawę opieki medycznej nad matką i dzieckiem;
- ograniczenie zachorowań i zgonów z powodu chorób układu krążenia i chorób nowotworowych;
- promocję zdrowia.

W zakończeniu wskazano kierunki niezbędnych badań i analiz w powyższym zakresie.

Tom drugi, przygotowany przez podzespół trzeci, zawiera opis teoretycznych podstaw pojęcia migracji i polityki migracyjnej. Na tym tle autorzy analizują głównie determinanty i uwarunkowania polskiej polityki migracyjnej, odnosząc się kolejno do:

- uwarunkowań demograficznych, społeczno-gospodarczych i społeczno-kulturowych;
- czynników o charakterze procesów i zjawisk międzynarodowych.

Odrębny rozdział poświęcono Polonii i skupiskom Polaków poza granicami kraju.

Scharakteryzowano także podstawowe doktryny migracyjne, w tym ich aspekty funkcjonalne i instytucjonalne.

Określono cele i zadania polityki migracyjnej w kontekście aktualnych i prognozowanych procesów demograficznych i społeczno-ekonomicznych. Wskazano metody i środki realizacji polityki migracyjnej oraz podmioty kreujące i realizujące tę politykę.

Tom zamknięto częścią wnioskową, zawierającą zarówno kluczowe kierunki działań, jak i postulaty prowadzenia niezbędnych badań i analiz.

Obydwa tomy opracowania końcowego (w formie maszynopisów) przekazane zostały przez autorów do Sekretariatu Rządowej Rady Ludnościowej.

Założenia programu działań w zakresie polityki ludnościowej

OBSZARY DZIAŁANIA								
Główne filary polityki ludnościowej: Działania na rzecz poprawy	Poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin	Rozrodczości	Zmniejszenia umieralności i poprawy stanów zdrowia	Ochrona prawna rodziny				
				Praca	Możliwość uzyskania pracy; dochodów z pracy i ograniczanie bezrobocia, samozatrudnienie			
				Zabezpieczenie społeczne		obowiązków zawodowych z rodzinnymi	X	X
						Świadczenia rodzinne	X	X
						Ochrona rodzin niepełnych	X	X
						Pomoc społeczna	X	X
						Ubezpieczenie społeczne w tym: emerytury, świadczenia przedemerytalne i renty	X	X
						Partycypacja społeczna osób starszych	X	X
						Transfery międzypokoleniowe	X	X
						Mieszkalnictwo	X	X
						Przeciwdziałanie zagrożeniom funkcjonowania rodziny	X	X
				Warunki zdrowotne		Ochrona zdrowia, dostęp do świadczeń medycznych	X	X
						Środowisko naturalne	X	X
						Środowisko pracy	X	X
						Odżywianie i żywność		
				Warunki i zadania edukacyjne w kontekście integracji i globalizacji		System edukacji i dostęp do kształcenia, gwarancje równych szans	X	X
						Efektywność kształcenia z perspektywy rynku pracy	X	X
						Edukacja przez całe życie	X	X
						Edukacja zdrowotna i ekologiczna, promocja zdrowia	X	X
						Edukacja na rzecz rodziny	X	X
		Kształtowanie systemu wartości, w tym: rozwój wolontariatu	X	X				
Procesów migracyjnych w tym: migracji zarobkowych			X	X				

VII. Zespół GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME

Zespół GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME został powołany Decyzją nr 2 Przewodniczącego RRL (*załącznik nr 5*).

W dniu 26 sierpnia 2003 r odbyło się spotkanie zespołu ds. GENERATIONS AND GENDER PROGRAMME. Program zebrania obejmował krótką prezentację założeń programu GGP przez przedstawicieli Population Activity Unit UNECE z Genewy – Mirosława Macury i Alphonsa MacDonalda i dyskusję uczestników spotkania na temat działania polskiego zespołu ds. GGP. Zebranie miało na celu określenie celów działania stojących przed planowanym powołaniem zespołu. Zespół będzie powołany Decyzją Przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej, w jego skład wejdą przedstawiciele rządowych i pozarządowych instytucji. W imieniu Rządowej Rady Ludnościowej prof. Zbigniew Strzelecki powitał uczestników spotkania a zwłaszcza przedstawicieli Population Activity Unit UNECE z Genewy oraz przedstawiciela ONZ Ambasadora Colina Glenniego. Na wstępie M. Macura przypomniał, iż przyjazd ich związany jest z uczestnictwem w konferencji EPC 2003 oraz wyraził zadowolenie z możliwości uczestniczenia w tym spotkaniu i możliwości rozmowy na temat Generations and Gender Programme. M. Macura przypomniał, iż związany jest z Europejską Komisją Gospodarczą ONZ, której przewodniczyła niegdyś Minister Danuta Hübner, która obecnie jest Ministrem (do współpracy z UE). Generalnie są dwie linie działalności w Genewie: jedna regionalna związana ze zbieraniem danych a druga do komunikowania się z rządem na tematy ludnościowe. Jako część pierwszego pola działań M. Macura wymienił badanie FFS przeprowadzone w Europie i Ameryce. Projekt miał na celu określenie zmian w nowych formach tworzenia rodzin zwłaszcza nowych form partnerskich i nowych form zachowań prokreacyjnych. Po zakończeniu tego programu wylansowany został nowy program pod nazwą Generations and Gender Programme. Program opiera się na badaniu FFS i ma na celu zrozumienie zarówno w sensie koncepcyjnym jak i opartym na zbieranych danych na temat nowych form zachowań rodzin. Projekt określony jest Generations and Gender Programme czyli generacje i relacje płci ze względu na to, że te dwa czynniki wpływają na zachowania demograficzne. Nazwa Programu jednak nie powinna sugerować ograniczenia pola działania tylko do tych dwóch aspektów. Dodatkowo studia podejmować będą również wpływ sytuacji ekonomicznej (dochodowej i zatrudnienia) oraz wpływ sytuacji polityki społecznej na osoby i ich zachowania demograficzne. Z tego punktu widzenia M. Macura wyraził zadowolenie ze składu osób włączonych do zespołu, pochodzących z różnych Ministerstw w tym Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej. Następnie M. Macura przedstawił cel GGP, jakim jest poszerzanie wiedzy na temat czynników wpływających na zachowania prokreacyjne do tego celu niezbędne są dwa źródła informacji: badanie FFS oraz zbieranie danych na poziomie makro. GGS będzie jednak główną podstawą, filarem informatycznym przyszłej działalności. Jest już pierwsza grupa krajów zainteresowanych przeprowadzeniem badania takich tj. Francja, Niemcy, Austria, w których już zostały zabezpieczone fundusze do przeprowadzenia badania pilotażowego. Zainteresowanie jednak sięga poza Europę. Badanie zostanie przeprowadzone w Japonii oraz prawdopodobnie w Kanadzie. Obecnie GGP jest na etapie końcowym opracowywania kwestionariusza a w przyszłym roku pierwsza grupa krajów rozpocznie badania pilotażowe.

A. MacDonald na wstępie podkreślił, iż *Program* jest programem dobrowolnym i opiera się na dobrowolnej współpracy. Z uwagi na mandat Projektu instytucje zajmujące się polityką ludnościową i pokrewną zostały poproszone o przyłączenie się do Projektu. Z tego względu jest on wspierany przez UNFPA. Od zeszłego roku Bank Szwajcarski wsparł program swoimi funduszami, ale generalnie pomoc jest raczej nie finansowa lecz usługowa. Program jest nadzorowany przez Zarząd Konsorcjum, składający się z instytucji tak jak np.. Instytut Badań Demograficznych Maxa-Plancka, Interdyscyplinarne Centrum Badań Demograficznych, Francuski Instytut Demograficzny, ale również Węgierski Główny Urząd Statystyczny, Kanadyjski GUS, Londyńska Szkoła Ekonomiczna, oraz te wszystkie instytucje, które zajmują się problematyką ludnościową. Ponadto wszystkie kraje zainteresowane tworzą Grupy Robocze. Kraje wysyłają przedstawicieli na coroczne spotkania tych grup. W celu zapewnienia odpowiednich podstaw metodologicznych powołano odpowiednie grupy robocze. Jedną z najważniejszych obecnie jest grupa robocza zajmująca się budową kwestionariusza. Jest to grupa koordynowana przez Instytut Maxa-Plancka. Grupa analityczna natomiast jest koordynowana przez INED, ale jedną z ważniejszych grup jest grupa powołana do przygotowania projektu badania i próby do badania, koordynowana przez Główny Urząd Statystyczny z Kanady. Jest również grupa zajmująca się zbieraniem danych do kontekstualnej bazy danych czyli

z otoczenia, koordynowana przez Austriacki Instytut Badań Rodzinnych. Ostatnia grupa robocza koncentruje się na krajach, które mają wszechstronne zapisy administracyjne danych. (bieżąca sprawozdawczość). Zamiarem jest sprawdzenie czy jest możliwość wykorzystania tych danych i uzupełnienia danych z FFS. Taka jest właśnie struktura programu. Jest ona bardzo elastyczna, ponieważ większość kosztów ponoszona jest przez instytucje tą strukturę organizujące. Interesujący jest fakt, iż z niektórych krajów zainteresowanych płyną już zapytania i prośby o koordynację ich zespołów lokalnych. Niestety w dalszym ciągu nie ma pieniędzy potrzebnych do zorganizowania takiej koordynacji. Na poziomie kraju, jak widać na przykładzie tego zespołu, należy podjąć dwie kwestie: zakres jego działania oraz sposób finansowania. Przykładowo wśród krajów Europy wschodniej (jak się okazało na spotkaniu w Pradze) jest zainteresowanie pomocą techniczną w przeprowadzeniu badania, ponieważ jest ono raczej innowacyjnym przedsięwzięciem. Bardzo niewiele krajów ma doświadczenie w tej mierze (nawet na zachodzie). Jednym z wyzwań jest znalezienie sposobu udzielenia pomocy tym krajom bez ponoszenia dużych nakładów finansowych.

Z. Strzelecki przedstawił sytuację przygotowań do GGP w Polsce. Jesienią 2002 RRL przedstawiła Rządowi Raport o sytuacji demograficznej kraju i Rada została poinformowana o zakresie i metodologii GGP. Rada zaakceptowała propozycję udziału Polski w tym programie. We wnioskach do Rady Ministrów sformułowany został stosowny zapis, który Z. Strzelecki następnie dosłownie zacytował:

„Zmiany zjawisk i procesów demograficznych i ich uwarunkowań w Polsce powinny być analizowane i oceniane w kontekście zmian występujących w krajach europejskich. Jedną z szans podjęcia takich analiz jest przystąpienie Polski do programu demograficznych badań europejskich „Gender and Generation Programme”, którego długofalowy zakres tematyczny został wstępnie opracowany przez Gender & Generation Programme Consortium Board. Zakres tego przedsięwzięcia badawczego (porównywanego z programem Światowego Badania Płodności z lat 70-tych) wymaga podjęcia prac przygotowawczych w 2003 r. Rządowa Rada Ludnościowa we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym podejmie stosowne przygotowania. Minister Finansów przygotowuje propozycje możliwości sfinansowania udziału Polski w tym programie począwszy od roku 2005.”

W styczniu br. wniosek ten został przez Radę Ministrów przyjęty. Ze względu na rolę GUS w tym programie propozycja ta została przedłożona na Radzie Statystki. Rada Statystyki odniosła się pozytywnie do tego Programu i do udziału GUS w tym Programie. W Polsce tworzony jest program badań statystycznych. Będzie rozważona możliwość udziału GUS w tym badaniu w przyszłości. Kierownictwo GUS wyraziło gotowość włączenia się GUS do tego badania w przyszłości. Problemem i barierą są oczywiście finanse. Badanie będzie badaniem kosztownym, stąd zespół w pierwszej kolejności będzie miał za zadanie określenie źródeł finansowania badania w Polsce. Wszystkie oferty będą mile witane i oczekiwane. Zamierzeniem jest przeprowadzenie w 2005 roku badania pilotażowego a w 2006 właściwego. Jest to zbieżne z zamierzeniami Konsorcjum. Na zakończenie Z. Strzelecki dodał, iż niestety obecnie nie ma żadnej odpowiedzi na pytanie dotyczące finansów.

M. Macury stwierdził, iż na początku prac nad projektem, uznano, iż istotnym faktem jest, aby powstały właśnie takie krajowe komitety, składające się z instytucji a nie jednostek, co dokładnie się stało w Polsce i jest to fakt godny uznania. Jest to pierwszy krok, a następnym, jak wiadomo, będzie znalezienie źródeł finansowania. A. MacDonald dodał, iż ważny jest fakt uczestnictwa w programie GUS-u. Jak wiadomo Europejski Kongres Statystyków włączył GGP do światowego programu roboczego. Na przewidywanym spotkaniu zarządu kongresu w październiku br. będzie prezentowany program GGP i stanie się częścią prac światowej statystyki. Podobnie w Polsce jak i na Węgrzech silna pozycja GUS-u w badaniu GGP rokuje włączenie tego badania do prac statystyki publicznej.

W imieniu GUS Pani dyrektor Grażyna Marciniak podziękowała za miłe słowa w stosunku do GUS, a następnie zapewniła, iż GUS od samego początku śledził z zainteresowaniem rozwój programu GGP. Od początku GUS deklaruwał udział w Programie. Na początku miałyby to być tylko udział w tworzeniu kontekstualnej bazy danych, ponieważ GUS w owym czasie był zaangażowany w przygotowania i przeprowadzenie NSP 2002. Obecnie po zakończeniu spisu GUS gotowy jest do przekazania stosownych danych kontekstowych jak również wyraża gotowość do zaangażowania się w samo badanie GGS. Program badań statystycznych na 2004 został już zamknięty, tym niemniej istnieje możliwość włączenia GGS do programu badań od roku 2005. Oczywiście już od tego momentu GUS może zadeklarować pomoc i wsparcie wiedzą i umiejętnościami pracowników GUS w pracach przygotowawczych.

Colin Glennie przyznał, iż jest to bardzo ciekawy projekt, pomimo iż nie jest on osobiście specjalistą w tej dziedzinie. Uznał on projekt za niezwykle czasochłonny. Jako przedstawiciel UNDP w Polsce przyznał, iż są oni bardzo zainteresowani udziałem w projekcie i wspieraniem go. Jest on niezwykle kosztowny, i zauważył, że Polska otrzymuje coraz to mniej funduszy zewnętrznych a biuro UNDP będzie zamknięte w 2004. C. Glennie zwrócił jednak uwagę, iż Polska jest krajem wielu nierówności. Nie jest znany rozwój tych nierówności w ciągu najbliższych 10 lat, zwłaszcza, że społeczeństwo polskie rozwija się dynamicznie, chociaż nierównomiernie. Pytanie: jak badanie ma zamiar uchwycić (uwzględnić) fakt występowania tych nierówności?

M. Macura przyznał, iż pomimo skoncentrowania uwagi na zachowaniach demograficznych są oni świadomi występowania zmian społecznych i ekonomicznych, które mają wpływ na zachowania demograficzne. Stąd między innymi powstanie książki traktującej o ludności lat 90-tych czyli okresu przejściowego. W związku z tym podejmowany jest wysiłek zebrania danych ekonomicznych w projekcie GGP. Chodzi o dane o dochodach rodziny, zatrudnieniu i bezrobociu. Dodatkowo dane będą dostępne po każdej rundzie badania a nie po jego zakończeniu. Pozwoli to na dokumentowanie tego procesu na bieżąco i jest to bardzo ważny „produkt uboczny” tego badania.

Prof. Z. Strzelecki dodał, że problem ten należy postrzegać w kategoriach zmiennej niezależnej i zależnej a 6 lat badania panelowego nie jest okresem znaczącym dla zmian struktur społecznych. Jest to okres krótki zwłaszcza dla Polski gdzie zmiany struktur społecznych dokonują się raczej w dłuższym okresie czasu. W tym okresie oczywiście staniemy się członkami UE. Zmiany w zmiennej niezależnej (nierówności społeczne) nie są jeszcze dla nas znane, a to badanie może pokazać obraz tych zmian również jako efekt dodatkowy oprócz głównej linii badania.

Na zakończenie Z. Strzelecki zasygnalizował członkom zespołu, iż po sporządzeniu oficjalnej notatki zostanie zwołane posiedzenie zespołu w pełnym składzie, aby podjąć realizację zadań określonych w Zarządzeniu Przewodniczącego RRL dotyczącym powołania zespołu ds. Generations and Gender Programme.

Prof. E. Frątczak zwróciła uwagę, iż w późniejszym okresie planowane jest stworzenie krajowego zespołu naukowego do spraw analiz tego badania.

Z. Strzelecki wyraził nadzieję, iż kontakt zostanie utrzymany oraz przypomniał, iż udział Polski w Programie GGP nie jest tylko intencją instytucji powołanych do uczestnictwa w Programie, ale został poparty również przez I Kongres Demograficzny, który miał miejsce w latach 2001-2002. Idea GGP została więc poparta także przez środowisko naukowe.

M. Macura na pożegnanie wyraził nadzieję na pomyślny rozwój współpracy wspominając bogate tradycje współpracy z polskimi demografami m.in. z nieżyjącym już Prof. Z. Holzerem.

VIII. Posiedzenia Prezydium RRL

Prezydium RRL obradowało w 2003 r. na trzech posiedzeniach (07.03., 30.09. i 20.10). Protokoły z posiedzeń plenarnych i posiedzeń prezydium dokumentują całokształt prac Rządowej Rady Ludnościowej w 2003 roku.

**Publikacje I Kongresu Demograficznego w Polsce 2001-2002:
Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Polska a Europa.**

- Tom I: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. I Kongres Demograficzny w Polsce. Sesja Inauguracyjna*, (2001) red. Z. Strzelecki, A. Ochocki, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Warszawa.
- Tom IIA: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Proces starzenia się ludności Polski i jego społeczne konsekwencje*, (2002) red. L. Frąckiewicz, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Katowice.
- Tom IIB: *Proces starzenia się ludności. Potrzeby i wyzwania*, (2002) red. J. Kowaleski, P. Szukalski, Zakład Demografii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Tom III: *Medycyna szkolna. Główne problemy i kierunki rozwiązań systemowych*, (2002) red. J. Szymborski, Rządowa Rada Ludnościowa, RCSS, Warszawa.
- Tom IV: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku*, (2002) red. J. Śledzianowski, Akademia Świętokrzyska, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Kielce.
- Tom V: *Społeczne problemy osób niepełnosprawnych*, (2002) red. J. Sikorska, Instytut Filozofii i Socjologii, PAN, Warszawa.
- Tom VI: *Zadania Samorządów lokalnych w rozwoju demograficznym*, (2002) red. J. Hryniewicz, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Skierniewicach, Skierniewice.
- Tom VII: *Polska a Europa. Rozwój demograficzny a niepełnosprawność dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej*, (2002) red. T. Sikoń, E. Nawracała, SIKOŃ - Fundacja dla Dzieci Niepełnosprawnych, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Zielona Góra.
- Tom VIII: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Proces starzenia się społeczeństwa i jego wyzwania dla polityki społecznej*, (2002) red. L. Frąckiewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.
- Tom IX: *Kardiologia i onkologia w Polsce na początku XXI wieku. Stan, wyzwania i perspektywy*, (2002) red. M. Nowacki, Z. Religa, W. Zatoński, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Warszawa.
- Tom X: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Problemy społeczne regionów*, (2003) red. A. Organiściak-Krzykowska, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Olsztyn.
- Tom XI: *Miejsce Polski w Europie w rozwiązywaniu problemów profilaktyki, wykrywania wczesnych form i leczenia raka ginekologicznego*, (2002) red. J. Zieliński, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Warszawa.
- Tom XIV: *Procesy demograficzne w krajach Unii Europejskiej – porównanie z Polską*, (2003) red. I. Sobczak, Gdańsk (praca w druku).
- Tom XV: *System wartości a procesy demograficzne*, (2003), red. K. Slany, A. Małek, I. Szczepaniak-Wiecha, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Tom XVII: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. I Kongres Demograficzny w Polsce. Sesja Końcowa*, (2003) red. Z. Strzelecki, Rządowa Rada Ludnościowa RCSS, Warszawa.
- Tom XVIII: *Rodzina Polska u progu trzeciego tysiąclecia*, (2003) red. W. Majkowski, Warszawa
- Tom XXI: *Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Przeobrażenia społeczno-demograficzne i ich konsekwencje dla województwa śląskiego*, (2003) red. L. Frąckiewicz, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach, Katowice.

Ponadto ukazały się:

1. *Ludność Śląska – procesy demograficzne i społeczne w okresie transformacji ustrojowej*, (2003) red. R. Rauziński, Politechnika Opolska, Polskie Towarzystwo Demograficzne, Opole.

2. *I Kongres Demograficzny. Seminarium Regionalne w Kielcach. Aktualne problemy demograficzne i szanse rozwoju społeczno-gospodarczego województw Polski południowo-wschodniej*, (2002) GUS, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Kielcach, Urząd Statystyczny w Kielcach oraz Urzędy Statystyczne w Krakowie, Lublinie i Rzeszowie.
3. *Problemy demograficzne Polski przed wejściem do Unii Europejskiej. Demographic Problems of Poland before the Accession to the European Union*, (2003) red. Z. Strzelecki, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

**Stanowisko Rządowej Rady Ludnościowej i Komitetu Nauk Demograficznych PAN
dotyczące „Założeń prognozy ludności Polski na lata 2003 – 2030”**

Tekst dokumentu „Założenia prognozy ludności Polski na lata 2003 – 2030” był przedmiotem dyskusji na wspólnym plenarnym posiedzeniu Rządowej Rady Ludnościowej i Komitetu Nauk Demograficznych PAN w dniu 27 października 2003 roku.

Rządowa Rada Ludnościowa i Komitet Nauk Demograficznych PAN z satysfakcją odnotowują gotowość Głównego Urzędu Statystycznego do opracowania nowej prognozy demograficznej dla Polski w krótkim okresie po ogłoszeniu wyników NSP 2002.

Rządowa Rada Ludnościowa i Komitet Nauk Demograficznych PAN po przedyskutowaniu założeń na wspólnym posiedzeniu w dniu 27 października 2003 roku przyjęły następujące stanowisko:

1. Horyzont prognozy powinien sięgać 2030 roku.
2. Podstawą do przygotowania prognozy liczby i struktury ludności Polski powinny być stosownie do faktów skorygowane stany liczby i struktury ludności Polski. Dodatkowo należy przeszacować wstecz stany ludności Polski, określić wielkość podstawowych współczynników demograficznych w oparciu o skorygowane stany i struktury ludności. Ze względu na nieobecność w kraju dość dużej liczby ludności faktycznie zamieszkałej, sugerujemy opracowanie dodatkowej prognozy obejmującej ludność rezydującą. Przy tworzeniu wariantów prognozy należy w większym stopniu uwzględnić scenariusze zmian rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju.
3. W zakresie metodologii opracowania prognozy należy rozważyć możliwość uwzględnienia modelu wieloregionalnej dynamiki ludności oraz metody równań bilansowych.
4. W zakresie założeń dotyczących płodności (scenariusze dzietności) proponowany wariant niski należy uznać za podstawowy. Argumentami za takim rozwiązaniem są: rosnący poziom wykształcenia, trudności na rynku pracy – wysoki poziom bezrobocia, zmniejszanie świadczeń socjalnych na rzecz rodziny, brak w polityce społecznej filozofii umacniania rodziny i generalnie trudne warunki społeczno – ekonomiczne w jakich znalazło się pokolenie w wieku prokreacyjnym. Zatem okoliczności przemawiają za przyjęciem pesymistycznych założeń dotyczących dzietności, zakładając jej dalszy spadek do roku 2010, a następnie niewielką poprawę.
5. W zakresie założeń dotyczących umieralności (opóźnienia w redukowaniu umieralności) wariant niski należy uznać za podstawowy. Stwierdzono bowiem, że brak jest podstaw do przyjęcia założonego tempa zmniejszania się dystansu w umieralności w stosunku do krajów Unii Europejskiej.
6. W zakresie założeń dotyczących migracji zagranicznych nie podzielono poglądu o stabilizacji migracji na poziomie lat 2000 – 2002. Należy oczekiwać, że skala migracji w najbliższych latach nieco wzrośnie, stąd wzrośnie nieznacznie ujemne saldo migracji zagranicznych i zmieni się jego struktura (ubytek w młodszych grupach wieku, a wzrost w starszych grupach wieku).
7. W zakresie założeń migracji wewnętrznych uznano je za realne i zostały zaakceptowane. Podkreślono, że w migracjach wewnątrzwojewódzkich będą nasilać się migracje miasto-wieś w związku ze zjawiskiem suburbanizacji.
8. Z uznaniem przyjęto szczegółowość zakresu opracowania prognoz dla:
 - Polski, województw, podregionów – rocznikami wieku do 99 lat oraz 100+ (w miejsce poprzednich rozstrzygnięć do 84 lat, 85 +),
 - powiatów oraz pozostałych jednostek – według grup funkcjonalnych i grup 5-letnich do 84 lat i 85 + (w miejsce poprzednich rozstrzygnięć do 74 lat oraz 75+). Wydłużenie granicy wieku przy opracowaniu prognozy jest wskazane z różnych względów, m.in. z
 - uwagi na zmieniającą się strukturę wieku ludności Polski związaną z procesem starzenia się ludności, reformą systemu emerytalnego, itd.
9. Wskazano na konieczność prowadzenia badań interdyscyplinarnych w zakresie wszechstronnego wyjaśnienia zamian w procesach demograficznych w Polsce szczególnie po roku 1989. Podstawowe tematy badawcze, które wymagają pilnego opracowania w najbliższym czasie z możliwością wystąpienia RRL i KND PAN o tzw. grant ustanawiany to:

- zmiany procesów demograficznych w Polsce, ich uwarunkowania i konsekwencje w latach 1989 – 2003;
- ocena jakości wyników NSP 2002 i NSP 1988
- zmiany płodności i rodziny na podstawie wyników badania „Dzietność Kobiet” przy NSP 2002
- migracje długookresowe na podstawie wyników badania „Migracje długookresowe” przy NSP 2002.

Do stanowiska RRL i KND PAN dołączamy pięć załączników, które zawierają oceny założeń prognozy przygotowane przez ekspertów, członków RRL i członków KND PAN.

Przewodnicząca KND PAN
Dr hab. Ewa Frątczak, prof. SGH

Przewodniczący RRL
Dr hab. Zbigniew Strzelecki, prof. SGH

**United Nations Commission on Population and Development
Thirty-Sixth Session, New York, 31 March-4 April 2003
Population, Education and Development in Poland**

Statement by Ms. Ewa Freyberg Head of Polish Delegation

Mr. Chairman, Distinguished Delegates, Ladies and Gentlemen!

Poland is a European country of a substantial demographic potential. Dynamics of natural and real population growth, however diminishing over the last decades, has always been high. Family formation patterns, reproductive attitudes and behaviours have changed, life span has extended, decline in fertility has resulted in accelerated ageing of the society. Nature of these changes confirms that the demographic transformation is an advanced process.

On 20 May 2002, the National Population Census has been organised by the Central Statistical Office, according to the procedures of the United Nations. Preliminary results from the National Population Census 2002 showed that Poland's population amounts to 38,300,000.

A demographic transformation, experienced by Poland is very important both for the nation and the state. The following phenomena deserve special attention:

- Replacement of generations has already been narrowed down.
- Ageing process has accelerated
- Decline in the death risk among adult and the elderly populations is observed

Demographic processes are of fundamental importance for outlining the long-term strategy of development for our country, and constituted the basis to organize the First Demographic Congress in Poland 'Europe and Poland. Demographic Processes at the Turn of the 21st Century'.

The results from the National Population Census 2002, as well as the conclusions of the First Demographic Congress in Poland, showed that these demographic phenomena would be continued in a perspective of the ageing processes in our country. To respond to that problem the Government has prepared the assumptions of the Program of Action for the population policy in Poland.

Distinguished Delegates!

Education is one of the most important factors ensuring equal opportunities for men and women in life. The possibility of an education at all levels and fields of education and creating equal opportunities to access the education system are a fundamental conditions in carrying gender equality into effect.

The government of the Republic of Poland has implemented Poland's international obligations in the scope of providing men and women with equal access to all levels of education. However, the full realization of equal opportunities of men and women requires further change of stereotypes including adapting the content and methods of education.

Article 33, paragraph 2 of the Constitution of the Republic of Poland states that men and women have equal rights to education. In accordance to article 1 of the Act on the education system of September 7, 1991, the education system especially assures the realization of the right of every citizen of the Republic of Poland to education and children's and youth's right to an upbringing and care suitable to their age and stage of development.

Both the laws concerning the education system and its executive acts do not differentiate the access to knowledge and method of learning depending on the sex of the student or child. In effect, this means, that boys and girls in Poland are guaranteed equal opportunities of education at all levels.

The general education foundation program takes into account the recommendations in the Universal Declaration of Human Rights, the Covenant on Civil and Political Rights and the Convention on the Rights of the Child.

Changes in education observed in Poland follow both demographic processes and transformation of the political and economic system. Introduction of the educational reform (beginning with the school year

1999/2000) is linked to decentralisation of the management of education. At present, nearly all public schools and educational institutions are managed by territorial self-government units.

The main goals of the reform of the system of education are: to raise the level of education among society through further extension of participation in secondary and higher education, to promote long-life education, to promote equal educational opportunities and to favour improvement in the quality of education. The concept behind the educational reform is to enable the greatest possible part of the society to gain the highest possible education, update the content of educational programmes and to make possible continuation of educational process and achievement of new qualifications throughout the whole life.

The state is responsible for the implementation of principle of universal and equal access to education through:

- law making and creation of mechanisms preserving equality in educational opportunities
- setting and monitoring standards of the quality of education, particularly the quality of teachers
- introduction of incentives providing for increase in effectiveness of the used measures
- paying special attention to the need of the people from poor or culturally neglected environment or the disabled.

Mr Chairman,

The systemic, economic, social and cultural changes occurring in the last years in Poland influence status of reproductive health of the population.

Improvement in the economic situation of the country and increase in the standard of living, conduce to better care of pregnant women, improvement of birth conditions and care for newborn children at hospitals, which means overall improvement in reproductive health indicators of mother and child.

Distinguished Delegates,

Education and information have a significant influence on the scale of HIV infections. Low level of HIV infections is being observed in Poland over the past years. However, this has not meant a decrease in the preventive efforts.

The first HIV case has been diagnosed in Poland in 1985 and about one year later the first AIDS case was found. For the end of February 2003 in total 7993 HIV infections and 1257 cases of AIDS were registered. 618 patients were victims of this disease. However, it is estimated that the number of people living with HIV in Poland amounts to 15–20 thousand.

This sustainable epidemiological situation demands many prevention activities at intensified level, and therefore, it seems to be a necessity to perform all the tasks that are defined in the National Program for HIV Prevention and Care for People Living with HIV/AIDS.

Mr Chairman,

The measures are implemented in Poland to improve the health of children and adolescents through health education, initiation and implementation of various activities in the area of promoting of health and sport.

The Government also implements measures for the education and promotion of the safety of road traffic. Some examples of these measures are:

- implementation of the Program for Care for People with Hearing Disorders, the Program for Screening Examinations of Sight "I CAN SEE", and the screening examinations as of 2001, based on the "I CAN HEAR" Program.
- promotion of sport and physical culture are set forth in the program "Strategy of Sport Development until 2012."

Finally I would like to add that a more detailed report on Population, Education and Development in Poland is available for anyone interested in the back of the room.

**DECYZJA Nr 1
PRZEWODNICZĄCEGO RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ**

z dnia 4 lutego 2003 r.

w sprawie powołania zespołu do przygotowania założeń programu działań
w zakresie polityki ludnościowej.

W związku z § 4 ust. 1 Zarządzenia Nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2002 r. w sprawie Rady do Spraw Koordynacji działań międzyresortowych w zakresie polityki ludnościowej, postanawiam co następuje:

§1

Powołuję Zespół do przygotowania założeń programu działań w zakresie polityki ludnościowej, zwany dalej „Zespołem”, jako organ pomocniczy Rządowej Rady Ludnościowej, zwanej dalej „RRL”.

§2

W skład Zespołu wchodzi:

- 1) Przewodniczący – dr hab. prof. SGH Zbigniew Strzelecki
- 2) Wiceprzewodniczący – dr Bożena Balcerzak-Paradowska
- 3) Sekretarz – dr hab. prof. SGH Ewa Frątczak

4) Członkowie:

- a) – prof. dr hab. Lucyna Frąckiewicz
- b) – prof. dr hab. Józefina Hrynkiewicz
- c) – prof. dr hab. Janina Józwiak
- d) – prof. dr hab. Adam Kurzynowski
- e) – prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz
- f) – prof. dr hab. Krystyna Słany
- g) – prof. dr hab. Izydor Sobczak
- h) – prof. dr hab. Janusz Szymborski
- i) – prof. dr hab. Janusz Witkowski
- j) – prof. dr hab. Zdzisław Zdrojewski

5) Przedstawiciele:

- a) – Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu,
- b) – Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej,
- c) – Ministerstwa Finansów,
- d) – Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- e) – Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
- f) – Ministerstwa Zdrowia,
- g) – Głównego Urzędu Statystycznego,
- h) – Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn.

§3

Przewodniczący Zespołu może zapraszać na posiedzenia Zespołu, grup specjalistycznych oraz do udziału w pracach przedstawicieli nauki i specjalistów z dziedziny demografii i pokrewnych dyscyplin naukowych.

§4

Do zadań Zespołu należy:

- 1) analiza dokumentów I Kongresu Demograficznego w zakresie rozwiązań proponowanych do polityki prorodzinnej, ludnościowej i społecznej,
- 2) zdefiniowanie głównych obszarów funkcjonowania polityki ludnościowej w związku z obserwowaną tendencją zmian procesów i struktur demograficznych w Polsce w okresie transformacji i do 2030 r.,
- 3) zaproponowanie ekspertów do opracowania propozycji działań w wybranych obszarach polityki ludnościowej,
- 4) współpraca z instytucjami naukowo-badawczymi,
- 5) opracowanie założeń kompleksowego programu działań w zakresie polityki ludnościowej.

§5

1. Plan pracy Zespołu zatwierdza Przewodniczący RRL.
2. Przygotowane założenia programu działań w zakresie polityki ludnościowej Zespół przedkłada do zaopiniowania i zatwierdzenia przez RRL.

§6

1. Przewodniczący Zespołu lub z jego upoważnienia Wiceprzewodniczący zwołuje posiedzenia Zespołu.
2. Posiedzenia Zespołu są zwoływane w zależności od potrzeb.

§7

Przewodniczący Zespołu może powoływać spośród członków Zespołu grupy specjalistyczne do opracowania określonych zagadnień.

§8

Przewodniczący Zespołu może wnioskować o odpłatne przygotowanie przez członków Zespołu lub ekspertów spoza Zespołu ekspertyz oraz innych opracowań rozpatrywanych na posiedzeniach Zespołu.

§9

Członkom Zespołu oraz ekspertom zapraszanym na posiedzenie Zespołu lub do grup specjalistycznych, niebędących mieszkańcami Warszawy, przysługują diety i zwrot kosztów podróży na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na obszarze kraju.

§10

Decyzja wchodzi w życie z dniem podpisania.

Zbigniew Strzelecki

**DECYZJA Nr 2
PRZEWODNICZĄCEGO RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ**

z dnia 19 września 2003 r.

w sprawie powołania zespołu do spraw Generations and Gender Programme (GGP)

W związku z § 4 ust. 1 Zarządzenia Nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2002 r. w sprawie Rady do Spraw Koordynacji działań międzyresortowych w zakresie polityki ludnościowej postanawiam, co następuje:

§1

Powołuję Zespół do spraw Generations and Gender Programme (GGP), zwany dalej „Zespołem”, jako organ pomocniczy Rządowej Rady Ludnościowej, zwanej dalej „RRL”.

§2

W skład Zespołu wchodzi:

- 1) Przewodniczący – dr hab. prof. SGH Zbigniew Strzelecki, Rządowa Rada Ludnościowa,
- 2) Wiceprzewodniczący – dr hab. prof. SGH Ewa Frątczak, Rządowa Rada Ludnościowa, Polskie Towarzystwo Demograficzne

3) Członkowie:

- a) – Alina Wiśniewska, przedstawiciel Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej,
- b) – Marta Postuła, przedstawiciel Ministerstwa Finansów,
- c) – Janina Józwiak, przedstawiciel Ministerstwa Nauki i Informatyzacji,
- d) – Grażyna Marciniak, przedstawiciel Głównego Urzędu Statystycznego,
- e) – Jolanta Łozińska, przedstawiciel Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn,
- f) – Beata Balińska, przedstawiciel Stałego Koordynatora Systemu ONZ w Polsce.

§3

Przewodniczący Zespołu może zapraszać na posiedzenia Zespołu, grup specjalistycznych oraz do udziału w pracach przedstawicieli nauki i specjalistów z dziedziny demografii i pokrewnych dyscyplin naukowych.

§4

Do zadań Zespołu należy:

1. Przygotowanie koncepcji projektu finansowania programu GGP w Polsce
2. Opracowanie organizacji przeprowadzenia programu GGP w Polsce.
3. Określenie zakresu merytorycznego programu możliwego do zrealizowania w warunkach polskich.
4. Współpraca międzynarodowa z komisjami GGP i zespołami merytorycznymi w ramach programu GGP.
5. Realizacja programu GGP we współpracy z instytucjami polskimi i międzynarodowymi.

§5

1. Plan pracy Zespołu zatwierdza Przewodniczący RRL.
2. Przygotowany program działań w zakresie Generations and Gender Programme (GGP) Zespół przedkłada do zaopiniowania i zatwierdzenia przez RRL.

§6

1. Przewodniczący Zespołu lub z jego upoważnienia Wiceprzewodniczący zwołuje posiedzenia Zespołu.
2. Posiedzenia Zespołu są zwoływane w zależności od potrzeb.

§7

Przewodniczący Zespołu może powoływać spośród członków Zespołu grupy specjalistyczne do opracowania określonych zagadnień.

§8

Przewodniczący Zespołu może wnioskować o odpłatne przygotowanie przez członków Zespołu lub ekspertów spoza Zespołu ekspertyz oraz innych opracowań rozpatrywanych na posiedzeniach Zespołu.

§9

Członkom Zespołu oraz ekspertom zapraszanym na posiedzenie Zespołu lub do grup specjalistycznych, niebędących mieszkańcami Warszawy, przysługują diety i zwrot kosztów podróży na zasadach określonych w przepisach dotyczących podróży służbowych na obszarze kraju.

§10

Decyzja wchodzi w życie z dniem podpisania.

Zbigniew Strzelecki

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ W 2004 R.

- I. Posiedzenia plenarne RRL:
 - 1) 26 lutego 2004 r.
 - 2) 20 maja 2004 r.
 - 3) 9 lipca 2004 r.
 - 4) 27 października 2004 r.
- II. Raport Rządowej Rady Ludnościowej pt. „Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2002”
- III. Europejskie Forum Ludnościowe EPC – styczeń 2004
- IV. IX Ankieta ONZ
- V. Udział w pracach Komisji ds. Ludności ONZ
- VI. Udział w pracach Europejskiego Komitetu Ludnościowego
- VII. Zespół Generation and Gender Programme
- VIII. Posiedzenia Prezydium RRL

Załączniki:

- 1. Sprawozdanie z konferencji na temat „Założenia polityki migracyjnej Polski”
- 2. Decyzja nr 3 Przewodniczącego RRL w sprawie powołania zespołu ds. kształtu polskiej polityki migracyjnej
- 3. Statment by Ms. Ewa Frątczak Secretary General Polish Governmental Population Council
- 4. Kryteria uczestnictwa państw w programie GGP
- 5. Pismo do Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego
- 6. Program Europejskiej Konferencji Demograficznej 2005

W 2004 r. Rada do spraw koordynacji działań międzyresortowych w zakresie polityki ludnościowej, zwana „Rządową Radą Ludnościową” funkcjonowała na mocy Zarządzenia Nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2002 roku (z późniejszymi zmianami), pod przewodnictwem dr hab. prof. SGH Zbigniewa Strzeleckiego.

Od 01.11 2003 r. na podstawie zarządzenia nr 82 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 września 2003 r. obsługę RRL przejął GUS.

I. Posiedzenia plenarne RRL.

W 2004 r. Rządowa Rada Ludnościowa obradowała na czterech posiedzeniach plenarnych w dniach: 26 lutego, 20 maja, 9 lipca i 27 października. 2004 r.

1. W dniu 26 lutego przedmiotem posiedzenia plenarnego były:

- Projekt raportu 2002 „Sytuacja demograficzna Polski”
- Sprawozdanie z działalności RRL za rok 2003
- Program pracy RRL na 2004 rok
- Sprawozdanie z Demograficznego Forum Ludnościowego 12–14 stycznia 2004 i posiedzenia Komitetu Demograficznego Rady Europy z dnia 1–3 grudnia 2003 roku (Sekretarz Generalny RRL)
- IX Ankieta ONZ nt. Ludności i Rozwoju
- Raport krajowy na posiedzenie Komisji Ludność i Rozwój ONZ Nowy Jork, marzec 2004

Ad 1.

Rządowa Rada Ludnościowa zaaprobowała projekt raportu 2002 „Sytuacja demograficzna Polski”. Rada Ministrów w dniu 20 lipca przyjęła XXVIII raport 2002 „Sytuacja demograficzna Polski”.

Poszczególne rozdziały raportu w części I zawierają analizy i oceny dotyczące: ruchu naturalnego ludności, a więc małżeństw, rozwodów, urodzeń i płodności oraz umieralności. Część II raportu poświęcona jest analizie i ocenom, dotyczącym wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności w zakresie: stanu i struktury ludności, rodzin i gospodarstw domowych, aktywności ekonomicznej ludności oraz osób niepełnosprawnych. Raport zamieszcza w postaci aneksu wyniki ankietowego badania reprezentacyjnego dotyczącego społecznej percepcji przemian ludnościowych zachodzących w Polsce oraz poglądów na temat rozwiązań polityki ludnościowej.

Przedkładane analizy i oceny wskazują, że w 2002 roku pogłębiały się zarówno pozytywne jak i negatywne tendencje w rozwoju demograficznym Polski, niektóre z negatywnych zaś zaczynają się utrzymywać. Dotyczy to głównie procesów rodzinotwórczych i dzietności. Kontynuacja tych tendencji będzie oznaczać dla Polski poważne zmiany w strukturze wieku ludności, a w konsekwencji perturbacje społeczno-ekonomiczne już w niedalekiej przyszłości. W związku z tym istnieje konieczność wdrożenia kompleksowej, zintegrowanej polityki ludnościowej, której instrumenty powinny łagodzić wiele z potencjalnych skutków lub im przeciwdziałać. Rządowa Rada Ludnościowa przygotowała założenia takiej polityki, które były przedmiotem dwóch konferencji naukowych. Jedną z nich została poświęcona działaniom nakierowanym na procesy rodzinotwórcze i dzietność, drugą zaś na problemy migracji. Po opracowaniu wyników tych konferencji Rządowa Rada Ludnościowa przedłożyła te założenia Radzie Ministrów. W niniejszym raporcie Rada przedłożyła Deklarację I Kongresu Demograficznego w Polsce, którego inicjatorem była Rządowa Rada Ludnościowa: pt.: „Polska a Europa. Procesy demograficzne u progu XXI wieku”.

2. W dniu 20 maja przedmiotem posiedzenia plenarnego były „Założenia polityki ludnościowej w Polsce”, które zorganizowane zostało w formie konferencji wspólnie z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych.

Program konferencji obejmował:

- Prezentację dokumentu „Założenia polityki ludnościowej w Polsce”
- Wystąpienia eksperckie:
 - Prof. Ewa Frączak- Polityka w warunkach niskiej płodności. Teoria i praktyka. Doświadczenia, refleksje na przykładzie innych krajów.
 - Prof. Stanisława Golinowska – Propozycje działań w zakresie rynku pracy.
 - Prof. Paweł Januszewicz Propozycje koniecznych działań w polityce zdrowotnej na rzecz poprawy sytuacji demograficznej w Polsce.

– Prof. Bogdan Chazan – Propozycje działań w zakresie zdrowia prokreacyjnego na rzecz poprawy sytuacji demograficznej Polski

Prace nad przygotowaniem założeń programu polityki ludnościowej w Polsce podjęte zostały z inicjatywy Rządowej Rady Ludnościowej w wyniku decyzji Sejmu RP. Oczekiwania w tej sprawie zostały także sformułowane w Deklaracji I Kongresu Demograficznego w Polsce. Uczestnicy Kongresu apelowali o podjęcie skoordynowanych działań pozwalających na zahamowanie niekorzystnych trendów demograficznych.

Rządowa Rada Ludnościowa powołała w związku z tym Zespół ds. opracowania założeń programu polityki ludnościowej, składający się z pracowników naukowych z różnych ośrodków w kraju oraz przedstawicieli resortów realizujących zadania związane z polityką ludnościową. Do prowadzenia prac mających na celu przygotowanie projektu „Założeń...” wybrano Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Instytut projekt takiego dokumentu przygotował i był on podstawą obrad konferencji. Problematyka działań składających się na program polityki ludnościowej została podzielona na dwie części: konferencja majowa nie objęła zagadnień migracji i polityki migracyjnej, którym to zagadnieniom została poświęcona kolejna konferencja w dniu 9 lipca br.

3. W dniu 9 lipca przedmiotem posiedzenia plenarnego były „Założenia polityki migracyjnej Polski”, zorganizowane w formie konferencji wspólnie z Instytutem Pracy i Spraw Socjalnych. Program konferencji: obejmował:

- Prezentację dokumentu „Raport w sprawie polityki migracyjnej państwa polskiego” przez prof. dr hab. A. Rajkiewicza
- Wystąpienia eksperckie
 - Prof. Janusz Balicki – „Obawy Unii Europejskiej przed napływem imigrantów z nowych państw członkowskich po 1 maja 2004 r.”
 - Prof. Ewa Frątczak – „Założenia polityki migracyjnej”, „Europejskie Forum Ludnościowe 2004”.
 - Prof. Piotr Korcelli – „Konieczne i możliwe działania w zakresie polityki migracyjnej w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej.”
 - Pan Piotr Stachańczyk – Prezes Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców
 - „Rola i przyszłe zadania Urzędu w polityce migracyjnej państwa.”

Ad 3.

Opracowanie założeń polityki migracyjnej wymaga pogłębionej wiedzy demograficznej i migracyjnej, a także woli politycznej i wsparcia społecznego. Niezbędne jest stałe edukowanie społeczeństwa w dziedzinie migracji – ważną rolę w tym procesie powinny spełniać środki masowego przekazu, ale jak dotychczas nie wywiązują się one dobrze z tego zadania. Źródłem wiedzy o procesach migracyjnych powinny być wyniki badań naukowych oraz statystyki migracyjne. Jak dotąd znaczący dorobek badawczy dotyczący migracji zagranicznych (będący zasługą wielu instytucji badawczych, a w szczególności Ośrodka Badań nad Migracjami w Instytucie Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego) jest niedoceniany i niedostatecznie wykorzystywany w działalności praktycznej organów władzy. Jeśli chodzi o polską statystykę migracyjną, jej stan jest niepokojący. Wymaga ona gruntownej naprawy.

Konieczność opracowania założeń doktryny migracyjnej i prowadzenia spójnej polityki migracyjnej wynika m. in. z sytuacji demograficznej Polski, którą charakteryzuje nie tylko ujemne saldo ruchu migracyjnego (ewidencjonowanego, jak i zapewne w większym jeszcze stopniu nie ewidencjonowanego). Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. wykazały, że potencjał emigracyjny z Polski jest znaczny – w trakcie przeprowadzania spisu aż 786 tys. mieszkańców naszego kraju przebywało za granicą. Ponieważ w nieobecnej populacji przeważają kobiety (54 %) w wieku rozrodczym, można wręcz mówić, iż mamy do czynienia z eksportem potencjału rozrodczego z Polski.

Z kolei według prognoz demograficznych w roku 2030 liczba ludności naszego kraju będzie o 2,5 mln niższa niż w 2000 r., przy czym ujemne saldo ruchu migracyjnego będzie partycypowało w tym spadku w jednej czwartej – 600 tys. (na to ujemne saldo ruchu migracyjnego złoży się aż 300 tys. mieszkańców woj. śląskiego i 125 tys. mieszkańców woj. opolskiego). Przewidywania te mogą się nie sprawdzić, stanowią jednak niezwykle istotny sygnał ostrzegawczy. Wskazują na potrzebę działań zmierzających do równoważenia napływu migracyjnego z odpływem celem ochrony potencjału ludnościowego Polski zarówno od strony ilościowej, jak i jakościowej.

W raporcie podkreślono, że migracje zarobkowe, tak ze względu na trudną sytuację na rynku pracy, jak i położenie wielu gospodarstw domowych, dominują i będą dominować zarówno po stronie imigracji, jak i emigracji. Zwrócono w nim również uwagę na skalę zarobkowania nielegalnego – w przypadku imigracji przewyższa ona obecnie znacznie rozmiary zatrudnienia legalnego.

Przebieg konferencji zamieszczony jest w załączniku nr 1.

4. W dniu 27 października przedmiotem posiedzenia plenarnego były:

- Projekt raportu 2003 „Sytuacja demograficzna Polski”
- Założenia programu polityki ludnościowej w Polsce – stan realizacji i wprowadzone zmiany
- projekt raportu w sprawie polityki migracyjnej państwa polskiego
- Decyzja nr 3 Przewodniczącego RRL w sprawie powołania zespołu ds. kształtu polskiej polityki migracyjnej (załącznik nr 2)

oraz wystąpienia:

- Małgorzaty Kowalskiej i Małgorzaty Szczyt „Stan, struktura i dynamika ludności w Europie w świetle prognozy ONZ” – Sekcja Analiz Demograficznych; zeszyt nr 9 – uzupełnienie problematyki prognoz demograficznych.
- Ewy Frątczak – dot. sprawozdania z przedłożenia Raportu Polski na posiedzeniu Komisji Ludność i Rozwój ONZ Nowy Jork, marzec 2004
- Ewy Frątczak dotyczące aktualnego stanu prac Gender and Generation Programme (GGP)

Ad 4.

Rządowa Rada Ludnościowa, realizując swoje funkcje organu pomocniczego Prezesa Rady Ministrów, przedłożyła kolejny, XXIX raport o sytuacji demograficznej w Polsce, charakteryzujący główne procesy i ich konsekwencje.

W związku z wykazaną w Narodowym Spisie Powszechnym niższą o ponad 402 tys. liczbą mieszkańców Polski w stosunku do bieżących bilansów zaistniała konieczność przeszacowania wielu wskaźników. Jest to zadanie bardzo pracochłonne i Główny Urząd Statystyczny na czas opracowywania poszczególnych części raportu takimi wskaźnikami nie dysponował. Prezydium Rządowej Rady Ludnościowej uznało w związku z tym, że – z natury rzeczy – determinuje to zakres użytych przez poszczególnych autorów metod przyjętych do analizy. Ograniczono w wielu miejscach posługiwanie się współczynnikami (dotyczy to przede wszystkim części I, poświęconej ruchowi naturalnemu), a zachowując dotychczasową strukturę merytoryczną raportu, wykorzystywano głównie prezentację wielkości zjawisk i wskaźniki struktury. Prezydium uznało w ten sposób, iż nie można opóźniać opracowania raportu i należy zamknąć obserwację rozwoju demograficznego Polski do roku przeprowadzenia Narodowego Spisu Powszechnego.

Poszczególne rozdziały części I raportu zawierają analizy i oceny dotyczące: zmiany w stanie liczebnym, miejscu zamieszkania oraz strukturze ludności według płci i wieku, stanu struktury i dynamiki ludności Polski według prognozy Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2003–2030 oraz prognozy Organizacji Narodów Zjednoczonych za lata 2000–2050, ruchu naturalnego ludności, a więc małżeństw, porodów, urodzeń i płodności oraz umieralności oraz przestrzennego zróżnicowania procesów demograficznych. Część II raportu w postaci aneksu poświęcona jest analizie i ocenom migracji w świetle Narodowego Spisu Powszechnego Ludności 2002.

Przedkładane analizy i oceny wskazują, że w 2003 roku pogłębiały się zarówno pozytywne jak i negatywne tendencje w rozwoju demograficznym Polski, niektóre z negatywnych zaś zaczynają się utrwalać. Dotyczy to głównie procesów rodzinotwórczych i dzietności. Kontynuacja tych tendencji będzie oznaczać dla Polski poważne zmiany w strukturze wieku ludności, a w konsekwencji perturbacje społeczno-ekonomiczne już w niedalekiej przyszłości. W związku z tym istnieje konieczność wdrożenia kompleksowej, zintegrowanej polityki ludnościowej, której instrumenty powinny łagodzić wiele z potencjalnych skutków lub im przeciwdziałać. Rządowa Rada Ludnościowa przygotowała założenia takiej polityki, które były przedmiotem dwóch konferencji naukowych. Jedna z nich była poświęcona działaniom nakierowanym na procesy rodzinotwórcze i dzietność, druga zaś problemom migracji. Po opracowaniu wyników tych konferencji, przez specjalnie powołany w tym celu przez Przewodniczącego Rady Zespół, Rządowa Rada Ludnościowa przedłożyła te założenia Radzie Ministrów.

II. Podstawowym statutowym obowiązkiem Rządowej Rady Ludnościowej jest opracowywanie corocznych raportów o sytuacji demograficznej Polski.

Najważniejsze ustalenia i wnioski Raportu 2002 „Sytuacja demograficzna Polski” są następujące:

Tendencje ogólne

Narodowy Spis Powszechny 2002 ustalił liczbę mieszkańców Polski na 38.230 tys. osób, co oznacza liczbę mniejszą o ponad 402 tys. od szacunku bilansowego. Świadczy to o głębszym ubytku rzeczywistym liczby ludności, aniżeli do niedawna wynikało z szacunków bieżących, dla których podstawą były wyniki NSP 1988 r. i bieżąca statystyka.

Z analizy prezentowanej w raporcie wynika, że w roku 2002 były kontynuowane zarówno pozytywne jak i negatywne tendencje w składnikach decydujących o kierunku rozwoju demograficznego Polski. Tendencje te mają długi i krótki okres trwania.

Do pozytywnych tendencji należy zaliczyć:

- stały wzrost poziomu wykształcenia ludności; w 2002 r. 10,2% ludności w wieku 15 lat i więcej posiadało wyższe wykształcenie (6,5% w 1988 r.);
- nie jest zagrożona, jak na razie, instytucja małżeństwa w Polsce. Wynika to z faktu, że zdecydowana większość zawieranych małżeństw to związki wyznaniowe oraz z tego, że w dalszym ciągu wzrasta jednorodność cech partnerów zawierających małżeństwa. Powinno to być przesłanką silniejszych więzi w tych związkach i ich trwałości;
- utrzymujący się w dalszym ciągu istotny spadek skłonności do zawierania związków małżeńskich przez nastolatków;
- przesuwanie się rozpadu małżeństw na coraz późniejszy wiek i coraz dłuższy okres pożycia małżeńskiego. Wpływa to bezpośrednio na stabilizację proporcji małoletnich dzieci dotkniętych rozpadem rodziny;
- spadający od 1980 r. do 2000 r. odsetek noworodków o małej wadze w momencie urodzenia (poniżej 2,5 kg), co korzystnie wpływało jeszcze do niedawna na poziom umieralności niemowląt;
- kontynuacja spadkowego trendu umieralności, co wyraża się wydłużaniem przeciętnego trwania życia mieszkańców Polski oraz zmniejszaniem dystansu, jaki dzieli Polskę w tym zakresie od krajów Unii Europejskiej. Jednakże jest ono przeciętnie o 5,7 lat krótsze dla mężczyzn i o 3,6 lat dla kobiet w porównaniu z mieszkańcami Unii Europejskiej. Polska wyróżnia się jednak pod tym względem w grupie krajów naszego regionu, które ostatnio cechuje rosnąca umieralność;
- 57. rok obniżenia się umieralności niemowląt, choć jej poziom jest jeszcze około dwukrotnie wyższy niż w większości krajów zachodnich. Polska jest drugim po Czechach krajem naszego regionu, który ma najpoważniejsze osiągnięcia w walce z tym rodzajem umieralności;
- społeczeństwo polskie w dużym stopniu jest świadome obecnych i przyszłych zmian dokonujących się w procesie zastępowalności pokoleń. W większości negatywnie postrzega zagrożenia dotyczące tworzenia i rozwoju rodziny, a gdyby zrealizowała się deklarowana przez kobiety dzietność (będąca sumą dzieci już posiadanych i pożądaných), mogłaby mieć miejsce w Polsce prosta zastępowalność pokoleń.

W stosunku do poprzedniego raportu zwiększył się zakres tendencji negatywnych. Zaliczyć do nich należy:

- rozpoczęcie fazy depopulacji w rozwoju demograficznym Polski. Potwierdza to niższa o ponad 402 tys. liczba ludności wykazana w NSP 2002 r. w porównaniu z rachunkami bilansowymi oraz utrwalający się ubytek naturalny ludności;
- początek przyspieszenia procesu starzenia się ludności oraz zasobów pracy. Liczba osób w wieku emerytalnym wzrosła w 2002 r. w porównaniu do początku lat 90. o 860 tys. osób i stanowi 15,1% ogółu populacji (blisko 13% w 1990 r.);
- pojawienie się w 2002 r. symptomów zmiany stabilizującej się od ponad 20 lat proporcji w liczbie kobiet i mężczyzn w skali kraju. Może to oznaczać powrót do wzrostu skali feminizacji społeczeństwa;
- zmniejszająca się od ponad 20 lat skłonność do zawierania małżeństw, co w następstwie skutkować będzie pogłębianiem się spadku liczby urodzeń;
- „starzenie się” partnerów zawierających małżeństwa, jednak zaawansowanie tego procesu jest mniejsze niż w krajach Unii Europejskiej;
- odwrócenie spadkowej tendencji natężenia rozwodów z pierwszego okresu transformacji, i jego nasilanie się od 1994 r.;

- ciągły i znaczący od 1984 r. spadek rozrodczości, związany do 1990 r. głównie z niekorzystnymi zmianami w strukturze wieku rozrodczego kobiet, a w latach kolejnych znaczącym spadkiem poziomu płodności kobiet;
- „starzenie się” matek rodzących pierwsze dziecko, co w konsekwencji wiąże się z niższą dzietnością;
- zahamowanie w 2001 r. spadkowej tendencji odsetka noworodków o małej wadze w momencie urodzenia (poniżej 2,5 kg), co może – przy utrwaleniu się tej tendencji – niekorzystnie wpłynąć na osiągnięcia w walce z umieralnością niemowląt;
- malejąca już 46. rok z kolei i bardzo niska mobilność przestrzenna ludności, czego nie obserwujemy w krajach zachodnich;
- dalszy ubytek, tak jak niemal przez cały okres powojenny, liczby mieszkańców w wyniku przewagi emigracji nad imigracją;
- badania wskazują, że w planowaniu potomstwa dużą rolę odgrywa racjonalizm i koszty utrzymania. Ponad 2/3 ankietowanych w wieku 18–64 lata uważa wysoki koszt utrzymania dzieci za przyczynę odśnięcia w czasie decyzji o posiadaniu dziecka lub rezygnacji z decyzji o jego posiadaniu. Ważną determinantą decyzji prokreacyjnych staje się też niepewność i obawa o przyszłość dzieci.

Małżeństwa i rozwody

Istotne zmiany zachowań demograficznych w Polsce w ostatniej dekadzie minionego stulecia oraz na progu nowego wieku, z reguły zbieżne z przemianami obserwowanymi w krajach rozwiniętych, wyrażają się głównie w przeobrażeniach w sferze tworzenia i rozwoju rodzin. Ich przejawami są: istotny spadek liczby nowych małżeństw, warunkowany głównie zmianą skłonności do ich zawierania, opóźnianie momentu zawierania małżeństwa, wzrost liczby i natężenia rozwodów, wzrost liczby rodzin niepełnych oraz gospodarstw jednoosobowych.

Początek nowego stulecia przyniósł nieoczekiwany, **znaczący spadek liczby zawieranych związków** z poziomu 219,4 tys. do 191,9 tys., tj. o 12,5%. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego, w 2003 r. zawarto w kraju 195 tys. związków, czyli o ponad 3 tys. związków małżeńskich więcej niż 2002 roku. Negatywne trendy liczby nowych małżeństw są powodowane znaczącym osłabieniem intensywności ich zawierania. O ile w roku 1999 współczynnik pierwszych małżeństw dla mężczyzn wyniósł 0,665, a dla kobiet 0,661, o tyle w roku 2002 wielkości te wynosiły odpowiednio 0,575 oraz 0,573. Oznacza to, że w 2002 r. na 100 mężczyzn i kobiet w wieku poniżej 50 lat przypadało średnio jedynie po 57 osób kiedykolwiek żonatyh lub zamężnych. Udział osób stanu wolnego systematycznie zwiększa się; najwyższą dynamikę zmian wykazują odsetki w grupie osób o największym natężeniu zawierania związków, tj. osób w wieku 20–24 lata oraz 25–29 lat. Z danych powszechnego spisu ludności z 2002 r. wynika, że w roku 1988 na 100 osób w młodszej grupie przypadało przeciętnie 48 panien oraz 77 kawalerów; w roku 2002 proporcje te wynosiły odpowiednio 71 oraz 87. W kolejnej grupie osób wieku 25–29 lat odsetek kawalerów zwiększył się z 34% do 47%, a panien – z 16% do 29%.

Systematyczny ubytek liczby zawieranych związków z tytułu spadku natężenia ich zawierania nie jest rekompensowany przez korzystne zmiany w strukturze ludności według wieku, których wyraz stanowi wzrost liczby osób w wieku 20–29 lat, dotychczas najaktywniejszych w sferze tworzenia nowych rodzin. Wobec negatywnych zmian intensywności wstępowania w związki małżeńskie, idących w parze z wkroczeniem – w najbliższej przyszłości – w wiek matrymonialny mniej licznych grup kandydatów do małżeństwa, którzy urodzili się po szczycie urodzeń w 1983 r., nie do uniknięcia będzie dalszy spadek liczby małżeństw, a na kolejnym etapie – przy zachowaniu dotychczasowych, negatywnych trendów płodności – również postępujące zmniejszanie liczby urodzeń. Nie jest to perspektywa optymistyczna, a co gorsze – istniejące warunki życia młodego pokolenia, przy braku konsekwentnej polityki ludnościowej, nie dają najmniejszych szans na jej odwrócenie. Jednocześnie – wobec przeciętnie wysokich notowań małżeństw formalnych wśród możliwych form wspólnego życia kobiety i mężczyzny w grupie najmłodszych kandydatów do małżeństwa – należy liczyć się z możliwością rosnącego udziału związków konkubenckich wśród ogółu związków, w szczególności w grupie osób w wieku 20–29 lat, kiedy intensywność formowania rodzin jest najwyższa.

Zdecydowana większość zawieranych w Polsce małżeństw to związki wyznaniowe, zawierane w kościołach i jednocześnie zarejestrowane w urzędach stanu cywilnego. W roku 2002 ich udział wśród ogółu zawartych małżeństw w skali całego kraju wynosił 73,4%, w tym 67,8% w miastach i 81,9% na wsi.

Wśród nowo zawartych związków małżeńskich około 87% stanowią małżeństwa pierwsze, tj. pańien z kawalerami. Przeciętny wiek kobiet wstępujących po raz pierwszy w związek małżeński wynosił w 2002 r. około 24,2 roku, wobec 23 lat w połowie lat 90.; wśród kawalerów poziom średniej również wzrósł (o ponad 1 rok) do 26,5 lat.

Przy spadku liczby małżeństw nowo zawartych **rośnie liczba rozwodów**. W latach 2000-2002 liczba orzeczonych rozwodów wzrosła z 42,0 tys. do 45,4 tys., tj. o 8,1%. Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego, w 2003 r. rozwiódło się około 47 tys. par małżeńskich, tj. o 3,5% więcej. Współczynnik rozwodów utrzymał się na poziomie sprzed roku – 1,2‰ i jest jednym z najniższych w Europie. Jednocześnie rosnący trend jest notowany w liczbie orzekanych separacji. Od 2000 r. zwiększyła się ona z około 300 w pierwszym roku obowiązywania znowelizowanego Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego do 2649 w 2002 roku. Zdecydowana większość rozwodów i separacji (odpowiednio 82,4% oraz 83,7% ogółu) dotyczyło par małżeńskich zamieszkałych w miastach.

Istotny wzrost absolutnej liczby rozwodów, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby nowych związków małżeńskich, powoduje znaczące zwiększenie poziomu współczynnika rozwodów w przeliczeniu na 1000 małżeństw nowo zawartych. W 2002 r. miernik ten osiągnął poziom 237 na 1000 dla Polski ogółem, w tej liczbie 330 na 1000 w miastach oraz 93 na 1000 na wsi. W roku 1999 wielkości analogicznych współczynników wynosiły odpowiednio: 192, 269 oraz 74.

Systematyczne zmniejszanie się liczby nowo zawieranych związków, idące w parze ze wzrostem liczby małżeństw rozpadających się, prowadzi w konsekwencji do ubytku istniejących małżeństw. W roku 2002 liczba związków rozwiązanych przekroczyła o 14,6 tys. liczbę związków nowo zawartych. Ujemne saldo było wypadkową ubytku par małżeńskich w miastach o 18,0 tys. oraz przyrostu na wsi o 3,4 tys. Fakty te mają ważne znaczenie dla prawidłowego rozwoju demograficznego. W sytuacji, gdy ponad 85% dzieci w kraju rodzi się w małżeństwach, **systematyczny spadek liczby nowych związków i ubytek małżeństw istniejących silnie wpływają na zmniejszanie się liczby urodzeń**.

W poszukiwaniu uwarunkowań notowanych zmian należy zwrócić uwagę na różnorodne czynniki ekonomiczne, społeczne, kulturowe i inne, towarzyszące transformacji ekonomicznej. Wyniki najnowszych badań i ekspertyz wykazują, że wśród wielu determinant w ostatnich latach szczególnego znaczenia nabierają następujące: duża konkurencyjność na rynku pracy wymaga systematycznego podwyższania poziomu kwalifikacji, co prowadzi do wydłużania okresu nauki i przygotowania do zawodu. Z jednej strony, konieczność godzenia ról pracownika, studenta oraz małżonka czy ojca (matki) stanowi istotną barierę przy podejmowaniu decyzji matrymonialnych. i rodzicielskich; z drugiej strony - brak miejsc na rynku pracy dla niemal 40% młodych ludzi w wieku najwyższej intensywności zakładania i rozwoju rodzin pozbawia ich możliwości nabycia samodzielnego mieszkania oraz zachowania niezależności ekonomicznej, stanowiących podstawę godziwych warunków funkcjonowania małżeństwa i rodziny. Przy braku wsparcia zewnętrznego są to przeszkody dla wielu nie do pokonania. Znacznie łatwiej w takiej sytuacji funkcjonować w noszących znamiona tymczasowości, bezdzietnych związkach nieformalnych, które w każdej chwili mogą się rozpaść bez ponoszenia odpowiedzialności za konsekwencje okresowego ich trwania. Postawy wobec związków nieformalnych wśród młodego pokolenia, prezentowane w badaniach empirycznych, stanowią wystarczającą przesłankę do obaw o możliwość przejściowego upowszechniania się tej formy wspólnoty, a co za tym idzie – dalszego spadku liczby małżeństw.

Obok wspomnianych czynników dalece ważniejszy wydaje się jednak kryzys małżeństwa i rodziny jako naturalnego środowiska wychowawczego. Liczne badania socjologiczne wskazują, że u jego podłoża tkwi – z jednej strony – zbyt silny akcent na rolę ekonomicznej funkcji rodziny (zapewnienia jej materialnych podstaw egzystencji) kosztem ograniczania funkcji wychowawczej, kulturalnej i socjalizacyjnej, które przejawiają się w budowaniu więzi emocjonalnych, sprzyjających rozwojowi osobowemu, a z drugiej – obniżanie rangi małżeństwa. Na wspomniane zachowania i postawy są szczególnie wrażliwi ludzie młodzi. Wielu z nich nie ma własnego zdania na temat małżeństwa. Można zakładać, że w grupie tej będzie łatwiej wybrać nieformalny związek zamiast trwałej więzi usankcjonowanej małżeństwem. Przesłanką do postawienia takiej hipotezy są wyniki badań empirycznych, przeprowadzonych w ostatnich latach. Wskazują one, że wprawdzie wśród celów życiowych instytucja małżeństwa jest nadal stawiana na

pierwszym miejscu, ale od lat osiemdziesiątych pojawia się nowy element, który dotąd nie istniał, a mianowicie akceptacja nieformalnych związków (konkubinatów).

Urodzenia, płodność

W Polsce od 1984 roku systematycznie zmniejsza się liczba urodzeń. Szacowany poziom liczby urodzeń żywych na 351 tys, w roku 2003 (co oznacza mniej o 2,5 tys w porównaniu z rokiem 2002) jest o ponad połowę niższy od liczby urodzeń zaobserwowanej w roku 1983 na poziomie 723, 6 tys. Od sześciu lat, to jest od 1998 roku, liczba urodzeń w Polsce jest mniejsza od 400 tys. Zmniejszająca się liczba urodzeń to bezpośrednia przyczyna zmniejszania się liczby ludności Polski. **Drugi rok w Polsce mamy do czynienia z ujemnym przyrostem naturalnym w wyniku zmniejszającej się liczby urodzeń.** Zmniejszająca się liczba urodzeń wraz z ujemnym saldem migracji zagranicznych stanowi o ubytku rzeczywistym

w liczbie ludności. Rok 2003 jest piątym z kolei, w którym odnotowano ubytek rzeczywisty ludności. W 2003 roku współczynnik urodzeń wynosił 9,2 ‰ i był niższy o 5,5 pkt. w porównaniu do roku 1989 i o 0,1 pkt. w porównaniu do 2002 roku.

Zmniejszająca się liczba urodzeń **to w głównej mierze efekt zmian wzorca płodności**, które to zmiany charakteryzują się obniżeniem płodności we wszystkich grupach wieku, oraz przesunięciem najwyższej płodności z grupy wieku 20–24 lat na 25–29 lat. Ważną oznaką przemian wzorca płodności są **zmiany struktury urodzeń żywych według kolejności.**

Wzrasta udział urodzeń pierwszej i drugiej kolejności, obniża się udział urodzeń wyższej kolejności w strukturze ogólnej.

Od 1989 roku poziom urodzeń nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. W latach 1989–2002 współczynnik dzietności obniżył się dla Polski z poziomu 2,1 do 1,25, w miastach z poziomu 1,8 do 1,1, na wsi odpowiednio z poziomu 2,5 do 1,5. W badanym okresie obserwuje się powolny, ale systematyczny wzrost przeciętnego wieku kobiet rodzących dzieci. Zdecydowana większość urodzeń w Polsce stanowią urodzenia małżeńskie, ale ich udział się zmniejsza. W roku 2002 urodzenia pozamałżeńskie stanowiły 14,4% ogółu urodzeń żywych, w tym 17,4 w mieście i 10,7 % na wsi. W dalszym ciągu dość wysoki udział urodzeń małżeńskich w Polsce w porównaniu z innymi krajami europejskimi (np. Szwecja – 44,5%, Norwegia – 50,3%, Węgry – 69,7%) świadczy o pozytywnym dość silnym związku małżeństwa i płodności.

Obniżająca się skłonność do zawierania związków małżeńskich, odkładanie w czasie decyzji o zawarciu związku to jedne z przyczyn zmniejszającej się liczby urodzeń.

Osiągnięty poziom współczynnika dzietności pozwala zaliczyć Polskę do grupy krajów o bardzo niskiej płodności (za granicę tę uważa się wartość współczynnika dzietności równą 1,3). Jest to stan i sytuacja, **które należy uznać za niekorzystne, wręcz krytyczne. Utrzymywanie się tak niskiego współczynnika dzietności przez dłuższy okres doprowadzi do niekorzystnych zmian i deformacji w strukturach wieku ludności Polski**, co znajduje i będzie znajdować swoje przełożenie na relacje między-pokoleniowe (międzygeneracyjne).

Mechanizm wyjaśniania przemian płodności w Polsce, szczególnie w okresie transformacji społeczno-gospodarczej, wymaga pogłębionych specjalistycznych studiów oraz badań w obszarze płodności i rodzi-ny, a jednocześnie wskazuje na **konieczność podjęcia zdecydowanej, aktywnej polityki ludnościowej** w sytuacji bardzo niskiej płodności. Polityka taka, jej środki i działania powinny być oparte na zrozumieniu sytuacji i mechanizmu zmian doprowadzających do bardzo niskiej płodności i dzietności.

Zgony

W roku 2002 zmarło 359.486 osób (191.668 mężczyzn i 167.818 kobiet). W porównaniu z 2001 r. **liczba zgonów** była o 3734 **niższa** (o 1283 mężczyzn i o 2451 kobiet). Spadek liczby zgonów może być zarówno efektem spadku liczby ludności, jak i rzeczywistego spadku ryzyka zgonu. W chwili obecnej nie można ocenić wpływu tych czynników, ponieważ nie są znane porównywalne metodologicznie liczby ludności w 2002 r. i 2001 roku.

W roku 2002 nastąpił **dalszy spadek umieralności niemowląt**, aczkolwiek w tempie znacznie wolniejszym niż przeciętnie w latach 90-tych. Współczynnik umieralności niemowląt obniżył się z 7,7 na 1000 urodzeń żywych w 2001 r. do 7,5 w 2002 roku.

Zróznicowanie umieralności między województwami ma charakter dość trwały. Zdecydowanie najwyższą umieralnością mężczyzn cechuje się województwo łódzkie, a kobiet – łódzkie i śląskie. Do województw, w których standaryzowane współczynniki umieralności mężczyzn i kobiet są od wielu lat wyższe od przeciętnych dla Polski, a przeciętne dalsze trwanie życia krótsze należą, obok województwa łódzkiego, województwo warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, dolnośląskie, śląskie, lubuskie, kujawsko-pomorskie i wielkopolskie, a w przypadku umieralności mężczyzn – także lubelskie.

W przypadku umieralności niemowląt od wielu lat utrzymuje się jej relatywnie wysoki poziom w województwie dolnośląskim, śląskim i kujawsko-pomorskim. **W roku 2002 w porównaniu z 2001 r. zanotowano wzrost umieralności niemowląt w dziewięciu województwach – zjawisko od dawna nie obserwowane na taką skalę.**

W porównaniu z krajami Unii Europejskiej, Polska nie może szczycić się niską umieralnością. Przeciętne trwanie życia mężczyzny w Polsce w 2000 r. było o 5,7 roku krótsze niż w krajach Unii, a kobiety – o 3,6 roku. Standaryzowany współczynnik umieralności ogółem był w tym czasie o 42,0% wyższy, przy czym dla mężczyzn – o 46,3% i dla kobiet – o 36,5%. Standaryzowany współczynnik umieralności z powodu chorób układu krążenia ogółem był w 2000 r. o 79,0% wyższy niż w Unii Europejskiej, w tym dla mężczyzn – o 80,1% i dla kobiet – o 78,6%. Standaryzowany współczynnik umieralności z powodu nowotworów ogółem był w tych samych latach o 17,6% wyższy, przy czym dla mężczyzn – o 21,3%, a dla kobiet – o 14,2%.

Stan i struktura ludności

W latach 90-tych rozwój demograficzny Polski uległ zahamowaniu oraz poważnym przeobrażeniom. Przede wszystkim nastąpił głęboki spadek liczby urodzeń, a w konsekwencji gwałtowne obniżenie się tempa przyrostu ludności. W latach 1988–2002 średnioroczna stopa przyrostu ludności w całym kraju osiągnęła poziom 0,06%; na obszarach miejskich 0,12%, zaś na obszarach wiejskich 0,03.

Rozwój zjawisk demograficznych w 2002 roku przebiegał w sposób nie różniący się istotnie od trendów obserwowanych od połowy lat 90-tych. W końcu 2002 roku ludność Polski osiągnęła liczbę 38219 tys., tj. o 24 tys. mniej niż przed rokiem; stopa przyrostu ludności w 2002 r. wynosiła – 0,06%. **Rok 2002 jest już czwartym z kolei, w którym odnotowano ubytek rzeczywistej ludności, a jednocześnie drugim, w którym zaobserwowano ujemny przyrost naturalny.** Począwszy od 1999 roku liczba ludności Polski zmniejszała się o 59 tys. Wstępne dane dla 2003 r. wskazują, że spadek liczby ludności pogłębi się o około 30 tys. osób, głównie z powodu zwiększonych zgonów.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002 wykazał, że **w maju 2002 roku w Polsce mieszkało 38 230 tys. osób, tj. o około 400 tys. mniej (o 1%) niż wskazywały wyniki prowadzonych wcześniej bilansów.**

Bezpośrednią przyczyną zmniejszania się liczby ludności jest znaczący spadek liczby urodzeń, przy stosunkowo niewielkich zmianach umieralności. Obserwowana w latach 90 tych depresja urodzeniowa w dalszym ciągu pogłębia się, a poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń już od 1989 roku. Nie należy więc oczekiwać szybkiego powrotu do wysokiej dzietności. W ostatnich latach szczególnego znaczenia nabrały migracje zagraniczne, m.in. z uwagi na ujemne saldo tych migracji oraz bardzo niski lub nawet ujemny przyrost naturalny ludności.

Rezultatem przemian społeczno-demograficznych w latach 90-tych oraz tempa rozwoju ludności są znaczne zmiany w stanie i strukturze ludności.

W porównaniu z innymi krajami europejskimi ludność Polski jest jeszcze stosunkowo młoda w sensie demograficznym. W 2002 roku połowa Polaków nie przekroczyła wieku 37 lat. Jednocześnie **gwałtownie starzeją się zasoby siły roboczej oraz całe polskie społeczeństwo.** Udział dzieci i młodzieży w wieku poniżej 18-tu lat – w ogólnej liczbie ludności – obniżył się do poziomu 22,7%, zaś osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł do 15,1%. W 2002 r. ponad 62% ludności kraju (23,8 mln) było w wieku produkcyjnym. W okresie od 1990 roku liczba osób w wieku produkcyjnym wzrosła o 1,8 mln; podczas gdy do wieku poprodukcyjnego przesunęło się 860 tys. osób.

Jednocześnie wyniki spisu ludności 2002 wykazały, że zmieniają się preferencje rodzinne Polaków. W 2002 roku 314 tys. osób (prawie 3%) spośród żonatych mężczyzn i zamężnych kobiet, zrezygnowało z życia w prawnie zawartym związku małżeńskim, przy czym tylko niewielka część z nich stworzyła inne związki partnerskie, a pozostali żyją faktycznie w separacji, aczkolwiek nie usankcjonowanej prawnie. Jednocześnie spis wykazał, że 198 tys. par żyje w związkach partnerskich.

Spółeczeństwo polskie jest coraz lepiej wykształcone. Pozytywnym zjawiskiem obserwowanym w ostatnich kilku latach jest stały wzrost liczby osób posiadających wykształcenie ponadpodstawowe. W okresie ostatnich 14 lat – dzielących ostatnie spisy ludności - odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym wśród ludności w wieku 15 lat i więcej wzrósł z prawie 55% w 1988r. do prawie 67% w 2002 roku. Znacznie zmniejszyła się liczba osób z wykształceniem podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego; jednocześnie nastąpił ponad 1,5-krotny wzrost liczby osób z wykształceniem wyższym. W 2002 roku 10,2% ludności w wieku 15 lat i więcej posiadało wyższe wykształcenie.

Rozwój demograficzny Polski jest bardzo zróżnicowany w przekroju regionalnym.

Rodziny i gospodarstwa domowe

Wyniki kolejnych spisów wskazują, że **zwiększa się liczba gospodarstw domowych, ale są one tworzone przez coraz mniejszą liczbę osób**. Spowodowane to jest zmniejszającą się liczbą dzieci w rodzinie, liczbą rodzin wchodzących w skład gospodarstwa oraz wzrostem liczby gospodarstw jednoosobowych, od ostatniego spisu częścię tworzonych przez osoby młode.

Dane dotyczące dzieci wskazują, że w stosunku do NSP 1988 zmniejszyła się liczba dzieci pozostających na utrzymaniu, co wiąże się z dramatycznym obniżeniem się dzietności rodzin po 1990 roku, oraz struktura dzieci według wieku – zwiększył się odsetek młodzieży w wieku 15–24 lat utrzymywanych przez rodziców.

Aktywność ekonomiczna ludności

Populacja osób aktywnych zawodowo zidentyfikowana w NSP*2002 liczyła 16776,5 tys. osób, z tego 13218,3 tys. (78,8%) to pracujący, a 3558,2 tys. (21,2%) to osoby bezrobotne. Dla 1055,8 tys. osób nie ustalono statusu na rynku pracy, głównie z powodu braku takiej informacji o osobach przebywających za granicą. Na 100 osób w wieku 15 lat i więcej przypadało około 44 pracujących. Udział osób pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej był wyższy wśród mężczyzn (49,5%) niż w populacji kobiet (38,4%) we wszystkich grupach wieku oraz wyższy dla osób zamieszkałych na wsi (45,2%) w porównaniu ze wskaźnikiem zatrudnienia obliczonym dla ludności miast (42,9%).

Zbiorowość kobiet charakteryzowała się większą wartością stopy bezrobocia niż obserwowana dla mężczyzn (odpowiednio 22,0% i 20,6%). Wyższy poziom bezrobocia notowano wśród mieszkańców miast (22,1%) w porównaniu do ludności zamieszkałej na wsi (19,8%). Najwyższym wskaźnikiem liczby osób bezrobotnych przypadających na 100 osób aktywnych zawodowo charakteryzowała się grupa młodzieży w wieku 15–24 lat (42,7%). W spisie ludności w **2002 r. 46,4% osób bezrobotnych deklarowało pozostawanie bez pracy powyżej 1 roku**. Odsetek ten był nieco niższy dla mężczyzn (43,0%), natomiast w przypadku kobiet – połowa poszukiwała pracy dłużej niż rok. Długotrwale bez pracy pozostawało 35,2% bezrobotnych osób w wieku 15–24 lat.

Na rozmiary i struktury zbiorowości pracujących i bezrobotnych istotnie wpływa poziom wykształcenia. **Najwyższą aktywność zawodową i wskaźnik zatrudnienia notowano w zbiorowości osób posiadających wykształcenie wyższe** (na 100 osób tej grupy prawie 76 pracowało w tygodniu poprzedzającym moment spisu).

Wśród 13337,0 tys. gospodarstw domowych spisanych w 2002 r. było 8240,2 tys. gospodarstw, w których przynajmniej 1 osoba miała pracę, tj. 61,8% zbiorowości. Aktywność zawodowa ludności tworzącej gospodarstwa domowe w sposób istotny określa pochodzenie dochodów, stanowiących główne źródła utrzymania tych gospodarstw. W okresie roku poprzedzającego spis **51,7% gospodarstw domowych utrzymywało się głównie z pracy**, a pozostałe uzyskiwały dochody przede wszystkim ze źródeł niezarobkowych.

Osoby niepełnosprawne

W roku 2002 liczba osób niepełnosprawnych wynosiła 5 456,7 tys. co stanowiło 14,3% ogółu ludności kraju. Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec Polski był osobą niepełnosprawną (w 1988 r. co dziesiąty, w 1978 r. co czternasty). Liczba osób niepełnosprawnych w ciągu 14 lat wzrosła o 1 721,2 tys. (tj. o 46,1%), natomiast w okresie między spisem w 1978 r. a spisem w 2002 r. przyrost osób niepełnosprawnych wyniósł 2 971,7 tys. (wzrost o 119,6%).

Pogłębiającemu się natężeniu zjawiska niepełnosprawności towarzyszyły zmiany w strukturze kategorii niepełnosprawności. Wśród osób niepełnosprawnych prawnie najliczniejszą grupę w 2002 r. stanowiły osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności (28,8% ogółu niepełnosprawnych) oraz osoby z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (odpowiednio 26,1%).

W pełnej zbiorowości osób niepełnosprawnych w 2002 r. mężczyźni stanowili 47,1%. Nadal – chociaż w mniejszym już stopniu niż w 1988 r. – przeważały kobiety (52,9% wobec 53,5% w 1988 roku. Współczynnik feminizacji wśród osób niepełnosprawnych był przy tym wyższy niż dla ludności ogółem. Osoby niepełnosprawne są starsze w porównaniu z populacją generalną, co wynika z naturalnej tendencji pogarszania się z wiekiem stanu zdrowia i narastania ograniczeń funkcjonowania. Równocześnie należy zauważyć, że w całej zbiorowości osób niepełnosprawnych najwyższą dynamiką w okresie między spisem 1988 i 2002 charakteryzuje się grupa dzieci w wieku 0-15 lat (wzrost z 9 tys. w 1988 r. do 135 tys. osób w 2002 r.).

Największe natężenie zjawiska niepełnosprawności wystąpiło w województwie lubelskim i małopolskim – ponad 180 osób na 1000 mieszkańców. Najniższe natomiast natężenie zjawiska wystąpiło w województwie opolskim – 100 osób na 1000 mieszkańców oraz mazowieckim i śląskim (poniżej 120 osób na 1000 mieszkańców).

W okresie między spisami w 1978 r. i 2002 r. poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych – podobnie jak w przypadku ludności ogółem – znacznie wzrósł.

Poziom aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych z powodów zdrowotnych, psychologicznych i ekonomicznych był w 2002 r. podobnie jak w 1978 r. prawie 3-krotnie (w 1988 r. -2,5-krotnie) niższy niż ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej.

Najwięcej osób niepełnosprawnych posiadających własne źródło utrzymania utrzymywało się z niezarobkowych źródeł (tj. głównie z rent, emerytur, zasiłków oraz innych dochodów, np. najmu) – w 1978 r. – 74,6%, w 1988 r. – 90,4%, a w 2002 r. 84,4%.

Zmiany zachowań demograficznych

Spośród bogatej informacji uzyskanej z badania omówiono wyniki, które odnoszą się do percepcji niektórych zmian ludnościowych. Obejmuje ona zarówno znajomość przemian demograficznych jak i ich ocenę, zamierzenia prokreacyjne. Przedstawiono też oczekiwania wobec państwa odnośnie do jego odpowiedzialności za przebieg procesów demograficznych i reagowania na ich skutki oraz poglądy respondentów o działaniach państwa w tym zakresie w ostatnich latach.

Wyniki zrealizowanego na przełomie listopada i grudnia 2001 r. reprezentatywnego badania ankietowego, dotyczącego społecznej percepcji przemian ludnościowych zachodzących w Polsce oraz poglądów na temat rozwiązań polityki ludnościowej, wskazują, że świadomość przemian demograficznych i ich istoty w społeczeństwie polskim nie jest zbyt duża. Brak jest zrozumienia związków między zmianami struktur ludności według wieku a zmianami zachowań dotyczących formowania rodzin. Występująca rozbieżność między preferencjami odnośnie do przebiegu procesów (negatywna ocena trendów demograficznych charakterystycznych dla ostatniej dekady w Polsce) a zachowaniami indywidualnymi, kształtującymi te procesy, stwarza miejsce oddziaływań na zachowania matrymonialne i prokreacyjne, które podlegają silnemu oddziaływaniu czynników ekonomicznych. System norm i wartości różni się jeszcze znacząco od obserwowanego w krajach o zaawansowanym drugim przejściu demograficznym, choć podlega powolnym zmianom w tym kierunku.

Rezultaty badania potwierdzają, że zmiany zachowań matrymonialnych i prokreacyjnych w latach dziewięćdziesiątych w Polsce wynikają z racjonalnego dostosowania się do nowych warunków funkcjonowania rodzin. Do zmiany tych warunków przyczynia się także zmniejszenie zaangażowania się państwa w działania dotyczące bezpośrednio lub pośrednio rodzin, dostrzegane przez znaczącą większość

badanych. **Racjonalizm w planowaniu potomstwa** jest jednym z najważniejszych wniosków wynikających z badania. Dla ponad 2/3 ankietowanych **wysoki koszt wychowywania dzieci to przyczyna odsunięcia w czasie decyzji o posiadaniu dziecka lub rezygnacji z niego. Niepewność jako nowy znaczący czynnik wyborów życiowych staje się także ważną determinantą decyzji prokreacyjnych.** Mimo że osoby młodsze, bardziej wykształcone, mieszkające w miastach mają mniejsze oczekiwania wobec państwa, jego odpowiedzialność za kształtowanie warunków funkcjonowania rodzin ciągle pozostaje ważnym elementem sposobu myślenia społeczeństwa o procesach demograficznych w Polsce i oddziaływaniu państwa na ich przebieg.

Podsumowanie

Opierając się na najnowszej prognozie demograficznej GUS, uwzględniającej opinie ekspertów, w najbliższych latach należy liczyć się z dalszym spadkiem współczynnika dzietności, z obecnej średniej 1,25 dziecka na kobietę do około 1,10 w 2010 r., po czym w latach 2010–2020 można oczekiwać niewielkiego wzrostu dzietności do wartości około 1,20.

W dalszym ciągu będzie następował spadek umieralności i wzrost przeciętnej długości życia, jednak odrabianie zaległości w tej dziedzinie w stosunku do krajów najbardziej rozwiniętych będzie następowało wolniej niż w ostatniej dekadzie.

Liczba urodzeń będzie ulegać niewielkim wahaniom aż do około 2020 r., po czym spadek stanie się większy, gdyż w wiek największej rozrodzności wejdą mało liczebne roczniki z przełomu stuleci. W całym okresie prognostycznym w wyniku małej liczby urodzeń i przy niewielkim wzroście liczby zgonów przyrost naturalny będzie ujemny, a po roku 2020 zjawisko to będzie się jeszcze pogłębiać.

W najbliższych latach wzrośnie nieco skala migracji zagranicznych, stąd zwiększy się nieznacznie ujemne saldo migracji, z obecnych kilkunastu tysięcy osób rocznie do 24 tysięcy osób około 2010 roku.

Liczba ludności zmniejszy się do 2020 r. w stosunku do końca 2002 r. o milion osób, a w następnej dekadzie (2020–2030) o kolejne półtora miliona. Ubytek ludności nastąpi przede wszystkim w miastach, głównie z powodu mniejszej dzietności niż na wsi, ale też na skutek nowego zjawiska, jakim jest przemieszczanie się części ludności miejskiej na tereny wiejskie na obrzeżach miast. W stosunku do stanu obecnego, do 2030 r. liczba ludności w miastach zmniejszy się w sumie o 3 miliony osób, a na wsi wzrośnie o pół miliona.

Malejąca dzietność i wzrastająca długość życia powodują starzenie się społeczeństwa. Średni wiek mieszkańca Polski, który w 2002 r. wynosił 36,7 roku wzrośnie do 2030 r. do 45,5 lat, z tendencją do dalszego wzrostu. Zmiany w strukturze wieku ludności, zwłaszcza te wynikające z przesuwania się wyżów i niżów, mają istotne konsekwencje w wielu dziedzinach życia, sprawiając, że niektóre problemy społeczne ulegają zaostrzeniu, czego przykładem jest malejąca liczba dzieci i młodzieży, co prowadzi do likwidacji części szkół w małych miejscowościach.

III. EUROPEJSKIE FORUM LUDNOŚCIOWE – STYCZEŃ 2004

W dniach 12–14 stycznia odbyło się Europejskie Forum Ludnościowe 2004 „Demograficzne wyzwania i odpowiedź polityki ludnościowej” w siedzibie EKG ONZ w Genewie w którym brał udział przedstawiciel Rządowej Rady Ludnościowej.

1. Ogólny Opis Forum

1.1. Podstawa organizacji Forum

Komisja Gospodarcza do spraw Europy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNECE) zorganizowała Europejską Konferencję Ludnościową (European Population Conference)¹³ w Genewie w roku 1993 oraz spotkanie na temat Spraw Ludnościowych Regionu (Regional Population Meeting) w Budapeszcie w roku 1998¹⁴. Te dwa międzyrządowe spotkania dokonały przeglądu bezprecedensowych kierunków

¹³ European Population Conference Recommendations, March 1993, Geneva, Switzerland. UN, New York and Geneva, 1994

¹⁴ Population in Europe and North America on the Eve of the Millennium: Dynamics and Policy Responses. Regional Population Meeting, 7–9 December 1998, Budapest, Hungary. UNFPA, Council of Europe, Hungarian Central Statistical Office, United Nations Commission for Europe, UN, New York, Geneva 1999.

w rozwoju demograficznym, jakie miały miejsce w krajach członkowskich UNECE. Osiągnięto także porozumienie i podjęto zobowiązania co do polityki, jaka miałaby być odpowiedzią na ówczesne trendy demograficzne. Ten przegląd, wraz z uzgodnieniami i zobowiązaniami zostały zawarte w dokumentach przyjętych w Genewie i Budapeszcie, to jest Zaleceniach (Recommendations) (ONZ, 1994)¹⁵ i Wnioskach (Conclusions) (ONZ, 1999 ss. 271–280)¹⁶. Organizacja Narodów Zjednoczonych zwołała Międzynarodową Konferencję Ludność i Rozwój (International Conference on Population and Development, Cairo – 5–13 September 1994 – ICPD) w Kairze w roku 1994 oraz Dwudziestą Pierwszą Specjalną Sesję Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w roku 1999 (Twenty – first Special Session of the General Assembly)¹⁷. W trakcie Konferencji w Kairze przeprowadzono generalną debatę na tematy demograficzne i poruszono związane z nimi problemy oraz ich wpływ na rozwój społeczny i ekonomiczny. Przyjęto Program Działania (ONZ 1995)¹⁸. Na Dwudziestej Pierwszej Specjalnej Sesji „Rządy potwierdziły swoje żywe i długotrwałe oddanie zasadom, celom i zadaniom „Programu Działania” i przyjęły kluczowe działania mające na celu dalsze wdrażanie Programu Działania Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój (Key Actions for the Further Implementation of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development)^{19, 20}.

1.2. Cele Forum

UNCE przy współudziale innych organizacji zorganizowała Europejskie Forum Ludnościowe 2004 w Genewie w dniach 12–14 stycznia 2004. Forum dokonało przeglądu najnowszych istotnych kierunków zmian procesów ludnościowych w regionie UNECE, podjęło próbę określenia kluczowych przyczyn tych zmian, oraz przedstawiło w sposób wybrany działania podjęte w odpowiedzi na aktualną sytuację. W tym kontekście, Forum podjęło zadanie przeanalizowania wykonania uzgodnień globalnych i regionalnych związanych z ICPD w latach 90-tych w rejonie UNECE, a szczególnie w krajach w okresie transformacji oraz w miarę potrzeby w skali globalnej. Wielokrotnie podejmowano rozważania możliwości dalszego wdrażania tych postanowień przyszłości.

1.3. Charakter Forum

Forum było spotkaniem eksperckim. Jego uczestnikami byli wybitni eksperci władz wykonawczych i ustawodawczych, przedstawiciele uczelni, organizacji i instytucji naukowych, międzyrządowych, stowarzyszeń społecznych, włączając w to organizacje pozarządowe i sektor prywatny. Kryteria doboru kandydatów obejmowały: wiedzę, kompetencje, zdolność do wniesienia twórczego wkładu w Forum oraz możliwości odzwierciedlenia dyskusji prowadzonych w trakcie Forum w przyszłej pracy. Forum zaoferowało możliwość otwartej debaty na ustalone planem Forum tematy. Ponieważ było to spotkanie ekspertów, Forum nie podjęło żadnych negocjacji, ani nie przyjęło żadnych dokumentów. Zasadą przyjętą na Forum było, że uczestnicy nie będą prezentować oświadczeń rządowych lub innych organizacji, mogli prezentować własne stanowiska. Wynikiem Forum będzie podsumowanie obrad w postaci sprawozdania z Forum przygotowane przez Sekretariat ECE UN i protokół z prac Forum. Dokumenty te zostaną opublikowane w stosownym czasie w formacie książkowym i elektronicznym.

¹⁵ Por. przypis 1.

¹⁶ Por. przypis 2.

¹⁷ Report of the Ad Hoc Committee of the Whole Twenty-first Special Session of the General Assembly, Reporter: Ms. Gabriella Vukovich (Hungary), General Assembly/A/S-21/5/Add.1 – UN, 1 July 1999.

¹⁸ Programme of Action adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo, 5-13 September 1994, UN, ICPD '94 “pocket edition” UNFPA, 1996.

¹⁹ Por. Key actions for the further implementation of the Programme of Action of the International Conference on Population and Development (United Nations General Assembly, Dokument A/S-21/5/Add.1 z 1 lipca 1999).

²⁰ Wersje polskie dokumentów Międzynarodowej Konferencji Ludność i Rozwój w Kairze w 1994 roku i Czwartej Światowej Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Kobiet, Pekin 1995 znajdują się na stronie internetowej UNDP Polska – Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju www.undp.org.pl. Na wspomnianej stronie internetowej znajduje się sprawozdanie z konferencji poświęconej „Prawom reprodukcyjnym Polek i Polaków”. Konferencję zorganizowała Parlamentarna Grupa Kobiet we współpracy z Funduszem Ludnościowym ONZ (UNFPA). W spotkaniu udział wzięły posłanki, przedstawiciele rządu, organizacji pozarządowych i świata akademickiego.

Gospodarzem Forum był Rząd Szwajcarii. Ze strony Szwajcarii, osobistości polityczne wysokiego szczebla wzięły w nim udział. Współorganizatorami Forum była Komisja Gospodarcza do spraw Europy (UNECE) wraz z Sekretarzem Generalnym i Sekretariatem oraz Fundusz Ludnościowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNFPA) z Dyrektorem Generalnym. Osobistości wysokiego szczebla Rady Europy i Komisji Europejskiej także zostały zaproszone do wygłoszenia przemówień oraz wzięcia udziału w obradach i dyskusji.

Zatem można stwierdzić, że Europejskie Forum Ludnościowe 2004 zostało zorganizowane wspólnie przez UNECE, Rząd Szwajcarii i UNFPA.

1.4 Ogólny przegląd programu Forum

Program Forum obejmował: sesję inauguracyjną, sesję końcową, dwa wykłady inauguracyjne i cztery sesje tematyczne.

Wykłady inauguracyjne

Dwa wykłady inauguracyjne zostały zaprezentowane bezpośrednio po sesji inauguracyjnej. Ich tematem była „Ludność i rozwój w regionie UNECE w ostatniej dekadzie”. Znakomity Europejski demograf i wybitny polityk zaprezentowali swoje poglądy na temat najnowszych zmian i wyzwań stojących przed regionem.

Bezpośrednio przed sesją końcową zostały wygłoszone dwa inne wykłady, których tematem były „Wyzwania dla polityki ze strony zmian demograficznych Europy: zagadnienia przekrojowe”. Znany europejski polityk i wybitny demograf zaprezentowali swe poglądy z punktu widzenia dziedzin, które reprezentują, na działania polityczne społeczeństw wobec wyzwań demograficznych i możliwego rozwoju sytuacji w regionie w przyszłości.

Sesje tematyczne

Cztery sesje tematyczne zapewniły możliwość przeprowadzenia debaty eksperckiej na temat istotnych zmian ludnościowych, ich przyczyn i odpowiedzi ze strony polityki ludnościowej. W ramach sesji zostały zorganizowane zespoły (panele) z udziałem wybitnych ekspertów. Obok przewodniczących sesji, którzy pełnili funkcje moderatorów, każdy zespół składał się ponadto z przedstawiciela Population Activity Unit UN ECE i czterech panelistów. Prezentacje panelowe zajmowały około 2 z 3 godzin czasu przeznaczonego na sesje tematyczne. Pozostały czas (zwykle około jednej godziny lub mniej) był przeznaczony na debatę ogólną, obejmującą pytania z sali i odpowiedzi udzielane przez członków panelu a także autorów referatów na sesje tematyczne. Jeśli starczyło czasu obrady każdej sesji tematycznej kończyły uwagi końcowe przewodniczącego sesji.

Na każdą sesję tematyczną zostały zamówione po dwa podstawowe referaty u wybitnych akademików i naukowców. Referaty koncentrowały się na ściśle określonych tematach w danej dziedzinie i dotyczyły głównie wybranych procesów ludnościowych, ich przyczyn, a także przeszłych i koniecznych przyszłych odpowiedzi ze strony polityki ludnościowej, sugerując określone rozwiązania. Zawartość referatów stanowiła wyjście do dyskusji na sesjach, zarówno dla panelistów jak i osób uczestniczących w dyskusji. Zasadą przyjętą na Forum było, że referaty nie były prezentowane przez autorów. Jednakże członkowie paneli, a szczególnie szefowie zespołów, z reguły przygotowali swoje wystąpienia wokół zagadnień i spraw podjętych w referatach. Teksty wszystkich referatów zostały umieszczone na stronie internetowej Forum i były dostępne dla uczestników Forum od grudnia 2003, jak również dla wszystkich osób zainteresowanych tematyką Forum.

Przekrojowy wymiar podstawowych referatów oraz prezentacji panelowych dotyczył głównie następujących zagadnień: różnic regionalnych, nierówności płci, stosunków międzypokoleniowych, stanu poszczególnych grup ludności, takich jak młodzież na przykład.

Wnioski wynikające z uczestnictwa w Forum. Wnioskuje się o:

1. Zorganizowanie jedno lub dwudniowej konferencji w Polsce poświęconej ocenie realizacji przez agencje rządowe działań wynikających z Programu Działania i Milenijnych Celów Rozwoju. Konferencja – spotkanie – powinno być zorganizowane przez Rządową Radę Ludnościową we współpracy:

z ministerstwami i instytucjami, których przedstawiciele wchodzi w skład Rządowej Rady Ludnościowej; z Funduszem Ludnościowym ONZ w Polsce; z Sejmem RP i Senatem RP (stosownymi komisjami i grupami tam działającymi); z udziałem organizacji pozarządowych. Wyniki konferencji pozwolą ocenić aktualny stan działania i określić program realizacji zadań na przyszłość. Konferencja jednocześnie powinna podjąć zagadnienia aktualnego stanu i działania w zakresie prowadzonej przez Polskę polityki ludnościowej. Jednocześnie wyniki konferencji mogłyby być zaprezentowane na planowanej przez Radę Europy w roku 2005 Międzyrządowej Konferencji Ludnościowej w Europie. Również, wyniki takiego seminarium mogą być przydatne do wykorzystania w okresie Prezydencji Polski w Komitecie Ministrów Rady Europy.

2. Wykorzystanie dostępnej na stronach internetowych dokumentacji Europejskiego Forum Ludnościowego 2004 w pracach nad przygotowaniem raportu: Raport Narodowy: Polska na XXVII Sesję Komisji ds. Ludności i Rozwoju, Nowy Jork 2004.

3. Upowszechnienie wybranych wyników Europejskiego Forum Ludnościowego 2004 poprzez przygotowanie publikacji w języku polskim wybranych dokumentów Forum. Publikacja taka mogłaby być przygotowana np. we współpracy z Funduszem Ludnościowym ONZ w Polsce (UNFPA).

Pełny tekst sprawozdania z Europejskiego Forum Ludnościowego znajduje się w Sekretariacie Rządowej Rady Ludnościowej i planuje się jego publikację w Biuletynie RRL w roku 2005.

IV. IX ANKIETA ONZ

Program Działania, przyjęty przez Międzynarodową Konferencję Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju (ICPD) w 1994 roku w Kairze zalecał aby „Rządy i parlamentarzyści we współpracy ze społecznością międzynarodową i pozarządowymi organizacjami, przygotowały niezbędne plany działania i podjęły stosowne działania w celu dokonania pomiaru, oszacowania, monitorowania i oceny postępu w zakresie realizacji celów niniejszego Programu Działania”²¹. Dziewiąta Ankieta Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju skierowana do Rządów Państw przeprowadzana jest jako jeden ze środków realizacji tego zalecenia.

Tak samo, jak w przypadku poprzedniej Ankiety Organizacji Narodów Zjednoczonych celem Dziewiątej Ankiety Organizacji Narodów Zjednoczonych na temat Ludności i Rozwoju skierowanej do Rządów Państw, jest pomoc Rządom w kontrolowaniu krajowej polityki ludnościowej oraz wspieranie powtarzanego co pięć lat przeglądu i oceny Programu Działania Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju, która była przeprowadzona w 2004 roku przez Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Dla wypełnienia IX Ankiety ONZ został przez Rządową Radę Ludnościową powołany Zespół Międzyresortowy, którego członkowie pracowali nad przygotowaniem ostatecznej wersji tekstu ankiety. IX Ankieta ONZ posiada następującą strukturę:

- Część 1. Działania narodowe
- Część 2. Rozwój ludności, jej stan i struktura
- Część 3. Zdrowie i umieralność
- Część 4. Płodność i planowanie rodziny
- Część 5. Rozmieszczenie ludności, urbanizacja i migracje wewnętrzne
- Część 6. Migracje międzynarodowe

Po uzgodnieniach międzyresortowych ostateczny tekst ankiety został przyjęty w dniu 16 marca 2004 roku przez Radę Ministrów RP a następnie 18 marca 2004 roku wysłany do Dywizji Ludnościowej ONZ w Nowym Jorku na adres Dyrektora Josepha Chamie (UN, Departament of Economic and Social Affairs, Population Division, NY New York, 10017 USA). Pełny tekst ankiety w wersji polskiej i angielskiej planowany jest do publikacji w Biuletynie Rządowej Rady Ludnościowej w roku 2005.

²¹ Raport z Międzynarodowej Konferencji na temat Ludności i Rozwoju, Kair 5–13 Wrzesień 1994 (Publikacja Organizacji Narodów Zjednoczonych Nr. E. 95.XIII.18), rozdział XIII, par. 13.6).

V. UDZIAŁ W PRACACH KOMISJI DS. LUDNOŚCI I ROZWOJU ONZ

Komisja ds. Ludności i Rozwoju jest jedną z dziewięciu komisji Rady Gospodarczej i Społecznej (ECOSOC). Została powołana do życia w 1946 r. pod nazwą Komisji ds. Ludności przez Radę Społeczno-Ekonomiczną (ECOSOC). Następnie nazwa Komisji uległa zmianie na Komisję Ludności i Rozwoju (CPD), zgodnie z nazwą konferencji kairskiej w 1994 r. Od 1996 r. Komisja co roku zbiera się w celu dokonywania przeglądu wprowadzania w życie Programu Działania konferencji kairskiej. Prace Komisji koncentrują się obecnie na przygotowywaniu opracowań dotyczących kwestii ludnościowych i trendów w tej dziedzinie, głównie dynamiki przyrostu naturalnego, integrowaniu strategii ludnościowych i rozwojowych oraz udzielaniu pomocy i rekomendacji w sprawach ludnościowych ONZ państwom członkowskim oraz organizacjom wyspecjalizowanym Narodów Zjednoczonych (Fundusz Ludnościowy Organizacji Narodów Zjednoczonych). Komisja, która początkowo liczyła 12 członków, obecnie skupia 47 państw członkowskich, wybieranych przez ECOSOC na 4 lata według następującego klucza geograficznego: Afryka – 12 członków, Azja – 11, Ameryka Łacińska – 9, Europa Wschodnia – 5, Europa Zachodnia i inne kraje – 10 (J. Rydzkowski, Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych, Wiedza Powszechna, Warszawa 2000, s. 76–77).

W roku 2004 w skład Komisji wchodziły następujące państwa: Austria, Bangladesz, Belgia, Boliwia, Botswana, Kamerun, Chiny, Demokratyczna Republika Konga, Egipt, Salwador, Francja, Gambia, Niemcy, Ghana, Gujana, Węgry, Indie, Indonezja, Iran, Irlandia, Jamajka, Japonia, Kenia, Libia, Litwa, Luksemburg, Madagaskar, Malezja, Mauretania, Meksyk, Niderlandy, Nikaragua, Nigeria, Norwegia, Peru, Filipiny, Polska, Rosja, Turcja, Stany Zjednoczone i Zambia.

PAŃSTWA AFRYKAŃSKIE (12 członków)		PAŃSTWA AZJI (11 członków)	
Rok zakoń.		Rok zakoń.	
Botswana	2005	Bangladesz	2004
Kamerun	2004	Chiny	2005
Demokratyczna Republika Konga	2006	Indie	2005
Egipt	2004	Indonezja	2004
Gambia	2005	Iran	2006
Ghana	2004	Japonia	2007
Kenia	2007	Malezja	2004
Libia	2007	Filipiny	2006
Madagaskar	2007		
Mauretania	2006		
Nigeria	2005		
Zambia	2005		
PAŃSTWA EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ (5 członków)		PAŃSTWA AMERYKI ŁACIŃSKIEJ I WYSP KARAIBSKICH (9 członków)	
Rok zakoń.		Rok zakoń.	
Węgry	2006	Boliwia	2006
Litwa	2004	Salwador	2006
Polska	2005	Gujana	2004
Rosja	2005	Jamajka	2005
		Meksyk	2005
		Nikaragua	2005
		Peru	2004

PAŃSTWA EUROPY ZACHODNIEJ I INNE (10 Członków) Rok zakoń	
Austria	2004
Belgia	2004
Francja	2007
Niemcy	2004
Irlandia	2005
Luksemburg	2006
Niderlandy	2007
Norwegia	2005
Turcja	2004
Stany Zjednoczone	2005

Polska kończy swoje członkostwo w Komisji w roku 2005. Z rozmów przeprowadzonych przez członków delegacji z pracownikami Dywizji Ludnościowej w Nowym Jorku wynika, że jest szansa, aby Polska ubiegała się o członkostwo w Komisji w nowej kadencji, która rozpocznie się od roku 2006. Jednak wymaga to zdecydowanie większej aktywności ze strony Stałego Przedstawicielstwa Polski przy ONZ w Nowym Jorku w obszarze zagadnień ludnościowych, jeszcze w ramach prac aktualnego składu Komisji.

Celem wyjazdu delegacji RP do Nowego Jorku było wzięcie czynnego udziału w 37. Sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ, która obradowała w dniach 22–26 marca 2004 roku. Tematem obrad 37. Sesji Komisji ds. Ludności i Rozwoju był przegląd i ocena realizacji Programu Działania Międzynarodowej Konferencji nt. Ludności i Rozwoju (ICPD), która odbyła się w Kairze w 1994 r.

Skład delegacji RP był następujący:

- Przewodniczący – Pan Janusz Stańczyk, Ambasador Stały Przedstawiciel RP przy ONZ w Nowym Jorku,
Wiceprzewodnicząca – Pani Ewa Frątczak, Sekretarz Generalny Rządowej Rady Ludnościowej
Członkowie eksperci: – Pani Sylwia Spurek, Przedstawiciel Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn
– ekspert 2. Pan Janusz Balicki, członek Rządowej Rady Ludnościowej

Pod kierownictwem Rządowej Rady Ludnościowej w uzgodnieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP oraz Stałym Przedstawicielstwem RP przy ONZ w Nowym Jorku zostały przygotowane dwa dokumenty, to jest: 1. tekst raportu: Dziesięć lat po Kairze. Raport Narodowy: Polska, 37 Sesja Komisji Ds. Ludności i Rozwoju, Nowy Jork, 22–26 marzec 2004 oraz 2. Stanowisko RP: Dziesięć lat po Kairze. Raport Narodowy Polska.

Struktura raportu prezentowanego na 37 Sesji była następująca:

Wprowadzenie

1. Sytuacja demograficzna Polski w latach 1994–2002
 - 1.1. Zmiany w stanie i strukturze ludności
 - 1.2. Ruch naturalny ludności
 - 1.3. Migracje wewnętrzne i zagraniczne
 - 1.4. Sytuacja demograficzna Polski na tle Europy
 - 1.5. Prognoza ludności Polski do 2030 roku
2. Zagadnienie zdrowia prokreacyjnego ludności Polski
 - 2.1. Programy polityki zdrowotnej państwa w zakresie planowania rodziny, świadomego macierzyństwa oraz opieki medycznej nad kobietą w ciąży
 - 2.2. Edukacja seksualna, programy nauczania, kadra i podręczniki
 - 2.3. Edukacja seksualna obejmująca profilaktykę HIV/AIDS

- 2.4. Metody zapobiegania ciąży i dostęp do produktów leczniczych służących świadomej prokreacji
3. Powszechny dostęp do edukacji, wykształcenie ludności, edukacja kobiet
4. Zagadnienie równości płci i statusu kobiet w Polsce
- 4.1. Regulacje prawne i działania na rzecz równego statusu kobiet i mężczyzn w Polsce
- 4.2. Ubóstwo kobiet
- 4.3. Przemoc wobec kobiet
5. Polityka ludnościowa

Program Działania na rzecz Ludności i Rozwoju, przyjęty 10 lat temu w Kairze, zobowiązał ponad 180 państw do włączenia problemów ludnościowych we wszystkie działania ekonomiczne i społeczne. Międzynarodowa społeczność osiągnęła w Kairze zgodność w zakresie trzech, następujących celów ludnościowych, które powinny być osiągnięte w ciągu 20 lat realizacji Programu: zmniejszenia umieralności matek oraz niemowląt i dzieci, zapewnienia powszechnego dostępu do edukacji, szczególnie dziewczętom, oraz do zapewnienia powszechnego dostępu do usług w sferze ochrony zdrowia reprodukcyjnego i planowania rodziny.

Ocena efektów wdrażania postanowień konferencji kairskiej w Polsce wskazuje na osiągnięcie znaczącego postępu w realizacji Programu Działania na rzecz Ludności i Rozwoju. Od 1994 r. zarówno umieralność niemowląt i dzieci jak i śmiertelność okołoporodowa obniżyła się dwukrotnie. Postęp w działaniach na rzecz ochrony zdrowia wyraża się wydłużaniem przeciętnego dalszego trwania życia. Od początku lat 90-tych rośnie systematycznie liczba studentów i osób z wyższym wykształceniem. Wśród absolwentów wyższych uczelni przeważają kobiety. Mimo niewątpliwego postępu w likwidowaniu przejawów dyskryminacji kobiet, nadal istnieje wiele przejawów nierówności w traktowaniu kobiet i mężczyzn.

Wychowanie do życia w rodzinie, opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny, stanowiącej podstawową formę współżycia społecznego, owocuje w postaci wzrostu świadomości w podejmowania decyzji o liczbie potomstwa oraz czasie ich pojawiania się; Wyraźnej zmianie ulegają wzorce zachowań w sferze świadomej regulacji poczęć. Wyrazem tego jest m.in. postępujący spadek liczby nastoletnich matek.

Mimo wyraźnego postępu w osiąganiu celów sformułowanych na Konferencji w Kairze, w rozwoju ludności świata oraz tworzeniu godnych warunków jej życia notowany jest szereg zjawisk negatywnych. Za najważniejsze wśród nich należy uznać: 1. systematyczny spadek liczby urodzeń, prowadzący do postępującego starzenia się społeczeństw oraz rosnącego obciążenia mniej licznej generacji osób młodszych rosnącym w liczbach pokoleniem ludzi jesieni życia; 2. wzrost zachorowań i śmiertelności na choroby krążenia i nowotwory; 3. rosnące zagrożenie chorobami przenoszonymi drogą płciową; 4. zbyt wolny postęp w upowszechnianiu się zdrowego stylu życia; 5. pogłębiające się zróżnicowanie w poziomie warunków życia ludności, którego przejawem jest rosnące ubóstwo, pojmowane nie tylko w sensie ekonomicznym ale też edukacyjnym, społecznym i etycznym. Nie jest od nich wolna również Polska. Pozytywnym osiągnięciem transformacji społeczno-ekonomicznej kraju, zapoczątkowanej w 1989 r., towarzyszy szereg negatywnych zjawisk, podobnych do notowanych w zdecydowanej większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Program Działania na rzecz Ludności i Rozwoju stanowi wyzwanie do dalszej, systematycznej aktywności w usuwaniu istniejących barier prawidłowego rozwoju.

Prezentowany raport z realizacji Programu Działania na Rzecz Ludności i Rozwoju w Polsce, w pierwszej części zawiera podstawowe informacje o sytuacji demograficznej Polski w latach 1994–2002. Składają się na nie dane o stanie i dynamice zmian struktury ludności Polski, informacje o ruchu naturalnym oraz migracjach wewnętrznych i zagranicznych. Część druga jest poświęcona zagadnieniom zdrowia reprodukcyjnego ludności i edukacji seksualnej. Część trzecia i czwarta traktują o zagadnieniach dostępu do edukacji oraz szeroko pojmowanej równości kobiet i mężczyzn. Ostatnia, piąta część zawiera podstawowe informacje o działaniach w sferze formułowania zasad polityk ludnościowej, celem której ma być usuwanie istniejących barier w prawidłowym rozwoju ludności Polski oraz osiąganie postępu w tworzeniu godnych warunków życia dla wszystkich jej mieszkańców.

Wytycznymi dla formułowania celów i zasad polityki na rzecz ludności i rozwoju – po upływie 10 lat od Konferencji Kairskiej – są m.in. milenijne cele rozwoju zapisane w Deklaracji Milenijnej Narodów Zjednoczonych, przyjętej na Szczycie Milenijnym w Nowym Jorku w dniach 6–8 września 2000 r. Milenijne cele rozwoju dla Polski zamieszcza raport UNDP – Polska zatytułowany: Raport na temat Milenijnych celów Rozwoju, Polska, opracowany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa 2002.

Pierwszy z nich dotyczy ograniczania skrajnego ubóstwa i głodu. Cel ten w niewielkim stopniu dotyczy sytuacji w Polsce, gdzie zjawisko głodu nie występuje, natomiast ubóstwo – aczkolwiek stanowi poważny problem – nie przyjmuje ekstremalnych rozmiarów. Toteż modyfikowanym celem pierwszym dla Polski jest ograniczenie ubóstwa do 2015 r. o połowę.

Wobec faktu, że w Polsce dostęp do szkolnictwa podstawowego jest powszechny, jako zmodyfikowany, drugi cel główny przyjęto zwiększenie dostępności do szkolnictwa wyższego. W roku 1994, odsetek osób z wykształceniem wyższym był w Polsce niski w porównaniu z innymi krajami europejskimi. Relatywnie niski poziom wykształcenia – jako jedna z przyczyn ubóstwa i bezrobocia – stanowi ważne wyzwanie do osiągnięcia postępu w wyrównywaniu szans edukacyjnych.

Trzeci cel milenijny odnosi się do nierówności ze względu na płeć w dostępie do nauki w szkołach podstawowych. Aczkolwiek w Polsce notowane są przejawy dyskryminacji kobiet, nie dotyczy ona dostępu do nauki. Znaczące i pogłębiające się nierówności mają natomiast miejsce na rynku pracy i przejawiają się w postaci mniejszych szans zatrudnienia i niższego wynagrodzenia za pracę. Równe szanse na rynku pracy są nie tylko jednym z warunków nierówności, lecz mają także wpływ na społeczny status obu płci. Dyskryminacja kobiet na rynku pracy może być jednym z czynników sprzyjających spadkowi natężenia urodzeń w ostatnich latach, stąd zagadnienie to stanowi bardzo istotny element w dyskusji nad programem polityki ludnościowej.

Rozszerzony cel czwarty to poprawa stanu zdrowia i śmiertelności dzieci. W Polsce cel ten rozszerzono i dotyczący nie tylko spadku umieralności niemowląt, ale obejmuje spadek liczby zgonów przedwczesnych osób młodych w wieku 15–59 lat. Znacząca umieralność osób w tym wieku, w tym w szczególności mężczyzn, jest wyzwaniem dla kraju. Jednocześnie, notowany jest w Polsce postęp w ograniczaniu istotnych czynników stanowiących zagrożenie dla zdrowia, takich jak palenie tytoniu, niezdrowe odżywianie i spożywanie tytoniu.

Z uwagi na fakt, że w Polsce kobiety mogą powszechnie korzystać z pomocy wykwalifikowanego personelu medycznego w czasie porodu, cel piąty traktujący o poprawie zdrowia kobiet rodzących został zmodyfikowany. Za bardziej adekwatny dla warunków Polski, uznano wskaźnik natężenie urodzeń wśród nastolatek. Pomimo wyraźnej tendencji zniżkowej, liczba urodzeń wśród nastolatek jest bowiem nadal wyższa w Polsce niż w krajach wysoko rozwiniętych. Cięża u bardzo młodych kobiet niesie ryzyko związane z fizyczną niedojrzałością przyszłych matek. Dzieci urodzone przez nastolatki mają często niższą wagę urodzeniową, wyższy wskaźnik zachorowalności, a także umieralności. Wczesne kontakty seksualne poprzedzające zajście w ciążę oraz zmiana partnerów, niosą ryzyko chorób przenoszonych drogą płciową, w tym HIV/AIDS, i mają ścisły związek z późniejszą bezpłodnością, zachorowaniami na nowotwory szyjki macicy lub wzrostem liczby ciąż pozamacicznych.

Cel szósty został całkowicie zmieniony dla Polski i aktualnie dotyczy budowy stabilnego i sprawnie funkcjonującego systemu demokratycznego popieranego przez większość społeczeństwa. Cele siedem i osiem dotyczą zagadnień wody pitnej i jakości środowiska, co należy uznać za ważne dla realizacji wszystkich procesów demograficznych w Polsce.

W trakcie 37. sesji Komisji Ludności i Rozwoju ONZ wiceprzewodnicząca delegacji polskiej przedstawiła stanowisko rządu RP na temat: Dziesięć lat po Kairze. Raport Narodowy Polska. Stanowisko zawierało informację o sytuacji demograficznej Polski, zagadnienia zdrowia prokreacyjnego, powszechnego dostępu do edukacji (w tym edukacji kobiet), zagadnienia równości płci i statusu kobiet w Polsce oraz zagadnienia polityki ludnościowej w kontekście celów przyjętych w Programie Działania ICPD, Kair 1994. Wystąpienie nawiązywało również do Milenijnych Celów Rozwoju.

Prezentacja stanowiska polskiego miała miejsce w drugim dniu obrad 37 Sesji po wystąpieniu delegacji francuskiej. Pełny tekst stanowiska (por. zał. 3) wraz z tekstem raportu (40 stron) był udostępniony wszystkim uczestnikom posiedzenia 37. Sesji. Ze względu na ograniczony czas wystąpienia do 5 minut nie było możliwości prezentacji całego tekstu stanowiska (por. zał. 3). Prezentacja ograniczyła się do zaakcentowania zagadnień najważniejszych. Na początku wystąpienia podkreślono, że polska delegacja identyfikuje się ze stanowiskiem prezentowanym w wystąpieniu w imieniu Unii Europejskiej²². Polska, jako aktywny uczestnik Światowej Konferencji Ludnościowej Kair 1994 we wszystkich swoich działa-

²² Obszerne fragmenty wystąpienia przedstawiciela UE zamieszczone są w sprawozdaniu z 37 Sesji, w części: Wystąpienie UE i USA.

niach kieruje się jej doniosłymi ustaleniami. Zgodnie z zaleceniami ONZ i Unii Europejskiej został przeprowadzony w roku 2002 w Polsce Narodowy Spis Powszechny. Wyniki NSP 2002 wraz z bieżącą ewidencją i sprawozdawczością stanowią podstawę od wszechstronnej oceny zmian podstawowych procesów demograficznych w Polsce.

W końcu 2002 r. liczba ludności Polski wynosiła 38,2 mln. Rozwój demograficzny kraju nie uległ istotnym zmianom w stosunku do trendów obserwowanych na przełomie drugiej połowy lat 90. minionego stulecia oraz na początku nowego wieku. Rok 2002 był czwartym z kolei, w którym odnotowano ubytek rzeczywistej ludności, a jednocześnie pierwszym, w którym wystąpił ujemny przyrost naturalny. W latach 1994–2002 – w wyniku niskiego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji zagranicznych – liczba ludności zmniejszyła się o około 76 tys. Bezpośrednią przyczyną zmniejszenia się liczby ludności był znaczący spadek liczby urodzeń. Od 1993 r. urodzenia kształtują się na poziomie poniżej 500 tys., a od 1998 r. – poniżej 400 tys. Umieralność nie ulega istotnym zmianom. Saldo długookresowych migracji zagranicznych na pobyt stały – ujemne w całym okresie powojennym – spowodowało ubytek liczby ludności.

Ludność Polski jest zdecydowanie mało mobilna. Z danych Spisu Ludności 2002 wynika, że niemal 60% ogółu mieszkańców Polski (22622 tys. osób) mieszka w tej samej miejscowości (gminie) od urodzenia. Większą zasiedlonością charakteryzują się mieszkańcy wsi – 67% spośród nich mieszka na wsi od urodzenia, zaś w miastach tylko 54%.

Pod względem liczby ludności Polska zajmuje trzydziestą pozycję wśród krajów świata i dziewiątą w Europie; ze względu na gęstość zaludnienia należy do grupy średnio zaludnionych państw europejskich. Niespotykany wcześniej rozwój procesów demograficznych w okresie transformacji, istotnie różny od trendów obserwowanych w latach 80., wpłynął istotnie na zmianę struktury ludności według wieku. Zmniejszająca się liczba urodzeń, przesuwanie się wyżej i niżej demograficznych przez poszczególne grupy wieku, a także spadek umieralności i idące z nim w parze wydłużanie się długości trwania życia, determinują proces starzenia się polskiego społeczeństwa, którego wyrazem jest systematyczny wzrost liczby i odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (osoby starsze) przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (dzieci i młodzieży).

W Polsce, podobnie jak w każdym z krajów europejskich, notowany jest intensywny proces przemian demograficznych, określanych mianem drugiego przejścia demograficznego. Przemiany te zostały zainicjowane z początkiem transformacji społeczno-ekonomicznej. Do połowy lat 90. minionego stulecia tempo przemian było niewielkie; od 1995 r. notowane jest wyraźne jego przyspieszenie.

Ocena efektów wdrażania postanowień konferencji kairskiej w Polsce wskazuje na osiągnięcie znaczącego postępu w realizacji Programu Działania na rzecz Ludności i Rozwoju. Od 1994 r. zarówno umieralność niemowląt i dzieci jak i śmiertelność okołoporodowa obniżyły się dwukrotnie. Postęp w działaniach na rzecz ochrony zdrowia wyraża się wydłużaniem przeciętnego dalszego trwania życia. Od początku lat 90. rośnie systematycznie liczba studentów i osób z wyższym wykształceniem. Wśród absolwentów wyższych uczelni przeważają kobiety.

W wyniku działań rządu i organizacji pozarządowych, a także powołania w listopadzie 2001 r. przez Radę Ministrów Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn wzrasta w Polsce akceptacja i zrozumienie dla praw kobiet rozumianych jako immanentna część katalogu powszechnych praw człowieka. Opracowanie i przyjęcie kolejnych Krajowych Programów Działań na rzecz Kobiet na lata 1997–2000 i 2003–2005 stanowi wypełnienie postanowień Platformy Pekinńskiej. Proces akcesji Polski do Unii Europejskiej spowodował zmiany w polskim prawodawstwie. Z dniem 1 stycznia 2004 r. znowelizowano Kodeks pracy, dostosowując dotychczasowe prawo pracy do dyrektyw UE.

Mimo niewątpliwego postępu w likwidowaniu przejawów dyskryminacji kobiet, nadal istnieje wiele przejawów nierówności w traktowaniu kobiet i mężczyzn (np. nierówne szanse kobiet niewątpliwego mężczyzny na rynku pracy). Wychowanie do życia w rodzinie, opartej na małżeństwie kobiety i mężczyzny, stanowiącej podstawową formę współżycia społecznego, owocuje w postaci wzrostu świadomości w podejmowaniu decyzji o liczbie potomstwa oraz czasie ich pojawiania się. Wyraźnej zmianie ulegają wzorce zachowań w sferze świadomej regulacji poczęć. Wyrazem tego jest m.in. postępujący spadek liczby nastoletnich matek. Reasumując, można stwierdzić, że dostępność kobiet do bezpiecznych i skutecznych środków ułatwiających świadome planowanie rodziny jest w Polsce zagwarantowana.

Mimo wyraźnego postępu w osiąganiu celów sformułowanych na Konferencji w Kairze w rozwoju ludności świata oraz tworzeniu godnych warunków jej życia notowany jest szereg zjawisk negatywnych. Za najważniejsze wśród nich należy uznać:

- 1) systematyczny spadek liczby urodzeń, prowadzący do postępującego starzenia się społeczeństw oraz rosnącego obciążenia mniej licznej generacji osób młodszych rosnącym w liczbach pokoleniem ludzi jesieni życia;
- 2) wzrost zachorowań i śmiertelności na choroby krążenia i nowotwory;
- 3) rosnące zagrożenie chorobami przenoszonymi drogą płciową;
- 4) zbyt wolny postęp w upowszechnianiu się zdrowego stylu życia;
- 5) pogłębiające się zróżnicowanie w poziomie warunków życia ludności, którego przejawem jest rosnące ubóstwo, pojmowane nie tylko w sensie ekonomicznym ale też edukacyjnym, społecznym i etycznym.

Nie jest od nich wolna również Polska. Pozytywnym osiągnięciem transformacji społeczno-ekonomicznej kraju, zapoczątkowanej w 1989 r., towarzyszy szereg negatywnych zjawisk, podobnych do notowanych w zdecydowanej większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Program Działania na rzecz Ludności i Rozwoju stanowi wyzwanie do dalszej, systematycznej aktywności w usuwaniu istniejących barier prawidłowego rozwoju.

To Program działania na rzecz Ludności i Rozwoju przyjęty w Kairze w 1994 r. wraz z milenijnymi celami rozwoju stanowią płaszczyznę do dalszego działania dla Rządu Polskiego. Na zakończenie wystąpienia podkreślono, że pełne teksty raportu polskiego i tekstu stanowiska są dostępne na sali obrad dla uczestników posiedzenia Komisji.

Delegaci brali udział zarówno w obradach sesji plenarnej jak i spotkaniach roboczych krajów Unii Europejskiej oraz w spotkaniach roboczych organizowanych przez instytucje międzynarodowe, delegacje krajowe i ambasady. Tekst stanowiska w załączeniu, tekst raportu do wglądu w Rządowej radzie Ludnościowej. Obszerne sprawozdanie z udziału delegacji polskiej w posiedzeniu 37 Sesji Komisji Ds. Ludności i Rozwoju zostało wysłane do stosownych instytucji, znajduje się w Sekretariacie RRL i będzie opublikowane w Biuletynie Rządowej Rady Ludnościowej w roku 2005.

VI. Udział w pracach Europejskiego Komitetu Ludnościowego

Polska była członkiem Europejskiego Komitetu Ludnościowego Rady Europy, wybrana na okres lat 2001–2004. Komitet Ludnościowy Rady Europy obraduje zwykle na dwóch sesjach w roku, letniej i jesiennej. Przedstawiciel RRL w roku 2004 brał udział tylko w jednym z dwóch posiedzeń (głównie z powodu braku funduszy na pokrycie kosztów uczestnictwa), które miało miejsce w dniach 1-3 grudnia 2004 roku. Było to 8-me posiedzenie Komitetu Ludnościowego Rady Europy (8th European Population Committee).

Struktura prac na 8-mym posiedzeniu Komitetu Ludnościowego Rady Europy obejmowała następujące tematy:

1. Przyjęcie sprawozdania z 7-mego posiedzenia Komitetu i przyjęcie programu 8-mego posiedzenia
2. Informację o aktualnych publikacjach
3. Prezentację prac nad nowym wydaniem Rocznika Demograficznego Rady Europy 2004 (The Demographic Yearbook 2004)
4. Informację o Europejskiej Konferencji Demograficznej 2005
5. Prezentację wyników prac ekspertów w roku 2004
6. Program prac eksperckich na rok 2005
7. Informację Komitetu na temat udziału w pracach narodowych spisów powszechnych
8. Współpracę z innymi organizacjami międzynarodowymi
9. Pozostałe informacje, w tym zasady funkcjonowania Komitetu.

Obrady Komitetu Demograficznego Rady Europy otworzyła przewodnicząca Pani Prof. Charlotte Hohen. Przyjęto protokół z 7-mego posiedzenia Komitetu i ramowy program pracy 8-mego posiedzenia. Następnie Sekretariat Komitetu Demograficznego Rady Europy przedstawił informację o nowych publikacjach serii: The Population Studies Series oraz serii: The European Population Papers Series.

W serii The Population Studies Series w roku 2004 zostały opublikowane następujące prace:

1. Population Studies . No. 44, International Labour Migration (J.Salt, J.Clarke, P.Wanner),
2. Population Studies No. 45, Reproductive Health Behaviour of Young Europeans (O.Kontula),

3. Population Studies No.46, Demographic Implications of Social Exclusion in Central and Eastern Europe (Peter Szivos, C.Giudici),
4. Population Studies No. 47, Active Ageing in Europe (R. Schoenmaeckers).

W serii The European Population Papers Series w roku 2004 został opublikowany:

N° 21. Very low fertility: the patterns and their implications; regional and country differentials (Ewa Frateczak)

Publikacje w ramach wymienionych serii są dostępne na stronach internetowych Rady Europy, dosłownie Komitetu Demograficznego Rady Europy, na stronie:

<http://www.coe.int/t/e/social%5Fcohesion/population/Publications/>

Trwają prace nad przygotowaniem nowej edycji The Demographic Yearbook 2004. Dr Nico van Nimwegen (Holandia) jest autorem wstępu do publikacji. Tekst wstępu był prezentowany, poddany pod dyskusję i z niewielkimi korektami zatwierdzony do publikacji. Cała publikacja w niedługim czasie zostanie skierowana do druku.

Komitet Ludnościowy Rady Europy aktywnie uczestniczy w pracach nad przygotowaniem Europejskiej Konferencji Ludnościowej na poziomie rządowym, która jest zaplanowana na 7-8 kwietnia 2005 roku (program konferencji w załączeniu, informacje exportów konferencji są zamieszczone na stronie internetowej:

http://www.coe.int/T/E/Social_Cohesion/Population/European_Population_Conference/Default.asp#TopOfPage).

Działalność exportów w ramach prac w roku 2004 była ukierunkowana na przygotowanie tekstów do publikacji, która to publikacja ukaże się drukiem na konferencję 2005. Wybrane teksty raportów eksperckich były przedmiotem prezentacji i dyskusji na posiedzeniu Komitetu. Teksty te to:

Grupa 1. Zmiana procesu formowania rodziny w Europie

Portret rodziny europejskiej (D. Philipov),
Nowi rodzice (dosłownie bycie (stawianie się) rodzicami) w Europie (F.Billari),
Życie rodziny w Europie (L.Hantrais).

Grupa 2. Migranci w Europie: wyzwania integracji i społecznej kohencji

Typy wpływów migracji i odpowiedzialności polityk (J.Salt),
Integracja imigrantów: wyzwania i odpowiedzialność polityk na szczeblu lokalnym i regionalnym (E.Todisco),
Procesy integracji imigrantów: wyzwania dla nauki i polityki (R.Penninx).

Grupa 3. Aktywne starzenie się

Starzenie się ludności i wyzwania do polityki społecznej (R.Schoenmaeckers),
Starzy pracownicy na rynku pracy i polityka społeczna – struktura raportu (I.E.Kotowska).

Program prac w zakresie opracowań eksperckich na rok 2005 obejmuje dwa tematy:

1. Podstawowe trendy rozwoju demograficznego Europy (na podstawie prognoz)
2. Zachorowalność i umieralność w Europie ze szczególnym uwzględnieniem migrantów.

Kolejne, wiosenne posiedzenie Komitetu Demograficznego Rady Europy planowane jest na 6-7 kwietnia 2005, bezpośrednio przed Europejską Konferencją Demograficzną. Materiały robocze z posiedzenia Komitetu znajdują się w Sekretariacie Rządowej Rady Ludnościowej.

Zalecenia, wnioski:

1. W związku z tekstem opracowania Pana D.Philipova niezbędne jest przesłanie do Autora informacji o składzie i strukturze rodziny polskiej na podstawie wyników NSP 2002 i 1988, aby informacje o sytuacji w Polsce znalazły się w tekście raportu na temat portretu rodziny w Europie.

2. W związku z dużym znaczeniem konferencji udział delegacji Rządowej Rady Ludnościowej w Europejskiej Konferencji Ludnościowej w dniach 7–8 kwietnia 2005 roku jest niezbędny. Zatem istnieje konieczność ustalenia składu delegacji i zorganizowania funduszy na pokrycie kosztów uczestnictwa.

Sekretariat Rządowej Rada Ludnościowej wspólnie Departamentem Statystyki Społecznej GUS przygotował i wysłał do Pana D.Philipova i Komitetu Demograficznego Rady Europy informację o składzie i strukturze rodziny polskiej na podstawie wyników NSP 1988 i 2002.

W załączeniu do sprawozdania RRL za rok 2004, aktualny program Europejskiej Konferencji Demograficznej „European Population Conference 2005. Demographic Challenges for Social Cohesion” (załącznik 6), która odbędzie się w Strasburgu dniach 7–8 kwietnia. Rządowa Rada Ludnościowa wspólnie z Ministerstwem Polityki Społecznej i MSZ powinna wydelegować swoich przedstawicieli.

VII. Zespół ds. Gender and Generation Programme

Decyzją nr 2 Przewodniczącego RRL z dnia 19 września 2003 w sprawie powołania zespołu ds. Generation and Gender Programme został powołany międzyresortowy zespół składający się z przedstawicieli wybranych resortów: Ministerstwa Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Nauki i Informatyzacji, GUS, Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Mężczyzn i Kobiet oraz Stałego Koordynatora Systemu ONZ w Polsce i RRL. Do tej pory odbyło się jedno spotkanie Zespołu w sierpniu 2003 i dwa spotkania w roku 2004 (maj i listopad)²³.

Spotkanie majowe Zespołu GGP miało na celu przygotowanie stanowiska strony polskiej w sprawie GGP na III spotkanie „Informal Working Group GGP”, które miało miejsce w Grecji w dniach 24–26 maja br.

Porządek spotkania w dniu 11 maja 2004 roku obejmował następujące tematy:

1. Informację o stanie dokumentacji merytorycznej GGP;
2. Informację o planowanym posiedzeniu Grupy Roboczej GGP 24–26 maj, Grecja;
3. Dyskusję nad stanem prac w ramach GGP w kraju.

W spotkaniu uczestniczyli: prof. Z.Strzelecki (RRL), prof. Janina Józwiak (KBN), Dyr. Lucyna Nowak i mgr Alicja Sobieszak (GUS), Ewa Frątczak Ewa Orzełek (Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej). Członkowie zapoznali się z dokumentacją III Informal Working Group i przyjęto stanowisko w tej sprawie.

Spotkanie otworzył prof. Z. Strzelecki informując o celach działania Grupy międzyresortowej ds. GGP. Poinformował, że we wnioskach raportu RRL z roku 2002, przyjętych przez Radę Ministrów RP był zapis o konieczności realizacji badań demograficznych nowej generacji, w tym badania GGS (Gender and Generation Survey). Na tej podstawie zostało wystosowane z ramienia Rządowej Rady Ludnościowej pismo do Prezesa GUS o włączenie w/w badania do planu badań statystycznych GUS.

Następnie głos zabrała E. Frątczak przedstawiając informację o celach głównych projektu GGP, o zasadach pracy zespołu, o aktualnie istniejącej dokumentacji do realizacji pierwszego panelu (stosowne materiały zawierające informacje o dokumentacji GGP oraz o programie Informal Working Group, która planowana jest na 24–26 maj 2004 zostały przygotowane i rozdane uczestnikom spotkania). Poinformowała, że rozpoczęła prace nad przygotowaniem wersji polskiej dokumentacji podstawowej do badania GGS, w tym ankiety i książki kodów do ankiety. Jeśli się uda to dokumenty w wersji polskiej powinny być gotowe do końca czerwca br. Jeśli dokumentacja w wersji polskiej będzie gotowa, wówczas będzie można rozpocząć dyskusję nad udziałem resortów w realizacji planowanego badania. Oddzielnym zagadnieniem jest zagadnienie tzw. kontekstowej bazy danych, o której będzie więcej na posiedzeniu IWG w maju bieżącego roku. Na zakończenie wystąpienia E.Frątczak poinformowała, że Komitet Nauk Demograficznych PAN w wykazie głównych priorytetów badań naukowych w obszarze demografii na najbliższe lata na pierwszej pozycji umieścił badanie GGS. Być może będzie to droga do pozyskania funduszy na realizację tego przedsięwzięcia poprzez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji. Ponadto podała informację, że pretest do badania GGS może być przeprowadzony w bieżącym roku przy okazji realizacji drugiego panelu badania „Zmiany w postawach i zachowaniach prokreacyjnych młodego średniego pokolenia Polek i Polaków”.

Kolejno głos zabrała Pani Dyrektor L. Nowak obszernie informując o pracach podjętych w tym obszarze w GUS. Badanie GGS zostało włączone do prac metodologicznych GUS i będą podjęte starania

²³ Informacja o GGP była prezentowana na Posiedzeniu Plenarnym RRL w roku 2002 i jest opublikowana w Biuletynie Rządowej Rady Ludnościowej nr 48, Warszawa 2003, s.45–58.

o włączenie badania do programu badań statystycznych na rok 2006/2007 aczkolwiek nie będzie to zadanie łatwe. Należy użyć odpowiednich argumentów, jednym z nich jest użyteczność badania GGS w miejsce mikrospisu. Ponadto Pani Dyr. Nowak poinformowała o informacji jaką przygotowała dla Prezesa GUS o GGP w Polsce na konferencję Statystyków Europejskich, która ma odbyć się wkrótce we Francji. Dyr. Nowak poinformowała o tym, że badanie GGS nie jest badaniem rekomendowanym przez EUROSTAT, a dla GUS wiążące są wytyczne EUROSTATU. EUROSTAT aktualnie podjął duże badanie „EU-SILC”, które będzie realizowane corocznie w większości krajów europejskich w tym także w Polsce. Jest to nowe badanie w miejsce istniejącego badania europejskiego tzw. Socio Economic European Panel, w którym w dużym zakresie uwzględnia się informacje o dochodach. Dyr. Nowak poinformowała również o planach i działaniach związanych z przygotowaniem hurtowni danych w GUS z badań reprezentatywnych i badań spisowych. Poinformowała również o projekcie realizowanym przez Minnesota University, który de facto związany jest ze studiami nad procesem starzenia się, ale prace związane z tym projektem mogą być pomocne w organizowaniu informacji do hurtowni danych GUS. Według Dyr. Nowak, jeśli pretest ankiety GGS byłby zrealizowany wcześniej, wówczas badanie właściwe można byłoby planować na wiosnę 2007 roku.

Pani Prof. Józwiak poinformowała o tym, że trwają prace nad zmianą statusu Ministerstwa Nauki i Informatyki i jeśli nowe zmiany zostaną przyjęte, wówczas zmienią się być może zasady pozyskiwania funduszy na główne projekty badawcze. Ponadto Pani. Prof. Józwiak potwierdziła informację przekazaną wcześniej przez E. Frątczak, że istnieje możliwość realizacji pretestu dla GGS w drugim panelu badania na temat „Zmian w postawach i zachowaniach...”, które jest planowane na rok 2004.

W kolejnej dyskusji głos zabrali: J. Józwiak, Z. Strzelecki, L. Nowak, E. Frątczak. Każda z wypowiedzi wskazywała na zasadność realizacji projektu GGP w Polsce, ale jednocześnie na trudności związane z pozyskaniem funduszy na pełne badania. E. Frątczak przekazała uczestnikom kalkulację kosztów projektu GGP dla jednego panelu dla Polski, która została wysłana do PAU do Genewy w kwietniu br.

W posumowaniu spotkania Zespołu ds. GGP prof. Z. Strzelecki zaproponował oficjalne stanowisko na spotkanie Informal Working Group GGP, 24–26 maj 2004 Grecja: W Polsce podjęto prace nad realizacją GGP w ramach Zespołu Międzyresortowego powołanego przez Rządową Radę Ludnościową. Polska jest gotowa podjąć prace nad realizacją pierwszego panelu w latach 2006/2007. Trwają prace nad zorganizowaniem funduszy na badanie, choć ich pozyskiwanie staje się coraz trudniejsze.

Przedstawiciel Rządowej Rady Ludnościowej brał udział w posiedzeniu 3-ciej Grupy Roboczej Programu „Gender and Generation”, które odbyło się w dniach 24-26 maja 2004 roku, Spetses, Grecja. Trzecie posiedzenie Grupy Roboczej (The Third Meeting of the Informal Working Group (IWG) of the Generations and Gender Programme (GGP)) odbyło się w Spetses (Grecja) od 24 to 26 Maja 2004. Pan. François Héran (Dyrektor IND) przewodniczył spotkaniu w zastępstwie za Pana John’a Hobcraft’a (patrz Annex I Agenda Posiedzenia).

W posiedzeniu IWG brali udział przedstawiciele z 25 krajów, Europy, Ameryki i Japonii, (w tym było: 17 przedstawicieli państwowych urzędów statystycznych, 24 osoby reprezentowały instytucje naukowe i krajowe, rady ludnościowe (patrz Annex 2 – Lista uczestników)). W posiedzeniu brali udział również członkowie Rady Konsorcjum koordynującej prace Programu „Gender and Generation”. Ich nazwiska znajdują się na liście uczestników.

Główne cele Posiedzenia 3-ciej Grupy Roboczej (IWG GGP) to:
ocena bieżącej sytuacji projektu GGP, włączająca krajowe plany realizacji programów,
przegląd prac grup roboczych działających w ramach programu, oraz
określenie programu działań na najbliższą przyszłość.

Uczestnicy Posiedzenia zostali przywitani przez Panią Chara Zikou (National Statistical Office of Greece), Panią . Haris Symeonidou (National Centre for Social Research, EKKE) oraz Pana Miroslava Macurę (PAU, UNECE). Panie: Haris Symeonidou oraz Ewa Frątczak (Governmental Population Council of Poland) zostały wybrane wiceprzewodniczącymi Posiedzenia.

Postęp w realizacji Programu GGP

Pan Miroslav Macura przedstawił przegląd prac w zakresie GGP od ostatniego posiedzenia grupy roboczej, które miało miejsce w lutym 2003 roku. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie: http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

Kolejno zostały zaprezentowane postępy prac wykonanych w grupach roboczych działających w ramach programu GGP. Grupy te to:

The Questionnaire Development Group:

Sample Design Guidelines:

Contextual Data Base Group

Use of Administrative Records Group:

Analysis Group:

Szczegółowe informacje dotyczące działania każdej z grup są dostępne na stronach internetowych PAU:

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/ggs_sample_des_guid.pdf

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/context_ms.pdf

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/ard_report_spetses5.pdf

GGs kwestionariusz, instrukcja oraz wytyczne dotyczące przyszłej analizy są dostępne na stronach:

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

Kryteria formalne uczestnictwa poszczególnych krajów w programie

Kryteria dotyczące uczestnictwa zostały przedstawione przez Pana Mirosława Macurę i poddane dyskusji. Ich pełną treść zamieszcza Aneks 1.

Kolejnym, dość istotnym punktem obrad były krajowe prezentacje o zakresie prac wykonanych i planowanych w zakresie GGP. Krajowe prezentacje zostały przedstawione przez przedstawicieli następujących krajów: Austria, Bulgaria, France, Germany, Japan, Russian Federation, Poland, Belgium, Canada, Czech Republic, Estonia, Georgia, Italy, Greece, Latvia, Lithuania, Serbia and Montenegro, The Netherlands, Norway, Portugal, Romania, Slovenia, Switzerland, Turkey, United States of America.

Stanowisko Polski zostało zaprezentowane zgodnie z ustaleniami przyjętymi na Posiedzeniu Grupy Roboczej ds. GGP (działającej w ramach Rządowej Rady Ludnościowej) w dniu 11.05.2004.

Zasady technicznej współpracy są podane na stronie:

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

Możliwości szkoleniowe w ramach Programu GGP są zamieszczone na stronie internetowej :

http://www.unece.org/ead/pau/ggp/tmiwg/backgr_papers.htm

Miroslav Macura zapowiedział publikację biuletynu prezentującego prace w ramach programu GGP, który będzie wydawany dwa razy w ciągu roku.

Następne posiedzenie Grupy Roboczej GGP, czwarte z kolei jest planowane na wrzesień 2004 w Turcji (Istambuł).

WNIOSKI KOŃCOWE Z POSIEDZENIA GRUPY ROBOCZEJ GGP

Uczestnicy spotkania uznali obrady i dyskusje za duży sukces. Była to dobra okazja do zapoznania się z bieżącą sytuacją w programie na poziomie krajów i konsorcjum, w zakresie prac koordynacyjnych. Zostały przedyskutowane i przyjęte kryteria uczestnictwa w Programie GGP, podane w załączonym Aneksie 1. Jednostką wiodącą w koordynacji prac w zakresie GGP jest PAU ECE. Koordynacja ta jest realizowana we współpracy z Członkami Konsorcjum GGP.

Przyjęto wstępne ustalenia odnośnie zasady konstrukcji standardowych zbiorów danych z badania GGS. PAU przygotowuje zasady formalnego rozwiązania tej sprawy, biorąc pod uwagę krajowe i regionalne rozwiązania legislacyjne i stosowne zabezpieczenie danych.

Przyjęto również zasady i wyniki prac grup roboczych, ich pełne dokumentacje znajdują się na stronach internetowych. Jest to dość bogaty i użyteczny materiał, który powinien być wykorzystywany w pracach zespołów krajowych GGP.

Prace Polskiej Grupy Roboczej GGP, powinny przebiegać zgodnie z przyjętymi ustaleniami i harmonogramem prac, który zakłada na rok 2004 przygotowanie pełnej dokumentacji badania GGS; wstępne testowanie narzędzi badawczych; realizację pilotażu w roku 2005 oraz pierwszego panelu w roku 2006. Sprawą niezmiernie istotną jest określenie zasad finansowania projektu GGP w długim okresie czasu oraz podział kompetencji pomiędzy instytucje włączone w realizację projektu.

Niezbędne jest zorganizowanie w krótkim okresie czasu posiedzenia Zespołu ds. GGP funkcjonującego w ramach Rządowej Rady Ludnościowej, który przyjmie szczegółowy program prac z podziałem obowiązków.

Pełna dokumentacja do badania GGS w wersji polskiej została przygotowana w Rządowej Radzie Ludnościowej przez i pod kierunkiem E. Frątczak przy współpracy z Instytutem Statystyki i Demografii SGH. Na narzędzia te składają się: kwestionariusz podstawowy (84 strony), moduły opcjonalne (16 stron), instrukcja (25 stron), karty z wykazem określonych kategorii zmiennych i skal (50 stron), wykaz zmiennych (60 stron), instrukcja do ankiety (20 stron). Należy podjąć określone działania celem włączenia dodatkowych instytucji i organizacji do programu GGP.

KWESTIONARIUSZ PODSTAWOWY ANKIETY zawiera następujące działy:

Gospodarstwo domowe

Dzieci

Związki/ małżeństwa

Organizacja gospodarstwa domowego i jakość związku/małżeństwa

Rodzice i dom rodzinny

Płodność

Zdrowie i samopoczucie

Działalność i dochody respondenta

Działalność i dochody partnera/ współmałżonka

Stan posiadania, dochody i transfery gospodarstwa domowego

Postawy i wartości

MODUŁY OPCJONALNE

Narodowość i pochodzenie etniczne

Uprzedni partnerzy

Zamiar zerwania związku

Mieszkanie

Nieodłączną częścią Programu GGP jest zorganizowanie w każdym z krajów Kontekstowej Bazy Danych (GGP Contextual Data Base).

Seminarium merytoryczne dotyczące GGP Contextual Data Base odbyło się 20-21 września w Rostoku, w którym brali udział przedstawiciele państw: Austrii, Bułgarii, Czech, Francji, Niemiec, Rosji i Węgier.

Osiągnięto zgodność co do zakresu koncepcji bazy i podstawowej listy zmiennych. Pierwsze doświadczenia, pozytywne zaprezentowali przedstawiciele państw: Austrii, Bułgarii i Rosji. Lista zmiennych obejmuje 150 zmiennych, które są grupowane w następujące działy:

Ogólne wskaźniki demograficzne

Ogólne wskaźniki ekonomiczne

Rynek pracy i zatrudnienie

System emerytalny

Urlopy wychowawcze

Instytucje i polityka opieki nad dzieckiem

System służby wojskowej i systemy spokrewnione

Bezrobocie

System podatkowy

Rynek mieszkań i polityka mieszkaniowa

Prawne regulacje odniesione do rodziny i rodzinnej odpowiedzialności

System edukacji

Zdrowie

Drugie w roku 2004 Posiedzenie Zespołu ds. GGP odbyło się 15 listopada 2004 roku

Program spotkania obejmował:

1. Otwarcie zebrania – Sekretarz Rządowej Rady Ludnościowej E. Frątczak
2. Krótką informację o bieżących pracach programu GGP – E. Frątczak
3. Wystąpienie Pana dr Martin Spielauer'a - The Generations and Gender Contextual Database: Concepts and Content
4. Dyskusję

Głównym tematem spotkania była prezentacja przez Pana Martina Spielauer'a z Max Planck Institute for Demographic Research w Rostoku aktualnej informacji o stanie prac nad programem GGP i prac nad tworzeniem kontekstowej bazy danych²⁴. Członkowie Zespołu GGP zostali zaznajomieni i całokształtem prac w tym temacie a w trakcie dyskusji wskazano na możliwości wykorzystania informacji znajdujących się w bazach danych Głównego Urzędu Statystycznego do tworzenia kontekstowej bazy danych dla Polski. W posiedzeniu Zespołu udział brali: członkowie Rządowej Rady Ludnościowej, przedstawiciele Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawiciel Ministerstwa Polityki Społecznej, przedstawiciele Instytutu Statystyki i Demografii SGH.

Zespół międzyresortowy ds. Gender and Generation w dn. 15 listopada 2004 r. wskazał jeszcze raz na niezbędną konieczność włączenia Polski do projektu międzyresortowego „Gender and Generation Programme” oraz zasadność włączenia badania w Polsce do „Programu badań statystyki publicznej na rok 2006”. Jednocześnie z uwagi na wielką przydatność badania w warunkach polskich, uznano, że badanie powinno być sfinansowane z budżetu państwa (I panel w roku 2006).

W związku z przygotowywaniem przez Główny Urząd Statystyczny projektu badań „Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2006” i bazy informacyjnej „Polska statystyka publiczna 2006” Rządowa Rada Ludnościowa w odpowiedzi na pismo Prezesa GUS przygotowała odpowiedź (tekst pisma w załączeniu, załącznik nr 5) w którym zaleca włączenie badania Gender and Generation (w tłumaczeniu polskim: Rodziny i Generacje) do „Programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2006”.

VIII. Posiedzenia Prezydium RRL

Prezydium RRL obradowało w 2004 r. na czterech posiedzeniach (29.01, 11.05, 15.07 i 20.12). Protokoły z posiedzeń plenarnych i posiedzeń prezydium dokumentują całokształt prac Rządowej Rady Ludnościowej w 2004 roku.

Od 01.11 2003 r. na podstawie zarządzenia nr 82 Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 września 2003 r. obsługę RRL przejął GUS.

RRL zgodnie z procedurą złożyła na 2005 r. projekt planowanych wydatków na kwotę łączną 160.000 zł., która pozwoliłaby na realizację statutowych zadań nałożonych na RRL. Przyznany budżet na 2005 stanowi mniej niż 1/3 planowanych środków. Sytuacja ta stanowi istotne zagrożenie dla realizacji zadań prowadzonych aktualnie przez RRL oraz zadań jakie czekają do realizacji w kolejnym roku kalendarzowym.

Wobec znanych już terminów konferencji międzynarodowych jak: 38 Sesja ONZ Komisji Ludność i Rozwój, Europejskiej Konferencji Ludnościowej organizowanej przez Radę Europy, dwóch posiedzeń Komitetu Demograficznego Rady Europy, posiedzenia grupy roboczej programu GGP oraz aktywnego uczestnictwa RRL w pracach międzynarodowego programu Gender And Generation Programme RRL musi zwiększyć swoją aktywność zarówno w działaniach krajowych jak i międzynarodowych. Udział w każdej sesji (posiedzeniu) wymaga opracowania stosownego raportu (dokumentacji) w języku polskim i angielskim. Przyznany wyjątkowo niski budżet – 52.000 zł – stanowi poważne zagrożenie dla bieżącej działalności i funkcjonowania RRL.

²⁴ Ze względu na brak funduszy w RRL, koszty pobytu Pana dr M. Spielauer'a zostały pokryte przez Instytut Statystyki i Demografii SGH oraz Max-Planck Institute for Demographic Research w Rostoku. Pan dr M. Spielauer jest główną osobą odpowiedzialną za tworzenie kontekstowej bazy danych w programie GGP.

**Sprawozdanie z konferencji na temat
„Założenia polityki migracyjnej Polski”**

Dnia 9 lipca 2004 r. w Warszawie odbyła się konferencja zorganizowana przez Rządową Radę Ludnościową na temat „Założenia polityki migracyjnej Polski”. Była to druga część obrad poświęconych założeniom programu działań w obszarze polityki ludnościowej naszego kraju (pierwsza dotyczyła oddziaływań z zakresu polityki społecznej, gospodarczej i ochrony zdrowia na rozrodność i umieralność). Jej celem było przeprowadzenie dyskusji nad raportem pt. „O polską politykę migracyjną” przygotowanym przez zespół specjalistów (zarówno badaczy, jak i praktyków w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych. Konferencja była jednocześnie rozszerzonym posiedzeniem plenarnym Rządowej Rady Ludnościowej. Godnym podkreślenia jest fakt, że cieszyła się ona dużą frekwencją, a wśród jej uczestników liczną grupę stanowili ludzie młodzi.

Otwarcia konferencji dokonał przewodniczący Rządowej Rady Ludnościowej, prof. Zbigniew Strzelecki. Następnie głos zabrał prof. Antoni Rajkiewicz, kierownik zespołu przygotowującego raport. Na początku poinformował, że prezentowany dokument powstał na początku 2004 r. Impuls do jego opracowania dały uchwały I Kongresu Demograficznego, a dodatkową inspirację stanowił Memoriał Komitetu Prognoz PAN „Polska 2000 Plus” „dla najwyższych władz Rzeczypospolitej Polskiej potrzeby określenia polityki państwa w obszarze migracji zagranicznych”. Zamiarem autorów było ujęcie procesów migracyjnych w sposób kompleksowy – nie tylko postawienie pogłębionej ich diagnozy, ale także wskazanie głównych problemów i zaproponowanie metod i środków ich rozwiązywania. Na raport złożyły się następujące rozdziały: „Wstęp”, „Determinanty i uwarunkowania polskiej polityki migracyjnej”, „Cele i zadania polskiej polityki migracyjnej”, „Metody i środki polityki migracyjnej”, „Podmioty kreujące i realizujące politykę migracyjną”, „Konkluzje”.

W niniejszej ekspertyzie bardzo dobitnie zaakcentowano konieczność sformułowania tak doktryny, jak i polityki migracyjnej, które uznano za niebywale istotny, a zarazem trwały element strategii rozwoju Polski. Prof. Rajkiewicz wyraził pogląd, że na doktrynę migracyjną powinny składać się następujące elementy:

- 1) otwartość Polski wobec ruchów migracyjnych w związku z prawem każdego człowieka do swobodnego wyboru miejsca zamieszkania, a także interesem naszego kraju i społeczeństwa (maksymalizacja legalnych migracji przy równoczesnym ograniczaniu migracji nielegalnych);
- 2) kompensacyjno-selektywne rozmiary i struktury procesów migracyjnych w celu zapobieżenia wyludnieniu naszego kraju (optymalizacja tych procesów z punktu widzenia ilościowego i jakościowego);
- 3) kwestia spolegliwego (przyjaznego, wyrozumiałego i życzliwego) stosunku do emigrantów z Polski i imigrantów przybywających do naszego kraju;
- 4) uwzględnianie tak interesów migrantów, jak i interesu państwa,
- 5) wiązanie procesów migracyjnych z diasporami pełniącymi funkcję migracjogenną (przyciąganie członków rodziny, znajomych, a zarazem oddziaływanie na zjawisko reemigracji).

Przyjęcie określonej doktryny, a w ślad za nią opracowanie założeń polityki migracyjnej wymaga pogłębionej wiedzy demograficznej i migracyjnej, a także woli politycznej i wsparcia społecznego. Niezbędne jest stałe edukowanie społeczeństwa w dziedzinie migracji – ważną rolę w tym procesie powinny spełniać środki masowego przekazu, ale jak dotychczas nie wywiązują się one dobrze z tego zadania. Źródłem wiedzy o procesach migracyjnych powinny być wyniki badań naukowych oraz statystyki migracyjne. Jak dotąd znaczący dorobek badawczy dotyczący migracji zagranicznych (będący zasługą wielu instytucji badawczych, a w szczególności Ośrodka Badań nad Migracjami w Instytucie Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego) jest niedoceniany i niedostatecznie wykorzystywany w działalności praktycznej organów władzy. Jeśli chodzi o polską statystykę migracyjną, jej stan jest niepokojący. Wymaga ona gruntownej naprawy.

Konieczność opracowania założeń doktryny migracyjnej i prowadzenia spójnej polityki migracyjnej wynika m. in. z sytuacji demograficznej Polski, którą charakteryzuje nie tylko ujemne saldo ruchu migracyjnego (ewidencjonowanego, jak i zapewne w większym jeszcze stopniu nie ewidencjonowanego). Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. wykazały, że potencjał emigracyjny z Polski jest znaczny – w trakcie przeprowadzania spisu aż 786 tys. mieszkańców naszego kraju przebywało za granicą. Ponie-

waż w nieobecnej populacji przeważają kobiety (54 %) w wieku rozrodczym, można wręcz mówić, iż mamy do czynienia z eksportem potencjału rozrodczego z Polski.

Z kolei według prognoz demograficznych w roku 2030 liczba ludności naszego kraju będzie o 2,5 mln niższa niż w 2000 r., przy czym ujemne saldo ruchu migracyjnego będzie partycypowało w tym spadku w jednej czwartej – 600 tys. (na to ujemne saldo ruchu migracyjnego złoży się aż 300 tys. mieszkańców woj. śląskiego i 125 tys. mieszkańców woj. opolskiego). Przewidywania te mogą się nie sprawdzić, stanowią jednak niezwykle istotny sygnał ostrzegawczy. Wskazują na potrzebę działań zmierzających do równoważenia napływu migracyjnego z odpływem celem ochrony potencjału ludnościowego Polski zarówno od strony ilościowej, jak i jakościowej.

W raporcie podkreślono, że migracje zarobkowe, tak ze względu na trudną sytuację na rynku pracy, jak i położenie wielu gospodarstw domowych, dominują i będą dominować zarówno po stronie imigracji, jak i emigracji. Zwrócono w nim również uwagę na skalę zarobkowania nielegalnego – w przypadku imigracji przewyższa ona obecnie znacznie rozmiary zatrudnienia legalnego.

Jak zauważył referent migracja zarobkowa jest źródłem znacznego transferu pieniędzy zarobionych poza granicami kraju. Brakuje jednak obecnie instytucji takiej jak bank Polska Kasa Opieki posiadający przed wojną 28 oddziałów za granicą, która skupiałaby oszczędności migrantów zarobkowych, a także stwarzałaby dla nich zachęty (np. w postaci korzystnych kredytów) do inwestowania w kraju. Zaznaczył ponadto, że wyjazdy zarobkowe Polaków za granicę przyczyniają się również do zmniejszania poziomu bezrobocia (dobrym przykładem są Siemiatycze i Mońki – miejscowości, których znaczna liczba mieszkańców związana jest z zagranicznymi rynkami pracy i których współczynniki bezrobocia w związku z tym należą do najniższych w kraju).

W raporcie podniesiono również m. in. kwestię ksenofobii – zjawiska marginalnego, ale jednak występującego w niektórych środowiskach, kwestię diaspory migracyjnej, małżeństw binacjonalnych, podwójnego obywatelstwa i problemy związane z integracją (zarówno emigrantów z Polski, jak i imigrantów przybywających do Polski).

Szczególną uwagę zwrócono na znaczenie migracji edukacyjnej. Dostrzeżono znaczne dysproporcje pomiędzy liczbą Polaków podejmujących naukę za granicą a liczbą obcokrajowców studiujących w Polsce. Oznacza to, iż nie realizujemy jednego z priorytetowych celów Strategii Lizbońskiej, jakim jest otwarcie edukacji na świat poprzez rozwijanie mobilności, wymiany międzynarodowej i nauczanie języków obcych. Uznano, że migracja edukacyjna powinna stanowić szczególnie ważne ogniwo doktryny i polityki migracyjnej, zwłaszcza w obliczu naszego członkostwa w Unii Europejskiej.

W ekspertyzie negatywnie oceniono nową ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w części dotyczącej migracji zarobkowej. W rozdziale XVI dotyczącym zatrudnienia obywateli polskich za granicą i cudzoziemców w Polsce zbyt szczegółowo potraktowano bowiem pewne kwestie, które powinny wchodzić w zakres rozporządzeń wykonawczych, a zupełnie pominięto np. niebywale istotną sprawę umów bilateralnych.

Kończąc swoje wystąpienie, referent przytoczył wybrane rezultaty ankiet przeprowadzonych wśród dziesięciu wybitnych specjalistów zajmujących się problemami migracyjnymi. Prawie wszyscy opowiedzieli się za powołaniem organu, który by przynajmniej koordynował politykę migracyjną (np. za przekształceniem Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców w Państwowy Urząd Migracyjny), za powstaniem czasopisma poświęconego zagadnieniom migracyjnym oraz za wydzieleniem nowej dyscypliny naukowej – migracjologii (propozycja zgłoszona przez prof. Jana Zamojskiego).

W podsumowaniu prof. Rajkiewicz wyraził nadzieję, że prezentowany raport – wielostronnie ujmujący kwestie migracyjne – stanie się ważnym ogniwem postępu w zmaganiach o należną, odpowiednio wysoką ich rangę.

W drugiej części konferencji odbyły się wystąpienia eksperckie zaproszonych specjalistów. Najpierw swój referat zatytułowany „Obawy Unii Europejskiej przed napływem imigrantów z nowych państw członkowskich po 1 maja 2004 r.” wygłosił ks. prof. Janusz Balicki. Jak zaznaczył na wstępie, lęk przed imigrantami wzrastał w miarę zbliżania się daty przyjęcia nowych członków. W postawach rządów państw unijnych uwidoczniło się w tym czasie wiele sprzeczności – z jednej strony podkreślały one korzyści płynące z rozszerzenia Unii, z drugiej jednak deklarowały obawy i niepewności, które zresztą legły u podstaw utrzymania w tzw. okresach przejściowych utrudnień w podejmowaniu pracy przez przybyszów z nowych państw członkowskich. Politycy z tych krajów często kierowali się oczekiwaniami społeczeństwa kreowanymi w dużym stopniu przez popularne czasopisma.

Z dwumiesięcznych doświadczeń poakcesyjnych wynika, że obawy starych państw członkowskich przed napływem dużej fali imigrantów w razie otwarcia rynku pracy okazały się nieuzasadnione. Fakt, iż mimo wysokiego bezrobocia w naszym kraju stosunkowo niewielu Polaków podjęło pracę w Wielkiej Brytanii i Irlandii można tłumaczyć następująco:

- 1) jeszcze przed wejściem Polski do UE w Zjednoczonym Królestwie pracowało bez zezwolenia na pracę około 100 tys. Polaków – kto zatem chciał wyjechać, już to uczynił;
- 2) nieznamość języka i brak odpowiedniego przygotowania zawodowego;
- 3) wysokie koszty utrzymania w Wielkiej Brytanii i Irlandii;
- 4) w celu poszukiwania pracy migrują zazwyczaj ludzie bardziej przedsiębiorczy, lepiej wykształceni, a więc stosunkowo nieliczna grupa.

W podsumowaniu prelegent przytoczył wypowiedź niemieckiej ekspertki Rity Süßmuth, w której zwróciła ona uwagę, że okresy przejściowe mogą nieść pośrednio również pewne korzyści dla nowych państw członkowskich, gdyż opóźniają one proces drenażu mózgow. Problem ten niewątpliwie nasili się po pełnym otwarciu rynków pracy przez wszystkie kraje piętnastki.

Potem ekspertyzę na temat „Konieczne i możliwe działania w zakresie polityki migracyjnej w warunkach członkostwa Polski w Unii Europejskiej” przedstawił prof. Piotr Korcelli. Na wstępie zgodził się z autorami raportu, że w Polsce konieczne jest sformułowanie doktryny migracyjnej zarysowującej nadrzędne cele oraz polityki migracyjnej wskazującej konkretne instrumenty służące realizacji tych celów. Zaznaczył jednak, że w krajach demokratycznych polityka migracyjna powinna odnosić się głównie do celów i zasad regulujących napływ ludności z zagranicy. Równocześnie wyraził przekonanie, że w kraju takim jak Polska (mało atrakcyjnym dla imigrantów) siła oddziaływania polityki migracyjnej na skalę i kierunki migracji (zarówno imigracji, jak i emigracji) będzie stosunkowo niewielka. To oczywiście nie oznacza, że takiej polityki nie powinno się prowadzić.

Następnie referent skupił się na przedstawieniu argumentów na rzecz swoich dwóch dość kontrowersyjnych tez. Według pierwszej z nich Polska pozostanie w najbliższych piętnastu latach krajem emigracyjnym w wymiarze netto – niezależnie od prowadzonej polityki migracyjnej. Odpływ migracyjny, podobnie jak w latach 80. a odmiennie niż w latach 90., w dużej mierze będzie zapewne obejmował ludzi wykształconych, mających wysokie kwalifikacje zawodowe. Wśród czynników wpływających na ujemne saldo migracji zagranicznych wymienił: panujące w Polsce stosunki międzyludzkie, okrzepnięcie środowisk polskich za granicą i przyciąganie przez nie w dalszym ciągu nowych migrantów, propagowanie wyjazdów do pracy za granicę przez większość polityków oraz środki masowego przekazu. Jeśli chodzi o napływ z zagranicy to, zdaniem eksperta, zapewne on nieco wzrośnie, ale nie przekształci się w dużą falę imigracyjną m. in. z następujących powodów: dla przybyszów z Azji Polska pozostanie tylko krajem tranzytowym; nie zwiększy się znacząco imigracja z państw powstałych po rozpadzie Związku Radzieckiego z uwagi m. in. na kryzys demograficzny występujący w tych krajach oraz wzrastającą siłę przyciągania rosyjskiego rynku pracy.

Prof. Korcelli, opierając się m. in. na raporcie z 2000 r. opracowanym przez Sekcję Ludności Departamentu Społeczno-Ekonomicznego ONZ, postawił ponadto tezę, że migracje kompensacyjne (replacement migration) to jedynie teoretyczny instrument przeciwdziałania procesom starzenia się społeczeństw w długim okresie. Innymi słowy, migracje międzynarodowe nie mogą kompensować spadku płodności i starzenia się ludności w dłuższej perspektywie czasowej. Mogą one jedynie w niewielkim stopniu spowalniać te procesy.

W związku z powyższym Polska powinna dążyć do równoważenia ubytku zasobów kapitału ludzkiego (wyjeżdżają przeważnie ludzie młodzi, dobrze wykształceni) poprzez stwarzanie zachęt do imigracji do Polski ludzi młodych, wykształconych (nie tylko polskiego pochodzenia) w postaci np. stypendiów akademickich czy doktoranckich oraz poprzez ułatwianie zagranicznym absolwentom polskich szkół wyższych zakorzenienia się w naszym kraju. Poza tym Polska powinna prowadzić bardziej aktywną politykę tak w dziedzinie repatriacji, jak i integracji cudzoziemców.

W opinii badacza negatywnemu bilansowi migracyjnemu należałoby przeciwdziałać jednak nie tyle za pomocą instrumentów polityki migracyjnej – są one stosunkowo mało efektywne, co społecznej i ekonomicznej, np. poprzez zwiększenie aktywności zawodowej kobiet i wydłużenie wieku emerytalnego, a także tworzenie warunków sprzyjających przynajmniej częściowej odbudowie wskaźników dzietności.

W dalszej kolejności stanowisko Prezesa Urzędu do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców, Pana Piotra Stachańczyka na temat „Obecne i przyszłe zadania Urzędu w polityce migracyjnej państwa” odczytał Pan

Wiesław Adamczyk, naczelnik Wydziału Analiz Migracyjnych w Departamencie Integracji Europejskiej i Współpracy Międzynarodowej Urzędu.

Na wstępie swego referatu Prezes URiC-u zaznaczył, iż nie zgadza się ze stwierdzeniem zawartym w dyskutowanym raporcie, że Polska nie prowadzi żadnej polityki w odniesieniu do imigracji. Istniejące rozwiązania legislacyjne odzwierciedlają bowiem jej założenia, tyle, że założenia te nie zostały jeszcze spisane w jednym odrębnym dokumencie. Przykładowo, świadomie stosuje się zasadę uzupełniającego charakteru zatrudnienia cudzoziemców w Polsce – stąd skomplikowana procedura uzyskiwania zezwoleń na pracę czy wprowadzenie utrudnień w uzyskiwaniu wizy z prawem do pracy. Nie znaczy to jednak, rzecz jasna, że Polska ma pełną i całościową politykę migracyjną.

Ustosunkowując się do postulatu zwiększenia liczby studentów-obcokrajowców na polskich uczelniach, a także umożliwienia cudzoziemskim absolwentom pozostania w Polsce po ukończeniu nauki uznał, że wydają się one być niezgodne z normami prawa wspólnotowego zalecającymi zapewnienie by czasowe pobyty cudzoziemców z państw trzecich nie przekształcały się w migrację osiedleńczą. Ponadto stwierdził, że są one nieuzasadnione z uwagi na wysoką stopę bezrobocia polskich absolwentów.

Odnosząc się z kolei do sugestii poszerzenia zakresu zadań Urzędu m. in. o kwestie dotyczące emigracji stwierdził, że nie wydaje się to być zasadne choćby z uwagi na fakt, że nie jest możliwe administracyjne ingerowanie w ten proces. Nie znaczy to, że nie powinno się analizować konsekwencji wyjazdów do pracy za granicę. Rozładują one sytuację na rynku pracy w krótkim okresie, ale w przyszłości mogą przynieść niekorzystne skutki demograficzne.

W podsumowaniu swojego referatu zawarł stwierdzenie, że sytuacja na polskim rynku pracy nie przemawia za koniecznością otwarcia go w chwili obecnej na znaczący napływ cudzoziemców. Zadeklarował jednak chęć czynnego udziału w dalszych pracach nad tworzeniem polskiej polityki migracyjnej.

Po tych wystąpieniach miała miejsce długa i ożywiona dyskusja. Prof. Elżbieta Frączek mówiła o strategii migracyjnej formułowanej obecnie przez Unię Europejską w związku z dramatycznymi prognozami demograficznymi, którą Polska jako członek UE powinna brać pod uwagę przy wypracowywaniu założeń własnej polityki migracyjnej.

Prof. Heffner z kolei podjął kwestię regionów odgrywających zasadniczą rolę w kreowaniu procesów emigracyjnych z Polski. Negatywnie ocenił brak jakiegokolwiek polityki państwa wobec emigracji, mimo iż potencjał emigracyjny z Polski jest niepokojąco wysoki (zwłaszcza w woj. śląskim i opolskim), jak i prowadzenie restrykcyjnej polityki migracyjnej odstręczającej imigrantów od przyjazdów do Polski.

Pani Lucyna Nowak, dyrektor w Głównym Urzędzie Statystycznym, wyraziła m. in. pogląd, że politykę emigracyjną można kreować wyłącznie przez polityki pośrednie np. poprzez oddziaływanie na system umacniania rodziny, system ochrony zdrowia, a także na edukację.

Prof. Józefina Hryniewicz zaakcentowała rolę państwa w kreowaniu polityki migracyjnej. Sformułowała również trafne spostrzeżenie, iż obecnie realizowana polityka w dziedzinie migracji zagranicznych zamiast projektować rozwiązania przyczyniające się do kreowania zjawisk pożądanych w przyszłości, reaguje jedynie na problemy bieżące.

Pan Adam Bernatowicz, prezes Stowarzyszenia na Rzecz Integracji i Ochrony Cudzoziemców w Polsce „Proxenia” zwrócił uwagę na brak zdolności komunikowania się polityków oraz przedstawicieli administracji rządowej ze sferą partnerstwa społecznego. Wyraził ponadto opinię, że państwo powinno być inicjatorem prac nad polityką migracyjną Polski, ale w tworzeniu jej założeń powinno uczestniczyć wiele podmiotów, w tym środowiska imigrantów.

Powszechność i masowość zjawisk migracyjnych we współczesnym świecie, a także sytuacja demograficzna Polski wskazują na konieczność określenia i prowadzenia polityki migracyjnej. Omawiany podczas konferencji raport powstał właśnie w odpowiedzi na tę potrzebę. Zamykając konferencję, prof. Zbigniew Strzelecki zapowiedział, że dokument – po uzupełnieniu go, także wnioski z konferencji – zostanie przedłożony Rządowi jako propozycja do programu działań w zakresie polskiej polityki migracyjnej, a następnie trafi pod obrady Sejmu.

**DECYZJA Nr 3
PRZEWODNICZĄCEGO RZĄDOWEJ RADY LUDNOŚCIOWEJ**

z dnia 7 października 2004 r.

w sprawie powołania zespołu do przygotowania kształtu polskiej polityki migracyjnej.

W związku z § 4 ust. 1 Zarządzenia Nr 57 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2002 r. w sprawie Rady do Spraw Koordynacji działań międzyresortowych w zakresie polityki ludnościowej, postanawiam co następuje:

§1

Powołuję Zespół do przygotowania założeń kształtu polskiej polityki migracyjnej, zwany dalej „Zespołem”, jako organ pomocniczy Rządowej Rady Ludnościowej, zwanej dalej „RRL”.

§2

W skład Zespołu wchodzi:

- 1) Przewodniczący – dr hab. prof. SGH Zbigniew Strzelecki
- 2) Wiceprzewodniczący – prof. dr hab. Antoni Rajkiewicz
- 3) Sekretarz – dr Bożena Balcerzak - Paradowska

Członkowie – Przedstawiciele:

- a) – Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu – dr Bogusław Szymański
- b) – Ministerstwa Gospodarki i Pracy – Teodozjusz Faleńczyk
- c) – Ministerstwa Polityki Społecznej – dr Agnieszka Chłoń - Domińczak
- d) – Ministerstwa Finansów – Agnieszka Juźwik
- e) – Ministerstwa Nauki i Informatyzacji – prof. dr hab. Janina Józwiak
- f) – Ministerstwa Infrastruktury – Stanisław Kudroń
- g) – Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi – dr hab. Maria Alina Sikorska
- h) – Komenda Główna Policji – mł. Inst. Longin Kierzanek i mł. Inst. Bogusław Tomtała
- i) – Urzędu ds. Repatriacji i Cudzoziemców – Andrzej Pilaszkiwicz i Monika Prus
- j) – Rządowego Centrum Studiów Strategicznych – Katarzyna Iwaniuk

§3

Przewodniczący Zespołu może zapraszać na posiedzenia Zespołu, grup roboczych oraz do udziału w pracach przedstawicieli nauki i ekspertów.

§4

Do zadań Zespołu należy:

- 1) analiza dokumentów I Kongresu Demograficznego w zakresie rozwiązań proponowanych do polityki migracyjnej,
- 2) zdefiniowanie głównych obszarów funkcjonowania polityki migracyjnej w związku z obserwowaną tendencją zmian procesów i struktur demograficznych w Polsce w okresie transformacji i do 2030 r.,
- 3) współpraca z instytucjami naukowo-badawczymi,
- 4) opracowanie założeń kompleksowego programu działań w zakresie polityki migracyjnej.

§5

1. Plan pracy Zespołu zatwierdza Przewodniczący RRL.
2. Przygotowane założenia programu działań w zakresie polityki migracyjnej Zespół przedkłada do zaopiniowania i zatwierdzenia przez RRL.

§6

1. Przewodniczący Zespołu lub z jego upoważnienia Wiceprzewodniczący zwołuje posiedzenia Zespołu.
2. Posiedzenia Zespołu są zwoływane w zależności od potrzeb.

§7

Przewodniczący Zespołu może powoływać spośród członków Zespołu grupy robocze do opracowania określonych zagadnień.

§8

Decyzja wchodzi w życie z dniem podpisania.

dr hab. prof. SGH Zbigniew Strzelecki

REPUBLIC OF POLAND
PERMANENT MISSION TO THE UNITED NATIONS

9 EAST 66th STREET, NEW YORK, N.Y. 10021

TEL. (212) 7

Check against deliver.

Commission on Population and Development
Thirty-seventh session

Agenda Item 4: General debate on national
experience in the implementation
of the Programme of Action
of the International Conference on Population and Development

S T A T E M E N T

by

Ms. Ewa Frątczak

Secretary General

Polish Governmental Population Council

New York, 23 March 2004

Mr. Chairman,

Distinguished Members of the Bureau,

Let me congratulate you on your election. We are looking forward to cooperate with you to ensure that this meeting is a success. I would also like to thank the Secretary General as well as the Secretariat for the preparatory work for the 37th Session of CPD. Polish delegation aligns itself with the statement delivered on behalf of the EU.

Present Session of the Commission on Population and Development organized 10 years after Cairo Conference, gives an opportunity to review the process of implementation of the Programme of Action for Population and Development adopted ten years ago in Cairo.

Poland, as an active member of the International Conference on Population and Development, Cairo 1994, follows its important resolutions in all actions. The National Census was conducted in Poland in 2002 with accordance to the United Nations and the European Union recommendations. The result of the Census 2002 together with the current statistics and registers constitute a base for the multidimensional evaluation of the changes of the main demographic processes in Poland.

At the end of 2002, population of Poland reached 38,219 thousand. The demographic development of the country changed considerably in relation to trends observed at the beginning of the millennium. The year 2002 was the fourth in a row, when we observed an actual drop in the number of population and at the same time the first one with a negative natural increase. In the years 1994-2002 low population increase and negative balance of international migration resulted in population decrease by about 76 thousand. The negative pace of growth recorded since 1999 has changed from – 0.03% in 1999 to – 0.06% in 2002, which means a growing decline in the number of the country's population.

A considerable drop in the number of births has been a direct cause of the decrease in population. Since 1993, births have stood below 500 thousand, and since 1998 – below 400 thousand. Mortality has not changed significantly. The balance of long-term international migration for permanent residence – negative in all the post-war period – has caused a decline in the number of the Polish population.

The Poland's population is definitely not very mobile. The data from the population census in 2002 show that nearly 60% of the total inhabitants of Poland (22,622 thousand people) lived in the same locality (commune) since their birth.

Mr Chairman,

The unexpected development of the demographic processes in the period of transition, significantly different from the tendencies observed in the eighties, had a considerable influence on the change of the population structure by age. Decrease in the number of births, waves of demographic booms and busts, through individual age groups, as well as drop in mortality resulting in significant increase in life expectancy, determine the ageing process of the Polish population.

As regards the number of population, Poland occupies the thirtieth position among the countries of the world and the ninth position in Europe.

In Poland, just as in each of the European countries, the process of intensive demographic changes is being monitored. These changes were initiated at the beginning of the socio-economic transformation. The pace of changes was not significant until the mid nineties of the past century, while since 1995 its clear acceleration has been observed.

The following manifestations of demographic transformation mentioned above deserve to be underlined:

- systematic decline in the number of births in Poland since 1989, caused mainly by the decrease in fertility of women and postponing the decision to give birth to the first child as a result of delayed family formation;
- negative natural increase, determined by a progressive decline in the number of births;
- steady increase in extra-marital births and their share in the overall number of births;
- decrease in the share of the teenage mothers in the group of women giving birth;
- increase in the level of life expectancy, resulting from progress in health care, including a significant drop in infant mortality;
- growing acceptance of the young generation of Poles for consensual unions and premarital sexual intercourse with a lack of clear signs of the increasing role of cohabitation;
- recognition by a great majority of the society of the family based on a formal marriage as the main form of social relations. According to 2002 Population Census results, nearly 200 thousand couples (ca. 2 % of Polish families) live in the consensual unions.

Distinguished Delegates!

The evaluation on implementation of the Cairo Conference resolutions in Poland shows the achievement of considerable progress in carrying out the Programme of Action for Population and Development. Since 1994, both the infants and children mortality and the perinatal mortality have been reduced by half. Progress in health protection is expressed by significant increase in the life expectancy. Since the beginning of the nineties, the number of students and people with tertiary education has been systematically growing. Women are dominant among the graduates of tertiary education institutions.

Acceptance and understanding of women's rights, perceived as the essential part of the catalogue of the universal human rights, is increasing in Poland following the actions carried out by the Government and non-governmental organizations, as well as appointment of the Government Plenipotentiary for Equal Status of Women and Men by the Council of Ministers in November 2001. Elaboration and adoption of the subsequent National Programmes of Action for Women for the years 1997-2000 and 2003-2005, concludes resolutions of the Beijing Declaration. The process of Poland's accession to the European Union, has caused changes in the Polish law. The Labour Code amendments, in force since 1 January 2004, adjusted hitherto existing labour law to the European Union Directives. Despite obvious progress in reduction of discrimination against women, there are still cases of unequal treatment of women and men (for example unequal chances of women on the labour market).

Mr Chairman,

Education for family life (school programmes), based on marriage of a woman and a man as the basic form of social relations, brings forth increasing awareness in making decisions concerning the number of children and the time of having them. Patterns of behaviour in the sphere of responsible parenthood are visibly changing. This tendency is reflected - among others - by a growing decrease in the number of teenage mothers. Recapitulating, it may be concluded that women's access to the safe and effective means facilitating responsible family planning is guaranteed in Poland.

Despite clear progress in completion of the objectives formulated at the Cairo Conference, we may see many negative phenomena in the development of the world's population and creation of the worthy living conditions. Among the most important of them should be considered: (1) systematic decrease in the number of births, leading to a progressive ageing of the societies and the increasing liability of less numerous

generation of younger people caused by rising number of the elderly; (2) increase in morbidity and mortality caused by cardiovascular system diseases and tumours; (3) increasing threat of the sexually transferred diseases; (4) too slow progress in popularisation of a healthy lifestyle; (5) increasing diversification in living conditions of the population, which is reflected by the expanding poverty, understood not only in economic sense but also educational, social and ethical. Poland is also not free of these phenomena. A positive achievement of the socio-economic transformation in our country, started in 1989, has been accompanied by a number of negative phenomena, similar to those observed in the great majority of countries of East and Central Europe. The Programme of Action of the International Conference on Population and Development poses a challenge for the further, systematic activity aimed at the elimination of existing barriers of proper development.

Mr Chairman,

Guidelines for the formulation of objectives and rules for the population and development policy – ten years after the Cairo Conference – are among others the *millennium development goals* set out in the Millennium Declaration of the United Nations, adopted during the Millennium Summit in New York 8 September 2000. The millennium development goals for Poland are included in the UNDP Report – Poland entitled: “Report on the Millennium Development Goals, Poland”, Warsaw 2002.

The Programme of Action adopted at the International Conference on Population and Development, Cairo 1994 together with the millennium development goals constitute a platform of the future activity for Polish Government.

Finally I would like to add that a more detailed report: “*Ten years after Cairo. National Report: Poland*” is available to anyone interested.

Thank you for your attention.

1. Annex I: Kryteria uczestnictwa państw w programie GGP

Criteria for participation in the Generations and Gender Programme (GGP)

The Generations and Gender Programme (GGP) is an international survey research programme that is based on the Generations and Gender Survey (GGS) seeking to collect individual-level data and national databases of aggregate-level contextual data. The GGP Consortium consisting of prominent demographic institutes, university departments and statistical offices from the member countries of the United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) has prepared the Programme. The UNECE Population Activities Unit (PAU) acts as a GGP Co-ordination Centre. Working groups formed by the GGP Consortium have developed a GGS questionnaire (a mandatory core questionnaire and four optional modules) to be used for the surveys and a set of recommendations for sampling design and the contextual databases. The Programme will offer technical advice and training on sample size and maintenance as well as data analysis. Participation in the Programme is open to countries that commit themselves to fulfil the following criteria.

Establish a GGP National Committee or a GGP National Focal Point that has the mandate and responsibility to organise the national component of the Programme and to communicate with the GGP co-ordination centre;

Organise a national Generations and Gender Survey;

Agree to carry out at least three waves of the GGS;

Use the complete core questionnaire in the survey, possibly extended by one or more of the optional modules provided. Part of the information in the questionnaire may be collected from administrative records where this is practicable;

Use a probability sample of sufficient size for specific analyses, as recommended in the Guidelines of GGS Sample Design;

Allow the sample design, panel maintenance, and questionnaire of the national GGS to be reviewed by the GGP Co-ordination Centre. Follow, as appropriate, the recommendations of the GGP Co-ordination Centre regarding these issues;

Prepare and clean the file with the survey data for each wave and provide documentation in English for all instruments, including those on the sample, data collection, as well as the data file itself according to accepted standards of international survey research recommended by the GGP Co-ordination Centre;

Deliver the de-personalised individual-level data file to GGP Co-ordination Centre, along with the documentation, no later than 18 months after completion of the interviews, for processing, archiving and distribution;

Enter into a legally binding agreement with the GGP Co-ordination Centre which would allow bona fide researchers to use the data of the national survey waves for scientific research under appropriate regulations that ensure the anonymity of respondents;

Provide at least once every twelve months updated aggregate data for the GGP contextual database to the GGP Co-ordination Centre.

**Pan
Tadeusz Toczyński
Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego**

Szanowny Panie Prezesie

W odpowiedzi na pismo z dnia 5 października 2004 Rządowa Rada Ludnościowa zgłasza do programu badań na rok 2006 realizację badania empirycznego „Rodziny i Generacje” w ramach międzynarodowego programu porównawczego „Gender and Generation Programme” koordynowanego przez Population Activity Unit (PAU) ECE, UN w Genewie. Informacja o badaniu była prezentowana na Posiedzeniu Plenarnym Rządowej Rady Ludnościowej w roku 2003 i opublikowana w Biuletynie RRL nr 48 /2003 (tekst w załączeniu). Decyzją nr 2 przewodniczącego Rządowej Rady Ludnościowej z dnia 19 września 2003 roku został powołany Międzyresortowy Zespół do spraw Generation and Gender Programme. Ostatnie posiedzenie zespołu z udziałem Pana Martina Speleauer (twórcy struktury kontekstowej bazy danych dla programu GGP) odbyło się w dniu 15 listopada 2004 roku. Badanie Gender and Generation Survey (w wersji polskiej: Rodziny i Generacje) jest nowej jakości badaniem demograficznym, wielodyscyplinarnym mającym na celu ocenę zmian w podstawowych procesach demograficznych ich uwarunkowań z jednoczesnym przeniesieniem wyników badania na konkretne działania w zakresie szeroko definiowanej polityki ludnościowej. Dodatkowo, wyniki z badania empirycznego zostaną uzupełnione o analizy oparte na danych kontekstowych, gdzie tworzenie bazy danych kontekstowych jest integralną częścią programu „Gender and Generation”. Kontekstowa baza danych zawiera informacje pochodzące z bieżącej sprawozdawczości oraz badań pokrewnych badaniom ludnościowym. Realizacja programu GGP, zakłada: przeprowadzenie badania empirycznego na próbie losowej co najmniej na 3 kolejnych panelach w odstępach co 3 lata, utworzenie kontekstowej bazy danych, przekładanie wyników badań i studiów na działania z zakresu polityki ludnościowej. Według zaleceń Population Activity Unit ECE UN w Genewie w tworzenie kontekstowej bazy danych powinny być włączone instytucje krajowe a prowadzenie programu GGP wpisuje się w program Milenijnych Celów Rozwoju realizowanych przez poszczególne państwa. Do realizacji programu w regionie działa ECE UN przystąpiły już następujące państwa: Bułgaria, Rosja, Rumunia, Austria, Włochy, Francja, Niemcy, Gruzja, Węgry, Estonia, Czechy. W kolejnych latach liczba krajów uczestniczących w programie GGP systematycznie będzie wzrastać. Badanie GGP w roku 2004 zostało zrealizowane również w Japonii.

I. Dotychczasowy stan prac w programie GGP w Polsce jest następujący:

1. W roku 2004 Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej we współpracy ze Szkołą Główną Handlową (z funduszy uczelni zostały pokryte częściowo koszty wykonanych prac) przygotował wersję polską dokumentacji do badania na którą składają się: kwestionariusz podstawowy, kwestionariusz z modułami dodatkowymi, instrukcja do badania, wykaz definicji, wykaz kodów oraz zestawienie zmiennych.

2. Przyjęcie przez Radę Ministrów 14.01.2003 r. wraz z wnioskami Raportu 2000–2001 o sytuacji demograficznej Polski

Informacja Rządu o sytuacji demograficznej kraju przedstawiona przez Przewodniczącego RRL na posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej i Rodziny w dniu 24.04.2002 r. oraz na 26 posiedzeniu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 19.07.2002 r.

3. Wnioski z I Kongresu Demograficznego dla badań statystyki publicznej, przedstawione zostały przez Przewodniczącego RRL dr hab. Zbigniewa Strzeleckiego na XI posiedzeniu plenarnym Rady Statystyki w dniu 23 maja 2003 r. Stanowisko Rady Statystyki

II. Prace planowane

4. W roku 2005 planuje się przeprowadzenie badania pilotażowego na celowo dobranej próbie 100 mieszkań w 3 województwach. Uważa się, że badanie pilotażowe powinno być przeprowadzone przez RRL we współpracy z GUS i SGH.

5. W roku 2005 planuje się rozpoczęcie prac nad tworzeniem kontekstowej bazy danych, które to prace powinny być zakończone w roku 2006. W proces tworzenia kontekstowej bazy danych należy zaangażować instytucje centralne, placówki naukowe. Baza będzie tworzona według struktury opracowanej w ramach programu GGP tak aby zawarte w niej dane stanowiły w przyszłości podstawę do porównań międzynarodowych. Kwestią do uzgodnienia jest miejsce utrzymywania i zarządzania bazą a także fundusze na jej utworzenie i uaktualnianie. Należy sądzić, że koszty utworzenia takiej bazy nie będą zbyt wysokie.

6. W roku 2006 realizację badania empirycznego „Rodziny i Generacje” na losowej próbie 20 tys. respondentów w wieku 18 – 79 lat. Dokumentacja schematu losowania próby do badania została opracowana w ramach prac jednej z grup roboczych koordynowanych przez PAU ECE UN w Genewie i jest do wykorzystania również w Polsce. Zakładając, że badanie mogłoby być realizowane w drugiej połowie 2006 roku, próba powinna być wylosowana z operatu mieszkań uaktualnionego na rok 2005.

7. Przygotowanie kompletu dokumentacji do badania po wynikach pilotażu wraz z dokumentacją do szkolenia powinno zakończyć się do końca 2005 roku.

8. Sekretariat Rządowej Rady Ludnościowej podejmie działania o włączenie do realizacji badania instytucji centralnych, środowisk naukowych zainteresowanych tematyką badania, jak również podejmie działania o pozyskanie dodatkowych funduszy wspierających realizację badania w pierwszym i kolejnych panelach oraz tworzenie i utrzymywanie kontekstowej bazy danych.

9. Dokumentacja badania (w wersji polskiej) oraz kontekstowej bazy danych jest do wglądu w Sekretariacie Rządowej Radzie Ludnościowej.

Z wyrazami szacunku
Przewodniczący Rządowej Rady Ludnościowej
dr hab. prof. SGH Zbigniew Strzelecki

EPN (2005) 1 rev.

EUROPEAN POPULATION CONFERENCE 2005
DEMOGRAPHIC CHALLENGES FOR SOCIAL COHESION

**Council of Europe Conference organised by the
European Population Committee in collaboration with the
Parliamentary Assembly and the Congress of Local and Regional Authorities
of the Council of Europe,
Hemicycle, Palais de l'Europe, Strasbourg,
7-8 April 2005**

DRAFT PROGRAMME

All actions to be finalised before CAHP 8 1-3 December unless indicated otherwise)

Thursday, April 7, 2005

- 9.00 *Registration*
- 9.30** **OPENING SESSION OF THE CONFERENCE**
Chair A high-level representative of the Parliamentary Assembly
(see proposed info sheet & registration form)
Ms Maud DE BOER-BUQUICCHIO, Deputy Secretary General of the Council of Europe
Polish Minister of Social Policy*
Ms Birgita SCHMOGNEROVA, Executive Secretary, United Nations Economic
Commission for Europe
Mr Jérôme VIGNON, Director of Integration and Social Protection, European Commission
- 10.00 Keynote speaker:
An overview of the demographic issues and their implications for social cohesion
Ms Charlotte HÖHN,: Chairperson of the European Population Committee (Germany)
- 10.30** **SESSION 1: POLICY IMPLICATIONS OF CHANGING FAMILY FORMATION**
- Chair** **Mr Dirk DEES**, Chairman of the Parliamentary Assembly Sub-Committee on Health –
Social, Health and Family Affairs Committee (Netherlands)
- Moderator** **Mr Aidan PUNCH**, Former Chairman of the European Population Committee (Ireland)
- Keynote speaker:
Living as a family in Europe
Ms (20-30 mins, raising key questions and outlining major issues of the topic): (**Secretariat in contact with Linda HANTRAIS**, Professor of European Social Policy, European Research Centre, Loughborough University (UK))
- 11.00

11.30	<p>Coffee-break</p> <p>Debate</p> <p>PANEL OF POLICY MAKERS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ms Minodora CLIVETI*, Chairperson of the Committee on Equal Opportunities for Women and Men of the Parliamentary Assembly, (Romania, SOC) • Ms Natalia EVDOKIMOVA, Committee of Social Cohesion of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, (RF, NR) • Mr Michael HANCOCK*, Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly (UK, LDR) • Mr Christoph LINZBACH, European Committee for Social Cohesion (Germany) • Ms Katrin SAKS* Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly, (Estonia, SOC) <p><i>Free interventions from the floor</i></p>
13.00	<p><i>Conclusions by the moderator</i></p> <p><i>Lunch</i></p>
14.30	SESSION 2: POPULATION AGEING AND ITS CHALLENGES TO SOCIAL POLICIES
Chair	Ms Helena BARGHOLTZ , Chairperson of the Sub-Committee on Children – Social, Health and Family Affairs Committee of the Parliamentary Assembly (Sweden, LDR)
Moderator	Ms Charlotte HÖHN , Chairperson of the European Population Committee (Germany)
	<p><i>Keynote speaker</i></p> <p><i>Population ageing and its challenges to social policies</i> (20-30 mins, raising key questions and outlining major issues of the topic):</p> <p>Mr Ronald SCHOENMAECKERS, Population and Family Study Centre, Brussels (Belgium)</p>
15.00	<p><i>Debate</i></p> <p>PANEL OF POLICY MAKERS:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ms Doris ANSARI, Chair of the Committee on Social Cohesion of the Chamber of Regions(UK, EPP/CD), • Mr Christian BRUNHART* Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly (Liechtenstein, EPP/CD) • Mr Jerzy CIECHANSKI, European Committee for Social Cohesion (Poland) • Mr Denis JACQUAT* Sub-Committee on Migration of the Parliamentary Assembly (France, EPP/CD) • Mr Virgil POPA* Vice-Chairman of the Sub-Committee on Population of the Parliamentary Assembly (Romania, SOC) • Mr Riccardo VENTURINI, Member of the Standing Committee of the Congress of Local and Regional Authorities (San Marino, SOC)
16.00	<i>Free interventions from the floor</i>
16.20	<i>coffee break</i>

17.00 *Continuation of the debate*
17.20 *Conclusions by the moderator*
End of the day's proceedings

(5-10 minutes) **Friday 8 April 2005**

9.30 SESSION 3: IMPACTS OF MIGRATION ON SOCIETY AND POLICIES

Chair **Mr John WILKINSON**, Chairman of the Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly (UK, EDG)
Moderator **Mr Werner HAUG**, Former Chairman of the European Population Committee (Switzerland)

Keynote speaker

Types of migration - impacts and policy responses (20-30 mins, raising key questions and outlining major issues of the topic):

Mr John SALT, Professor of Geography, Migration Research Centre, University College London (UK)

10.00 *Debate*

PANEL OF POLICY MAKERS:

- **Ms Maria Eduarda AZEVEDO*** Social, Health and Family Affairs Committee of the Parliamentary Assembly, (Portugal, EPP/CD)
- **Mr Chris HEDGES**, representative of the European Committee on Migration: Presentation of the Migration Platform (UK)
- **Mr André KVAKKESTAAD***, Vice-Chairman of the Sub-Committee on Migration of the Parliamentary Assembly (Norway, EDG)
- **Ms Luisa LAURELLI**, Chair of the Committee on Social Cohesion of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, (IT, SOC)
- **Mr Lorenc LUKA**, Representative of the Chamber of Regions of the Congress of Local and Regional Authorities (Albania/NI)
- **Ms Ruth-Gaby VERMOT-MANGOLD***, Chairperson of the Sub-Committee on Refugees – Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly (Switzerland, SOC)

11.00 *Free interventions from the floor*

11.20 *Coffee-break*

12.15 *Continuation of the debate*

12.30 *Conclusions by the moderator* [12.00 Press Conference in parallel]

14.00 Lunch

Chair **ROUND-TABLE: POPULATION ISSUES AND SOCIAL EXCLUSION/COHESION - PRIORITIES FOR ACTION**

Moderator **Mr Jean-Guy BRANGER**, Vice-Chairman of the Committee on Migration, Refugees and Population of the Parliamentary Assembly (France, EPP/CD)

158

Mr Robert CLIQUET, Professor, Population and Social Policy Consultants, Brussels, former Chairman of the European Population Committee (Belgium)

- **Ms Dragana AVRAMOV**, Consultant
- **Ms Sandra BARNES** Member of the Committee on Social Cohesion of the Congress of Local and Regional Authorities of the Council of Europe, (UK, EPP/CD)
- **Mr Claude EVIN**, Chairperson: Sub-Committee on the European Social Charter and Employment of the Parliamentary Assembly, (FR, SOC)
- **Ms Daniela FILIPIÓVA*** Vice-President of the Parliamentary Assembly, (CZ, EDG)
- **Mr Vojtech TKÁČ**, Chairperson of the Sub-Committee on Population of the Parliamentary Assembly, (SK, EDG)
- **Mr Paul WALLACE**, journalist at The Economist

15.30 *Exchange of views*

Conclusions by the moderator

coffee break

16.00 CLOSING SESSION OF THE CONFERENCE

The effects of demographic trends on social policies

Ms. Renate SCHMIDT, German Federal Minister for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (Germany)

Ms. Thoraya OBAID*, UNFPA Executive Director, UN Under-Secretary General President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe*

Final statement from the General Rapporteur

17.00 **Mr Raimondo CAGIANO DE AZEVEDO**, Former Chairman of the European Committee on Population (Italy)

End of the Conference Raimondo Cagiano de Azevedo (5 – 10 mins)